

**LATVIJAS NACIONĀLĀ AIZSARDZĪBAS
AKADĒMIJA**

**MILITĀRO TERMINU
SKAIDROJOŠĀ
VĀRDNĪCA**

213546

2004-6
66

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

35

Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija
Aizsardzības zinātniskās pētniecības centrs

Militāro terminu skaidrojošā vārdnīca

Mācību līdzeklis

Projekta vadītājs: NAA prorektors zinātniskajā darbā,
AZPC vadītājs Dr.sc.ing. *Jānis Melderis*

Rīga NAA AZPC 2003

0304027754

Mācību līdzeklis tapis uz Nacionālās aizsardzības akadēmijas Aizsardzības zinātniskās pētniecības centra 2000. un 2001.gada Aizsardzības ministrijas pasūtīto pētījumu projektu «**LR NBS lietošanai reglamentētās vienotas terminoloģijas apkopojums**» pamata, papildinot iegūto materiālu ar Terminoloģijas un tulkošanas centrā organizēto LZA Terminoloģijas komisijas Militārās terminoloģijas apakškomisijas sēdēs saskaņotiem terminiem un to skaidrojumiem.

Recenzenti:

Kārlis Krēsliņš, NBS štāba priekšnieks Dr.habil.sc.ing.

Ēriks Melnis, Latvijas Policijas akadēmijas asoc.profesors Dr.sc.ing.

Mācību līdzeklis «Militāro terminu skaidrojošā vārdnīca» ir autoru kolektīva vairāku gadu darbs. Grāmatā ievietotais materiāls sadalīts 13 nodaļās, ievērojot NBS darbības specifiku. Terminu skaidrojums sniegts, vairāk pamatojoties uz to militāro nozīmi un iespēju šos terminus izmantot mācību procesā. Terminiem doti arī atbilstoši (analogi) NATO termini, kas tomēr vēl papildus jāskaidro ar LZA Terminoloģijas komisiju.

Saturs

Ievads.....	4
1. Apbruņojums.....	6
2. Artilērija un šaušana.....	23
3. Bruņoto spēku struktūra, pārvalde un administrācija.....	25
4. Gaisa spēki.....	44
5. Inženieru atbalsta nodrošinājums.....	54
6. Jūras spēki.....	61
7. Karadienests un apgāde.....	67
8. Militārā apmācība un izglītība.....	83
9. Pretgaisa aizsardzība un sakari.....	91
10. Sauszemes spēki un to darbība.....	102
11. Spridzināšanas un sapieru darbi.....	127
12. Militārā topogrāfija.....	140
13. Vadība un plānošana.....	157
Latviešu terminu rādītājs.....	183

IEVADS

Pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas 1991.gadā bija nepieciešams izveidot visas neatkarīgas valsts institūcijas, arī Aizsardzības spēkus, kuru viens no galvenajiem uzdevumiem bija nodrošināt Latvijas robežu izveidi un apsardzi. Darbību sāka arī Nacionālā aizsardzības akadēmija (NAA), tādējādi pāris gadu laikā tapa visnepieciešamākie militārie reglamenti, daudzas militāras instrukcijas, nolikumi, ieroču apraksti un mācību palīglīdzekļi. Tie galvenokārt tapa, izmantojot padomju laikā iegūto pieredzi un tulkojumus no krievu valodas, jo vairākums Aizsardzības spēku (AS) latviešu izcelsmes virsnieku, kas sākuma periodā iesāka dienestu Latvijas AS, savas zināšanas bija ieguvuši padomju karaskolās un militārajās akadēmijās. Tai laikā Zemessardzē (ZS) centās ieviest pirmskara Latvijas armijā lietotos militāros terminus, kas dažreiz diemžēl neatbilda mūsdienu prasībām. Jautājums par vienotu militāro terminu izmantošanu sevišķi aktuāls kļuva pēc Aizsardzības spēku reorganizācijas, kad Robežapsardzes spēki pārgāja Iekšlietu ministrijas pakļautībā un uz ZS pamata izveidojās Nacionālie bruņotie spēki (NBS). NAA Aizsardzības zinātņu centra (AZC) veiktajos pētījumos (to atsevišķās nodaļās) daļēji jau tika skarta šī problēma, un par attiecīgo pētījumu tematiku tika izstrādāti un piedāvāti militārie termini ar to skaidrojumiem, kurus sāka izmantot pat apmācības procesā kā konspektīvu palīgmateriālu, apgūstot attiecīgos tematus. Tika uzskatīts, ka šādi militāro terminu īsi un lakoniski skaidrojumi palīdzēs apgūt militāro zinību pamatus skolās, sevišķi jaunsargu apmācībā. Arī NBS savas darbības jomās centās izveidot attiecīgas darba grupas. Piemēram, lai koriģētu militāro terminoloģiju latviešu valodā tulkotajā Zviedrijas karavīra rokasgrāmatā, NBS komandieris ar 1998.gada 4.augusta pavēli Nr.335 izveidoja darba grupu no NBS štāba un Zemessardzes pārstāvjiem. Diemžēl šai darba grupai rezultātu nebija un paveiktais tā arī netika apkopots (rokasgrāmata netika izdota). Arī AM valsts sekretārs savā 1998.gada 3.novembra vēstulē (Nr.8762) norāda uz nepieciešamību saskaņot Zemessardzes štāba sagatavotajā grāmatā «Kājnieku vada taktika» lietoto militāro terminoloģiju, ieviešot grāmatu NBS. Tādēļ arī tika paredzēts izveidot darba grupu, bet konkrētu rezultātu nebija.

1999.gadā Aizsardzības ministrijas Zinātniskās darbības komisija pieņēma lēmumu sākt pētījumu par NBS lietošanā izmantojamo militāro terminu apkopojumu, un 2000.gada maijā ar AZC vadītāju tika noslēgts līgums par šī AM pasūtītā pētījuma projekta izpildi.

Darba grupa, sākot zinātniskās pētniecības darbu, saprata nepieciešamību vienoties par kopēju militāro terminu izmantošanu darbā, izstrādājot šo terminu skaidrojošās vārdnīcas projektu. Tika analizēta šodienas situācija un noteikti kopējās darbības virzieni, ņemot vērā faktisko situāciju un šādus apstākļus:

- 1) Latvijas militārajos formējumos pēc neatkarības atgūšanas 1991.gadā sāka lietot daudzus militāros terminus, iegūtus no neveiksmīgiem krievu, angļu, vācu, poļu un citu valstu militārās literatūras tulkojumiem;
- 2) Latvijas bruņotajos spēkos sāka darboties daudzi bijušās padomju armijas virsnieki un seržanti, kā arī citu ārvalstu armiju latviešu izcelsmes virsnieki un instruktori;
- 3) daudzi Latvijas pirmskara gados izmantotie militārie termini izrādījās novecojuši kā pēc satura, tā pēc mūsdienu latviešu valodas lietošanas likumiem;
- 4) NAA, NBS un Zemessardzes daļās sarunvalodā, dažādās instrukcijās, aprakstos un grāmatās vieniem un tiem pašiem vai līdzīgiem jēdzieniem, objektiem, lietām un apzīmējumiem tika lietoti dažādi nosaukumi.

Tādēļ zinātniskās pētniecības darba veicēji saskaņā ar savu kompetenci uzskatīja par lietderīgu izveidot šādu tematu militāro terminu apkopojumu (skaidrojošo vārdnīcu):

- 1) apbruņojums;
- 2) artilērija un šaušana;
- 3) bruņoto spēku struktūra, pārvalde un administrācija;
- 4) Gaisa spēki;
- 5) inženieru atbalsta nodrošinājums;
- 6) Jūras spēki;
- 7) karadienests un apgāde;
- 8) militārā apmācība un izglītība;
- 9) pretgaisa aizsardzība un sakari;
- 10) Sauszemes spēki un to darbība;
- 11) spridzināšanas un sapieru darbi;
- 12) topogrāfija;
- 13) vadība un plānošana.

Pētniecisko projektu izpildes gaitā tā izpildītāji, ievērojot savu kompetenci, sastādīja norādīto tematu šķirklju sarakstus (šķirkļi apkopoti pētījuma pārskata pirmajā daļā). Tie tika ņemti par pamatu militāro terminu skaidrojumu izstrādei, kurus apkopoja pētījuma pārskatos AZC-1/01-2000 un AZC-1/02-2001. Par pētījuma rezultātiem ir ziņots plašos semināros 2000.gada 27.septembrī un 2001.gada 7.novembrī, kuros piedalījās AM, NBS, NAA un citu institūciju pārstāvji.

Pētījuma izpildē, terminu apspriešanā semināros un «Militāro terminu skaidrojošās vārdnīcas» izveidē piedalījās ļoti plašs darbinieku loks (vairāk nekā 50 personu). Esmu sevišķi pateicīgs par ieguldīto darbu šīs militāro terminu skaidrojošās vārdnīcas tapšanā:

- LZA Terminoloģijas komisijas priekšsēdētājam profesorei Dr.habil.philol., LZA īst.loc. Valentīnai Skujiņai;
- NBS komandiera padomniekam atv. pulkvedim Ārvaldim Lilientālam;
- NBS štāba J-6 darbiniekam atv. pulkvedim Georgam Stiprajam;
- Terminoloģijas un tulkošanas centra NATO dokumentu tulkošanas grupas terminologam Borisam Tālivaldim Manzerovam;
- Sz/ZS štāba darbiniekiem atv. pulkvedim Auseklim Pļaviņam un atv. ZS majoram Andrejam Līcim;
- NAA AZPC vadītāja vietniekam M.paed. majoram Jānim Mekšam;
- NAA mācību priekšmeta MILITĀRĀ TOPOGRĀFIJA pasniedzējiem Vilnim Zvaigzņem un kapteinim Mārim Utinānam;
- NAA mācību priekšmeta IEROČI UN TO APKOPE pasniedzējam majoram Robertam Drākem;
- NAA mācību priekšmeta KAUJAS INŽENIERNODROŠINĀJUMS pasniedzējiem atv. pulkvežleitnantam Osvaldam Arnicanam un majoram Pēterim Lovčinovskim;
- ZS štāba G-5 departamenta priekšniekam pulkvežleitnantam Tālim Blumfeldam;
- NAA AZPC pētniekiem M.paed. virsleitnantam Edmundam Svenčam un M.jur. virsleitnantam Raimondam Rozenfeldam;
- NAA AZPC informācijas analītiķiem kapteinim Voldemāram Lauciņam un M.sc. Aijai Pužulei;
- NBS štāba J-4 departamenta virsniekam majoram Jānim Gudelim;
- NAA RIN darbiniekiem Maretai Krisbergai, Agrim Alksnim un Liānai Grigorjevai, kā arī daudziem citiem AM, NBS, NAA un citu institūciju pārstāvjiem par sniegtajiem vērtīgajiem padomiem.

«Militāro terminu skaidrojošajā vārdnīcā» ievietotais materiāls nepretendē uz visaptverošu militāro terminu iekļaušanu, bet tā varētu būt labs mācību palīgglīdzeklis NAA klausītājiem un kadeti, lai labāk apgūtu militāros mācību priekšmetus.

1. APBRUŅOJUMS

aerodinamiskā raķete **aerodynamic missile**

Raķete, kas izmanto aerodinamisko spēku, lai nodrošinātu savu lidojuma trajektoriju. Tās lidojumu nodrošina dažādas konstrukcijas spārni un vadības iekārtas, izmantojot dzinēja enerģiju.

aizdedzes kapsēle **primer**

Munīcijas sastāvdaļa, ko izmanto munīcijas pulvera lādiņa vai pirotehniskā sastāva aizdedzināšanai. Pēc uzsitiena unitārajā patronā tā uzliesmo un aizdedzina pulvera lādiņu caur divām atverēm čaulas kapsēles ligzdā, kuras laktiņa ir paredzēta kapsēles darbības atvieglināšanai. Kapsēle sastāv no misiņa kausiņa ar tajā iepresētu pirotehnisko maisījumu un alumīnija folijas aplīša, kas šo maisījumu hermetizē.

aizdedzes patrona **incendiary cartridge**

Patrona ar tās čaulā ievietotu speciālu aizdedzes sastāvu (mīnmetēju munīcijas elements) vai ieroču patronas ar aizdedzes vai bruņusitēju aizdedzes lodēm (sk. *BA lode*), kas, šaujot pa mērķiem ar degošiem elementiem, izraisa aizdedzes graužošo darbību.

aizslēgs **bolt (breechblock)**

Ieroča pamatdaļa, ko izmanto patrontelpas noslēgšanai pirms šāvienu, ieroča pārlādēšanai. Bieži izpilda arī citas funkcijas: patronas padevi, čaulītes izvilkšanu un ekstrakciju, belžņa un kaujas atsperes izvietošanu, «gaiļa» uzvilkšanu, šaušanas mehānisma darbības nodrošināšanu u.c. Pēc konstrukcijas aizslēgi var būt slīdoši (*screw breechblock*) un ķīļveida (*wedge breechblock*).

aktīvā mērķnovades sistēma **active homing guidance**

Tāda mērķnovades sistēma, kurā gan mērķa apstarojuma avots, gan uztvērējs, kas uztver no mērķa atstaroto vai apstarojuma procesā radušos enerģiju, atrodas raķetē.

aktīvs **active**

Apzīmējums, ar kuru uzraudzības pasākumos norāda uz darbību vai iekārtu, kas darbības nodrošināšanai izstaro enerģiju, kuru iespējams uztvert.

apbruņojums **armament**

Jebkuru ieroču, munīcijas, pirotehnisko un speciālo līdzekļu kopums, ko militārās struktūrās izmanto karavīru, vienību un kara tehnikas kaujasspēju nodrošināšanai. Apbruņojums ir militāras vienības kaujas spēka raksturojuma sastāvdaļa, kas ievērojami nosaka bruņojuma efektivitāti un personāla kaujasspējas.

aptvere **clip**

Viens no ieroča piederumiem, kas paredzēts ieroča magazīnas ātrai pielādēšanai ar patronām. Aptveru konstrukcija un tajās ievietojamo patronu skaits ir atkarīgs no konkrētā ieroča konstrukcijas, izmantojamo patronu tipa un magazīnas tilpuma.

artilērija **artillery**

Kolektīvie tālas darbības reaktīvie vai stobra (*tube artillery*) šaujamieroči, kas paredzēti šaušanai ar liela kalibra (vairāk nekā 20 mm) munīciju vai raķetēm, lai iznīcinātu pretinieku un tā aizsardzības objektus un izpildītu galvenokārt stratēģiskus uzdevumus.

artilērijas ierīce **artillery device**

Nepieciešamās ierīces šaušanai no artilērijas ieročiem (mehānismi stobra pacelšanai un pagriešanai, tēmēkļi, stereotālskati un tālskati, attāluma mērītāji u.c.), kā arī to apkopei un profilaksei.

artilērijas ierocis **cannon**

Šaujamierocis ar masīvu stobru, kura kalibrs ir 20 mm un vairāk (haubices, mortīras, lielgabali, mīnmetēji, balsta granātmetēji u.c.). Iedalījums pēc nozīmes: kājnieku, artilērijas, krasta

apsardzes (*coastal artillery*), pretgaisa, aviācijas un kuģu artilērijas ieroči. Iedalījums pēc kalibra: vieglās artilērijas (*light artillery – LArty*), vidējās artilērijas (*medium artillery – MArty*), smagās artilērijas (*heavy artillery – HvArty*) un tālšāvēju artilērijas ieroči.

artilērijas munīcija artillery ammunition

Artilērijas ieroču šāviņi, kas var sastāvēt no viena lādiņa (unitārās patronas) vai vairākām sastāvdaļām, kuras nepieciešamas vienam šāvienam. Piemēram, mīnmetēja šāviņš sastāv no mīnas ar spridzekli, pulvera lādiņiem un aizdedzes patronas.

atgriezējatspere recoil spring

Šaušanas mehānisma sastāvdaļa, kas nodrošina tā daļu un mehānismu atgriešanu iepriekšējā stāvoklī. Bieži atgriezējatspere ieročos izpilda arī kaujas atsperes funkciju šāviena izpildei.

aukstie ieroči silent weapon

Sitamie, cērtamie, duramie, metamie u.c. ieroči (durkļi, naži, zobeni, šķēpi, kortiki), kuros to graužošās darbības sasniegšanai neizmanto kodolreakcijas, sprādziena vai pulvera gāzu enerģiju. Aukstos ieročus plaši lietoja līdz šaujamieroču radīšanai, kad to nozīme karaspēka apbruņojumā pakāpeniski samazinājās.

automātiskais ierocis automatic gun

Pašlādējošs šaujamierocis, kura automātikas darbībā parasti izmanto atsietena vai no stobra kanāla novadīto pulvera gāzu enerģiju. Tas galvenokārt ir paredzēts pretinieka personālsastāva un citu kustīgu mērķu iznīcināšanai, šaujot kārtām. Atsietena spēku plaši izmanto triecienšauteņu, ložmetēju, patšauteņu, mašīnpistoļu un pistoļu darbībā. Lai gan konstrukcijas ir dažādas, pēc konstrukcijas risinājuma šos automātiskos ieročus iedala: 1) ieročos ar aizslēga atsietena enerģijas izmantošanu. To konstrukcijās izmanto: a) brīvo aizslēgu, b) pusbrīvo aizslēgu, c) noslēgto aizslēgu; 2) ieročos ar stobra atsietena enerģijas izmantošanu: a) ar īso stobra gājienu, b) ar garo

stobra gājienu; 3) automātiskajos ieročos ar pulvera gāzu enerģijas izmantošanu. To pārlādēšanā galvenokārt izmanto pulvera gāzes, kuras šāviena brīdī novada no stobra kanāla.

Visiem šiem ieročiem šaušanas mehānismos ir paredzētas speciālas ierīces, kas ļauj automātiski izdarīt nākamo šāvienu, tikai kārtējai patronai iebīdoties stobra patrontelpā.

ballistika ballistics

Zinātnes vai mākslas nozare, kas nodarbojas ar lidojošu objektu kustības izpēti, aprakstot to trajektoriju atkarībā no pievienoto spēku (dzinēja, vēja, gravitācijas, temperatūras un citu) iedarbības.

ballistiskā raķete ballistic missile

Jebkura raķete, kuras lidojums nebalstās uz aerodinamisko spēku celtspejas izmantošanu un kuras lidojuma ballistiskā trajektorija ir atkarīga no dzinēja jaudas un vadības sistēmas. Tai ir nepieciešama speciāla palaišanas ierīce no zemes, gaisa vai ūdens akvatorijas.

balsts mount

Daudzu strēlnieku ieroču sastāvdaļa, kas, padarot ieroci stabilāku un ļaujot izmantot pievienoto masu, palielina šaušanas precizitāti un trāpīšanas varbūtību. Pēc konstrukcijas balstus izveido kā dažāda tipa rokturus, laides (*but or stock*), divkājus (*bipod*), trijkājus (*tripod*), riteņu balstus vai piestiprināšanas ierīces un lafetes (*mount*) kara tehnikai. Artilērijā ieroča balstu, uz kā novieto stobru, sauc par lafeti (*carriage*). Laides un rokturus izmanto galvenokārt individuālajiem ieročiem, bet divkāju, trijkāju un riteņu balstus – kolektīvajiem ieročiem.

baterija battery

1. Taktiska vai administratīva artilērijas vienība vai rotas apakšvienība, kas ir spējīga noteiktu laiku darboties autonomi. 2. Visi viena kalibra artilērijas ieroči vai torpēdu un raķešu palaižamās ierīces, ko izmanto vienam nolūkam un kas darbojas vienas struktūrvienības vai kaujas tehnikas (kuģa, vilciena) sastāvā.

belznis firing pin

Šaušanas mehānisma sastāvdaļa, ko izmanto uzsītei pa kapseli šāviena brīdī. Uzvilktā stāvoklī belznis nospriego kaujas atsperi, ko atbrīvo ar sprūdu vai sprostū. Pēc konstrukcijas belznis parasti ir tērauda stienītis ar vienu smailu galu.

bezdūmu pulveris smokeless powder

Ķīmisks savienojums, kura pamatā ir piroksils (ar slāpekļskābi apstrādāta celuloze). Bezduņu pulverim ir homogēna struktūra, jo tajā oksidētājs un degviela veido vienu molekulu.

1885.gadā francūzīm Vjēlam izdevās radīt pieņemamu bezduņu pulvera izgatavošanas tehnoloģiju, kas ļāva iegūt ieroču patronās lietojamu pulveri.

Gandrīz tai pašā laikā pieņemamu bezduņu pulveri izdevās radīt Anglijā (Noblam un Abelam) un Krievijā (Mendeļejevam) un tas bez kavēšanās tika pieņemts šo valstu ieroču munīcijas izgatavošanai.

Salīdzinot ar dūmu pulveri, bezduņu pulverim ir lielāka enerģija un tas deg paralēlām kārtām. Šo īpašību izmanto, lai varētu mainīt gāzu daudzumu degšanas laikā. Piroksilu (bezduņu pulveru pamatu) tīrā veidā izmantot nevar, jo tas pēc aizdedzināšanas veido sprādzienu. Lai izgatavotu piroksilīna pulveri, izmanto piroksila masu ar ūdens saturu līdz 30%. Šajā ražošanas procesā izmanto dažādus šķīdinātājus. To iedalījums:

- viegli iztvaikojošie (acetons vai spirta un ētera maisījums);
- grūti iztvaikojošie (nitroglicerīns, nitroglikols);
- jauktie (nitroglicerīns ar acetonu);
- neiztvaikojošie (trotils, nitrotoluols u.c.).

Viegli iztvaikojošie šķīdinātāji ražošanas procesā gandrīz pilnīgi pazūd no pulvera masas. Tādus pulverus sauc par piroksilīna pulveriem. Ja par šķīdinātāju izmanto nitroglicerīnu, tad iegūst nitroglicerīna pulverus. Dažreiz šo terminu izmanto pulveriem, kas ir iegūti ar jauktajiem šķīdinātājiem. Rietumu literatūrā šos pulverus sauc par divkārsajiem, lai atšķirtu no vienkārsajiem pulveriem, iegūtiem no nitrocelulozes. Pulverus, kas ir ražoti, izmantojot neiztvaikojošus šķīdinātājus, sauc par ballistītiem. Mūsdienās piroksilīna pulverus visvairāk izmanto strēlnieku ieroču un artilērijas

munīcijā, nitroglicerīna pulverus – jūras artilērijā, raķešu dzinējos un mīnmetēju papildu pulvera lādiņos.

Piroksilīna pulveru galvenais trūkums ir to papildu iztvaikošanas spējas un jutīgums pret mitrumu. Tas mazina pulvera spēku. Lai to novērstu, nitroglicerīna pulverus, un sevišķi piroksilīna pulvera lādiņus, cenšas hermetizēt, pasargājot no apkārtējās vides iedarbības.

Bezduņu pulvera granulas ārēji ir līdzīgas celuloīdam:

- pelēkzaļā krāsā – piroksilīna pulveriem;
- brūnā krāsā – nitroglicerīna pulveriem.

Var izgatavot dažādu formu un lieluma pulvera granulas: lentveidā, kā plāksnītes, kā īsas un garas caurulītes, kā graudiņus un stienītus ar dažādu formu un skaita kanāliem. Pulvera granulu forma un lielums ir atkarīgs no ieroča tipa un kalibra. Jo sīkākas granulas, jo pulverim ir lielāks degšanas laukums, jo ātrāk sadeg visa pulvera lādiņa masa. Jo lielāks ieroča kalibrs un garāks tā stobrs, jo ilgāku laiku pulvera lādiņš var degt, piedodot lodei vai lādiņam vajadzīgo sākuma ātrumu. No tā izriet, ka lielkalibra ieročiem ar gariem stobriem var būt lielāka izmēra granulas. Pulvera granulu degšanas slānis var mainīties plašās robežās no 0,1 mm pistoļu patronās līdz vairākiem milimetriem lielkalibra ieroču lādiņos.

binārā ķīmiskā munīcija binary chemical munition

Munīcija ar ķīmiskām vielām, kuras atrodas atsevišķos nodalījumos un izšaušanas, palaišanas vai cita veida aktivācijas dēļ savstarpēji reaģē vai sajaucas, radot indīgas ķīmiskas vielas.

bioloģiskais ierocis biological weapon

Aprīkojums, kas izsviež, izkliedē vai izplata bioloģiskas kaujas vielas. Ieroča tips ar bioloģisko munīciju, kuras graujošā darbība pamatojas uz bioloģisku vielu nogādāšanu un izkliedēšanu (izkaisīšanu) mērķa rajonā. Šīs vielas uz apkārtējo vidi un dzīvīem organismiem spēj iedarboties paralizējoši vai nāvējoši.

bruņojums**armour**

Karavīru un militāro vienību papildlīdzekļu kopums, kas palielina to kaujasspējas un drošību. Bruņojums ir militāras vienības kaujas spēka raksturojuma sastāvdaļa, kas ievērojami nosaka personāla kaujasspējas. Bruņojums var būt individuāls katram karavīram (ķivere, bruņuveste u.c.) vai arī kolektīvs militārai vienībai, grupai vai grupējumam (kara tehnika, speciālas ierīces u.c.).

bruņusitēju aizdedzinošā lode (BA)**armour – piercing incendiary (API) round (bullet)**

Unitārās patronas sastāvdaļa, kas sastāv no apvalka ar tompaka (vara un cinka kausējums) uzgali, tērauda serdes ar svina starpslāni un aizdedzinošā sastāva svina kausiņā.

Ja lode caursit bruņas, tās aizdedzinošais sastāvs temperatūras iedarbībā uzliesmo un liesma var aizdedzināt naftas produktus, munīciju, drēbes un citas viegli uzliesmojošas lietas. Lodes galvas daļa parasti ir nokrāsota melnā krāsā ar sarkanu gredzenu.

čaula**cartridge (case)**

Unitārās patronas sastāvdaļa, kas savieno visas pārējās sastāvdaļas, aizsargā pulvera lādiņu no atmosfēras spiediena un neļauj pulvera gāzēm izplūst aizslēga virzienā. Čaulai ir metāla (misiņa sakausējuma vai mīksta tērauda) cilindrvēida korpuss pulvera lādiņa izvietošanai, čaulas kakliņš lodes nostiprināšanai un dibens ar ligzdiņu kapslei. Čaulas noslēgtajā daļā ir ievirpota arī ekstrakcijas rievīna vai izveidota rantīte čaulas izmešanai.

detonatora pastiprinātājs**booster**

Brizantas sprāgstvielas pietiekami jutīgs elements, lai to varētu ierosināt uzspriecinātājs, un kurš ir pietiekami spēcīgs, lai izraisītu galvenā sprāgstvielas lādiņa detonāciju.

distances darbības uzspriecinātājs (DDU) time fuze

Uzspriecinātājs, kas nodrošina munīcijas darbību pēc noteikta laika (attāluma no šāviena vietas)

pēc izlidošanas no stobra kanāla. Pēc distances mehānisma tipa izšķir: mehāniskos, elektriskos un ķīmiskos DDU.

dūmu pulveris**black powder**

Vairāku cietu, ātri degošu sastāvdaļu (75% salpetra, 15% ogles un 10% sēra) maisījums spīdīgi pelēkā krāsā ar granulu īpatsvaru no 1,5–1,9 g/cm³. Dūmu pulveris aizdegas samērā lēni, un process, pēc Baudēna pētījumiem, sākas ar sēra izkušanu. Izkusis sērs nonāk ciešā kontaktā ar slāpekļskābo kāliju (salpetri) un ogli, un sākas paātrināta degšanas stadija. Radītajā temperatūrā ogle oksidējas ar salpetri un izveidojas liels gāzu daudzums. Dūmu pulveris ir ļoti jutīgs pret dzirksteli, kas ļauj to plaši izmantot ieroču munīcijā. Ja pulvera iepakojumā trāpa lode, tad iespējama tā aizdegšanās un pat sprādziens. Dūmu pulveri ir viegli presēt, to izmanto degauklas izgatavošanā.

durklis**bayonet**

Individuālais strēlnieku tuvcīņas aukstais ierocis, ko lieto, pievienojot šaujamierocim pie stobra, vai arī autonomi. Kaujaslaukā tas parādījās 1648.gadā, kad musketes stobrā ievietotās bajonetes (īsa šķēpa) konstrukciju pārveidoja par rokturi, ko uzmauca uz stobra. Šobrīd daudziem durkļiem ir universāla nažveida konstrukcija, ar tiem var durt, griezt, rakt, zāgēt utt.

ekscentriskā lode**dum-dum round**

Lode ar novirzītu masas centru, ko izmanto triecienšauteņu 5,56 mm un 5,45 mm patronās. Lodes garuma dēļ tās masas centrs novirzīts uz aizmuguri no spiediena centra. Tas var radīt novirzi no tās sākotnējās trajektorijas atsitiena brīdī.

Jau šā gadsimta sākumā Krievijas–Japānas kara gados speciālisti uzsvēra, ka vienādos apstākļos 6,5 mm japāņu šautenes patronas lode radīja smagākus ievainojumus nekā 7,62 mm Mosina šautenes patronas lode. Par galveno iemeslu uzskatīja 6,5 mm lodes mazāku stabilitāti, jo tās masas centrs vairāk nobīdīts uz aizmuguri. Tieši ar šādu efektu sastapās ASV konstruktori 1963.gadā, radot 5,56 mm kalibra patronu M193

trieciensautenei M-16. Vjetnamas konflikta gados atklājās, ka lode dzīvajos audos sāk kūleņot, radot smagus ievainojumus un galvenais – sāpju šoku. Nāvējoši gadījumi parādījās, pat trāpot rokā vai kājā. Tomēr šīm lodēm pēc 500 m samazinājās blīvums un precizitāte, un attālumos, kas pārsniedza 600 m, šīs lodes nespēja caursist pat viegli bruņotus mērķus.

Arī Padomju savienībā parādījās līdzīga patronas lode – Sabeļņikova 5,45 mm trieciensautenei AK-74, ko izmantoja Afganistānas konfliktā. Tādējādi 70. gados Stokholmas Miera problēmu pētīšanas institūts pieprasīja starptautiskā līmenī pārskatīt 1949.gada Ženēvas konvenciju, aizliedzot nestabilu (ar novirzītu smaguma centru) mazkalibra ložu lietošanu. Šo prasību atbalstīja arī Sarkanais Krusts, tomēr līdz šim brīdim tāds starptautisks aizliegums nav pieņemts.

gailis hammer

Šaušanas mehānisma sastāvdaļa, kas šaušanas laikā, atbrīvojoties no sprūda, ar kaujas atsperes enerģiju iesit pa belzni un tālāk pa kapseli. Gaili kaujas stāvoklī var uzvilkt ar roku vai citām šaušanas mehānisma detaļām. Tādus mehānismus sauc par gaiļa šaušanas mehānismiem.

«gaiss–gaiss» vadāmā rakete air-to-air guided missile

Uz gaisa mērķi no gaisa palaista vadāmā rakete.

«gaiss–zeme» vadāmā rakete air-to-surface guided missile

Uz zemes virsmas esošu mērķi no gaisa palaista vadāmā rakete.

gāzu padeve uz aizmuguri blowback

1. Gāzu, kas rodas ieroča šaušanas laikā, izplūde uz aizmuguri zem spiediena. Gāzu izplūdi uz aizmuguri var izraisīt bojāts aizslēga mehānisms, bojāta patrona vai bojāta kapsula. 2. Ieroča darbības veids, kad izpletušos gāzu spēks spiež aizbīdņi un tādējādi rada visu pilna darbības cikla sākšanai vajadzīgo enerģiju. Ieročiem, kuros izmantota šāda darbības metode, ir aizslēga mehānisma trūkums.

granāta grenade

Munīcijas veids, kas atvieglo karavīra pietuvošanos pretiniekam un paredzēts pretinieka iznīcināšanai ar šķembām vai kumulatīvo strūklu, sprāgstot tās sprāgstvielu lādiņam, kā arī speciālo uzdevumu izpildei (dūmu aizsega izveidei, speciālu vielu aerosolu izveidei, apgaismošanai u.tml.). Granātu iedalījums pēc lietošanas veida: rokas granātas, šauteņu granātas, granātšāvēju un granātmetēju granātas.

granātmetējs grenade launcher

Kolektīvais šaujamierocis bruņotu objektu iznīcināšanai, šaujot ar granātām, kuru izmešanai no stobra izmanto pulvera lādiņu. Granātu lidojuma ātruma un tāluma palielināšanai parasti izmanto reaktīvo dzinēju. Granātu bruņu caursites palielināšanai izmanto kaujas lādiņus ar kumulatīvo efektu, atsitiena brīdī veidojot kumulatīvu metālisku strūklu, kas ar savu augsto temperatūru un ātrumu spēj caursist līdz 0,3–0,4 m biezu bruņu un aizdedzināt degošus komponentus. Pirmie granātmetēji parādījās pirms Otrā pasaules kara (angļu «Paiet» un ASV «Bazuka») un kara gados (Vācijas «Pancerfaust» un «Pancerkreš»).

Granātmetēju iedalījums: 1) rokas un balsta granātmetēji; 2) vienreizējas un daudzkreizējas lietošanas granātmetēji.

granātšāvējs rifle grenade launcher

Šaujamierocis pretinieka personālsastāva iznīcināšanai līdz 400 m attālumam un speciālo uzdevumu izpildei, šaujot ar speciālām granātām (uzliekamas uz stobra tievgaļa ierīces vai ievietojot šautenei pievienotā speciālā stobrā). Pēc konstrukcijas granātšāvēji var būt vai nu pievienojami trieciensautenei zem stobra, vai arī ar savu laidī (rokturi) autonomai šaušanai. Lai mazinātu granātu izkliedi trajektorijā, tām parasti piedod griešanās kustību ap savu asi, ko izmanto arī granātu spridzekļu «uzvilkšanas» procesā. Ar granātšāvējiem var šaut tiešā tēmējumā vai ar pacelto trajektoriju. Šim nolūkam granātšāvējam pievieno speciālu tēmēšanas ierīci. Kaut gan granātšāvēju vai stobra tievgaļa uzgali pievieno

individuālajam ierocim, tomēr tas ir kolektīvais ierocis, ko lieto vada vai rotas interesēs.

grauds front-sight blade

Ieroča mehāniskās tēmēšanas ierīces sastāvdaļa, ko izmanto, lai notēmētu uz mērķi un piešautu ieroci. Var būt dažādas konstrukcijas grauds, bet visbiežāk tas ir izcilnis vai stienītis stobra tievgalī vai uz roktura. Veicot ieroča piešaudi, šādu stienīti var nobīdīt uz sāniem vai ieskrūvēt (izskrūvēt) vertikālā plaknē. Lai stienīti nedeformētu, nejauši atsitot ieroci, grauda sānos parasti ir paredzētas aizsargskavas vai gredzenveida detaļa.

ierocis weapon

Speciāla ierīce, kuru izmanto pretinieka personālsastāva, tehnikas, būvju, nocietinājumu un citu iekārtu iznīcināšanai vai sagraušanai. Tā var būt individuāli vai kolektīvi lietojama, pārnēsājama (pārvadājama) vai uzmontēta uz kāda kaujas tehnikas līdzekļa (lidmašīnas, tanka, kuģa u.c.).

Ieroču iedalījums piecās lielās grupās pēc taktiskās nozīmes un darbības principiem:

- masveida iznīcināšanas ieroči;
- raķešu ieroči
- artilērija;
- strēlnieku šaujamieroči;
- aukstie ieroči.

ieroča atsitiens recoil

Ieroča (stobra) kustība pretēji šāviena virzienam, kas izpaužas sitienā pa plecu, roku vai citu atbalstu. Atsitiens ir jebkuram šaujamierocim. To dažos gadījumos izmanto, pārlādējot ieroci, tomēr galvenokārt cenšas mazināt tā ietekmi. Ieroča atsitiens rodas no paātrinājuma, ko ierocis iegūst pulvera gāzu spiediena dēļ, kad lode šāviena laikā kustas stobrā. Ieroča kustības ātrums atsitiena brīdī ir tik reižu mazāks par lodes pirmātrumu, cik reižu lodes masa mazāka par ieroča (vai pievienoto) masu. Parasti klasiskās konstrukcijas ieročos pulvera gāzu spiediena spēks un pret darbības spēks (plecs, balsts) neatrodas uz vienas līnijas un ir pretēji vērsti, izveidojot spēka pāri, kura iedarbībā stobra tievgali pamet uz augšu. Šis lēciena leņķis neveidojas, ja stobrs atrodas vienā līnijā ar ieroča atbalsta punktu

(ložmetējs PK, triecienšautene M-16 un citi «bul-pap» sistēmas ieroči).

ieroča drošinātājs safety catch

Katra šaujamieroča neatņemama sastāvdaļa, kas nodrošina ieroča drošību un to, lai šāviens nenotiktu 1) pirms stobra kanāla noslēgšanas; 2) pārnēsājot un uzglabājot pielādētu ieroci; 3) ierocim nejauši krītot vai izslīdot no rokām.

Drošinātājus var izslēgt (ieslēgt) ar roku vai ar šaušanas mehānismu. Pēc konstrukcijas drošinātāji var būt fiksējošas sviras, tapas, sprosti, izciļņi, zobī vai urbumi.

ieroča pamatdaļa weapon major group

Viena no ieroča galvenajām sastāvdaļām, kas reāli ietilpst katra ieroča sastāvā. Tā var būt: stobrs, šaušanas mehānisms, stobra kārba ar laidī vai balstu, pielādēšanas un patronu čaulīšu izvilksšanas, patrontelpas noslēgšanas un citi mehānismi, drošinātāji, tēmēšanas un citas ierīces.

individuālais ierocis individual weapon

Ierocis, ko viens cilvēks pārnēsā, pielādē un izmanto kaujas apstākļos (šautene, karabīne u.c.). Individuālie ieroči galvenokārt ir strēlnieku ieroči (*small arms – SA*) ar kalibru, kas mazāks par 12,7 mm.

Individuālos mazizmēra ieročus (pistole, revolveris), ar kuriem šauj, turot tos vienā rokā, un kas paredzēti personiskajai drošībai, sauc par personiskajiem ieročiem (*handgun*). Tie parasti ir personiskais īpašums, kas tiek reģistrēts valstī pieņemtajā kārtībā.

kalibrs caliber

Viens no ieroča un tā munīcijas galvenajiem rādītājiem. Gludstobra ieročiem tas ir stobra kanāla diametrs, bet vītņstobra ieročiem tas ir attālums starp griežļiem (plātnēm daudzstūra stobra kanālā), ko izsaka milimetros vai collās. Munīcijas kalibrs ir patronas lodes centrējošās daļas vai lādiņa vadošās joslas diametrs, ko izsaka milimetros vai collu desmitdaļās (Anglijā – tūkstošdaļās). Šis izmērs ir nedaudz

lielāks par ieroča kalibru, tādēļ par patronu kalibru parasti uzskata attiecīgā ieroča kalibru. Kalibra pārvēršana no collām uz mm un otrādi ne vienmēr dod pareizo rezultātu.

karabīne

carbine (cbn)

Šautene ar saīsinātu stobru (ērtākai izmantošanai kavalēristiem). Tā parasti darbojas ar pašpārlādēšanos. Stobra garums ir vidējs salīdzinājumā ar šauteni un triecienšauteni.

kaujas atspere

main spring

Šaušanas mehānisma atsperes veida sastāvdaļa, ko izmanto enerģijas nodošanai belznim šāviena brīdī.

kaujas munīcija

service (combat) ammunition

Šaujamieroču unitārās patronas un artilērijas lādiņi, ko izmanto kaujas uzdevumu izpildei – mērķu sagraušanai vai iznīcināšanai. To nodrošina lādiņa (mīnas, granātas, lodes) kinētiskā enerģija, sprāgstvielas graujošais spēks, pirotehniskā sastāva aizdedzes spējas, šķembu un kumulatīvās strūklas caursites spējas.

kolektīvais ierocis

crew-served weapon

Ierocis, ko kaujas apstākļos pārnēsā vai pārvadā, pielādē un apkalpo divi vai vairāki cilvēki (mīnmetējs, lielgabals, ložmetējs u.c.).

kontaktdarbības uzspriecinātājs (KDU)

impact action fuze

Munīcijas uzspriecinātājs, kura komandas dators izstrādā komandu tikai pēc tieša kontakta ar mērķi, darbojoties no atsietena enerģijas. Atkarībā no mērķa datora darbības principa šos uzspriecinātājus iedala: • mehāniskajos KDU; • pneimatiskajos KDU; • elektriskajos KDU.

Mehāniskajos KDU komanda veidojas atsietena brīdī, kad pārvietojas belznis, kas savukārt ar savu dzelksni uzsit pa kapseli. Kapseles radītā uguns liesma vai detonācijas impulss ir arī komanda munīcijas darbībai.

Pneimatiskajos KDU izmanto pneimatiskās darbības principu, kad, noslēgtā telpā strauji samazinot gāzes tilpumu (gāzi saspiežot), notiek gāzes (gaisa daļiņu) sakaršana. Pneimatiskās

darbības KDU raksturo liela drošība un paātrināta darbība.

Elektriskajos KDU komanda veidojas atsietena brīdī, kad komandas dators izstrādā elektrisko strāvu vai augstu spriegumu, ko pa elektrisko ķēdi novada uz uzspriecinātāja elektrodetonatoru vai elektrokapseli.

laide

butt (rifle stock)

Ieroča balsts, kas kā tā pamatdaļa parasti ir pievienota pie stobra kārbas ērtai un precīzai šaušanai no ieroča, piespiežot to pie pleca, gurna vai šaujot no rokas. Tās var būt koka, plastmasas, metāla, izbīdāmas, izvelkamas, uz sāniem, uz augšu vai leju noliecamas u.c. laides.

lode

bullet (round)

Viens no patronas galvenajiem elementiem, kas nosaka tās izmantošanas īpatnības un ieroča kaujasspējas. Mūsdienų ieročos galvenokārt izmanto 1889.gadā izgudrotās «Li-Metforda» šautenei radītās un dažādi modernizētās uzgaļu lodes, kuras sauc par parastajām lodēm.

Parastā lode sastāv no tērauda apvalka (uzgaļa), kas pārklāts ar tompaka (vara ar cinku) slāni, un tērauda serdeņa. Starp apvalku un serdeni ir svina starpslānis.

Apvalks ļauj saglabāt lodes formu, iegriežoties stobra vītņēs un atsietoties pret šķērsli, kā arī nepieļauj vītņu piesārņošanu ar svinu. Tompaka slānis (misiņa sakausējums ar 3–10% cinka piedevām) atvieglo lodes kustību vītņēs un ir ļoti plastisks, tam ir labas pretkorozijas īpašības.

Strēlnieku ieročos izmanto kaujas patronas arī ar trasējošām (T), bruņusitēju trasējošām (BT) un bruņusitēju aizdedzinošām (BA) lodēm.

lodes stabilitāte

bullet stability

Lodes lidojumu raksturojoša īpašība, kas atklāj tās spēju pārvietoties pa paredzēto trajektoriju neatkarīgi no ārējo spēku iedarbības. Lodei līdz tiešā šāviena attālumam jābūt stabilai. Trajektorijā uz lodi pastāvīgi iedarbojas aerodinamiskais pretestības (reakcijas) spēks, kas pielikts tā saucamajā spiediena centrā. Lodes ģeometriskajai asij ideālā gadījumā jāiet pa trajektorijas pieskari. Bet parasti tā nenotiek.

Rodas destabilizējošs moments, un, tā kā lode rotē ap savu asi, tad tās galvas daļa kustas konusveidā ap trajektorijas pieskari. Konusa virsotne atrodas masas centrā. Jo lielāks ir attālums starp masas un spiediena centriem, jo lielāks ir gan konusa leņķis, gan arī lodes lidojuma destabilizējošais moments. Tādējādi tās stabilitāte trajektorijā ir mazāka.

ložmetējs

machine gun MG

Kolektīvs, uz balsta liekams automātiskais šaujamierocis, ar kuru var šaut īsām un garām kārtām, iznīcinot pretinieka personālsastāvu vai sagraujot sauszemes, gaisa un jūras mērķus. Vēsturiski pirmie parādījās mehāniskie (1862.gadā Ričarda Gotlinga, 1871.gadā Gorlova u.c.) ložmetēji, kuru pārlādēšanas mehānismi bija darbināmi ar roku.

1887.gadā Anglijā Vīkera darbnīcā sāka ražot ASV konstruktora Hairema Stīvensa Maksima ložmetēju, kura automātika darbojās, izmantojot atsities enerģiju. Ložmetējus pēc balsta tipa (uz trijkāja vai riteņu balsta), pēc automātikas darbības principa un pēc kalibra klasificē parastajos vai lielkalibra ložmetējos. Parastie ložmetēji darbojas uz šautenes patronu bāzes, lielkalibra ložmetēji – uz speciāli izgatavotas 12,7 mm vai 14,5 mm kalibru patronu bāzes. Pirmos (Brauninga konstrukcijas) lielkalibra ložmetējus izgatavoja Olivers Vinčesters 1918.gadā. To automātika darbojās, izmantojot no stobra kanāla novadīto gāzu enerģiju. Šo principu pēc tam sāka izmantot arī citos šaujamieročos.

Ložmetēju iedalījums pēc nozīmes: kājnieku, zenīta, aviācijas, jūras, tanku un bruņutransportieru ložmetēji.

mācību patrona

blank ammunition (drill cartridge)

Pilnībā inertas patronas, kas paredzētas mācīties, kā rīkoties ar ieroci, kā to pielādēt un izlādēt vai pārbaudīt tā mehānismu darbību. Lai šīs patronas varētu viegli atšķirt, dažu valstu mācību patronu čaulas ir ar četriem štancētiem padziļinājumiem čaulā (gareniskām gropēm).

magazīna

magazine

Ieroča patronu padeves mehānisma sastāvdaļa, kas vienlaikus ļauj uzglabāt ieroča patronu kaujas komplektus un arī ātri pārlādēt ieroci.

Magazīnas var būt stacionāri pievienotas vai no ieroča atdalāmas radziņveida, diskveida vai kārbveida konstrukcijas. Magazīnas konstrukcija un tās ietilpība ir atkarīga no ieroča tipa un uzdevumiem, no patronu izmēriem un masas. Rezerves magazīnas parasti uzglabā atsevišķi no ieroča speciālās magazīnu somās. No ieroča nenoņemamo magazīnu ātrai pielādēšanai bieži izmanto aptveres, kurās iepriekš pielādē noteiktu skaitu patronu.

masveida iznīcināšanas ierocis

weapon of mass destruction

Militāra ierīce, kas spēj vienlaikus iznīcināt lielas ļaužu masas un padarīt apkārtējo vidi nederīgu dzīvošanai (piesārņot). Tie var būt ķīmiskie, bakterioloģiskie, bioloģiskie un kodolieroči. Ķīmiskie ieroči tika lietoti Pirmā pasaules kara gados, kodolieročus lietoja Otrā pasaules kara beigās posmā.

mašīnpistole

submachine gun smg

Neliels individuāls automātiskais ierocis pretinieka personālsastāva iznīcināšanai līdz 200 m attālumam, kas šaujot izmanto pistoles patronas. Pirmo reizi šādu ieroci 1912.gadā izgatavoja Vetelli, tomēr kā neliela izmēra ierocis tas plašāk tika lietots, sākot ar 1930.gadu.

Pēc automātikas darbības principa tā var būt ar brīvo un pusbrīvo aizslēgu, pārlādēšanā parasti izmantojot atsities enerģiju. Paredzēta iespēja šaut kārtām un dažās konstrukcijās arī pa vienam šāvienam (ar savrupšāvieniem). Magazīnu ietilpība var būt no 20 līdz 50 un dažreiz pat vairāk patronu.

mīnmetējs

mortar

Artilērijas ierocis, kas šauj ar mīnām pa dažāda veida paceltām trajektorijām un kam pēc uzbūves ir plānsienu stobrs un atbalsta plate. Šaušanas tālums un trajektorijas veids ir atkarīgs no stobra pacēluma leņķa un pulvera lādiņa tipa. Viegli līdz 108 mm kalibra mīnmetēji (*infantry mortar*)

ir pārnēsājami un šaušanas laikā pielādējami no stobra gala. Smagie mīnmetēji (*heavy mortar*) ir velkamie, pārvadājamie un pašgājēji (*self-propelled SP mortar*), kurus parasti pielādē no stobra resgaļa. Mīnmetēja stobra orientāciju šaušanas laikā nosaka pēc trajektoriju aprēķiniem ar speciālu pietiekami sarežģītu tēmēšanas ierīci.

munīcija ammunition

Ieroču vispārējās lietošanas elementu kopums, ko izmanto attiecīgo (atkarībā no ieroča tipa) mērķu iznīcināšanai, sagraušanai vai cita speciāla uzdevuma izpildei. Šis munīcijas elementu kopums ir atkarīgs no ieroču klases un tipa. Atkarībā no šiem faktoriem un munīcijas uzbūves īpatnībām izšķir: unitārās patronas, granātšāvēju un granātmetēju granātas, artilērijas šāviņus, mīnas un to spridzekļus. Šai munīcijai var būt speciālie vai kaujas lādiņi (lodes) un atkarībā no lādiņu izmantošanas īpatnībām, uzdevuma un konstrukcijas to iedala divās lielās grupās – kaujas un speciālajā munīcijā.

munīcijas deva ammunition controlled supply rate

Bruņoto spēku vajadzībām oficiālos dokumentos paredzētais munīcijas daudzums katram ieroča tipam, lai varētu izpildīt prognozējamās kaujas uzdevumus noteiktā laika periodā (stundu, diennakti, nedēļu vai mēnesi ilgai autonomai darbībai). Piemēram, karavīra triecienšautenes munīcijas deva vienai dienai, pistoles munīcijas deva vienu mēnesi ilgai autonomai darbībai. Komandierim ir jāzina savas apakšvienības ieroču munīcijas devas, lai varētu plānot taktisko operāciju izpildes iespējas. To izmanto visos komandieru līmeņos, lai noteiktu uzdevumus apgādei.

munīcijas izsniegšanas punkts ammunition supply point, distribution point

Dažādos pakļautības līmeņos speciāli organizēta stacionāra vai mobila munīcijas izsniegšanas vieta, kas neparedz munīcijas ilgstošu glabāšanu, bet paredz uzdevumu apgādāt padotās apakšvienības vai to atsevišķus karavīrus ar tiem nepieciešamo munīciju. Arī šautuvēs komandieris organizē munīcijas izsniegšanas punktu, lai

nodrošinātu drošību un varētu kontrolēt munīcijas patēriņu.

munīcijas partija ammunition lot

Viena tipa munīcijas daudzums, ko ražošanas ciklā identificē ar savu partijas numuru. Tas dod iespēju ražotājam nepārprotami noteikt konkrētās munīcijas sastāvdaļas. Piemēram, vienas partijas patronas komplektē ar vienas partijas pulveri, kapselēm un čaulītēm. Mainot vienu no munīcijas sastāvdaļām, maina arī tās partijas numuru. Munīcijas partija sniedz informāciju par tās izgatavotāju un izgatavošanas gadu. Ja ir slikti šaušanas rezultāti, no kaujas komplektiem parasti izņem visu šīs munīcijas partiju un to tad parasti izmanto tikai karavīru treniņiem vai cita veida apmācībām.

nekontakta darbības uzspriecinātājs (NDU)

proximity fuze

Munīcijas uzspriecinātājs, kura komandas dators izstrādā komandu bez tieša kontakta ar mērķi tā tuvumā (noteiktā attālumā), savā darbībā izmantojot no mērķa atstarotās vai izstarotās enerģijas. Atkarībā no izmantojamās enerģijas veida šos uzspriecinātājus iedala: 1) radio NDU; 2) magnētiskajos NDU; 3) gaismas un infrasarkanos starus NDU; 4) skaņas NDU un citos. Atkarībā no datora darbības principa ir aktīvie, pusaktīvie un pasīvie NDU.

nenodrošināts uzspriecinātājs base fuze

Munīcijas uzspriecinātāja drošības raksturojums, kad tā konstrukcijā sākuma stāvoklī (pirms lietošanas) kaujas ķēdē nevienš elements nav nobīdīts (vai atvienots) attiecībā pret otru.

nodrošināts uzspriecinātājs shuttered fuze

Munīcijas uzspriecinātāja drošības raksturojums, kad tā konstrukcijā sākuma stāvoklī kaujas ķēdē visas kapsēles nobīdītas uz sāniem (nosegtas, atvienotas) vai komandas datora aizdedzes kapsēle ir nobīdīta, un izpildes bloka detonējošā (vai aizdedzes) kapsēle ir nosepta.

nolaižamā mēlīte trigger

Šaušanas mehānisma detaļa, kas, nospiežot to ar pirkstu, ar sprūda starpniecību atbrīvo kaujas atsperi, kas savukārt iedarbojas uz gaili un belzni, nodrošinot šāviena izpildi.

parastā patrona ball cartridge (ball ammunition)

Unitārā patrona ar parasto lodi, kas paredzēta šaušanai pa vispārējiem mērķiem un treniņam šautuvē un poligona apstākļos.

patrona cartridge (ammunition)

Strēlnieku šaujamieroču munīcija, kuras čaula savieno vienā veselā tās elementus (lodi, aizdedzes kapseli un pulvera lādiņu), kas nodrošina šāviena izpildi. Vēsturiski par patronu sākotnēji dēvēja kartona penāli, kurā pirms kaujas iebēra un uzglabāja vienam šāvienam nepieciešamo pulvera lādiņu. Patronas klasificē pēc kalibriem un ložu (lādiņu) konstrukciju tipiem.

patronas galvenie rādītāji general date of cartridge (ammunition)

Patronas raksturojums, kas atklāj iespējas izmantot patronu kaujā, kā arī tās konstrukcijas īpatnības. Patronu raksturo šādi galvenie rādītāji:

- patronas tips (apzīmējums);
- maksimāli iespējamais lodes sākuma ātrums (pirmātrums), V_0 ;
- lodes enerģija, izlidojot no stobra, E ;
- patronas, pulvera lādiņa un lodes masa;
- patronas un čaulas garums;
- lodes tips.

patrontelpas noslēgšanas mehānisms breech mechanism

Šaujamieroča mehānisms, kas nepieciešams aizslēga vadīšanai un patrontelpas noslēgšanai. Parasti šo funkciju izpilda aizslēga rāmis vai stobra kārbas speciālie izgriezumi un izciļņi. Patrontelpas noslēgšanu var izdarīt, aizslēgu pagriežot, nobīdot uz augšu, leju vai uz sāniem, nosprostojot ar aizzurī vai sprostu, izmantojot kloķa-klaņa mehānismu.

patšautene (rokas jeb vieglais ložmetējs) light machine gun

Kolektīvs automātiskais šaujamierocis, kas no triecienšautenes atšķiras ar pastāvīgi pievienotu

divkāju balstu, uzlabotu tēmēšanas ierīci, garāku stobru un lielāku magazīnas tilpumu. Pirmā patšautene (Madsena konstrukcijas) parādījās 1902.gadā (Dānijā). Patšautenes klasificē pēc kalibra un tajās izmantoto šauteņu vai triecienšauteņu «vidus») patronas.

Terminu «patšautene» izmantoja pirmskara Latvijas armijā un to turpina izmantot arī NBS līdztēkus terminam «rokas jeb vieglais ložmetējs».

pieņemšanas izmēģinājumi acceptance trial

Ieroču vai aprīkojuma izmēģinājumi, ko veic potenciālo militāro lietotāju pilnvaroti pārstāvji, lai pārbaudītu, vai izmēģinājumu rezultāti atbilst iepriekš noteiktiem darbības parametriem un īpašībām.

pistole pistol

Neliels (portatīvs) individuālais šaujamierocis pretinieka personālsastāva iznīcināšanai līdz 70 m attālumam un tuvciņā. Pistoles ir plaši izplatīts ierocis. To iedalījums pēc nozīmes un lietošanas īpatnībām: militārās, policijas, civilās, mednieku, speciālās, sporta, pneimatiskās un gāzu pistoles. Pēc darbības režīma tās var būt pirms katra šāviena ar roku pārlādējamās, pašlādējošās un automātiskās. Iedalījums pēc patrontelpas noslēgšanas principa: pistoles ar brīvo aizslēgu, ar pusbrīvo aizslēgu un ar noslēgto aizslēgu. Pēc šaušanas mehānisma veida var būt gaiļu tipa ar kaujas atsperi rokturī vai belžņa tipa ar kaujas atsperi aizslēgā.

Pēc atgriežējmehānisma izvietošanas pistoles var būt ar stobram uzmauktu atgriežējatsperi vai ar atgriežējatsperi, kas novietota zem stobra.

plūdlīnijas formas pakalģals boattail

Ballistiska ķermeņa koniska daļa, kuras diametrs pakāpeniski samazinās uz pakalģala pusi, lai samazinātu kopējo aerodinamisko pretestību.

praktiskā lode (M) practice bullet

Lode praktiskām patronām to lietošanai šaušanai mācībās. Tā var būt izgatavota no svina kausējuma, plastikāta vai koka. Šādas lodes parasti nokrāso baltā krāsā.

praktiskā patrona blank cartridge, blank ammunition

Patrona ar praktisko lodi, kas paredzēta izmantošanai mācībās ar šaušanas imitāciju, lai apgūtu šaušanas mākslu dažādās kaujas situācijās.

pretradaru rakete antiradiation missile

Rakete ar pasīvo vadības sistēmu, kas to novada uz noteiktas frekvences radiosignālu raidītāja mērķi (radaru), lai to iznīcinātu. Tā parasti ir gaisa spēku bruņojumā, lai pārvarētu pretinieka objekta pretgaisa aizsardzību un novājinātu tā vadības sistēmu.

pulvera degšana powder burning

Ķīmisks process, kurā pulveris pēc aizdedzināšanas pārvēršas gāzē. Degšanas process noris bez skābekļa līdzdalības, un tajā bezdūmu pulveris gandrīz neveido cietas vielas. Pulvera granulu degšana notiek paralēliem slāņiem virzienā uz centru. Vērojama tendence saglabāt granulu formu līdz degošās vielas pilnai izdegšanai. Šo degšanas procesu atkarībā no degšanas ātruma nosacīti parasti iedala trīs fāzēs: tā ir sakarsēšana, aizdegšanās un pati degšana. Lai pulveri aizdedzinātu, to nepieciešams kādā vietā sakarsēt līdz uzliesmošanas temperatūrai, kurā var sākties ķīmisks pulvera pārvēršanās process. Nepieciešamā aizdedzes temperatūra bezdūmu pulverim ir aptuveni 200°C, dūmu pulverim – 300°C. Kad pulveris uzliesmo, sakarsētajā vietā izdalās 750 kkal/kg siltums, un vienlaikus sākas degšanas reakcijas virzīšanās uz priekšu – uz granulas centru. Parasti uzliesmošanas ātrums ir daudz lielāks par degšanas ātrumu. Nenoslēgtā telpā atmosfēras spiedienā pulveris deg ar mierīgu liesmu. Piemēram, nitroglicerīna pulveris uzliesmo ar degšanas ātrumu 2,7 cm/s, bet turpina degt ar ātrumu 0,07–0,1 cm/s.

Kaut gan uzliesmošanas ātrums ir lielāks par degšanas ātrumu, tomēr tas ir atkarīgs no pulvera markas, granulas virsmas un galvenokārt no apkārtējā spiediena. Jo lielāks spiediens, jo lielāks degšanas ātrums. Noslēgtā telpā aizdedzes kapsle rada sākuma spiedienu 4–5 atmosfēras,

un, salīdzinot ar pulvera degšanas laiku, aizdedzes laiks ir ļoti mazs. Pulvera degšanas mehānismu var labi analizēt, saistot to ar siltuma izplatīšanās spējām starp gāzes fāzi un granulas virsmu. Aizdedzes kapsles siltuma impulsa iedarbībā pulvera granulas virsmā notiek molekulu sadalīšanās atsevišķās sastāvdaļās, vienlaikus izdalot gāzi. Šo procesu sauc par molekulu gazifikācijas reakciju. Tālāk gazificētās pulvera sastāvdaļas reaģē ar izdalīto gāzi, kas ļoti palielina temperatūru. Notiek sadalīto molekulu sakarsana, un sākas ķīmiska reakcija – pulvera sastāvdaļu savstarpēja oksidēšanās, ko sauc par degšanas procesu. Reakcija notiek, izdaloties liela daudzuma gāzes un siltuma un vienlaikus paaugstinoties temperatūrai, kas siltuma apmaiņas procesā tumšajā zonā veic sakarsēšanas funkciju, bet uz pulvera granulas virsmas gazificē (sublimē) kārtējās molekulas. Tādējādi tiek nodrošināts degšanas process, līdz nesadeg viss pulveris.

Paša pulvera sākuma temperatūra T_0 arī ietekmē pulvera aizdedzes un degšanas spējas. Jo lielāka pulvera granulu temperatūra, jo tās labāk sagatavotas reakcijai, jo mazāk vajadzīgs sākuma impulss.

pulvera galvenie rādītāji powder general date

Pulvera raksturojums, kas atklāj tā ķīmiskās un ballistikās īpašības. Rādītāji var būt šādi: • Q_w – siltuma daudzums nemainīgā tilpumā, kas rodas, sadegot 1 kg pulvera un gāzēm atdziestot līdz 18°C; • W_1 – 1 kg pulvera degšanas produktu gāzu tilpums pie spiediena 760 mm un 0°C temperatūrā; • T_1 – pulvera degšanas temperatūra; • f – pulvera spēks; • α – pulvera gāzu molekulas tilpums (kovaļums); • U_1 – pulvera degšanas ātrums spiedienā $P=1\text{ kg/cm}^2$; • δ – pulvera īpatsvars.

pulvera lādiņš powder booster

Ieroču munīcijas (unitāro patronu, artilērijas šāviņu, uzspridzinātāju, granātu u.c.) sastāvdaļa – noteikts daudzums dūmu vai bezdūmu pulvera, kura degšanas enerģiju izmanto, lai nogādātu speciālo vai kaujas lādiņu (lodi) līdz mērķim vai izpildītu citu uzdevumu (uzvilkto uzspridzinātāju,

aizdedzinātu reaktīvo dzinēju u.c.). Pulvera lādiņš ir katras munīcijas tipam pilnīgi noteiktas masas dūmu vai bezdūmu pulvera deva, ko ievieto patronu vai artilērijas šāviņu čaulās vai mīnmetēju papildlādiņu maisīšos (presētos riņķos).

pusnodrošināts uzspriecinātājs boresafe (semi fixed) fuze

Munīcijas uzspriecinātāja drošības raksturojums, kad tā konstrukcijas sākuma stāvoklī (pirms lietošanas) aizdedzes kapsle kaujas ķēdē ir nobīdīta (noslēgta, atvienota) no mērķa datora vai ir kāda cita nobīde komandas nodošanas blokā.

raķete

1) rocket; 2) missile

Ieroča vai tā munīcijas sastāvdaļa, kas, lai nogādātu kaujas lādiņu līdz mērķim, izmanto reaktīvā dzinēja darbības principus.

1) Nevadāmas munīcijas veids, kas paredzēts dažādu mērķu sagraušanai, šaujot no speciālas ierīces, vai gaismas vai cita veida signāla padošanai, šaujot no speciālas signālrāķešu pistoles vai palaižot to bez pistoles. 2) Vadāmas ieroču sistēmas (rāķešu kompleksa) sastāvdaļa, kas paredzēta kaujas lādiņa (iznīcināšanas līdzekļa) nogādāšanai līdz mērķim ar reaktīvā dzinēja enerģijas palīdzību. Tā var būt vadāma aerodinamiskā vai ballistiskā raķete. Pēc ieroču sistēmas tipa raķetes iedala sauszemes, gaisa un jūras raķetēs. Pēc darbības rādiusa raķetes iedala stratēģiskajās un taktiskajās (tuvā, vidējā un tālā rādiusa darbības) raķetēs.

revolveris revolver

Individuālais daudzlādiņu šaujamierocis ar pagriežamu (revolve) magazīnu. Paredzēts pretinieka personālsastāva iznīcināšanai tuvā līdžā līdz 100 m.

Par revolveru vectēvu uzskata angļa Kollijēra 1818.gadā izgatavoto revolvera tipa ieroci ar krama aizdedzes sistēmu. Pirmo ļoti veiksmīgo revolvera konstrukciju ar unitāro patronu (autors Džons Pīrsons) rūpnieciski izgatavoja Samuels Kolts (ASV) 1836.gadā. Revolveru konstrukcijas galvenokārt atšķiras tikai ar izšauto patronu čaulu ekstrakcijas (pārlādēšanas) veidiem. Revolveriem nav paredzēta pašpārlādēšanās, un tāpēc jau līdz

Otrajam pasaules karam armijas virsnieku bruņojumā revolverus nomainīja veiksmīgākās pistoļu konstrukcijas.

Tomēr revolveriem ir vienkāršāka konstrukcija, tie ir drošāki lietojot un ļauj izpildīt nākamo šāvieni arī kļūmes gadījumā.

rokas granāta hand grenade

Granātas veids, kas ietilpst strēlnieku individuālajā apbruņojumā un ir paredzēts mešanai ar roku. Tā var būt kumulatīvā, šķembu-fugasa, šķembu vai speciālās nozīmes rokas granāta. Granātas darbībai ir paredzēti vairāku drošības pakāpju degļi. Šādu granātu drošībai to degļi parasti glabājas atsevišķi no granātām un tos pievieno, sagatavojot granātas kaujas lietošanai.

salūtpatrona blank ammunition

Mācību un speciāliem nolūkiem izmantojama patrona bez lodes šāviena skaņas efekta imitācijai. Šo patronu čaulas kakliņš ir attiecīgi saspiests, lai saturētu pulvera lādiņu.

speciālā munīcija

Munīcija, ko izmanto mācību nolūkiem, mērķu apgaismošanai vai signālu padošanai, dūmu aizsega izveidošanai, kā arī citiem speciālajiem mērķiem. Speciālās munīcijas iedalījums: mācību patronas (ar un bez pulvera lādiņiem un kapselēm), salūtpatronas, signālpatronas, lādiņi ar apvidus apgaismošanas vai dūmu aizsega izveides sastāviem, mācību lādiņi, mīnas un granātas.

sprūds (sprosts) sear

Šaušanas mehānisma detaļa, kas notur gaili, belzni vai citu detaļu uzvilkta stāvoklī. To noņem, pagriežot vai nobīdot uz kādu pusi no sākuma stāvokļa.

starta vieta launching site

Jebkura vieta vai iekārta, no kuras iespējams palaist «zeme-gaiss» vai «zeme-zeme» tipa raķetes.

stobra drošs uzspriecinātājs boresafe fuze

Uzspriecinātājs, kas nepieļauj šāviņa uzsprāgšanu stobra kanālā. Detonatora veids, kam eksplozīvajā ķēdē ir pārtraucējs, kas neļauj lādiņam uzsprāgt, pirms tas ir izlidojis no stobra.

stobra kanāls bore

Noteikta diametra un formas urbums ieroča stobrā lodes (lādiņa) izmešanai mērķa virzienā un griezes kustības nodrošināšanai.

Stobra kanāls sastāv no patrontelpas, skrejsākas un vītņotās daļas. Lai palielinātu stobra dzīvotspēju, mūdienu strēlnieku ieroču stobra kanālu parasti hromē, pārklājot ar plānu hroma kārtiņu. Trāpījuma precizitāti ievērojami ietekmē stobra kanāla apstrādes precizitāte un tievgaļa nogriezumus, kuram jābūt stingri perpendikulāram asij un bez bojājumiem.

stobra kārba receiver group

Ieroča pamatdaļa, kas apvieno vienā veselumā visus ieroča mehānismus, dodot tiem iespēju kopīgi darboties šaušanas laikā. Tā var sastāvēt no vairākām daļām.

stobra resgalis breech

Stobra resnākā daļa, kas paredzēta patrontelpai un stobra pievienošanai pie stobra kārbas, kā arī citu palīgierīču pievienošanai, ļaujot notēmēt un veikt šāvienu.

stobra tievgalis small of the barrel

Ieroča stobra gals, no kura izlido lode (lādiņš) un kuram var pievienot tēmēkļa graudu, durkli, granātšāvēja vai citu ierīci. Stobra tievgalis var beigties arī ar kompensatoru, klusinātāju, lokalizatoru vai citu uzgali (uzskrūvējamu ierīci).

stobra vītnes rifling

Speciālas dažādas formas gropes (padziļinājumi) stobra kanālā lodes (lādiņa) iegriešanai šāviena laikā, lai lode būtu trajektorijā stabila.

Strēlnieku ieročiem atkarībā no kalibra vītņu skaits var būt no 4 līdz 8. Vītnes soli un kāpumu izvēlas atkarībā no vajadzīgā lodes (lādiņa)

iegriešanas ātruma, lai lode būtu stabilāka savā trajektorijā.

stobrs barrel, tube

Viena no ieroča galvenajām pamatdaļām, kuras uzdevums ir aizmest lodi (lādiņu, granātu, mīnu) mērķa virzienā un piedot tai nepieciešamo sākuma ātrumu (pirmātrumu). Stobrs pēc konstrukcijas parasti ir no abiem galiem atvērta metāla caurule, kuras resnāko galu ar patrontelpu sauc par resgali, bet otru – par tievgali. Stobra ārējā forma un izmēri ir atkarīgi no ieroča tipa, izturības prasībām, dzesēšanas iespējām un ieroča konstrukcijas īpatnībām. Stobra garumu nosaka uz ballistikas aprēķinu pamata.

šaujamierocis gun

Distantas darbības ierocis, kura darbības pamatā ir šāviena enerģijas izmantošana. Tā neatņemamas sastāvdaļas ir stobrs, pulveris un speciālās vai graužošās darbības elements (lādiņš, lode, granāta, mīna, apgaismošanas vai cits elements). Šaujamieroču iedalījums: artilērijas (haubices, lielgabali, mortīras, balsta granātmetēji, mīnmetēji) un strēlnieku (ložmetēji, rokas granātmetēji, granātšāvēji, triecienšautenes, mašīnpistoles, šautenes, pistoles, revolveri u.c.) ieroči.

šaušanas mehānisms trigger mechanism

Ieroča sastāvdaļa, kas nodrošina iespēju vajadzīgajā brīdī sākt un pārtraukt šaušanu. Pēc konstrukcijas izšķir gaiļa un belžņa tipa šaušanas mehānismus. Gaili vai belzni uzvilktā stāvoklī notur sprūds. Ja kaujas atspere, atbrīvojoties no sprūda, pati grūž belzni uz priekšu, lai uzsistu pa kapseli, tad to sauc par belžņa šaušanas mehānismu. Ja kaujas atspere, atbrīvojoties no sprūda, nodod enerģiju belznim ar gaiļa starpniecību, tad to sauc par gaiļa tipa šaušanas mehānismu. Ja nolaižamais mehānisms pirms šāviena notur uzsites mehānismu uzvilktā stāvoklī, tad tādu šaušanas mehānismu sauc arī par uzsites nolaižamo mehānismu.

Šaušanas mehānisms parasti izpilda arī vairākas papildfunkcijas: 1) ar speciāla drošinātāja palīdzību nodrošina drošu apiešanos ar ieroci, to

uzglabājot, transportējot un pārnēsājot; 2) ar speciāla pārslēdzēja palīdzību dod iespēju izvēlēties šaušanas režīmu.

šautene rifle

Vēsturiski pirmais strēlnieku garstobra šaujamierocis ar unitāro patronu, ko vēlāk nosauca par šautenes patronu. Šodien plaši pazīstamas ir dažādu konstrukciju magazīnu šautenes, snaiperšautenes, mazkalibra šautenes un speciālās nozīmes šautenes. Šautenēs galvenokārt izmanto savrupšāviena režīmu. Tās var būt pārlādējamās ar roku vai pašpārlādējošas, izmantojot atsietena enerģiju vai no stobra kanāla novadīto gāzu enerģiju.

šautenes granāta rifle grenade

Granāta, ko izmanto, uzmaucot uz šautenes stobra tievgaļa speciālas ierīces, kas šāviena laikā iedarbina granātas degli un nodrošina tās lidojuma virzienu trajektorijā. Šāvieni izpilda ar parasto vai salūtpatronu, izmantojot tēmēšanai uz šautenes stobra speciāli uzliekamu tēmekli.

šāviens shot

Mehānisku, ķīmisku, siltuma un gāzu dinamikas procesu kopums, kas notiek šaujamierocī no kapses aizdedzes brīža līdz pulvera gāzu izplūšanai no stobra pēc lodes (lādiņa, granātas, mīnas) izlidošanas.

Šāviena dinamiku raksturo pulvera gāzu spiediens un lodes ātruma maiņa stobra garumā vai laikā, skaitot no kapses aizdedzes brīža.

Stobra ballistikā šāvieni, analizējot to laikā no kapses aizdedzes brīža līdz lodes izlidošanai no stobra, pieņemts iedalīt četros periodos: sākuma, galvenajā, adiabatiskajā un pēcdarbības periodā.

tēmēšanas ierīce sighting equipment

Katram ierocim nepieciešama sastāvdaļa, kas paredzēta precīzai trāpīšanai mērķī. Tēmēšanas ierīces var būt gan mehāniskas, gan optiskas, gan radio, gan infrasarkanās un lāzeru. Visas tēmēšanas ierīces ir regulāri jāpārbauda un vajadzības gadījumos jāpiešauj. Ierocim bieži ir

paredzēta mehāniskā tēmēšanas ierīce, kas var būt dioptriska, ar tēmēšanas gropīti vai ar mērķekli un graudu. Tēmēšanas ierīces var būt izvietotas uz ieroča pārnēsāšanas roktura, stobra, stobra kārbas vai citas ieroča daļas.

trasējošā lode (T) tracer (T) bullet, round

Viens no lodes tipiem, kurā lodes tērauda apvalka galvas daļā ir ievietota tērauda serde, bet aizmugures daļā atrodas stobriņš ar trasējošo sastāvu. Šāviena brīdī stobriņa folija pārdeg un aizdegas trasējošais sastāvs.

Šāviena laikā pulvera lādiņš ar savu temperatūru aizdedzina trasējošo sastāvu, kas lodes trajektorijā līdz 800 m attālumam veido spīdošu sliedi, kas ir saredzama gan dienā, gan naktī. Lodes galvas daļa parasti ir nokrāsota zaļā krāsā.

trasējošā patrona tracer (T) ammunition (cartridge)

Patrona ar trasējošo lodi, kas pēc šāviena lodes trajektorijā līdz 800 m attālumam veido spīdošu sliedi, kas ir saredzama gan dienā, gan arī naktī. Patronai lodes galvas daļa (paša spice) parasti ir nokrāsota zaļā krāsā.

triecienšautene assault rifle

Galvenais karavīra individuālais automātiskais ierocis, kas šaušanā izmanto šautenes patronas vai «vidus» patronas. Par pirmajām triecienšautenēm var uzskatīt Vladimira Fjodorova (Krievija) 1915.gadā izgatavotos automātus uz 6,5 mm kalibra Arisaka šautenes patronas bāzes. Speciāla «vidus» patrona (starp šautenes un pistoles patronu) tika radīta 1939.gadā Garandas (ASV) karabīnei M-1. Triecienšautene paredz iespēju šaut garām un īsām kārtām un savrupšāviena režīmā. Ieroča pārlādēšana notiek, galvenokārt izmantojot no stobra kanāla novadīto gāzu enerģiju. Tikai dažās tās konstrukcijās izmanto atsietena enerģiju. Magazīnas tilpums parasti ir 20–30 patronu.

turboreaktīvā rakete air-breathing turbojet missile

Rakete ar reaktīvo dzinēju, kura darbībai ir nepieciešama gaisa padeve, ko izmanto par degvielas oksidētāju dzinēja degšanas kamerā.

Tādējādi rodas reaktīvā jauda raķetes novadīšanai līdz mērķim. Šādas uzbūves spārnotās raķetes var palaist no zemes, no gaisa vai no speciālām militārās tehnikas ierīcēm, kas bāzējamas uz ūdens.

uzspridzinātāja darbības varbūtība fuze action probability

Uzspridzinātāja tehniskais rādītājs, kas raksturo darbības varbūtību visos tā ekspluatācijas apstākļos. Šo varbūtību nosaka, eksperimentāli pārbaudot tā darbību dažādos iespējamajos apstākļos, un darbības varbūtībai jābūt ne mazākai par 0,95–0,98.

uzspridzinātāja drošinātāji fuze safety

Obligāta uzspridzinātāja sastāvdaļa, kuras uzdevums ir nodrošināt spridzekļa drošību munīcijas uzglabāšanas, transportēšanas, lietojuma sagatavošanas un šāviena laikā. Atkarībā no darbības principa un uzstādīšanas vietas drošinātājus iedala ārējos un iekšējos. Kad munīciju gatavo šāvienam, noņem ārējos drošinātājus un konstruktīvi tie var būt izveidoti kā tapas ar gredzeniem vai lentēm, aizsargcepurītes u.tml. Iekšējos drošinātājus autonomi noņem šāviena laikā, izmantojot attiecīgus fiziskos spēkus, kas darbojas lidojuma trajektorijā. Šim nolūkam izmanto membrānas, aizbīdņus, sprostus, kustīgus ieliktnus ar atsperēm, kas neļauj datoram dot komandu izpildes blokam. Iekšējos drošinātājus noņem šāviena brīdī un arī lidojuma trajektorijā ar uzvilkšanās mehānismu palīdzību.

uzspridzinātāja galvenie rādītāji fuze general data

Uzspridzinātāja raksturojums, kas ietver: 1) klasifikācijas tipu; 2) masu un izmērus; 3) uzvilkšanās laiku vai distanci; 4) darbības laiku; 5) drošības pakāpi; 6) pašlikvidācijas un palēninātāju darbības laikus.

uzspridzinātāja izpildes bloks

Uzspridzinātāja darbības izpildes elements, kura uzdevums ir veidot tādu liesmas vai detonācijas impulsu, kas droši var uzspridzināt vai aizdedzināt munīcijas kaujas lādiņu.

uzspridzinātāja kaujas ķēde

Visi elementi, kas kopumā tieši piedalās komandas izpildes gatavošanā un tās nodošanā līdz munīcijas kaujas lādiņa pildījumam, kad spridzeklis tiek sagatavots darbībai. Šo procesu pieņemts saukt par spridzekļa uzvilkšanos. Iedalījums pēc uzspridzinātāja kaujas ķēdes elementu izvietojuma: nodrošināti, pusnodrošināti un nenodrošināti uzspridzinātāji.

uzspridzinātāja komandas dators

Mehānisms, kas veido mehānisku, elektrisku vai citu signālu uzspridzinātāja darbībai. Datora uzdevums ir sajust un fiksēt mērķa tuvumu vai skaitīt laiku no šāviena brīža. Visvienkāršāk mērķi sajust, nonākot ar to tiešā saskarē (atsitoties pret to). Šim nolūkam var izmantot jebkuru mehāniskās darbības ierīci. Atsitiena enerģija pārveidojas komandā, kas rada, piemēram, uguns liesmu, mehānisku kustību vai elektrisku impulsu. Komandu veido kā noteiktu signālu, ko nodod tālāk ar komandas nodošanas bloka starpniecību.

uzspridzinātāja komandas nodošanas bloks

Aizdedzes elementu kopums, kas nodrošina uzspridzinātāja darbību pēc dotās komandas. Komandas nodošanas bloka uzdevums ir aizturēt komandu, lai munīcijas darbību nodrošinātu optimālajā laikā un vietā. Blokā parasti ietilpst aizdedzes kapsēles liesmu novades kanāli, pirotehniskie liesmu pastiprināšanas stobriņi un palēninātāji. Lai palēninātu darbību tikai līdz 0,001–0,1 s, izmanto speciālas gazodinamiskas ierīces – izliektus liesmu novades kanālus, kalibrētas atveres vai labirintus. Pirotehniskie palēninātāji dod iespēju iegūt komandas aizkavēšanu no 0,1 s līdz dažām minūtēm. Šim vajadzībām izmanto mazgāzes pirotehniskos sastāvus MGS-54, MGS-100, MGS-200, PK-5, TMS-8, TMS-12 ar dažādiem degšanas ātrumiem un pulvera stobriņus TO-34, KR-75, kā arī citas vielas. Šos sastāvus izmanto arī pašlikvidatoros. Pirotehniskos sastāvus parasti iepresē speciālos taisnos vai lokveida kanālos, kurus izveido uzspridzinātāja metāla korpusā.

uzspridzinātāja uzvilkšanās distance arming distance

Attālums no šāviena vietas līdz trajektorijas punktam, kad uzspridzinātājs ir gatavs darbībai un visas tā drošības pakāpes ir noņemtas.

uzspridzinātāja uzvilkšanās ierīce (mehānisms)

arming delay device

Uzspridzinātāja drošas darbības nodrošināšanas mehānisms, kura uzdevums ir šāviena laikā un pēc tā pakāpeniski noņemt visas tā drošības pakāpes, sagatavojot to darbībai. Šis mehānisms var būt saistīts ar visiem pārējiem uzspridzinātāja elementiem un tā darbībai izmanto palaišanas ierīci. Uzspridzinātāja konstrukcijai jābūt vienkāršai un vienlaikus drošai. Tas galvenokārt atkarīgs no uzvilkšanās mehānisma un palaišanas ierīces veiksmīgas konstrukcijas. Šie mehānismi kopumā nosaka uzspridzinātāja uzvilkšanās laiku vai uzvilkšanās distanci.

uzspridzinātāja uzvilkšanās laiks arming time

Laika sprādis no šāviena (palaišanas ierīces iedarbināšanas brīža) līdz brīdim, kad uzspridzinātājs ir gatavs darbībai.

uzspridzinātājs fuze

Munīcijas kaujas lādiņa (mīnas, granātas) sastāvdaļa, kas nodrošina attiecīgās munīcijas drošību uzglabāšanas, transportēšanas un kaujas lietošanas laikā un ko izmanto sprāgstvielas vai cita veida kaujas lādiņa pildījuma darbībai nepieciešamajā brīdī. Uzspridzinātājs darbības brīdī rada detonācijas vai aizdedzes impulsu.

Munīcijas kaujas lādiņos izmanto brizantās sprāgstvielas (tolu, heksogēnu, tetrilu, amatolu u.c.) vai pirotehniskos maisījumus, kuru darbību var ierosināt tikai ar speciālu ierīci – uzspridzinātāju. Šai darbībai jānotiek noteiktā laikā, kad munīcijas darbības efekts ir vislielākais. Piemēram, apgaismošanas lādiņam jāaizdegas noteiktā trajektorijas vietā, šķembu lādiņa sprāgstviela jāuzspridzina virs grunts vai lidojuma trajektorijā (mērķa tiešā tuvumā), bet fugasa lādiņš – gruntī.

Uzspridzinātājus klasificē atkarībā no:

- uzdevuma (artilērijas lādiņu, mīnu, granātu,

- rakēšu u.c.);
- darbības principa (kontakta, distances vai nekontakta darbības);
- novietojuma (galvas, sānu vai aizmugures uzspridzinātājs);
- drošības pakāpes (nodrošināti, pusnodrošināti vai nenodrošināti);
- darbības laika (momentānas, nogaidošas vai palēninātas darbības).

Uzspridzinātājiem tiek izvirzītas šādas galvenās prasības:

- augsta drošības pakāpe uzglabāšanas un transportēšanas laikā, kā arī gatavojot munīciju lietošanai kaujā, un šāviena laikā;
- optimāls darbības laiks, kas nodrošina munīcijas visefektīvāko darbību;
- augsta darbības traucējumaizsardzība;
- augsta varbūtība darboties noteiktā brīdī (optimālā laikā un vietā) jebkuros iespējamajos nelabvēlīgos apstākļos.

Šīs augstās prasības ir saistītas ar to, ka uzspridzinātājos ir ļoti jutīgi iniciējošie elementi – kapsēles, detonatori un arī sprāgstvielas. Tai pašā laikā uzspridzinātāja augstā darbības varbūtība nosaka munīcijas kaujas efektivitāti un līdz ar to arī paša ieroča kaujas efektivitāti.

Uzspridzinātājiem neatkarīgi no to darbības un uzbūves principiem ir šādi galvenie elementi:

- 1) komandas dators;
- 2) komandas nodošanas bloks;
- 3) izpildes bloks (detonators vai aizdedzes petarde);
- 4) uzvilkšanās mehānisms ar palaišanas ierīci;
- 5) drošinātāji.

uzvilkšana arming

Munīcijas uzspridzinātāja visu drošības pakāpju noņemšanas process, kad uzspridzinātāju no nodrošināta stāvokļa uzvelk kaujas stāvoklī (tā kaujas ķēde tiek sagatavota darbībai), lai uzspridzinātu (aizdedzinātu) munīcijas kaujas lādiņu nepieciešamajā momentā. Šo darbību izpilda uzspridzinātāja uzvilkšanās mehānisms.

uzvilkšanās sistēma firing system

Sistēma, kas izveidota, lai aktivētu elektrisku vai cita veida spridzekli un radītu lādiņa eksploziju.

uzvilkt actuate

Iedarbināt šaušanas mehānismu ar tādu noteiktu darbību vai darbību virkni, kas atbilst visām

šaušanas sistēmas iedarbināšanas vai mērķa noteikšanas prasībām.

vītņustobra ierocis rifling weapon

Ierocis ar stobru, kura iekšējā kanālā iegrieztas vītnes (gropes) vai kura šķērsgriezums ir daudzstūris (heksogonāls stobrs, oktogonāls stobrs). Vītņu profils stobra šķērsgriezumā var

būt segments, taisnstūris, trapece. To uzdevums ir piedot lodei, lādiņam vai granātai griešanās kustību ap savu asi. Labā vītne, skatoties šāviena virzienā, piedod griešanās kustību pa labi, bet kreisā vītne – pa kreisi. Griešanās kustība uzlabo lodes (lādiņa, granātas) stabilitāti trajektorijā, palielinot trāpīšanas varbūtību un precizitāti.

2. ARTILĒRIJA UN ŠAUŠANA

brīva šaušana weapons free

Artilērijā un pretgaisa aizsardzības jomā – ieroču lietojuma vadības sistēmas pavēle, kas nosaka, ka ieroču sistēmas ir atļauts lietot pret jebkuriem mērķiem, par kuriem ir skaidri zināms, ka tie nepieder savējo spēkiem.

gaiss air

Uguns korigētāju vai novērotāju informējošs termins, ko lieto artilērijā un jūras spēku uguns atbalsta pasākumos, lai norādītu, ka sprādziens (uzliesmojums) vai sprādzienu virkne ir notikusi pirms trāpījuma mērķim.

ierobežota šaušana weapons tight

Pretgaisa aizsardzības jomā – ieroču lietojuma vadības sistēmas pavēle, kas nosaka, ka ieroču sistēmas ir atļauts lietot vienīgi pret mērķiem, kas neapšaubāmi ir atpazīti kā pretinieka mērķi.

mērķis pēc pieprasījuma on-call target

Artilērijas un jūras spēku uguns atbalsta jomā – plānotais, bet ne esošajā grafikā paredzētais mērķis, uz kuru uguni atklāj pēc pieprasījuma.

novērošanas attālums observer-target distance

Attālums, ko veido iedomāta taisne, kas savieno novērotāju/korigētāju ar mērķi.

novērošanas postenis observation post

Pozīcija, no kuras veic militāro novērošanu vai norāda un korigē uguns virzienu un kura ir aprīkota ar attiecīgām sakaru sistēmām. Šāds postenis var būt izvietots lidmašīnā.

novērotāja identificēšana observer identification

Artilērijas un jūras spēku uguns atbalsta jomā – pirmais elements uguns izsaukšanā, lai nodibinātu sakarus un identificētu novērotāju/korigētāju.

O-O līnija O-O line

Līnija kaujaslauka artilērijas novērošanas sistēmas darbības koordinācijai, kuru nosaka korpasa vai armijas artilērijas komandieris un kura starp korpasa vai armijas artilērijas spēkiem un divīzijas artilēriju sadala galveno atbildību par novērošanas pasākumiem.

pārlidums over

Artilērijas un jūras spēku uguns atbalsta jomā – signāls uguns korigēšanas vai novērošanas procesā, ko izmanto korigētājs vai novērotājs, lai norādītu to, ka sprādziens ir noticis aiz mērķa, skatoties no korigēšanas (novērošanas) līnijas.

pielikt add

Uguns korigēšanas termins, ko artilērijā un jūras spēku uguns atbalstā izmanto novērotājs/korigētājs, lai norādītu to, ka visas korigēšanas līnijas garumā ir jāpalielina šaušanas tālums.

piešaudes spīle bracketing

Šaušanas korigēšanas metode, veicot piešaudi un šaujot tālāk un tuvāk pa mērķi, un pēc tam pakāpeniski sadalot šo dakšīņu uz pusēm, līdz panāk trāpījumu mērķī vai iegūst vēlamo dakšīņu.

pļaujošā uguns grazing fire

Šaušana gandrīz paralēli zemes virsmai, kur uguns trajektorijas konusa centrs nepaceļas virs zemes vairāk kā par metru.

šaušana aizliegta weapons hold

Pretgaisa aizsardzības jomā – ieroču lietojuma vadības sistēmas pavēle, kas nosaka, ka ieroču sistēmas ir atļauts lietot vienīgi paš aizsardzības nolūkā vai izpildot pavēli.

šaušana pa mērķi fire for effect

1. Uguns, kuru atklāj, kad vidējais trieciena vai sprādziena punkts ir vēlamajā mērķa vai

piešaudes punkta attālumā. 2. Termins, ko lieto, lai norādītu, ka šaušana pa mērķi ir vēlama, jo piešaušana ir apmierinoša.

šaušanas precizitāte accuracy of fire

Šaušanas precizitātes raksturojums, ko izsaka ar trāpījumu skaitu mērķa centrā vai trāpījumu attālumam no mērķa centra.

uguns korigēšana adjustment of fire

Process, ko izmanto sauszemes un jūras spēku artilērijā, lai, atklājot uguni uz novērojamu mērķi, izvēlētos pareizu šaušanas azimutu (virzienu), lādiņa sprāgšanas tālumu un augstumu (ja lieto laika detonatoru).

Artilērijā un jūras spēku uguns atbalstā: 1. Kontroles metode, uz kuru norāda novērotājs/korigētājs, nosūtot uguns pieprasījuma signālu un informējot par to, ka viņš kontrolēs korigēšanas procesu. 2. Pavēle vai pieprasījums sākt uguns korigēšanu.

3. BRUŅOTO SPĒKU STRUKTŪRA, PĀRVALDE UN ADMINISTRĀCIJA

administratīvā iekraušana **administrative loading**

Iekraušanas sistēma, kuras pamatprincips ir maksimāls karaspēkam un kravu pārvadājumiem paredzētās platības izmantojums, neņemot vērā taktiskos apsvērumus. Aprīkojums un krājumi ir jāizkrauj un pirms lietošanas jāsašķiro.

administratīvais eskorts **administrative escort**

Jūras spēku kontrolei pakļauts karakuģis vai tirdzniecības kuģis, uz kura borta atrodas konvoja komodors un viņa štābs un ko izmanto par bāzi vienlaicīgu sakaru nodrošināšanai ar operatīvās kontroles iestādi un piekrastes konvoju.

administratīvais plāns **administrative plan**

Plāns, kas parasti attiecas uz operāciju plānu vai pavēli un papildina to ar informāciju un instrukcijām, kas saistītas ar operācijas materiāltehniskā un administratīvā atbalsta nodrošināšanu.

administratīvā komandķēde **administrative chain of command**

Parastā vadības komandķēde, kas paredz administratīvo līdzdalības kārtību visiem tās dalībniekiem.

administratīvā kontrole **administrative control**

Pakļauto vai citu organizāciju vadība vai savu pilnvaru izmantošana attiecībā uz tām, risinot administratīvus jautājumus, piemēram, personāla vadību, apgādi, apkalpošanu un citus jautājumus, kas neietilpst pakļauto vai citu organizāciju operatīvajos uzdevumos.

administratīvā pārvietošanās **administrative movement**

Tāds pārvietošanās veids, kurā karaspēku un transportlīdzekļus sagatavo ātrai pārvietošanai, ietaupot laiku un enerģiju, ja no pretinieka puses nav paredzama nekāda pretdarbība, izņemot aviācijas pretdarbību.

administratīvā pavēle **administrative order**

Pavēle, kas attiecas uz satiksmes, apgādes, apkalpes, evakuācijas, personāla un citiem administratīvajiem jautājumiem.

administrēšana **administration**

1. Tādu militāru jautājumu vadība un risināšana, kas nav iekļauti stratēģijas un taktikas jēdzienos, galvenokārt materiāltehniskās apgādes un personāla vadības jautājumi. 2. Vienību iekšējās vadības jautājumi.

aeromedicīniskās evakuācijas operāciju **atbildīgais virsnieks** **aeromedical evacuation operations** **officer**

Virsnieks, kas ir atbildīgs par aeromedicīniskās evakuācijas operācijām, pārstāv gaisa spēku transporta vienību vai pavēlniecību un ir atbildīgs par pasākumiem, kas saistīti ar aeromedicīniskās evakuācijas operāciju plānošanu un vadību, nodrošinot šīs operācijas ar attiecīgā gaisa tilta darbību, vadot aeromedicīniskās evakuācijas vadības centra darbu, kā arī veicot cita darbības, kas saistītas ar lidaparātu un pacientu pārvietošanās koordināciju.

aģents **agent**

Izlūkošanas jomā – aģentūrā strādājoša persona, kas savervēta, sagatavota, vadīta un nodarbināta, lai vāktu un sniegtu informāciju.

aģentūra **agency**

Izlūkošanas jomā – organizācija vai iestāde, kas nodarbojas ar informācijas vākšanu un/vai apstrādi.

Aizsardzības ministrija **Ministry of Defence**

Centrālā valsts izpildvaras iestāde, ar kuras palīdzību MK īsteno Satversmē, likumos un citos tiesību aktos noteiktās funkcijas un uzdevumus valsts aizsardzības jomā.

aizsardzības ministrs

Minister of defence

• Saskaņā ar Latvijas likumdošanu ir civilpersona; • politiski atbildīgs Saeimai un pakļauts Ministru prezidentam; • izstrādā aizsardzības plānus un realizēt tos militārajā jomā; • organizē iesaukšanu militārajā dienestā; • noslēdz starptautiskās vienošanās militārajā jomā; • ir valdības loceklis un atbild par demokrātiskas civilās kontroles nodrošināšanu pār bruņotajiem spēkiem.

apakšvienība (AV)

subunit

Militārs formējums vienības sastāvā.

1. Bruņoto spēku Atsevišķo daļu (Sauszemes spēkos – Aizsardzības novadu, brigāžu, atsevišķu bataljonu, atsevišķu divizionu un atsevišķu eskadriļu, Jūras spēkos – divizionu, atsevišķu kuģu) patstāvīga vienība ar savu patstāvīgu vadību un atsevišķu saimniecību. Apakšvienību iedala šādi: bataljonus – rotās, rotas – vados, vadus – nodaļās, ekipāžās, apkalpēs vai grupās; divizionus – baterijās, baterijas – vados, nodaļās vai apkalpēs; eskadriļas – posmos, posmus – pāros, pārus – ekipāžās vai apkalpēs. Apakšvienību lielumu, skaitu utt. nosaka AM apstiprinātie štatu saraksti. 2. Vienības sastāvā ietilpstoša struktūrvienība, kurai ir noteikta struktūra un viendabīgs sastāvs (līdz bataljonam ieskaitot, izņemums – atsevišķs bataljons ar patstāvīgu saimniecību).

Apgādes departaments (NBS štābā, J-4)

Department of logistics

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir apgādes un nodrošinājuma jautājumi. NATO štāba struktūrā parasti Apgādes departamentam ir noteikts apzīmējums – 4. numurs (S-4, G-4, J-4). LR NBS štāba Apgādes departamenta (J-4) vispārīgie noteikumi: 1) Apgādes departaments ir NBS štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir visi jautājumi, kas saistīti ar Nacionālo bruņoto spēku jebkuru materiāltechnisko apgādi; 2) Apgādes departamenta darbības pamatā ir LR Satversme, MK noteikumi, NBS uzdevumi, LR aizsardzības ministra, NBS komandiera un NBS štāba priekšnieka pavēles un rīkojumi; 3) Apgādes departaments organizē un vada NBS apgādes sistēmu, tās plānošanu, laicīgu materiālo

vērtību sadali NBS spēku veidu un atsevišķu daļu vajadzībām; 4) kopīgi ar NBS štāba J-3 departamenta Finanšu pārvaldi izstrādā apgādes plāna finansiālo nodrošinājuma projektu, plāno un kontrolē piešķirto finanšu līdzekļu izlietošanas kārtību; 5) Apgādes departamentam ir zīmogs ar aplveida uzrakstu «Nacionālo bruņoto spēku štābs» un vidū «Saimniecības dokumentiem». Apgādes departamentam ir veidlapa ar uzrakstu «Latvijas Republikas Nacionālo bruņoto spēku štābs», «Apgādes departaments».

Galvenie uzdevumi: 1) izstrādāt NBS apgādes normatīvos dokumentus; 2) izstrādāt un iesniegt AM Nodrošinājuma departamentā pasūtījumus par materiāltechnisko līdzekļu iegādi NBS vajadzībām; 3) piedalīties NBS iegādājamo materiālo vērtību izvērtēšanā; 4) sadalīt materiāltechniskos resursus NBS struktūrvienībām; 5) kontrolēt materiālu izlietojuma, glabāšanas, norakstīšanas un uzskaites pareizību NBS daļās; 6) izvērtēt ekonomiski pamatotas NBS vajadzības pēc noliktavām, degvielām un remonta bāzēm; 7) organizēt NBS materiāltechnisko iegādi un jauniegādi, pamatojoties uz dokumentiem un atbildīgo amatpersonu izvērtēšanas komisijas atzinumu par to nepieciešamību; 8) kontrolēt NBS MTL bāzes noliktavu darbību (preču pieņemšanu, uzskaiti, glabāšanu un izsniegšanu); 9) piedalīties NBS kaujas un mobilizācijas dokumentu izstrādē; 10) kontrolēt NBS struktūrvienību darbību apgādes nodrošināšanā.

Struktūra: 1) Apgādes departamenta priekšnieks; 2) Apgādes departamenta lietvedis; 3) Tehniskā atbalsta daļa; 4) Personālsastāva apgādes daļa; 5) Nekustamo īpašumu un celtniecības daļa.

apvienotais štābs

joint staff

Vismaz divu kādas valsts bruņoto spēku veidu un/vai ieroču šķiru izveidots štābs.

armija

1) Military, Armed Forces;

2) Army; 3) Infantry, Army

1. Terminu plašākā nozīmē lieto valsts militāro spēku apzīmēšanai to kopumā – valsts bruņotie spēki. 2. Militārs formējums, kas daudzu valstu bruņotajos spēkos ir lielāks par armijas korpusu, bet mazāks par armiju grupu. Tas parasti sastāv

no diviem vai vairākiem armijas korpusiem.
3. Šaurākā nozīmē atsevišķās valstīs par armiju sauc sauszemes spēkus, LR to attiecinām uz Sauszemes spēkiem/Zemessardzi.

armijas korpus

army corps

Militārs formējums, kas daudzu valstu bruņotajos spēkos ir lielāks par divīziju, bet mazāks par armiju vai armiju grupu. Armiju korpusi parasti sastāv no divām vai vairākām divīzijām, kā arī atbalsta/apgādes spēkiem un dienestiem.

armiju grupa

army group

Militārs formējums, kas ir daudzu valstu sauszemes spēku (arī NATO sauszemes spēku) lielākais formējums. Parasti sastāv no divām vai vairākām armijām vai armiju korpusiem un ir pakļauts viena (īpaši norīkota) komandiera vadībai.

ārpuskvotas amats

non-quota post

Starptautisks, visām valstīm pieejams amats, ko ieņem persona, kuru no dažādu valstu kandidātiem izvēlas saskaņā ar noteiktu procedūru.

atgriešanās dienestā

return to duty

Administratīvs process, kas ir saistīts ar pacienta izrakstīšanu no ārstniecības iestādes, lai viņš atgrieztos savā militārajā vienībā.

automātiskā datu apstrādes un pārraides sistēma

automatic data handling

Datorizēta sistēma, kas līdztekus automātiskai datu apstrādei ietver arī datu pārraidi (piemēram, BALTNET, BALTCCIS, BALTPERS).

bataljons

battalion (BAT)

Militārs formējums, vienība, kas mazāka par brigādi un lielāka par rotu. Sastāv no vairākām rotām. Var būt piekomandētas vienības, ja tas nepieciešams uzdevuma specifikas dēļ.

brigāde

brigade (BDE)

Militārs formējums, vienība, kas NATO mazāka par divīziju un lielāka par bataljonu. Sastāv no vairākiem bataljoniem. Var būt piekomandētas vienības, ja tas nepieciešams uzdevuma specifikas dēļ.

bruņotie spēki (BS)

Armed Forces

Bruņota valsts organizācija, ko valsts uztur militārās drošības garantēšanai, agresijas atvairīšanai, karošanai un miera nodrošināšanai valsts teritorijā un ārpus tās, ja to paredz starptautiskās saistības. Viens no svarīgākajiem politiskās varas ieročiem. Bruņoto spēku kaujas īpašības un iespējas nosaka bruņojuma, militārās tehnikas un militārā īpašuma kvantitatīvi kvalitatīvie rādītāji, personālsastāva struktūra, sagatavošanas līmenis, profesionalitāte, vienību, apakšvienību un daļu kaujas gatavība un kaujasspējas. Bruņotos spēkus ietekmē valsts saimnieciskās attīstības līmenis, panākumi zinātnes un militārajā sfērā.

Latvijas Republikas Nacionālie bruņotie spēki (NBS) apvieno visu veidu un ieroču šķiru militārpersonas Latvijā.

BS Atsevišķā daļa

separate unit of AF

Militāra daļa – vienība, kurai ir patstāvīga vadība un atsevišķa saimniecība.

BS daļa

unit of AF

Dažādu administratīvo lielumu, militārās sagatavošanas specifikas, kaujas un saimniecisko uzdevumu vienības, kas veido bruņotos spēkus.

BS komplektēšanas sistēma

building system of AF

Valstī pieņemtā bruņoto spēku nodrošināšanas sistēma ar personālsastāvu (plašākā skatījumā arī ar bruņojumu, militāro tehniku un citiem materiālajiem līdzekļiem). Svarīgākā bruņoto spēku veidošanas daļa var tikt realizēta uz līgumattiecību pamata (brīvprātīga iesaistīšana militārajā dienestā uz līguma pamata), uz jauktu attiecību pamata utt.

BS komplektēšana, veidošana building of AF

Savstarpēji saistītu pasākumu sistēma valsts bruņoto spēku radīšanai, attīstīšanai, nodrošināšanai ar bruņojumu, komplektēšanai, sagatavošanai un nostiprināšanai. Tā ir svarīgākā militārās aizsardzības veidošanas daļa.

civilā augstākā izglītība civil education

Izglītība, kas iegūta, pabeidzot pilnu mācību kursu civilās mācību iestādēs, kas ir tiesīgas izsniegt augstāko izglītību apliecinošus dokumentus.

civilmilitārā sadarbība (CMS) Civil-Military coordination (CIMIC)

Jebkura militāro formējumu un civilo infrastruktūru sadarbība plānojamajā vai jau notiekošo operāciju rajonā.

divīzija division (DIV)

Militārs formējums, NATO valstu armijās vienība, kas lielāka par brigādi un mazāka par armijas korpusu.

doktrīna (militārā) doctrine

Militārā doktrīna ir nostādne, kurā formulēts, kā bruņotie spēki NATO integrēto spēku sastāvā vai patstāvīgi paredz veikt militāras operācijas. Militārā doktrīna attiecas uz visiem bruņoto spēku darbības aspektiem. Tā sekmē bruņoto spēku personālsastāva sadarbību neatkarīgi no dienesta vietas, ievieš un nostiprina kopēju profesionālo kultūru un pieeju militārajām operācijām, kā arī ir pamats mācību plāniem un programmām bruņoto spēku izglītības un apmācības sistēmā. Militārā doktrīna iezīmē modernizācijas un jauninājumu ieviešanas virzienus, kā arī nosaka vadlīnijas vadības iemaņu attīstībai un karavīru apmācībai.

Drošības dienests (Latvijas Republikas Saeimas un Valsts prezidenta Drošības dienests)

Security Service of Parliament and State President Republic of Latvia

Atsevišķa NBS militārā struktūrvienība, kas darbojas kā profesionālais militārais dienests un

kurai ir speciāls uzdevums – svarīgu valsts institūciju apsardze un aizsardzība. Dienesta darbību nosaka LR Satversme, likumi «Par valsts aizsardzību», «Par NBS», «Par Aizsardzības spēkiem» un Latvijas Republikas Saeimas un Valsts prezidenta Drošības dienesta nolikums. Darbojas kopš 1990.gada 26.novembra. Kopš 1997.gada 30.septembra ir NBS komandiera pakļautībā.

Dienesta pamatzdevumi: 1) Valsts prezidenta apsardze un aizsardzība viņa pastāvīgās un īslaicīgās uzturēšanās vietās; 2) Valsts prezidenta ģimenes locekļu apsardze un aizsardzība; 3) valsts prezidentūras institūciju apsardze un aizsardzība; 4) Saeimas priekšsēdētāja apsardze un aizsardzība viņa pastāvīgās un īslaicīgās uzturēšanās vietās; 5) Saeimas deputātu apsardze un aizsardzība; 6) Saeimas objektu (institūciju) apsardze un aizsardzība; 7) ārvalstu parlamentāro delegāciju (personu) apsardze, pavadīšana un citi nepieciešamie drošības pasākumi; 8) ārvalstu militāro delegāciju (personu) apsardze, pavadīšana un citi nepieciešamie drošības pasākumi; 9) Drošības dienesta objektu apsardze un aizsardzība.

drošības sistēma system of security

Dažādu politisko un ģeogrāfisko mērogu (starptautisku, reģionālu, Eiropas u.c.) pasākumu un darbību kopums, kas nodrošina kolektīvo un nacionālo drošību valstīm un tautām, kas atrodas noteiktos reģionos. Tiek veidota ar politiskiem, saimnieciskiem un militāriem līdzekļiem savstarpējas informācijas un kontroles režīmā.

formācija formation

Ar pavēli izveidots karaspēka un/vai transportlīdzekļu savienojums noteikta uzdevuma veikšanai.

Ar pavēli izveidots divu vai vairāku kuģu, vienību vai lidaparātu izkārtojums, kas darbojas vienoti un ir pakļauts vienam komandierim.

gaisa novērošanas virsnieks air surveillance officer

Persona, kas tai norīkotajā gaisa telpas zonā ir atbildīga par precīzu esošā stāvokļa

atspoguļojumu, kā arī par tā izveides koordināciju un nodrošināšanu.

gaisa pārvadājumu virsnieks air movement officer

Virsnieks, kas ir speciāli sagatavots darbam gaisa pārvadājumu/satiksmes nodaļās.

Gaisa spēki (GS) Air forces (AF)

Bruņoto spēku ieroču veidu struktūra, kuras uzdevums ir novērot un aizsargāt gaisa telpu, kā arī sekmīgi cīnīties ar aviācijas, sauszemes un jūras mērķiem. Gaisa spēkus izmanto tuvāka un tālāka ienaidnieka administratīvi politisko, ekonomisko un rūpniecisko centru destabilizēšanai un iznīcināšanai, tādējādi mazinot pretinieka kaujasspējas; izmanto arī pārvadājumiem gaisa telpā. Šos uzdevumus GS var veikt ar citu spēku veidu palīdzību vai bez tās. LR Gaisa spēki ir bruņoto spēku ieroču šķira. GS uzdevumi: 1) nodrošināt valsts gaisa telpas kontroli un aizsardzību; 2) svarīgu valsts objektu pretgaisa aizsardzība; 3) nodrošināt vienību kaujas un mobilizācijas gatavību; 4) piedalīties cilvēku un citu objektu meklēšanas un glābšanas darbos; 5) gaisa transports.

gaisa spēku sadarbības virsnieks air liaison officer

Taktisko gaisa spēku vai jūras spēku aviācijas virsnieks, kas piekomandēts par padomdevēju sauszemes vai jūras spēku vienībai vai formējumam taktisko gaisa operāciju jomā.

gaisa transporta sadarbības virsnieks air transport liaison officer

Štābam vai vienībai piekomandēts virsnieks sadarbībai gaisa transporta jomā.

garnizons garrison

Vienību kopums, kas pastāvīgi vai uz laiku izvietots noteiktā administratīvā teritorijā.

grupa group, squad

Mazākā militāri taktiskā vienība. Parasti grupu veido pāri. Komandē grupas komandieris, atbilstoši štatu sarakstam – kaprālis vai dižkareivis.

īslaicīgi aizpildīts militārs amats temporarily filled military post

Starptautisks amats, kuru kāda valsts uzņēmusies ieņemt tikai uz vienu rotācijas laiku.

Jaunsardze

Young Guard (Youth organization of Home Guard)

Zemessardzes jaunatnes organizācija. Lielākā jaunatnes kustība Latvijā, kas apvieno no 12 līdz 18 gadu vecus jauniešus. Jaunsargu kustība darbojas visā Latvijas teritorijā, tā ir iekļauta Zemessardzes brigādēs un bataljonos.

Jaunsardzes mērķi: 1) sagatavot jauniešus dienestam NBS; 2) ieaudzināt, attīstīt un nostiprināt jauniešos pozitīvas morālās īpašības – gribasspēku, pienākuma apziņu, Tēvijas mīlestību, biedriskumu, drošsirdību un disciplīnu. Jaunsargu uzdevumi: 1) apgūt militārās un tehniskās zināšanas un iemaņas, attīstīt fizisko sagatavotību un stāju, apgūt zināšanas un iemaņas darbībai dabas un ekoloģisko katastrofu, stihisko nelaimju un lielu saimniecisko avāriju gadījumos un to seku likvidācijā; 2) atbilstoši savām spējām, sagatavotībai un zināšanām darboties Zemessardzes formējumos.

Jaunsardzi iedala divās grupās – jaunākajā (12–15 gadi) un vecākajā (16–18 gadi) grupā. Tā sadarbojas ar līdzīgām organizācijām Lietuvā, Igaunijā un Zviedrijā.

LR Zemessardzes Jaunsardze ir dibināta 1992.gadā. Jaunsardzes darbu vada 160 ierindas un ārrindas zemessargu. Jaunsargi darbojas visos Zemessardzes bataljonos, 2000.gada nogalē organizācijā bija vairāk nekā 7 000 zēnu un meiteņu vecumā no 12 līdz 18 gadiem. Pēc pamatskolas beigšanas jaunsargi var turpināt militāro izglītību Jaunaglonas, Apes, Aizkraukles arodvidusskolā un Kazdangas tehnikumā.

Jūras spēki (JS)

Navy

Bruņoto spēku ieroču veidu struktūra, kuras uzdevums ir aizsargāt valsts teritoriālos ūdeņus un ekonomisko ietekmi tajos, nepieciešamības gadījumā sekmīgi ierobežojot un iznīcinot jūras un piekrastes objektus.

LR Jūras spēki ir bruņoto spēku ieroču šķira. JS uzdevumi: 1) sargāt valsts jūras robežu un nodrošināt valsts teritoriālās jūras un iekšējo

ūdeņu (izņemot upes un ezerus) aizsardzību; 2) veikt krasta apsardzi, kontrolēt valsts teritoriālo jūru un iekšējos ūdeņus, ekskluzīvo ekonomisko zonu, izlūkot un novērot; 3) nodrošināt vienību kaujas un mobilizācijas gatavību; 4) piedalīties ekoloģiskās uzraudzības veikšanā, meklēšanas un glābšanas darbos jūrā un avāriju seku likvidācijā; 5) meklēt jūrā sprādzienbīstamus priekšmetus un tos iznīcināt.

kara ārsts medical officer

Mediķis ar virsnieka pakāpi.

karaspēka pārvietošanās daļa chalk troops

Transportlīdzeklī uzņemtā karaspēka daļa, kam ir piešķirts viens pārvietošanās daļas numurs.

komandēšana command

Pilnvaras, kas piešķirtas militārpersonai, lai vadītu bruņotos spēkus, kontrolētu un koordinētu to darbību.

komandiera atbildība responsibility of commander

Īpaša atbildība, kuru valsts un tauta, izmantojot parlamentāro kontroli, nodod militārajai vadībai, un tā, savukārt, par komandieriem ieceļ atbilstoši piemērotus un sagatavotus karavīrus. Komandiera atbildība ietver personīgo, pilsonisko, vecāku u.c. atbildību.

Komandiera atbildībai ir augsta pienākuma apziņa, apzināta nepieciešamības izjūta atbildēt par savu rīcību un tās sekām, uzņemties un pildīt valsts un tautas izvirzītos uzdevumus. Militārā pavēlniecība un militāri komandējošā sastāva tiešais komandieris apzināti unificētā teorētiskā un praktiskā apmācību procesā katram padotajam attīstīta un izkopj komandiera atbildības izjūtu.

Katram militārās komandķēdes atbildības posmam, ievērojot tam dotās pilnvaras un pienākumus, nepieciešama noteikta atbildības pakāpe, kas paaugstinās, palielinoties pilnvarām un pienākumiem.

komandieris commander

Karavīrs (visbiežāk virsnieks), kas atbild par vienības militāro un vispārējo sagatavošanu, apmācību un vadību.

konversija conversion

Bruņoto spēku sastāva plānveidīga samazināšana un tā personālsastāva, bruņojuma, militārās tehnikas, kapitālo objektu, militārā īpašuma (pastāvīgi vai uz laiku) izmantošana ekonomikas mierīgajā sektorā. Konversija samazina valsts militāros izdevumus bruņoto spēku uzturēšanai, padara iespējamu to daļēju pašapmaksāšanos, paaugstina BS personālsastāva labklājību.

mācību centrs (MC) boot camp

Speciāli aprīkota militāra vienība, kas paredzēta teorētisko un praktisko mācību nodrošināšanai. Parasti izšķir vairāku nozīmju un līmeņu mācību centrus. Tie ir: 1) specialitāšu mācību centri. Tajos karavīri gūst noteiktas specifiskas teorētiskas un praktiskas iemaņas. LR tāds ir Jūras spēku mācību centrs ūdenslīdzēju sagatavošanai vai Izlūku mācību centrs; 2) dažādu līmeņu mācību centri, kas paredzēti karavīru (visbiežāk – kareivju un instruktoru) sagatavošanai un viņu kvalifikācijas paaugstināšanai. Tādi ir mācību centri, kuros sākotnējo militāro sagatavotību apgūst katrs jaunkareivis (LR – Mobilo strēlnieku mācību centrs), kā arī dažādi instruktoru mācību centri (LR – Instruktoru skola).

mācību komandieris exercise commander

Komandieris, kas piedalās mācību manevros un dod savā kontrolē esošajiem spēkiem atbilstošas operāciju pavēles. Papildus komandiera atbildībai komandieris var būt atbildīgs arī par mācību kontroli, vadību un/vai virzību.

Mācību vadības pavēlniecības štābs Staff of Training and Doctrine

Nacionālo bruņoto spēku (NBS) vienība, kas izstrādā militārās apmācības doktrīnas un koncepcijas, organizē un nodrošina personālsastāva individuālo un kolektīvo

apmācību normatīvajos aktos noteikto uzdevumu izpildei.

MVPŠ ir juridiska persona, tai ir zīmogs ar mazā valsts ģerboņa attēlu un pilnu nosaukumu, veidlapa un simbolika.

MVPŠ finansē no NBS piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. MVPŠ ir sava bilance un budžeta norēķinu konts Valsts kases norēķinu centrā.

MVPŠ uzdevumi: 1) atbilstoši NATO valstu sadarbības principiem un standartiem pilnveidot centralizēto militārās doktrīnas un mācību sistēmu Nacionālajos bruņotajos spēkos, kā arī attiecīgās mācību programmas, nodrošināt to attīstību, ieviešanu, izpildes analīzi un kontroli; 2) būt galvenajai kontaktu un koordinācijas vienībai NBS visās militāro doktrīnu un militārās izglītības un apmācību jomās; 3) sagatavot karavīrus valsts aizsardzībai; 4) ieviest un uzturēt militāro profesionālo līmeni un organizatorisko kvalitāti pakļautajās vienībās un mācību centros, kā arī kontrolēt to pārējās NBS vienībās; 5) ieviest attiecīgās militārās doktrīnas MVP un nodrošināt NBS vienības ar mācību programmām, kas ir saskaņotas ar NBS uzdevumiem un Valsts aizsardzības operatīvo plānu; 6) standartizēt NBS vienību militārās apmācības saskaņā ar apmācību, militāro doktrīnu un NATO savietojamības principiem; 7) nodrošināt NBS vienību sagatavošanu uzdevumu izpildei, atbalstīt Latvijas nacionālos mērķus un būt spējīgiem piedalīties un izpildīt starptautisko un miera uzturēšanas misiju pienākumus; 8) standartizēt NAA, mācību centru, skolu un apmācību poligonu (novietņu) organizatoriskās struktūras, nostādnes un darbības principus, to pakļautību, administrāciju, darbību, personālsastāva pienākumus un atbildību, administratīvās, operatīvās un tehniskās drošības prasības, lai veicinātu apmācību procesu; 9) piedalīties NBS kaujas un mobilizācijas dokumentu izstrādē; 10) sadarboties ar militārajām un nemilitārajām iestādēm un organizācijām, izpildot savus uzdevumus; 11) organizēt un veikt militāro materiāltehnisko līdzekļu (MTL) tehnisko un operatīvo testēšanu un novērtēšanu pirms MTL iegādes; 12) piedalīties valsts iepirkumu izpildītāja noteikšanā un iegādes komisijas darbā, kas skar

vai ietekmē NBS individuālās un kolektīvās apmācības un militāro doktrīnu; 13) saskaņot, noteikt un pārskatīt Mācību vadības pavēlniecības gadskārtējo budžetu, tā grozījumus un iesniegt NBS komandierim.

MVPŠ struktūra

MVPŠ personālsastāvu komplektē pēc aizsardzības ministra apstiprināta štatu saraksta, to pieņem dienestā (darbā) un atvaļina no dienesta (darba) saskaņā ar likumiem un citiem saistošiem normatīvajiem aktiem.

MVPŠ vada MVP komandieris, kurš ir tieši pakļauts NBS komandierim. MVPŠ struktūra sastāv no: 1) Komandiera grupas; 2) Mācību vienību departamenta; 3) Doktrīnu un savietojamības departamenta; 4) Attīstības un integrācijas departamenta; 5) Mācību departamenta.

Departamentus vada departamentu priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti MVP komandierim. Departamentu daļas vada daļu priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti departamenta priekšniekam.

MVP sastāv no MVPŠ, militārajām mācību iestādēm (Nacionālā aizsardzības akadēmija (NAA), NBS Instruktoru skola), NBS mācību centriem (Ādažu, Alūksnes, Lielvārdes un Liepājas mācību centrs), apmācību poligoniem (novietnēm), kas ir tieši pakļauti MVP komandierim. Citu vienību poligoni un mācību novietnes ir pakļautas to komandierim, kuri savā darbā ievēro MVPŠ metodiskos norādījumus un atbild par apmācību drošību noteiktajā kārtībā.

metodiska vadība

counselling

Padomu un konsultāciju sniegšana kādā noteiktā darbības jomā atbilstoši spēkā esošajiem LR likumiem un citiem normatīvajiem aktiem.

militārais dienests

service

Valsts dienesta veids valsts aizsardzības jomā, kuru pilda karavīrs.

Militārā policija (MP)

Military Police Corps (MP)

Policejisku funkciju kaujas spēku atbalsta vienība, kas ir atbildīga par militāro tiesību un atbildības ievērošanu, izmeklē militāros pārkāpumus un noziegumus, aiztur aizdomās

turamos, apsargā un pārvieto karagūstekņus, regulē militārā transporta kustību un eskortē to.

militārā politika military policy

Valsts kopējās politikas sastāvdaļa. To nosaka, ievērojot valsts saimnieciskās, diplomātiskās un citas iespējas, militārās drošības stiprināšanas galvenos virzienus un mērķus, valsts interešu aizstāvēšanu ar militāriem līdzekļiem. Tā pauž galvenās nacionālās intereses militārajā jomā.

Raksturojot militārās briesmas, valsts galvenos militāros uzdevumus, iespējamo konfliktu potenciālos ienaidniekus un varbūtējos sabiedrotos, militārā politika nosaka aizsardzības jautājumu risināšanas veidus un līdzekļus, militārās attīstības programmas, bruņoto spēku veidošanu un attīstību, sagatavošanu un izmantošanu. Viens no svarīgākajiem mīrmīlīgo valstu militārās politikas elementiem ir pasākumi karu novēršanai. Militārās politikas galvenā virzība un būtība ir atspoguļota konkrētajā momentā formulētajā valsts militārās politikas stratēģijā, militārajā doktrīnā, kas nosaka valsts militārās drošības panākšanas veidus.

militārā reforma military reform

Valsts militārās organizācijas būtiska pārveidošana, kas notiek pēc augstāko valsts pārvaldes orgānu lēmuma. Ievērojamu bruņoto spēku reorganizāciju izraisa liela militāri politiskā stāvokļa maiņa pasaulē, valsts jaunie politiskie uzdevumi, iekšpolitiskā situācija, bruņoto spēku stāvoklis, jaunu bruņotās cīņas veidu rašanās, militārās ražošanas veidi, karadarbības paņēmieni maiņa utt. Pārveidojumi skar: militāro pārvaldi gan administratīvajā (arī nodrošināšanas), gan operatīvajā ziņā; bruņoto spēku štatu organizatorisko struktūru, to komplektēšanas kārtību; militāri zinātnisko un militāri tehnisko politiku; militārpersonu sociālās sfēras problēmas u.c.

Militārās izlūkošanas departaments (NBS štābā, J-2)

Department of military intelligence

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir militārās izlūkošanas un pretizlūkošanas

jautājumi. NATO štāba struktūrā parasti ir noteikts apzīmējums – 2. numurs (S-2, G-2, J-2). LR NBS štāba Militārās izlūkošanas departamenta (J-2) vispārīgie noteikumi: 1) NBS štāba Militārās izlūkošanas departaments ir galvenā militārās izlūkošanas struktūrvienība Nacionālajos bruņotajos spēkos, kura štāba priekšnieka uzdevumā organizē militāro izlūkošanu; 2) NBS štāba Militārās izlūkošanas departamenta darbības pamatā ir LR Satversme un likumi, Ministru kabineta izdotie tiesību akti, aizsardzības koncepcija, Operatīvā koncepcija, Militārās izlūkošanas koncepcija, militārie reglamenti, aizsardzības ministra, NBS komandiera un štāba priekšnieka pavēles un rīkojumi; 3) galvenais NBS štāba Militārās izlūkošanas departamenta uzdevums ir ārējo un iekšējo militāro draudu laicīga prognozēšana un atklāšana; 4) krīzes un kara apstākļos NBS štāba Militārās izlūkošanas departaments īpašu uzmanību veltī pretinieka karaspēka stāvokļa, kaujas grupējumu izvietojuma, to lieluma, kaujasspēju, apbruņojuma, kaujasdarbības veida un nodomu atklāšanai; 5) NBS štāba Militārās izlūkošanas departaments funkcionāli vada un kontrolē NBS personāla apmācību militārajā izlūkošanā.

militārpersonas military personal

Personas, kas iesauktas profesionālajā militārajā dienestā, rezerves karavīri militāro mācību un ārrindas zemessargi dienesta uzdevumu pildīšanas laikā. Militārpersona ir katrs karavīrs.

Nacionālā gvarde National Guard (NG)

Apbruņota pilsoņu vienība valsts teritoriālās aizsardzības stiprināšanai dažādās valstīs. Nacionālās gvardes pirmsākumi meklējami Lielajā franču revolūcijā 1789.–1794.g. (apmēram 48 tūkstoši nacionālo gvardu). Citās Eiropas valstīs Nacionālā gvarde vai tai līdzīgi militarizēti formējumi attīstījās 19.gs.

Mūsdienās lielākā Nacionālā gvarde pastāv ASV (apmēram 400 tūkstoši nacionālo gvardu) u.c. valstīs.

Latvijā Nacionālajai gardei pietuvinātas funkcijas pilda LR Zemessardze.

Nacionālais atbalsta elements

National support

Pasākumu kopums misijās un uz mācībām ārvalstīs nosūtīto Latvijas NBS apakšvienību nodrošināšanai ar MTL un medicīnas pakalpojumiem.

nacionālais komandieris

national commander

Kādas valsts bruņoto spēku teritoriālais vai funkcionālais komandieris, kas parasti nav iekļauts sabiedroto spēku komandķēdē.

nacionālais kontingents

national component

Jebkuri kādas valsts bruņoto spēku formējumi, kas sastāv no vienas vai vairāku ieroču šķiru vienībām, ir viena nacionālā komandiera pakļautībā un ir piekomandēti jebkuram NATO pavēlniekam.

nacionālais teritoriālais komandieris

national territorial commander

Nacionālais komandieris, kas ir atbildīgs tikai par valsts mēroga darbībām konkrētajā teritorijā. Latvijā tas ir NBS komandieris. Šī persona saglabā savu nacionālā komandiera statusu neatkarīgi no statusa sabiedroto spēkos, ko tam varētu piešķirt.

nacionālā pavēlniecība

national command

Pavēlniecība, ko organizē kāda valsts un kura ir šīs valsts pārziņā. Tā var būt pakļauta NATO komandierim vai arī var nebūt tam pakļauta.

Nacionālie bruņotie spēki (NBS)

National Armed Forces (NAF)

Latvijas aizsardzības sistēmas pamatu veido Nacionālie bruņotie spēki (NBS), kuru mērķis ir apturēt iespējamo pretinieku no agresijas pret Latvijas valsti un aizsargāt tās suverenitāti un valsts iedzīvotājus. NBS ir militāro formējumu kopums, ko veido militāri organizēta, apmācīta un bruņota tautas daļa.

Valsts drošības politika izvirza NBS šādus pamatuzdevumus: 1) paaugstināt valsts militārās paš aizsardzības spējas; 2) intensificēt sadarbību ar NATO un attīstīt spējas, lai pēc uzņemšanas aliansē iekļautos tās kolektīvās drošības sistēmā.

NBS likums nosaka šādus uzdevumus:

- 1) nodrošināt valsts sauszemes teritorijas, jūras akvatorijas un gaisa telpas neaizskaramību;
- 2) piedalīties starptautiskajās operācijās likumos un starptautiskajos līgumos paredzētajā kārtībā;
- 3) nodrošināt personāla un militārā dienesta rezervju apmācību;
- 4) piedalīties valsts apdraudējuma situāciju novēršanā normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā;
- 5) veikt meklēšanas un glābšanas uzdevumus.

Citu neparedzētu uzdevumu veikšanai NBS vienības drīkst iesaistīt tikai ar Ministru kabineta rīkojumu. NBS uzdevumi ir formulēti saskaņā ar Draudu analīzes, NBS operatīvās un Valsts aizsardzības koncepcijas atziņām. Miera apstākļos NBS nostiprina regulārās vienības un Zemessardzi, sagatavo rezerves un mobilizācijas sistēmu, kas nodrošina NBS izvēršanu valsts apdraudējuma vai kara laikā, kad ir nepieciešams aizsargāt valsti ar militāriem līdzekļiem.

nacionālie spēki NATO atbildības zonas aizsardzībai

national forces for the defence of NATO area

Spēki, kas nav nodoti NATO pakļautībā un kuru uzdevums ir aizsargāt zonu, kas ietilpst NATO atbildības zonā.

Nacionālo bruņoto spēku komandieris **Commander of NAF**

Augstākā komandējošā NBS militārpersona:

- tieši pakļauts aizsardzības ministram;
- atbild par NBS stratēģisko un operatīvo vadību un atskaitās Saeimai, Valsts prezidentam, Ministru kabinetam un aizsardzības ministram.

Nacionālo bruņoto spēku struktūra **structure of NAF**

NBS sastāv no:

- Sauszemes spēkiem (SZS) – Zemessardzes (ZS) un regulārajām vienībām;
- Jūras spēkiem (JS);
- Gaisa spēkiem (GS);
- Speciālo uzdevumu vienības (SUV);
- Saeimas un Valsts prezidenta Drošības dienesta (DD);
- Militārās policijas (MP);
- Militārās pretizlūkošanas dienesta;
- vienībām, kuras tiek izveidotas ar aizsardzības ministra pavēli īpašiem uzdevumiem;
- Nacionālās aizsardzības akadēmijas (NAA) – kara vai izņēmuma stāvokļa laikā.

nacionālo spēku komandieris national force commander

Nacionālo bruņoto spēku formējumu komandieris, kas piekomandēts kā atsevišķa zemāka līmeņa sabiedroto pavēlniecībām pakļauta apakšvienība.

NBS Militārās medicīnas centrs Military medics

NBS struktūrvienība, kas dibināta ar aizsardzības ministra 1998.gada 24.februāra pavēli Nr.53, pakļauta NBS komandierim un ir NBS budžeta finansēts veselības aprūpes uzņēmums.

Jautājumos, kas saistīti ar NBS personālsastāva medicīniskās aprūpes organizēšanu un realizāciju, NBS Militārās medicīnas centrs ievēro vienotos NBS reglamentējošos dokumentus. Jautājumos, kas saistīti ar medicīniskās ekspertīzes veikšanu iesaucamajiem, centrs ievēro AM pavēles. Jautājumos, kas saistīti ar medicīniskās aprūpes organizēšanu un realizāciju civiliedzīvotājiem, NBS Militārās medicīnas centrs ievēro Labklājības ministrijas Veselības departamenta normatīvos aktus un rīkojumus.

MMC uzdevumi: 1) veikt visu Latvijas Nacionālo bruņoto spēku personālsastāva kvalificētu ambulatoro ārstēšanu un rehabilitāciju; 2) veikt 24 stundu garantētu ātrās medicīniskās reaģēšanas vienības izbraukšanu neatliekamās situācijās visā valstī, arī ārvalstīs, kā arī piedalīties miera uzturēšanas operācijās; 3) veikt medicīniskās komisijas un ekspertīzes NBS personālsastāvam un iesaucamajiem; 4) nodrošināt militārmedicīnisko praktisko apmācību bāzi; 5) nodrošināt NBS dažādu struktūrvienību medicīniskā personāla apmācības; 6) atbilstoši iespējām sniegt ambulatoro palīdzību civiliedzīvotājiem; 7) veikt NBS MMC medicīnisko rezervju apzināšanu, saglabāšanu un racionālu sadali; 8) sadarboties ar dažādām Latvijas un ārvalstu medicīniskās izglītības iestādēm, lai veiktu ārstu, vidējā un jaunākā medicīniskā personāla, citu ar NBS Militārās medicīnas centru darbību saistītu militāro un civilo profesiju speciālistu sagatavošanu un viņu kvalifikācijas paaugstināšanu; 9) sadarboties ar Latvijas Ārstu biedrību, atbilstošām profesionālajām asociācijām, Latvijas sabiedriskajām organizācijām; 10) organizēt

zinātniski praktiskas konferences, simpozijus, seminārus un citus pasākumus.

NBS Nodrošinājuma centrs Centre of Supplies

NBS vienība, kas ir finansēta no NBS piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. NBS NC ir sava bilance, pamatbudžeta un speciālā budžeta konti Valsts kases norēķinu centrā, tas ir tieši pakļauts NBS komandierim.

NBS NC uzdevumi: 1) nodrošināt NBS ar centralizēti iegādājamiem MTL un pakalpojumiem; 2) ieviest NBS un metodiski vadīt MTL iegādes, apgādes un uzturēšanas procesus; 3) organizēt un/vai veikt MTL izpēti (testēšanu un pārbaudi); 4) plānot centralizēto MTL iegāžu izpildi; 5) piedalīties valsts pasūtījuma izpildītāja noteikšanas procedūru realizācijā un Iegādes komisijas darbā; 6) nodrošināt centralizēto MTL iegāžu valsts pasūtījuma līgumu izpildi; 7) apmaksāt centralizēto MTL iegāžu valsts pasūtījuma līgumus; 8) plānot un izpildīt NBS NC decentralizētās iegādes; 9) saņemt, uzglabāt MTL, kā arī izsniegt centralizēti iegādājamās MTL vienībām, kuras veikušas pasūtījumus; 10) veikt centralizēti un NBS NC decentralizēti iegādājamo MTL un pakalpojumu kvalitātes kontroli iegādes procesā un uzglabāšanas laikā; 11) nodrošināt mobilizācijas rezervju uzturēšanu; 12) veikt centralizēti iegādājamo MTL uzskaiti, izveidot un uzturēt centralizēti iegādājamo MTL uzskaites datu bāzi; 13) norakstīt NBS NC lietošanā un uzglabāšanā esošus nederīgos MTL; 14) likvidēt norakstītos centralizēti iegādātos MTL; 15) plānot un izpildīt MTL centralizēto remontu; 16) kontrolēt centralizēto NBS militārās infrastruktūras ekspluatācijas un uzturēšanas pasākumu izpildi; 17) organizēt un/vai izpildīt vides aizsardzības pasākumus; 18) organizēt un izpildīt personālsastāva un MTL pārvadāšanu; 19) organizēt Nacionālo atbalsta elementu; 20) piedalīties uzņēmējvalsts atbalsta nodrošināšanā; 21) nodrošināt NBS NC bāzu apsardzi; 22) izpildīt NBS NC attīstības un darbības plānošanu un programmēšanu, nodrošinot racionālu finanšu līdzekļu izmantošanu; 23) nodrošināt NBS NC noliktavu infrastruktūru; 24) izpildīt ārvalstu sūtījumu un

citā LR ievadamo un izvedamo kravu saņemšanas un nosūtīšanas procedūras; 25) izpildīt ārvalstu sūtījumu MTL uzskaiti, izvērtēšanu; 26) piedalīties NBS kaujas un mobilizācijas dokumentu izstrādē; 27) nodrošināt NBS Apbruņojuma programmu izpildi; 28) sadarboties ar militārām un nemilitārām institūcijām un struktūrvienībām, izpildot savus uzdevumus; 29) informēt NBS štāba Apgādes departamentu par MTL iegādes gaitu un apriti.

**nenoteiktas valstiskas piederības
starptautisks militārs amats
nationality undetermined post**

Starptautisks militārs amats, kuru nav akceptējusi kāda konkrēta valsts.

**nodaļa
section**

Militārs formējums, vienība, kas lielāka par grupu, bet mazāka par vadu. Nodaļu komandē instruktors – kaprālis vai seržants, un tā var sastāvēt no divām vai vairākām grupām.

**nolikums
regulation**

AM pagaidu reglaments AMR 71-3 «Nacionālo bruņoto spēku Nodrošinājuma centra nolikums» (lietots tikai šajā nolikumā).

**normatīvie akti
regulatory acts**

Normatīvo aktu (likumu, MK noteikumu u.c.) kopums, kas aptver militāro likumdošanu.

LR militārās struktūras regulē šādi likumi un koncepcijas: 1) Ārvalstu bruņoto spēku statuss Latvijas Republikā; 2) Latvijas Nacionālo bruņoto spēku piedalīšanās starptautiskajās operācijās; 3) Nacionālās drošības likums; 4) Nacionālo bruņoto spēku likums; 5) Obligātā militārā dienesta likums; 6) Par Aizsardzības spēkiem; 7) Par Latvijas Republikas Zemessardzi; 8) Valsts aizsardzības finansēšanas likums; 9) Mobilizācijas koncepcija; 10) Valsts aizsardzības koncepcija; 11) Latvijas Republikas Drošības koncepcija; 12) Latvijas Republikas Nacionālo bruņoto spēku virsnieku militārās izglītības koncepcija.

**obligātais militārais dienests (OMD)
conscript service**

Militārais dienests, kura pildīšana saskaņā ar likumu ir Latvijas pilsoņa pienākums un kurš sastāv no obligātā aktīvā militārā dienesta un dienesta rezervē.

**Operatīvās plānošanas departaments
(NBS štābā, J-3)**

Department of operational planning

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir operatīvie un apmācību plānošanas jautājumi. NATO štāba struktūrā parasti ir noteikts apzīmējums – 3. numurs (S-3, G-3 un J-3).

LR NBS štāba Operatīvās plānošanas departamenta (J-3) vispārīgie noteikumi: 1) Operatīvās plānošanas departaments (turpmāk tekstā – departaments) ir NBS štāba struktūrvienība, kas ir pakļauta NBS štāba priekšniekam; 2) departamenta kompetencē ir Nacionālo bruņoto spēku vadības, kontroles, operatīvās plānošanas sistēmas un personāla apmācības programmu izstrādes jautājumi; 3) departamentu vada priekšnieks, kas ir tieši pakļauts NBS štāba priekšniekam; 4) departaments izpilda un tā darbības pamatā ir LR Satversme, LR likumi, Ministru kabineta izdotie tiesību akti, militārie reglamenti, aizsardzības ministra, Nacionālo bruņoto spēku komandiera un štāba priekšnieka pavēles, rīkojumi un departamenta nolikums; 5) departamenta personāls savus pienākumus veic atbilstoši departamenta nolikumam; 6) departamenta darbību finansē no NBS štāba budžeta līdzekļiem.

Galvenie uzdevumi: 1) izvērtēt pašreizējo operatīvo situāciju, gatavot nepieciešamos aprēķinus un iesniegt priekšlikumus NBS komandierim lēmumu pieņemšanai Latvijas Republikas likumos NBS noteikto valsts aizsardzības operatīvo uzdevumu veikšanai; 2) sadarbībā ar NBS štāba departamentiem, NBS veidu un atsevišķo daļu štābiem piedalīties Valsts aizsardzības operatīvā plāna un NBS attīstības plānu izstrādē, gatavot NBS komandiera operatīvās pavēles; 3) kontrolēt Valsts aizsardzības operatīvajā plānā paredzēto uzdevumu izpildes plānošanu NBS veidu un atsevišķo daļu štābos. Sniegt nepieciešamo

palīdzību, plānojot šo uzdevumu izpildi; 4) sadarbībā ar NBS veidu un atsevišķo daļu štābiem un Latvijas Nacionālo aizsardzības akadēmiju plānot un vadīt NBS personāla militāro apmācību; 5) sadarbojoties ar NBS veidu un atsevišķo daļu štābiem, kā arī citām valsts un pašvaldības institūcijām, nodrošināt NBS operatīvo vadību.

Struktūra

Departamenta struktūra un štatu amati tiek noteikti Nacionālo bruņoto spēku štatu sarakstā. Departamentu vada departamenta priekšnieks, kurš ir tieši pakļauts NBS štāba priekšniekam, ir viņa vietnieks un atbild par departamenta uzdevumu izpildi. Departamentā ir šādas pārvaldes un daļas: 1) Vadība; 2) Operatīvā daļa; 3) Apmācību daļa; 4) NBS komandpunkts; 5) Inženiertehniskā pārvalde; 6) Ģeoinformācijas pārvalde; 7) Finanšu pārvalde.

Pārvaldes un daļas vada priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti departamenta priekšniekam un atbild par pārvaldes un daļas uzdevumu izpildi. Pārvalžu sastāvā iekļautās daļas vada daļu priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti pārvalžu priekšniekiem un atbild par daļu uzdevumu izpildi. Daļu sastāvā iekļautās nodaļas vada nodaļu priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti daļu priekšniekiem un atbild par nodaļu uzdevumu izpildi. NBS komandpunktu vada priekšnieks, kurš ir tieši pakļauts departamenta priekšniekam un atbild par NBS komandpunkta uzdevumu izpildi.

par vienības pārvietošanos atbildīgais virsnieks

unit emplaning officer

Transportējamās vienības pārstāvis, virsnieks, kas organizē šīs vienības pārvietošanos un ir atbildīgs par to.

pārvietošanās daļas komandieris chalk commander

Visu to transportlīdzeklī uzņemto karaspēka daļu komandieris, kurām ir piešķirts viens pārvietošanās daļas numurs.

Pārvietošanās daļai piešķir numuru (*chalk number*), kas var būt piešķirts pilnai kravai un transportlīdzeklim.

pārvietošanās un pārvadājumu kontroles virsnieks

movement control officer

Pārvietošanās un pārvadājumu kontroles organizēšanas virsnieks, kura uzdevums ir veikt efektīvu personālsastāva pārvietošanās un militāro kravu pārvadājumu kontroli neatkarīgi no izmantotajiem transportlīdzekļiem.

pavēlniecība command

Vienība vai vienības, organizācija vai teritorija, kas ir viena cilvēka pakļautībā.

pavēlniecības pārziņā esošie krājumi command controlled stocks

NATO komandiera pārziņā esošie krājumi, kas nodrošina elastīgumu, ar kuru var ietekmēt kauju materiāltehniskās apgādes ziņā. Ar vārdiem «pārziņā esoši» saprot arī atbildību par uzglabāšanu, apkopi, grāmatvedību, nomaiņu vai apgrozību, fizisko drošību un transportēšanu uz noteiktu kaujas zonu.

Personāla departaments (NBS štābā, J-1)

Department of personal

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir militārā un civilā personālsastāva un tā uzskaites jautājumi. NATO štāba struktūrā parasti ir noteikts apzīmējums – 1. numurs (S-1, G-1, J-1). LR NBS štāba Personāla departamenta (J-1) vispārīgie noteikumi: 1) Personāla departaments ir NBS štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir visi jautājumi, kas saistīti ar Nacionālo bruņoto spēku personālsastāvu; 2) Personāla departaments ievēro un izpilda LR Satversmi, likumus, Ministru kabineta izdotos tiesību aktus, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku komandiera un štāba priekšnieka pavēles un rīkojumus, militāros reglamentus; 3) Personāla departamentam ir zīmogs, kuru tam ir tiesības izmantot dokumentu apstiprināšanai, kas saistīti ar personālsastāva jautājumiem.

Galvenie uzdevumi: 1) kontrolēt «Militārā dienesta gaitas nolikuma» un citu normatīvo aktu izpildi NBS; 2) atbilstoši štatu sarakstiem komplektēt un nodrošināt ar personālsastāvu Nacionālo bruņoto spēku veidus un Sevišķo uzdevumu daļu; 3) vadīt virsnieku un instruktoru

karjeras, kontrolēt NBS vienību un daļu personāla dienestu metodisko vadību un darbību; 4) izstrādāt personāla sistēmas darbību regulējošus normatīvos aktus, sagatavot priekšlikumus Aizsardzības ministrijā izstrādāto, ar NBS personāla jautājumiem saistīto likumdošanas aktu projektiem; 5) nodrošināt un uzturēt vienoto personālsastāva uzskaites un vadības sistēmu; 6) sniegt konsultācijas un padomus personāla jautājumos štāba darbiniekiem un daļu komandieriem.

Struktūra

Personāla departamenta struktūra un štatu amati tiek noteikti Nacionālo bruņoto spēku štāba štatu sarakstā. Personāla departamenta sastāvā ir: 1) Uzskaites daļa; 2) Dienesta gaitas daļa; 3) Plānošanas daļa; 4) Medicīnas pārvalde.

Daļas un pārvaldi vada daļu priekšnieki un pārvaldes priekšnieks, kurš atbild departamenta priekšniekam par daļu un pārvaldes uzdevumu izpildi. Medicīnas pārvaldes darbu reglamentē atsevišķs nolikums.

pilna komandķēde full command

Augstākā virsnieka pilnvaras un atbildība dot pavēles padotajiem. Aptver visu militāro operāciju un militārās administrācijas jautājumu loku.

Latvijas Republikā pilnu pakļautību realizē aizsardzības ministrs, karalaika situācijā – Valsts prezidents un militārais virspavēlnieks.

reaģēšanas spēki reaction forces (RF)

NATO spēku struktūras sastāvdaļa, kuru veido augstas kaujas gatavības daudznacionālie spēki, kas ir spējīgi ātri izvērsties un pildīt plaša spektra uzdevumus – no sabiedroto demonstrēšanas līdz pilna mēroga kaujas operācijām. Reaģēšanas spēki sastāv no visu veidu un ieroču šķiru spēku struktūrvienību elementiem, kas atsevišķos gadījumos var būt pakļauti vienotai virspavēlniecībai. Reaģēšanas spēkus iedala Nekavējošās un Ātrās reaģēšanas spēkos.

rota company (COY)

Militārs formējums, vienība, kas lielāka par vadu un mazāka par bataljonu. Sastāv no trim vai

vairākiem vadiem, kā arī var būt piekomandētie vadi un nodaļas. Komandējošā virsnieka dienesta pakāpi nosaka rotas pildāmais uzdevums un tā specifika, parasti rotu komandē jaunākie virsnieki.

rotējošs amats rotational post

Amats, kuru karavīri ieņem pēc rotācijas principa. NBS vienībās tādi ir gandrīz visi militārie komandējošā sastāva amati. NATO sistēmā tas var būt paredzēts konkrētām valstīm.

Sakaru un informātikas departaments (NBS štābā, J-6)

Department of communication and information

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir sakaru un informācijas nodrošinājuma jautājumi. NATO štāba struktūrā parasti ir noteikts apzīmējums – 6. numurs (S-6, G-6, J-6)

LR NBS štāba Sakaru un informātikas departamenta (J-6) vispārīgie noteikumi: 1) Sakaru un informātikas departaments (J-6) ir NBS štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir visi jautājumi, kas saistīti ar Nacionālo bruņoto spēku sakaru un informātikas sistēmu; 2) Sakaru un informātikas departamenta darbības pamatā ir Latvijas Republikas likumi un normatīvie akti, NBS uzdevumi un aizsardzības ministra, NBS komandiera, NBS štāba priekšnieka pavēles un rīkojumi; 3) Sakaru un informātikas departamentu vada departamenta priekšnieks, kas ir tieši pakļauts NBS štāba priekšniekam.

Sakaru un informātikas departamentam ir zīmogs ar aplveida uzrakstu «LR Aizsardzības ministrija, Nacionālo bruņoto spēku štābs» un vidū «Sakaru un informātikas departaments», kuru ir tiesības izmantot ar Sakaru un informātikas departamenta darbību saistīto dokumentu apstiprināšanai, un veidlapa ar uzrakstu «Latvijas Republikas Nacionālo bruņoto spēku štābs», «Sakaru un informātikas departaments».

Galvenie uzdevumi: 1) vadīt NBS sakaru un informātikas sistēmas attīstības konceptuālo dokumentu un plānu projektu izstrādi. Organizēt un vadīt apstiprināto plānu realizāciju atbilstoši piešķirtajiem resursiem; 2) vadīt NBS reglamentējošo un normatīvo dokumentu izstrādi sakaru un informātikas jomā. Kontrolēt šo

dokumentu izpildi NBS struktūrvienībās; 3) piedalīties NBS struktūrvienību štatu sarakstu (sakarū un informātikas jomā) izstrādē. Iesniegt apstiprināšanai priekšlikumus par štatu sarakstu pilnveidošanu; 4) kontrolēt NBS struktūrvienību nodrošinājumu ar sakarū un informātikas speciālistiem, izstrādāt priekšlikumus kadru nepieciešamā kvantitatīvā un kvalitatīvā sastāva nodrošināšanai; 5) kopā ar NBS štāba J-3 departamenta Apmācību daļu kontrolēt apmācību sistēmu sakarū un informātikas jomā NBS struktūrvienībās; 6) kontrolēt NBS sakarū un informātikas sistēmu elementu specifiku izstrādi atbilstoši plāniem. Kontrolēt sakarū un informātikas sistēmu izmantošanu NBS struktūrvienībās; 7) kontrolēt NBS štāba bataljona darbu, NBS štāba sakarū, informātikas sistēmu un tehnisko līdzekļu darbības nodrošināšanu; 8) sadarboties ar citām LR valsts institūcijām sakarū un informātikas jomā; 9) piedalīties starpvalstu sadarbībā sakarū un informātikas jomā.

Struktūra

J-6 departamenta struktūra un štatu amati tiek noteikti NBS štatu sarakstā. Ar J-6 departamenta priekšnieka rīkojumu dienesta nepieciešamības dēļ var tikt izveidotas, papildinātas vai izformētas grupas no J-6 departamenta, NBS Sakarū centra, J-6 departamentam piekomandētā personālsastāva. J-6 departaments sastāv no: 1) Vadības grupas; 2) Plānošanas daļas; 3) Sakarū daļas; 4) Informātikas daļas; 5) Sadarbības daļas.

sapieru komandieris engineer commander

Sauszemes karā – militārais sapieris, kas attiecīgo komandieri konsultē inženiertehnikas jomā, ierosina veikt inženiertehniskas operācijas, dod komandas saskaņā ar saņemtajām pavēlēm, kā arī uzrauga inženiertehnisko operāciju norisi, ko veic armijas daļas, kuras nav viņam tieši pakļautas. Dažās armijās šo atbildību var uzņemt divas personas.

Sauszemes spēki (SzS) Army, Infantry

Bruņoto spēku ieroču veidu struktūra, kas paredzēta sauszemes karadarbības veikšanai. Lielākajā daļā pasaules valstu sauszemes spēki veido skaita un apbruņojuma dažādības ziņā

lielāko bruņoto spēku ieroču šķiru. Sauszemes spēku kaujasspējas ļauj tiem darboties atsevišķi vai sadarbībā ar citu bruņoto spēku ieroču šķiru pārstāvjiem. Tāpat tie spēj veikt uzbrukumus un aizstāvēties pret dažāda lieluma un ieroču veidu vienībām, ar uguns palīdzību efektīvi vājināt pretinieku dziļumā, noturēt apvidu utt. Sauszemes spēki veido dažādas ieroču veidu (arī speciālo uzdevumu un dienestu) bruņoto spēku vienības, BS atsevišķās vienības un apakšvienības. Sauszemes spēku sastāvā var būt kājnieku (mobilo vai motorizēto strēlnieku), bruņutehnikas, pretgaisa aizsardzības, armijas aviācijas un speciālās vienības. Tāpat sauszemes spēkiem ir arī aizmugures un apgādes nodrošinājuma vienības.

LR Sauszemes spēki ir ieroču veidu šķira. SzS veido Zemessardze, Sauszemes spēku 1. kājnieku bataljons (LATBAT), Mobilo strēlnieku bataljons, Mobilo strēlnieku mācību centrs, Sakarū mācību centrs un citas vienības.

sauszemes spēku sadarbības virsnieks ground liaison officer

Īpaši sagatavots virsnieks, kas spēj darboties gaisa izlūkošanas operācijās un uzbrukuma atbalstā no gaisa. Parasti šie virsnieki veido komandu, kas ir attiecīgu sauszemes spēku komandieru pakļautībā, un nodrošina mācību un kaujas operācijās iesaistīto gaisa un jūras spēku vienību sadarbību.

speciālās vienības special branches

Dažādu nozīmju, uzdevumu un lieluma vienības speciālo uzdevumu veikšanai. Dažādu valstu bruņotajos spēkos speciālās vienības veido vienības, kas veic militāro inženieru, sapieru, sakarnieku, ķīmiķu, mediķu, policejiskās u.c. funkcijas.

Speciālo uzdevumu vienība (LR NBS SUV)

Special Force Unit (NAF)

NBS komandierim pakļauta struktūrvienība, kuras galvenais mērķis ir veikt īpašus uzdevumus nekonvencionālā kaujas situācijā, diversijas, glābšanas operācijas, sevišķi svarīgu personu apsardzību u.c. SUV sākumi rodami 1991.gada 19.septembrī, kad Augstākās Padomes Apsardzes

dienestā izveidoja Speciālo uzdevumu bataljonu. Kopš 1994.gada SUV ir NBS sastāvā.

LR NBS SUV uzdevumi: 1) piedalīties terorisma apkarošanas pasākumos; 2) veikt glābšanas uzdevumus uz sauszemes un ūdenī; 3) kara laikā veikt speciālas operācijas valsts aizsardzības interesēs; 4) apsargāt sevišķi svarīgu ārvalstu delegāciju dalībniekus; 5) pildīt citus Ministru kabineta noteiktos uzdevumus.

Speciālo uzdevumu vienībā ir vairākas kaujinieku specializācijas: 1) izpletņlēcēju; 2) ūdenslīdēju; 3) snaiķu; 4) alpīnistu; 5) kinologu.

Izņemot kinologus, pārējiem kaujiniekiem jāspēj veikt arī citus specifisko kaujinieku uzdevumus.

Līdzvērtīgus pienākumus veic arī Zemessardzes vienība «Vanags».

spēku veids service

Bruņoto spēku ieroču veidu grupa. Iedalījums: kājnieku (sauszemes), jūras, gaisa, raķešu spēku, jūras kājnieku u.c. veidi.

LR NBS spēku veidi ir: 1) Sauszemes spēki; 2) Jūras spēki; 3) Gaisa spēki.

Starptautisko sakaru departaments (NBS štābā, J-7)

Department of international cooperation

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir dažādi starptautiskās sadarbības organizēšanas un koordinēšanas jautājumi.

LR NBS štāba Starptautisko sakaru departamenta (J-7) vispārīgie noteikumi: 1) Latvijas Republikas Nacionālo bruņoto spēku (turpmāk tekstā – NBS) štāba Starptautiskās sadarbības departaments (turpmāk tekstā – SSD) ir patstāvīga NBS štāba struktūrvienība, kura ir atbildīga par NBS starptautiskās militārās sadarbības projektu un plānu, kā arī ar to saistīto aktivitāšu plānošanu, virsvadību un kontroli; 2) J-7 departaments ir NBS komandiera štāba sastāvdaļa, kas darbojas saskaņā ar NBS štāba nolikumu; 3) J-7 departaments plāno un kontrolē NBS štāba finanšu programmas «Starptautiskā sadarbība un piedalīšanās starptautiskajās operācijās» izpildi; 4) departamenta darbības pamatā ir LR Satversme, likumi, Ministru kabineta izdotie normatīvie akti, starptautiskie līgumi, aizsardzības ministra, NBS komandiera un NBS

štāba priekšnieka pavēles un rīkojumi, kā arī departamenta nolikums.

Galvenie uzdevumi: 1) sadarbībā ar Aizsardzības ministrijas Starptautisko sakaru departamentu, kā arī ar NBS štāba departamentiem, NBS spēku veidu štābiem un atsevišķām NBS struktūrvienībām plānot, organizēt, koordinēt un kontrolēt sadarbību ar ārvalstīm un starptautiskajām drošības un sadarbības organizācijām; 2) plānot NBS divpusējās un daudzpusējās militārās sadarbības projektus un koordinēt to izpildi; 3) koordinēt Baltijas valstu kopējo militārās sadarbības projektu izpildi; 4) plānot NATO programmas «Partnerattiecības mieram» pasākumus, ar tiem saistītās aktivitātes un koordinēt to izpildi; 5) koordinēt Rietumeiropas Savienības (RES) un Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) paredzētās militārās sadarbības, kā arī citu ar bruņojuma kontroli (Otavas konvencija, Open Sky Treaty, Līguma par konvencionālo ieroču ierobežošanu CFE) saistīto starptautisko līgumu izpildi; 6) plānot un nodrošināt NBS protokola un vizīšu izpildi; 7) noformēt NBS karavīru ārvalstu dienesta braucienus (komandējumus).

Struktūra

Starptautisko sakaru departamenta struktūra un štatu amati tiek noteikti Nacionālo bruņoto spēku štatu sarakstā. Departamenta sastāvā iekļautās daļas vada daļu priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti departamenta priekšniekam un atbild par daļas uzdevumu izpildi. Daļu sastāvā iekļautās nodaļas vada nodaļu priekšnieki, kuri ir tieši pakļauti daļu priekšniekiem un atbild par nodaļu uzdevumu izpildi. Starptautisko sakaru departamentā ir šādas daļas: 1) Organizatoriskā daļa; 2) Sadarbības daļa; 3) NATO integrācijas daļa.

starptautisks amats international post

Amats, postenis, darbs vai darba vieta, kas ieviesta miera laika institūcijā vai ārkārtas stāvokļa institūcijā un ietver īpašu starptautiskā amata pienākumu izklāstu. Tā izpildītāju saista atbildība starptautiskai institūcijai.

starptautisks civils NATO amats NATO international civilian post

Pastāvīgs starptautisks NATO amats, kas atbilst A, L, B vai C kategorijai un ko var ieņemt

civilpersona, kuras atalgojuma un kompensējamo izmaksu līmeni nosaka Ziemeļatlantijas Padome. Algu un izmaksu kompensācijas maksā no starptautiskā budžeta līdzekļiem.

starptautisks militārs amats international military post

Starptautisks amats, ko ieņem militārpersona, kas saņem atlīdzību un izmaksas no valsts, kuras pilsonis tā ir.

Stratēģiskās plānošanas departaments (NBS štābā, J-5)

Department of strategically planning

Štāba struktūrvienība, kuras kompetencē ir stratēģiskās plānošanas tuvākās un tālākās perspektīvas jautājumi.

LR NBS štāba Stratēģiskās plānošanas departamenta (J-5) vispārīgie noteikumi: 1) LR Nacionālo bruņoto spēku Stratēģiskās plānošanas departaments (turpmāk tekstā – departaments) ir Nacionālo bruņoto spēku štāba sastāvdaļa, kura ir tieši pakļauta NBS štāba priekšniekam un kuras pārziņā ir NBS attīstības stratēģiskā plānošana; 2) departamenta darbības pamatā ir LR Satversme, likumi, starptautiskās saistības, Ministru kabineta izdotie tiesību akti, NBS reglamenti, aizsardzības ministra, NBS komandiera un štāba priekšnieka pavēles un rīkojumi, kā arī departamenta nolikums; 3) departamenta personālu komplektē pēc apstiprināta štatu saraksta, ieceļ un atbrīvo no amata saskaņā ar «Militārpersonu dienesta gaitas nolikuma» prasībām; 4) departamentam ir zīmogs ar apļveida uzrakstu «Latvijas Republikas Aizsardzības ministrija», «Nacionālo bruņoto spēku štābs» un vidū «Stratēģiskās plānošanas departaments». Departamentam ir veidlapa ar uzrakstu «Latvijas Republikas Nacionālo bruņoto spēku štābs», «Stratēģiskās plānošanas departaments».

Galvenie uzdevumi: 1) izstrādāt analītiskus materiālus, ziņojumus un attīstības plānošanas dokumentus atbilstoši NBS komandiera un štāba priekšnieka norādījumiem; 2) analizēt valsts drošības un aizsardzības dokumentus (konceptijas, stratēģijas, draudu analīzes); 3) izstrādāt aizsardzības ilgtermiņa (DOK-1, 12 gadi), vidējā termiņa (DOK-2A, 4 gadi) un īstermiņa (DOK-2B, 1 gads) uzdevumu

realizācijas un attīstības plānus; 4) plānot, apkopot un analizēt aizsardzības resursus, gatavot priekšlikumus to lietderīgai izmantošanai; 5) piedalīties NBS vidējā un īstermiņa attīstības ekonomiskā pamatojuma izstrādē; 6) izstrādāt NBS attīstības pārvaldīšanas, kontroles un ziņošanas sistēmu; 7) koordinēt un izvērtēt ilgtermiņa starptautisko sadarbību un atbalstu, piedalīties Plānošanas un pārskata procesa (PARP) izstrādē; 8) koordinēt ar NBS štāba departamentiem un spēku veidiem attīstības plānu izstrādi un analītisko materiālu sagatavošanu; 9) konsultēties un saskaņot ar AM NBS Ilgtermiņa attīstības plāna izstrādes, Vidējā un īstermiņa plāna finansēšanas, kā arī analītisko materiālu izstrādes jautājumus.

Struktūra

Departamenta struktūra un štatu amati tiek noteikti Nacionālo bruņoto spēku štatu sarakstā. Departaments sastāv no: 1) Vadības grupas – departamenta priekšnieks un lietvedis; 2) Ilgtermiņa plānošanas daļas; 3) Resursu plānošanas daļas.

struktūrvienības structural units

AM un NBS departamenti, pārvaldes, dienesti, daļas, nodaļas, vienības, apakšvienības utt.

štāba priekšnieks chief of staff

Komandiera vietnieks (vecākais virsnieks), kas atbild par štāba un vienības darba organizēšanu un komandiera pavēļu novadīšanu līdz padotajiem, kā arī to kontroli un sagatavo un apkopo augstākajam komandierim objektīvu informāciju.

LR par Nacionālo bruņoto spēku štāba uzdevumu izpildi atbild Nacionālo bruņoto spēku štāba priekšnieks. Nacionālo bruņoto spēku štāba priekšnieku amatā ieceļ Ministru kabinets pēc aizsardzības ministra priekšlikuma.

štāba uzbūve structure of staff

Noteiktām teorētiskām un praktiskām likumsakarībām pakļautu štāba struktūras attiecību un savstarpējo saišu funkciju nosacīts izkārtojums. LR NBS, spēku veidu un vienību štābi veidoti, ievērojot NATO standartus. Daļas

un nodaļas tiek sakārtotas noteiktā veidā atbilstoši to atbildības sfērām: 1) personāls; 2) militārā izlūkošana un pretizlūkošana; 3) operāciju plānošana un nodrošināšana, apmācība; 4) apgāde; 5) civilmilitārie sakari; 6) sakari, vadība un kontrole.

Štāba uzdevumu un atbildības līmeni norāda arī lietotais koda numura apzīmējums. Personāla daļai atbilstoši štāba atbildības līmenim ir noteikti apzīmējumi: NBS štābā – J-1, spēku veidu štābos – G-1, bataljonu štābos – S-1.

štābs

Staff, Head quarters (HQ)

Komandierim pakļauta speciāli noteiktu padomnieku grupa karaspēka vadības pamata organizācijai kaujas laikā, kā arī apmācību organizēšanai un ikdienas kārtības nodrošināšanai. Katrai karaspēka vienībai, sākot ar bataljona līmeni un augstāk, ir štābs. Galvenie štāba uzdevumi: 1) uzturēt pastāvīgu karaspēka un vadības instanču kaujasspēju un mobilizācijas gatavību; 2) savākt, izpētīt un apstrādāt esošo informāciju; 3) izpētīt operatīvi stratēģisko situāciju un iesniegt priekšlikumus tās maksimāli pilnvērtīgākai izmantošanai; 4) plānot kaujasdarbību un laikus nodot komandas līdz to adresātiem; 5) sagatavot un nodrošināt visaptverošas karadarbības organizēšanu u.c.

LR ir Nacionālo bruņoto spēku štābs, spēku veidu (Sauszemes, Gaisa un Jūras spēku) štābi, kā arī katram bataljonam ir štābs. Nacionālo bruņoto spēku štābs ir Nacionālo bruņoto spēku komandiera institūcija, kas nodrošina komandierim iespēju realizēt nepārtrauktu vadību, lēmumu pieņemšanai nepieciešamo informāciju, arī dokumentus un priekšlikumus, viņa pavēļu un rīkojumu izpildes kontroli, kā arī sadarbības organizāciju kaujas operāciju apstākļos.

taktiskās vadības virsnieks

officer in tactical command

Virsnieks, kas pēc komandiera pavēles vienībā pārņem taktisko vadību. Tas parasti ir vecākais virsnieks, kas ir piemērots, lai uzņemtos komandfunkcijas, vai arī virsnieks, kuram viņš ir deleģējis taktiskās vadības pilnvaras.

teritoriālā aizsardzība

territorial defence

Spēja operatīvi koncentrēt spēkus visas valsts teritorijas aizsardzībai, tiklīdz agresors pārkāpj valsts gaisa, jūras un sauszemes robežu. Teritoriālās aizsardzības mērķis ir atturēt iespējamo agresoru no uzbrukuma, tam apzinoties ievērojamus militāros un politiskos zaudējumus. Teritoriālā aizsardzība dod iespēju saglabāt kontroli pār ievērojamu valsts teritoriju, lai iegūtu laiku starptautiska politiskā un militārā atbalsta iegūšanai.

LR NBS tiek veidoti, ievērojot pretošanās nepieciešamību arī valsts okupētas teritorijas situācijā, mazinot agresorvalsts politisko mērķu un bruņoto spēku uzdevumu sasniegšanas iespējas.

totālā aizsardzība

total resistance

Valsts aizsardzība – vispār nacionāls uzdevums, kurā iesaistās visa sabiedrība kopumā. Tā izpildei tiek izmantoti visi pieejamie valsts un sabiedrības militārie un civilie resursi, un notiek pastāvīga militāro, civilo iestāžu un iedzīvotāju sadarbība. Totālo aizsardzību veido bruņoto spēku un tautsaimniecības mobilizācijas un civilās aizsardzības sistēma. Totālās aizsardzības plāns regulē sabiedrības, valsts un civilo institūciju uzdevumus gan miera laikā, gan arī valsts apdraudējuma situācijās un kara laikā.

vads

platoon (PLAT)

Militārs formējums, vienība, kas mazāka par rotu vai bateriju, bet lielāka par nodaļu. Parasti vadu komandē jaunākais virsnieks.

valsts aizsardzības spēki

state defence force

Dažāda lieluma un uzdevumu militāras un nemilitāras vienības, kuras militāra konflikta gadījumā un dabas katastrofu rašanās briesmās ir pakļaujamās vienotam mērķim un vienotai vadībai valsts drošības vairošanai.

valsts militārā iestāde

national military authority

Valsts iestāde, piemēram, Aizsardzības ministrija, kura ir pilnvarota pieņemt lēmumus par

militāriem jautājumiem savas valsts vārdā. Šīs pilnvaras var deleģēt militārpersonu vai civilpersonu grupai vai kādai atsevišķai personai jebkurā līmenī, kas ir atbilstošs sadarbībai ar sabiedroto komandieriem vai to padotajiem.

valsts militārā vadība national military authority

Valdības struktūra, kas ir pilnvarota pieņemt lēmumus militārajā jomā valsts aizsardzības nodrošināšanai. Daudzās valstīs, arī LR, to veic LR NBS.

vienība unit

Jebkurš bruņoto spēku elements, kura struktūra ir noteikta ar normatīvu dokumentu (amatu štatu saraksti u.c.), karaspēka organizatoriska struktūrvienība, kurai ir sava saimniecība, noteikta struktūra un viendabīgs sastāvs (lielāka par bataljonu, izņēmums – atsevišķs bataljons ar patstāvīgu saimniecību).

Militārs formējums ar juridiskas personas statusu.

virsnieks – mācību posma vadītājs officer conducting the serial

Virsnieks, kas ir pilnvarots veikt norādīto spēku taktiskās kontroles funkcijas konkrētā mācību laika posmā.

virsnieks – mācību vadītājs officer conducting the exercise

Virsnieks, kas ir atbildīgs par noteiktas mācību sastāvdaļas vadību no Blue, Orange un Purple spēku aspekta. Viņš sniedz nepieciešamos papildu norādījumus. Turklāt viņš var būt arī mācību komandieris.

Virsnieks, kas ir atbildīgs par mācību organizāciju (*officer scheduling the exercise*). Virsnieks, kas sagatavo mācības, izdod pavēli par to rīkošanu. Viņš izdod galvenās instrukcijas, kurās ir norādīta mācību rīkošanai paredzētā teritorija, iesaistītie spēki un sniegtas nepieciešamās, ar mācību koordināciju saistītās instrukcijas. Šis virsnieks arī norīko citus virsniekus, kas vada mācības.

virspavēlnieks

Commander-in-Chief (CINC)

Augstākais politiskais un stratēģiskais BS komandieris. Visbiežāk virspavēlnieks ir valsts augstākā amatpersona (monarhs, prezidents).

LR miera laikā virspavēlnieks ir Valsts prezidents, kara laikā viņš ieceļ virspavēlnieku.

Zemessardze

Home Guard, National Guard

Lielākā NBS Sauszemes spēku struktūra. 1991.gada 23.augustā tika pieņemts viens no pirmajiem atjaunotās Latvijas Republikas likumiem – «Likums par Latvijas Republikas Zemessardzi». Tas nosaka, ka Zemessardze ir brīvprātīgs militarizēts sabiedrības paš aizsardzības formējums, lai iesaistītu Latvijas Republikas pilsoņus valsts teritorijas un sabiedrības aizsardzībā. Tās rindās ir aptuveni 15 000 zemessargu, kas zvērējuši aizsargāt Latvijas tautu, Latvijas valsti un tās neatkarību, netaupot savus spēkus un dzīvību. Aptuveni 1 400 zemessargu ir ierindas dienestā, bet 13 500 – ārrindas dienestā, kas uzdevumus pilda no darba brīvā laikā. Katrs ārrindas dienesta zemessargs līdz 10 dienām gadā piedalās Zemessardzes organizētajās militārajās mācībās. Zemessardzi veido piecas brigādes, kas formētas Vidzemē, Latgalē, Kurzemē un Zemgalē atbilstoši Latvijas vēsturiskajiem novadiem, bet 1. brigāde ietver Rīgu un tās rajonu. 32 bataljonu robežas nosaka valsts administratīvi teritoriālais iedalījums.

Zemessardze savās rindās uzņem pilsoņus no 18 gadu vecuma. Kopš 1994.gada Zemessardzē jaunieši pilda obligāto militāro dienestu.

Notiek aktīva starptautiskā sadarbība. Galvenie sadarbības partneri ir NATO valstis – ASV, Lielbritānija u.c.

1998.gadā saskaņā ar Nacionālo bruņoto spēku reorganizācijas plānu uz Zemessardzes bāzes tika izveidoti Sauszemes spēki, kuri apvieno Zemessardzes teritoriālās un armijas regulārās vienības – Sauszemes spēku 1.kājnieku bataljonu (LATBAT), Mobilo strēlnieku bataljonu, Mobilo strēlnieku mācību centru un Sakaru mācību centru.

zilo spēku komandieris blue commander

Virsnieks, kuram noteiktu laika periodu mācību laikā ir uzdots veikt zilo spēku operatīvo vadību. Zilie spēki (*blue forces*) NATO mācību laikā ir spēki, kas izpilda sabiedroto spēku lomu.

4. GAISA SPĒKI

aerodromam/lidlaukam radīto bojājumu likvidācija

aerodrome damage repair

Darbības, kas vajadzīgas, lai atjaunotu lidlauka operatīvās iespējas pēc parastā uzbrukuma, starp tām arī: a) novērtēšana, lai noteiktu radītos bojājumus un postījumus, kā arī svarīgāko atjaunošanas darbu apjomu; b) teritorijas attīrīšana no sprāgstvielām; c) obligāto operatīvo platību, arī lidmašīnu manevrēšanas laukuma un pievedceļu, atjaunošana; d) to iekārtu un apkalpošanas sistēmu darbības atjaunošana, kas ir īpaši būtiskas aviācijas operāciju nodrošināšanai.

aerodroms/lidlauks

aerodrome

Teritorija (arī dažādas ēkas, iekārtas un aprīkojums), kas ir sagatavota lidmašīnu apkalpei, nodrošinot to pacelšanos un nolaišanos.

aerofotogrāfiskā izlūkošana

air photographic reconnaissance

Informācijas vākšana ar aerofotoattēlu palīdzību. Iedalījums: a) stratēģiskā fotogrāfiskā izlūkošana; b) taktiskā fotogrāfiskā izlūkošana; c) topogrāfiskā/kartogrāfiskā fotografēšana – aerofotoattēlu izmantošana topogrāfijas un kartogrāfijas vajadzībām saskaņā ar topogrāfijas/kartogrāfijas precizitātes standartiem. Šīm darbībām var būt gan taktiska, gan stratēģiska nozīme.

aeromedicīniskā evakuācija

aeromedical evacuation

Pacientu pārvietošana uz medicīniskās aprūpes iestādēm un pārvadāšana starp tām ar lidaparātu palīdzību.

aeromedicīniskais lauka hospitālis

aeromedical staging unit

Medicīnas iestāde, kas aprūpē guļošus tranzītpacientus. Tā atrodas gaisa spēku bāzē vai pie lidlauka, kurā ielido vai no kura izlido tranzītpacienti, vai arī šo objektu tuvumā. Šāda iestāde ir atbildīga par pacientu uzņemšanu, attiecīgo administratīvo jautājumu risināšanu, pacientu noformēšanu, transportēšanu, ēdināšanu un ierobežotas medicīniskās aprūpes

nodrošināšanu, šiem pacientiem nokļūstot aeromedicīniskās evakuācijas iestādē vai to atstājot.

aeromedicīniskās evakuācijas sistēma aeromedical evacuation system

Sistēma, kas nodrošina: a) medicīnisko kontroli, pārvietojot pacientus ar gaisa transportu; b) specializētu medicīnisko personālu un aprīkojumu medicīniskās palīdzības sniegšanai lidojuma laikā; c) iespējas lidlaukos un gaisa spēku vienībās vai to tuvumā saņemt ierobežota apjoma medicīnisko aprūpi pacientiem, kas ierodas vai izbrauc, kā arī tranzītpacientiem; d) nepieciešamos sakarus ar medicīnas iestādēm visa lidojuma maršruta garumā un tā galapunktā, pārvietojot pacientus gaisa telpā.

aeromedicīniskās evakuācijas vadības centrs

aeromedical evacuation control center

Vadības iestāde, ko izveido gaisa spēku komandieris. Šis centrs darbojas ciešā saziņā ar lidojumu vadības un kontroles centru un saskaņo visas pacientu pārvadāšanai nepieciešamās prasības ar gaisa pārvadāšanas nodrošināšanas iespējām. Centrs arī norīko speciālas medicīniskās brigādes darbam aeromedicīniskās evakuācijas sistēmas apakšvienībās, kā arī uzrauga pacientu pārvietošanas procesu.

aeronavigācijas maršruta karte

aeronautical plotting chart

Karte, kas grafiski attēlo gaisa navigācijas maršrutu.

aeropauze

aeropause

Reģions, kurā pārstāj eksistēt atmosfēras funkcionālā iedarbība uz cilvēku un lidmašīnu.

atgriešanās robeža

point of no return

Punkts lidaparāta ceļā, pēc kura tas ar savām degvielas rezervēm vairs nespēj atgriezties pats savā vai kādā citā bāzē.

**ātrums degvielas sadeģšanas
pārtrūķšanas punktā
burn-out velocity**

Ātrums, kuru raķete ir sasniegusi degvielas sadeģšanas pārtrūķšanas punktā.

**aviobumbu nomešanas punkts
bomb release point**

Punkts gaisa telpā aviobumbu nomešanai, lai tās sasniegtu vēlamo detonācijas punktu.

**aviobumbu tēmēšanas sistēmas
bomb sighting systems**

Speciālas aparatūras komplekss, kas izvietots lidaparātā un paredzēts aviobumbu precīzai nomešanai noteiktā mērķī. Pēc darbības principa aviobumbu tēmēšanas sistēmu (tēmēķļu) iedalījums ir šāds: 1) vektortēmēķļi – uz vektoru principa balstītas tēmēšanas sistēmas, kurās paredzēts mehānisks bombardēšanas trīsstūra attēlojums. Šeit lidojuma augstumu, ātrumu, bumbas ballistiskas datus un vēja virzienu uz tēmēķļa uzstāda manuāli vai tos automātiski un nepārtraukti atjauno; 2) tahometriski vai sinhroni tēmēķļi – tēmēšanas sistēmas, kuras automātiski nomet aviobumbu pareizajā bombardēšanas leņķī, ko lidotājs panāk, noturot tēmēšanas līniju uz mērķa un tādējādi nosakot relatīvo ātrumu un kursu attiecībā pret mērķi; 3) leņķiskā ātruma tēmēķļi – tēmēšanas sistēmas, kas pareizo tēmēšanas punktu nosaka, salīdzinot esošos datus ar iepriekš aprēķinātām vērtībām.

**biplāns
biplane**

(Lat. *bis* – divreiz un *num* – plakne) Lidmašīna ar diviem spārniem, kas ir novietoti viens virs otra. Spārnu izturība, labas manevrētspējas, mazs pacelšanās un nolaišanās ātrums (mazāks par 100 km/h) noteica biplānu plašu izmantošanu līdz pat XX gadsimta 30. gadiem. Pēc tam biplānu vietu ieņēma monoplāns. Atsevišķus biplānu tipus izmanto mūsdienu civilajā (piemēram, mūsdienu AN-2) un sporta aviācijā.

**bombardēšana ar novirzi
offset bombing**

Ikviens bombardēšanas paņēmiens, kad par mērķa mērķēšanas atzīmi vai punktu izmanto punktu, kas atšķiras no faktiskā mērķa.

**bombardēšanas augstums
bombing height**

Gaisa spēku operācijās – lidaparāta augstums virs zemes bombardēšanas brīdī. To iedala šādi: • ļoti mazs – līdz 30 m; • mazs – no 30 līdz 500 m; • vidējs – no 500 līdz 3 000 m; • liels – no 3 000 līdz 15 000 m; • ļoti liels – virs 15 000 m.

**bombardēšanas kļūdas
bombing errors**

1. Cirkulārā kļūda – apļa rādiuss ar centru vēlamajā vidējā trāpījumu punktā, kurā ir trāpījusi puse no neatkarīgi uz vēlamo vidējo trāpījumu punktu mērķētām bumbām (raķetēm). 2. 50 procentu novirzes kļūda – puse no attāluma starp divām līnijām, kuras novilkas paralēli lidaparāta kursam un vienādā attālumā no vēlamā vidējā trāpījumu punkta, kurā ir trāpījusi puse no neatkarīgi uz vēlamo vidējo trāpījumu punktu mērķētām bumbām (raķetēm). 3. 50 procentu attāluma kļūda – puse no attāluma starp divām līnijām, kuras novilkas perpendikulāri lidaparāta kursam un vienādā attālumā no vēlamā vidējā trāpījumu punkta, kurā ir trāpījusi puse no neatkarīgi uz vēlamo vidējo trāpījumu punktu mērķētām bumbām (raķetēm).

**bombardēšanas kurss
bombing run**

Aviobombardēšanā lidojuma daļa, sākot no izejas punkta un tuvojoties mērķim. Tajā ietilpst mērķa izvēle un tēmēšanas laiks, un tā parasti beidzas pēc ieroča lietošanas.

**bombardēšanas leņķis
bombing angle**

Leņķis starp vertikāli un līniju, kura savieno liaparātu ar aviobumbas nokrišanas punktu, ja tā tiktu nomesta šajā brīdī.

**bumbvedējs
bomber**

Kaujas lidmašīna, kuras uzdevums ir iznīcināt pretinieka sauszemes un jūras objektus ar bumbu vai raķešu palīdzību. Bumbvedējus iedalījums atkarībā no pildāmā uzdevuma veida: frontes (taktiskie) un tālās darbības (stratēģiskie) bumbvedēji, pēc masas – viegie, vidējie un smagie bumbvedēji. Stratēģiskajiem bumbvedējiem ir liels darbības rādiuss, un to

uzdevums – ar kodolraķešu palīdzību iznīcināt mērķus, kas atrodas dziļi pretinieka aizmugurē. Taktiskie bumbvedēji satriec pretinieka objektus kaujaslaukā operācijas dziļumā. Mūsdienās, parādoties kodolraķetēm, taktiskie bumbvedēji ir pārtapuši par stratēģiskajiem, bet karaspēka tiešo aviācijas atbalstu sniedz bumbvedēji iznīcinātāji un triecieniznīcinātāji. Bumbvedēju bruņojumu veido kodolraķetes, bumbas, vadāmās raķetes un plašu iespēju iekārtas, kas nodrošina augstas mērķu satriekšanas iespējas, kā arī pretiniekam rada radioelektriskos traucējumus.

bumbvedējs iznīcinātājs fighter - bomber

Kaujas lidmašīna sauszemes (jūras) objektu, arī maza izmēra un kustīgu objektu iznīcināšanai. Bumbvedējs iznīcinātājs iznīcina arī gaisa mērķus. Lieto parastās aviācijas bumbas un kodolbumbas, aizdedzinošās bumbas, vadāmās un nevadāmās raķetes, kā arī zenītieročus.

daudzmērķu lidmašīna multi-aim aircraft

Lidmašīna, kas ir spējīga veikt dažādus uzdevumus (piemēram, sauszemes un jūras mērķu iznīcināšanu, gaisa kaujas un gaisa izlūkošanu).

degvielas sadegšanas pārtrūkšana burn-out

Laiks vai vieta raķetes trajektorijā, kad degvielas sadegšana raķetes dzinējā beidzas nevis izslēdzoties ieprogrammētajam dzinējam, bet cita iemesla dēļ.

dzinēja forsēšana afterburning

1. Dažu raķešu dzinēju neregulāra darbība kādu laiku pēc galvenā degšanas procesa beigām.
2. Degvielas iesmidzināšana un sadegšana turboreaktīvā dzinēja izplūdes kamerā (turbīnas aizmugurē).

gaidīšanas pozīcija holding position

Konkrēta vieta lidlaukā tuvu aktīvajam skrejceļam, ko nosaka ar vizuālo līdzekļu palīdzību un kurā lidaparāts saskaņā ar gaisa telpas kontroles dienesta norādēm veic manevrus.

gaidīšanas punkts holding point

Ģeogrāfiski vai elektroniski noteikta vieta, kuru izmanto lidaparātiem, lai saskaņā ar gaisa telpas kontroles dienesta atļauju lidojumā esošu lidaparātu virzītu, ievērojot gaisa satiksmes vadības dienesta atļaujas.

gaisa izlūkošana air reconnaissance

Izlūkziņu vākšana, vizuāli novērojot no gaisa vai izmantojot uz lidmašīnas izvietotus sensorus.

gaisa koridors air corridor

Ierobežots lidojumu maršruts, ko izmanto savējo gaisa spēki un kurš noteikts, lai novērstu savējo lidmašīnu apšaudi no savējo spēku puses.

gaisa krava air cargo

Krājumi, aprīkojums vai transportlīdzekļi, kas nav lidaparāta sastāvdaļa, bet pārstāv visu tā derīgās kravas apjomu vai daļu no tā.

gaisa novērošana air surveillance

Sistemātiska gaisa telpas novērošana ar elektronisko, vizuālo un citu līdzekļu palīdzību. To galvenokārt veic, lai identificētu un noteiktu gan savu, gan pretinieka lidmašīnu un raķešu pārvietošanos novērotajā gaisa telpā.

gaisa novērošanas postenis air picket

Agrīnās brīdinājuma sistēmas lidmašīna, kuras galvenais uzdevums ir atklāt, ziņot un sekot pretinieka lidmašīnām vai raķetēm, kas tuvojas, kā arī vadīt to pārtveršanas operācijas.

gaisa novērošanas virsnieks air surveillance officer

Persona, kas tai norādītajā gaisa telpas zonā ir atbildīga par precīzu esošā stāvokļa atspoguļojumu, kā arī par tā izveides koordināciju un nodrošināšanu.

gaisa novērotājs air observer

Persona, kuras galvenais uzdevums ir novērot vai fotografēt no lidmašīnas, lai koriģētu artilērijas uguni vai vāktu militāru informāciju.

gaisa pārvadājumi **air movement**

Vienību, personālsastāva, nodrošinājuma, ekipējuma un materiālās daļas pārvadājumi ar gaisa transportu.

gaisa pārvadājumu apkalpošanas vienība **air staging unit**

Vienība, kas dislocēta pie lidlauka un atbild par lidmašīnu uzņemšanu, apkalpošanu un sagatavošanu lidojumam, kā arī par pasažieru un kravu pārvadājumu vadību.

gaisa pārvadājumu nodaļa **air movement traffic section**

Nodaļas, kas ir izvietotas lidlaukos, kuros apkalpo transportlidmašīnas. Šīs nodaļas atbild par kravu iekraušanu lidmašīnās un izkraušanu no tām, kā arī par pasažieru apkalpošanu, pasta un materiālās daļas pārvadājumu nodrošināšanu.

gaisa pārvadājumu prioritātes komiteja **air priorities committee**

Komiteja, kas ir organizēta, lai noteiktu pasažieru un kravu pārvadājumu prioritātes.

gaisa pārvadājumu tabula **air movement table**

Tabula, ko sauszemes spēku komandieris sagatavo sadarbībā ar gaisa spēku komandieri. Šādā tabulā, ko parasti noformē kā operācijas pavēles pielikumu a) norāda lidmašīnas tilpumu (apjomu) sauszemes spēku gaisa pārvadājumiem; b) nosaka katras kārtas lidmašīnu skaitu un tipu; c) konkretizē izlidošanas zonu, iekraušanas un pacelšanās laiku.

gaisa pārvadājumu vienība **air movement traffic unit**

Vienības, kas ir izvietotas lidlaukos, kuros apkalpo transportlidmašīnas. Šīs nodaļas atbild par kravu iekraušanu lidmašīnās un izkraušanu no tām, kā arī par pasažieru apkalpošanu, pasta un materiālo vērtību pārvadājumu nodrošināšanu.

gaisa pārvadājumu virsnieks **air movement officer**

Virsnieks, kas ir speciāli sagatavots darbam gaisa pārvadājumu/satiksmes nodaļās.

gaisa satiksmes dispečers **air controller**

Persona, kas ir speciāli sagatavota un kurai uzdots veikt to lidmašīnu pārvietošanās vadību (ar radiosakaru, lokatoru vai citu līdzekļu palīdzību), kuras veic operācijas dispečera atbildības zonā.

gaisa satiksmes vadības atļauja **air traffic control clearance**

Gaisa satiksmes vadības institūcijas atļauja lidmašīnai veikt lidojumu saskaņā ar izvirzītajiem nosacījumiem.

gaisa satiksmes vadības centrs **air traffic control centre**

Dienests, kas apvieno zonas lidojumu vadības centra un lidojumu informācijas centra funkcijas.

gaisa satiksmes vadības pakalpojumi **air traffic control service**

Pakalpojumi, kurus sniedz, lai a) novērstu sadursmes starp lidmašīnām un manevrēšanas laukumā starp lidmašīnu un šķēršļiem; b) paātrinātu un nodrošinātu organizētu gaisa satiksmes plūsmu.

gaisa spēku apgādes atbalsta operācijas **air logistic support operation**

Gaisa spēku operācijas karadarbības zonā, izņemot gaisa desanta operācijas, lai nogādātu un/vai papildinātu personālsastāvu, aprīkojumu un nodrošinājumu.

gaisa spēku atbalsta operāciju centrs **air support operations centre**

Gaisa spēku taktisko atbalsta operāciju centrs, kas izvietots korpusa štābā vai attiecīgo sauszemes spēku štābā un koordinē un vada tuvā gaisa atbalsta pasākumus, kā arī citas taktiskā gaisa atbalsta operācijas.

gaisa spēku atbalsts **air support**

Jebkurš gaisa spēku atbalsts sauszemes un jūras spēkiem.

gaisa spēku interdikcijas (aizlieguma) operācijas **air interdiction**

Gaisa spēku operācijas, lai iznīcinātu vai neitralizētu pretinieka militāro potenciālu vai

aizkavētu tā efektīvu izmantojumu pret savējo spēkiem tādā attālumā no savējo spēkiem, kad nav vajadzības detalizēti saskaņot gaisa spēku uzdevumu ar savējo spēku pārvietošanos un to uguni.

gaisa spēku sadarbības virsnieks air liaison officer

Taktisko gaisa spēku vai jūras spēku aviācijas virsnieks, kas piekomandēts sauszemes vai jūras spēku vienībai vai formējumam kā padomnieks taktisko gaisa operāciju jautājumos.

gaisa telpas uzraudzība air policing

Lidmašīnas pārtvērēja izmantojums miera laikā, lai nodrošinātu konkrētas gaisa telpas neaizskaramību.

gaisa transporta sadalījuma padome air transport allocations board

Apvienota institūcija, kas karadarbības zonā ir atbildīga par gaisa pārvadājumu prioritāšu noteikšanu, kā arī par attiecīgajai karadarbības zonai piešķirto gaisa transportlīdzekļu pārvadājumu iespēju sadalījumu.

gaisa transporta sadarbības nodaļa air transport liaison section

Gaisa satiksmes vadības institūcijas apakšvienība, kas izvietota lidlaukos un ir atbildīga par apkalpošanas zonas darbības vadību lidlaukos attiecībā uz gaisa pārvadājumu operācijām un mācībām.

gaisa transporta sadarbības virsnieks air transport liaison officer

Štābam vai vienībai piekomandēts virsnieks sadarbībai gaisa transporta jomā.

«gaiss–gaiss» vadāmā raķete air-to-air guided missile

Uz gaisa mērķi no gaisa palaista vadāmā raķete.

«gaiss–zeme» operāciju sistēma air ground operations system

Sauszemes un/vai gaisa spēku sistēma, kas nodrošina sauszemes spēku pavēlniekam iespējas no pakļautajiem sauszemes spēku vienību komandieriem saņemt gaisa spēku atbalsta pieprasījumus, apstrādāt tos un nosūtīt tālāk

atbildīgajai instancei, kā arī ātri izplatīt informāciju un izlūkošanas datus.

«gaiss–zeme» vadāmā raķete air-to-surface guided missile

No lidaparāta gaisā palaista vadāmā raķete virzienā uz zemes virsmas esošu mērķi.

helikopters helicopter

Lidaparāts, kura pacelšanos un kustību nodrošina viens vai vairāki propelleri (bieži sapārojot ar nelielu spārnu). Helikopters spēj vertikāli pacelties un nolaisties, lidot dažādos virzienos, kā arī nekustīgi atrasties gaisā virs norādītā punkta. Kara helikopteru iedalījums pēc to uzdevuma: kaujas helikopteri (trieciena, pretzemūdeņu, prettanku, transporta desanta helikopteri), kaujas nodrošinājuma helikopteri (izlūkošanas, sakaru, artilērijas uguns koriģēšanas, mīnu šķēršļu uzstādītājos, uzpildes helikopteri u.c.), palīgnozīmes helikopteri (pacelāji, sanitārie, mācību helikopteri u.c.). Kaujas helikopteri ir bruņoti ar aviācijas bruņojumu un elektronikas iekārtām, kas ļauj darboties dienā un naktī jebkuros laika apstākļos. Kara flotes aviācijas helikopteru bruņojumā ir torpēdas, dziļumbumbas, raķetes, zemūdeņu atklāšanas iekārta u.c. Uguns atbalsta helikopteru bruņojums ir ložmetēji, granātmetēji, lielgabali, vadāmās un nevadāmās raķetes, bumbas (aizdedzinošās) u.c. Tie ir daļēji pārklāti bruņām. Pretzemūdeņu helikopteri paredzēti pretinieka zemūdeņu atrašanai un iznīcināšanai. Bruņojumu veido zemūdeņu meklēšanas iekārtas (nolaižamās un buksējamās radiolokācijas stacijas, radiohidroakustiskās bojas, radiolokācijas stacijas (RLS) u.c.) un to iznīcināšanas līdzekļi (pašnovades pretzemūdeņu torpēdas, pretzemūdeņu raķetes, dziļumbumbas u.c.). Helikopteri iznīcina arī tankus un citu pretinieka bruņutehniku un bruņotos objektus. Bruņojumā: PTRK (prettanku raķešu komplekss), nevadāmās raķetes, ložmetēji, bumbas u.c.; iekārtas mērķu atrašanās vietu noteikšanai un vadāmo raķešu vadīšanai. Daļēji klāts bruņām. Šie helikopteri darbojas kopā ar sauszemes karaspēku. Transporta desanta helikopteru uzdevums ir nogādāt kaujas rajonā tehniku, karaspēka apakšvienības un kravu, izsēdināt

desantu, savākt ievainotos utt. Bruņojumā: ložmetēji, granātmetēji, nevadāmās raķetes.

helikopteru laukums

helipad

Sagatavots laukums, kurā notiek helikopteru pacelšanās un nosēšanās. (Arī zemskares vai stacionārā lidojuma vieta.)

helikopteru lidlauks

heliport

Vieta, kas paredzēta helikopteru ekspluatācijas, novietošanas, apkopes un uzturēšanas vajadzībām.

helikopteru lidojumu vadības centrs

helicopter direction centre

Jūras vai sauszemes desanta operācijās galvenā tiešās vadības iestāde helikopteru grupai vai vienības komandierim, kura darbību pilnībā kontrolē lidojumu vadības taktiskais centrs.

hidroplāns

hydroplane

Lidmašīna, kas spēj pacelties no ūdens virsmas un nosēsties uz tās. Izšķir šādus hidroplānus: lidojošo laivu (ūdensnecaurīdīgajai fizelāžai ir laivas forma), pludiņhidroplānu (cīgārveidīgi pludiņi aizvieto parastas lidmašīnas šasiju), lidmašīnu amfībiju (lidojošā laiva ar novācamu riteņu šasiju, kas paredzēta, lai nolaistos uz sauszemes). Hidroplāns ūdenī manevrē ar velkoņa palīdzību, kā arī izmantojot gaisa un ūdens stūres. Konstruktijas īpatnību dēļ tā tehniskie lidošanas rādītāji ir nedaudz zemāki nekā parastajiem lidaparātiem. Kara hidroplāna uzdevumi ir izlūkošana jūrā, pretinieka zemūdeņu un virsūdens kuģu iznīcināšana, glābšanas darbu veikšana jūrā.

ieskrējiena kļūda

acceleration error

Kļūda, ko rada novirze no lidmašīnas pacelšanās vertikālās ass jebkādu ieskrējiena paātrinājuma pārmaiņu dēļ.

iznīcinātājs

fighter

Kaujas lidmašīna pilotējamu un bezpilota pretinieka līdzekļu iznīcināšanai gaisā dienā un naktī jebkuros laika apstākļos. Iznīcinātāja kaujas

pamatforma ir gaisa cīņa. Mūsdienu iznīcinātāji ir reaktīvās virsskaņas lidmašīnas, kas spēj izlidot jebkurā gadalaikā un iznīcināt pretinieka gaisa līdzekļus lielos attālumos ar raķetēm, kā arī iesaistīties tuvīnā, izmantojot gan raķešu, gan strēlnieku lielgabalu ieročus. Maksimālais ātrums – līdz 2 650 km/h, praktiskie griesti – 18–21 km, darbības rādiuss – 1 500–2 000 km, ekipāža – viens cilvēks. Bruņojums vajadzības gadījumā ļauj satriekt arī sauszemes (jūras) mērķus.

klāja lidmašīna

carrier borne aircraft

Jūras spēkiem pakļauta lidmašīna, kuras bāzēšanai tiek izmantots aviobāzes kuģis. No cita tipa lidmašīnām atšķiras ar daudzām konstrukcijas īpatnībām, kas nodrošina lidmašīnas novietošanu uz kuģa, pacelšanos un nolaišanos uz klāja (spārna saliekamās konsoles, īsa fizelāža, zems ķīlis, nolaišanās āķis u.c.).

konvertoplāns

vertiplane

Lidaparāts, kurā ir apvienotas lidmašīnas un helikoptera īpašības. Izmantojot propelleru, konvertoplāns spēj pacelties un nolaisties vertikāli, savukārt, pagriežot propelleru, dzinējus vai visu spārnu, tas spēj lidot kā lidmašīna – horizontāli. Tā ātrums ir lielāks nekā helikopteriem, bet savas sarežģītās konstrukcijas dēļ tie nav plaši izplatīti.

kravu pārvadājumi ar gaisa transportu

air freighting

Ar karadarbību nesaistīti kravu pārvadājumi ar gaisa transportu.

kuģa lidmašīna

carrier aircraft

Jūras aviācijas lidmašīna, kas bāzējas uz kaujas nodrošinājuma kuģa un no tā tiek izmantota. Kuģa lidmašīnas, kas bāzējas uz kuģiem ar klāju, kas ir paredzēts, lai lidmašīnas paceltos un nolaistos, veido aviobāzes kuģu vai klāja aviāciju (sk. *klāja lidmašīna*). Kuģa lidmašīnas ir arī lidmašīnas, kas spēj nolaisties uz kuģiem, kuriem nav klājs skrejceļš (lidmašīnas ar saīsinātu ieskriešanās un nolaišanās ceļu, kā arī lidmašīnas, kas var pacelties un nolaisties vertikālā virzienā).

Jūras aviācijā ir arī kuģu helikopteri, kas bāzējas uz pretzemūdeņu kuģiem.

lidaparāta krava aircraft store

Jebkura iekārta vai ierīce, kuru paredzēts pārvadāt lidaparāta korpusa iekšpusē vai ārpus tā un kura ir uzstādīta uz lidaparāta piekares un atkabes mehānisma gan tad, ja šādu iekārtu vai ierīci lidojuma laikā atdalīs no lidaparāta, gan tad, ja neatdalīs. Lidaparāta kravas iedala divās kategorijās: a) izlietojamā krava – lidaparāta krava, ko parasti atdala no lidaparāta lidojuma laikā, piemēram, raķetes, lādiņi, bumbas, kodolieroči, mīnas, torpēdas, pirotehniskās ierīces, sonobojas, zemūdens skaņu fiksējošie signālaparāti vai arī citas līdzīgas iekārtas; b) neizlietojamā krava – lidaparāta krava, ko parasti lidojumā neatdala no lidaparāta, piemēram, tvertnes (degvielas un aerosolu), stacionārā smidzināšanas iekārta, zem lidmašīnas piekarināms plūdlīnijas kontainers, daudzkārtējas izmantošanas reaktīvo lādiņu palaišanas ierīce, mērķis (radiolokators), kontainers kravas nomešanai no lidaparāta, vadāms bezpilota lidaparāts/raķete vai citas līdzīgas ierīces.

lidaparātu koordinators priekšējās pozīcijās forward air controller

Īpaši apmācīts cilvēks, kas no priekšējām pozīcijām, atrodoties uz sauszemes vai gaisā, vada to kaujas lidaparātu darbību, kas ir iesaistīti ciešā sauszemes spēku atbalstā no gaisa.

lidaparātu savstarpējā apkalpošana aircraft cross - servicing

Pakalpojumi, kurus, ievērojot noteiktas operatīvo lidaparātu savstarpējās apkalpošanas prasības, lidaparātam par samaksu sniedz organizācija, kurai lidaparāts nav pakļauts. Lidaparātu savstarpējās apkalpošanas sistēma ir iedalīta divās kategorijās: • A kategorijas savstarpējā apkalpošana – lidaparāta apkalpošana uz lidlauka/kuģa, kas dod lidaparātam iespēju pārlidot uz citu lidlauku/kuģi; • B kategorijas savstarpējā apkalpošana – lidaparāta apkalpošana uz lidlauka/kuģa, kas dod lidaparātam iespēju veikt operatīvo uzdevumu.

lidjosla air strip

Neuzlabota virsma, kurā parasti ir tikai pats nepieciešamākais aprīkojums un kas ir pielāgota, lai nodrošinātu lidaparātu pacelšanos un nolaišanos.

lidlauka bojājumu novēršana aerodrome damage repair

Darbības, kas nepieciešamas, lai atjaunotu lidlauka operatīvās spējas pēc parastā uzbrukuma, arī a) pārbaudīšana, lai novērtētu radītos bojājumus un postījumus, kā arī svarīgāko atjaunošanas darbu apjomu; b) teritorijas attīrīšana no sprāgstvielām; c) obligāto operatīvo platību, arī lidmašīnu manevrēšanas laukumu un pievedceļu, atjaunošana; d) to iekārtu un apkalpošanas sistēmu darbības atjaunošana, kas ir īpaši svarīgas aviācijas operāciju nodrošināšanai.

lidlauka satiksme aerodrome traffic

1. Visa satiksme lidlauka manevrēšanas laukumā.
2. Visas lidmašīnas lidlauka gaisa telpā.

lidojošā agrā brīdinājuma un vadības sistēma

airborne early warning and control

Gaisa novērošana un vadība, ko nodrošina agrīnā brīdinājuma lidmašīna, kas ir aprīkota ar meklēšanas un augstuma noteikšanas lokatoru, kā arī ar sakaru līdzekļiem, kas nodrošina ieroču sistēmu vadību. Veic arī savējo spēku kaujas lidmašīnu grupu vadību, jo tās radaram ir lielāks darbības rādiuss nekā iznīcinātājiem, pārtvērējiem un citām lidmašīnām. Ar šī radara palīdzību pretinieka sauszemes un gaisa mērķi tiek atklāti daudz lielākā attālumā, nekā to spēj izdarīt uzbrūkošie iznīcinātāji, pārtvērēji u.c. Sistēma brīdina savējos par atklātajiem mērķiem un vada savējos spēkus kaujā. Sistēmu parasti novieto transporta vai pasažieru lidmašīnu korpusos. Piemēram, ASV savu sistēmu AWACS izvieto pasažieru lidmašīnas BOEING korpusā, savukārt Krievijā lidmašīna A-50 tiek būvēta uz transporta lidmašīnas IL-76 bāzes.

lidojošā laiva flying boat

Hidroplāns, kura fizelāža līdzinās laivas izskatam (tā radies arī nosaukums). Lidojošajai laivai ir plašas pārvietošanās spējas ūdenī.

lidojuma kursa nolikšana air plot

1. Nepārtraukta kursa līnija aeronavigācijā, lai grafiski attēlotu patieso lidojuma kursu, kā arī jau veikto attālumu. 2. Nepārtraukts lidojoša objekta atrašanās vietas grafisks attēlojums, lai parādītu tā patieso lidojuma kursu un jau veikto attālumu. 3. Kuģos – ekrānpults, kas parāda lidojoša objekta atrašanās vietu un tā pārvietošanos attiecībā pret kuģi novērotāju.

lidojuma maršruts air route

Navigācijai pieejama gaisa telpa starp diviem punktiem, kas atbilst lidojuma nodrošināšanas noteikumu prasībām.

lidostas terminālis air terminal

Celtne lidostā, kas ir aprīkota ar vajadzīgajām ierīcēm kravas iekraušanai lidmašīnās un tās izkraušanai, kā arī gaisa satiksmes nodrošināšanai (pasažieri, bagāža, krava un pasts).

metalizācija bonding

Elektrotehnisks process, savienojot lidaparāta metāliskās daļas vienā elektriskā ķēdē, kas veido zemas pretestības elektrisko kontaktu līdzstrāvai un zemas frekvences maiņstrāvai. Nepieciešama drošības nolūkā lidojuma laikā inducētā elektriskā lādiņa iespējamās iedarbības mazināšanai.

monoplāns monoplane

Lidmašīna ar vienu nesošo plakni (spārnu). Sīkāk iedala apakšplānos (spārni atrodas fizelāžas apakšējā daļā), augšplānos (spārni atrodas fizelāžas augšējā daļā), vidusplānos (spārni novietoti fizelāžas vidusdaļā).

neierobežotas bombardēšanas zona blind bombing zone

Norobežota zona (gaisā, uz zemes vai jūrā), kas ir izveidota, lai veiktu gaisa operācijas,

neierobežojot savējo spēku operācijas vai iespējamus uzbrukumus.

pagrieziens punkts offset point

Lidmašīnu pārtveršanas operācijās – punkts gaisa telpā attiecībā uz mērķa lidojuma ceļu, uz kuru tiek virzīts pārtvērējs un kuru sasniedzot pārtvērējs veic sagatavošanas vai galīgo pagriezienu, lai ieņemtu uzbrukuma pozīciju.

pagrieziens un slīdēšanas indikators turn and slip indicator

Instruments, kas apvieno pagrieziens un slīdēšanas indikatora funkcijas.

pārākums gaisā air superiority

Tāds vienas puses spēku pārsvars gaisā pār otru, kas ļauj tās sauszemes, jūras un gaisa spēkiem veikt kaujas operācijas noteiktā laikā un vietā bez pārmērīgas pretinieka spēku pretdarbības.

pārsvars gaisā air supremacy

Tik liels pārākums gaisā, ka pretinieka gaisa spēki nav spējīgi efektīvi traucēt savējo gaisa spēku darbību.

pārtvērējiznīcinātājs fighter - interceptor

Kaujas lidmašīna, kas paredzēta, lai iznīcinātu gaisa uzbrukumus paredzētos pretinieka līdzekļus. Spēj darboties jebkuros meteoapstākļos, dienā vai naktī, to borta radiolokācijas tēmēšanas iekārtām un vadāmajām raķetēm ir lielāks darbības rādiuss. Atšķirībā no pārējiem iznīcinātāju veidiem tas spēj attīstīt ātrumu līdz 3 000 km/h un sasniegt 21 km augstumu.

pārtveršana gaisā air interception

Operācija, kuras gaitā lidmašīna panāk vizuālu vai elektronisku kontaktu ar citu lidmašīnu.

pārvadājams ar gaisa kuģiem air portable

Termins, ko lieto, lai apzīmētu aprīkojumu/materiālo daļu, kuru var pārvadāt ar gaisa kuģiem, novietojot to lidaparāta iekšpusē vai ārpus tā. Lietotāja vienību iespējas pieļauj

tikai nenozīmīgus demontāžas vai montāžas darbus. Šim terminam ir jāparāda kravas piemērotība gaisa kuģim.

pārvadājams ar gaisa transportu air portable

Termins, ko lieto, lai apzīmētu aprīkojumu/materiālo daļu, kuru var pārvadāt ar gaisa transportu, izvietojot to lidaparāta iekšpusē vai ārpus tā. Lietotāja vienību iespējas pieļauj tikai nenozīmīgus demontāžas vai montāžas darbus. Šim terminam ir jāparāda kravas piemērotība gaisa transportam.

pēclidojuma pārbaude after-flight inspection

Vispārēja pārbaude, kuru veic pēc lidojuma, lai atklātu redzamus defektus, kā arī novērstu defektus, par kuriem ziņo lidmašīnas apkalpe, papildinātu izlietotos krājumus un pārbaudītu lidmašīnas drošību.

personālsastāva pārvadājumi pa gaisu air trooping

Personālsastāva pārvadājumi pa gaisu, kam nav taktiskas nozīmes: a) pa gaisu transportējama vienība (*air transportable unit*), izņemot desanta vienības, kuras ekipējums ir pielāgots gaisa pārvadājumiem; b) pa gaisu pārvadātie spēki (*air transported force*).

piegāde pa gaisu air supply

Kravu piegāde pa gaisu, desantējot kravu vai lidmašīnai nosēžoties.

pozīcija gaisā air position

Aprēķinātā lidmašīnas pozīcija gaisā, neņemot vērā vēja ietekmi.

pretgaisa aizsardzības ieroču efektivitātes zona

fire - power umbrella

Noteiktu izmēru zona, kas iezīmē gaisa telpas robežas, kurā pretgaisa aizsardzības ieroču uguns var apdraudēt lidaparātus un kurā ir spēkā īpaši pasākumi savējo lidaparātu identificēšanai un darbībai.

priekšējais lidlauks advanced aerodrome

Lidlauks, kas parasti ir apgādāts ar obligāti vajadzīgo aprīkojumu un atrodas operācijas objekta zonā vai tās tuvumā.

radiomagnētiskais indikators radio magnetic indicator

Ierīce, kas rāda lidmašīnas kursu un peilējumu attiecībā uz radionavigācijas līdzekļiem.

radiovadīta pārtveršana gaisā broadcast - controlled air interception

Pretinieka pārtveršana, kuras laikā pārtvērējiznīcinātājs ar radioviļņu pārraides palīdzību nepārtraukti saņem informāciju par pretinieka tuvošanos un veic tā pārtveršanu bez papildu kontroles.

reisa laiks block time

Laika periods no brīža, kad tiek izņemti bremžu paliktņi un atlaistas bremzes vai tauvas līdz atgriešanās brīdim miera stāvoklī vai tauvu nostiprināšanai pēc lidojuma.

spārnotā raķete cruise missile

Vadāmā raķete ar savu (parasti reaktīva tipa) dzinēju un nesošām aerodinamiskajām plaknēm (spārniem), kas nodrošina noturību, lidojot atmosfērā. Tās var būt palaistas ar sauszemes starta kompleksiem, no jūras vai gaisa. Spārnoto raķešu uzbūve ir līdzīga reaktīvajai lidmašīnai.

standarta apgrieziens procedure turn

Manevrs, kura laikā tiek izdarīts pagrieziens no konkrētā ceļa līnijas ar tam sekojošu apgriezienu pretējā virzienā, turklāt abus pagriezienus veic tā, lai lidaparāts izietu uz to pašu noteikto ceļa līniju un virzītos pa to pretējā virzienā.

starts no nulles punkta zero-length launching

Tehnika, kurā raķetes vai lidaparāta pirmā kustība atdala to no starta iekārtas.

traverss abeam

Azimuts – aptuveni 090 vai 270 grādi; taisns leņķis attiecībā uz transportlīdzekļa garenisko asi.

triecienlidmašīna attack aircraft

Kaujas lidaparāts dažādu maza izmēra un kustīgu zemes (jūras) objektu iznīcināšanai pārsvarā zemā lidojuma augstumā, izmantojot bombardēšanas, artilērijas un raķešu bruņojumu. Parasti triecienlidmašīnai ir bruņu aizsardzība. Kaujaslaukā izmanto sauszemes vai jūras spēku tiešam atbalstam.

uzbrukuma sākuma punkts turn-in point

Punkts, kurā lidaparāts sāk pagriezienu no pieejas virziena uzbrukuma virzienā. Skatīt arī *contact point, pull-up point*.

vilces forsēšana afterburning

1. Dažu reaktīvo un raķešdzinēju neregulāra darbība kādu laiku pēc galvenā degšanas procesa beigām. 2. Degvielas iesmidzināšana un sadegšana turboreaktīvā dzinēja izplūdes kamerā (turbīnas aizmugurē).

5. INŽENIERU ATBALSTA NODROŠINĀJUMS

akvalangs aqualung

Individuāls, parasti cilvēkam uz muguras stiprināms aparāts elpošanai zem ūdens un niršanai līdz 40 m dziļumam. Inženiertehniskajā karaspēkā akvalangists ir speciāli sagatavots nirējs ūdensbaseinu gultnes izlūkošanai, kā arī citiem darbiem zem ūdens, ieskaitot mīnu meklēšanu un spridzināšanu. Sastāv no ieelpas un izelpas caurulēm, speciālas maskas un baloniem, pildītiem ar saspīestu gaisu vai gāzu maisījumu kesona slimības novēršanai.

ambrazūra embrasure (porthole)

Fortifikācijas vai citas aizsardzības būves sienā speciāli izveidota atvere šaušanai no strēlnieku un artilērijas ieročiem (šautenēm, ložmetējiem, lielgabaliem, mīnmetējiem), kā arī pretinieka novērošanai.

aparele

1. Nolaidena nogāze ierakumu un paslēptuvju stāvumos kara tehnikas iebraukšanai un izbraukšanai. 2. Nolaidens uzbērums (platformas vai rampas veida) tehnikas iekraušanai (izkraušanai) dzelzceļa sastāvā vai citā (pārcelšanās vai pārvietošanas) transportlīdzeklī. 3. Ierīce desantkuģa priekšā personālsastāva un kaujas tehnikas izsēdināšanai (uzņemšanai) krastā.

autoiekrāvējs autocar

Universāla pašgājējmašīna iekraušanas un transportēšanas darbiem ar maināmām darba ierīcēm. Veic kravu satveršanu, horizontālu un vertikālu pārvietošanu un izvietošanu. Izmanto atsevišķās karaspēka (arī inženierkaraspēka) daļās, noliktavās, lidlaukos u.c.

barāža

1. Aviācijā – aizsprotojums no aerostatiem, kurus ar tērauda trosēm saista pie zemes, pretinieka lidmašīnu lidojuma traucēšanai, veidots gaisā. 2. Jūrniecībā – kuģu un zemūdeņu ceļa aizsprostošanas līdzekļu kopums, sarežģīts mīnu, tīklu, ragatu u.c. objektu kombinējums.

Ragata ir peldošs kopā sasaistītu peldķermeņu, balķu, tīklu aizsprosts, ko izveido, lai ostā vai reidā nevarētu iekļūt kuģi un zemūdenes, kā arī torpēdas. 3. Dzelzceļā – ar balstiem nostiprināts pakāpienveidīgs slīpums kalnu rajonos, lai lietus laikā sliežu ceļš tiktu pasargāts no ūdens straumēm un zemes nogruvumiem.

barbets mount

1. Aiz nocietinājuma brustvēra uzbērts laukums ložmetēju un lielgabalu uzstādīšanai. 2. Nekustīgas fortifikācijas būves bruņu konstrukcija ar bruņotorni. 3. Nekustīgs balsts, uz kura grozās kuģa lielgabala tornis. 4. Kuģa klāja izvirzījums ar laukumiņu lielgabala apkalpošanai.

barikāde barricade

No dažādiem priekšmetiem (balķiem, smilšu maisiem, akmeņiem, gruvešiem u.c.) izveidots mākslīgs šķērslis. To ceļ kā aizsprostu ielās, uz ceļiem, pie tiltiem, kalnu pārejās u.c. šaurumos.

bastions (rondelis) bastion

Cietokšņa mūra stūros uz priekšu izvirzīts piecstūrainis nocietinājums, ko izmanto frontālai un flangu ugunij, lai piesegtu nocietinājuma pārējo sienu. Nocietinājumu celšanas praksē tas parādījās 15.gs. Čehijā Žižkas Taboras cietoksnī. Pirms tam tika celti pusapaļas formas "rondeli".

bāzes mašīna

Mašīna, kuras šasiju izmanto par pamatu dažādu kara tehnikas un inženiertehnikas modeļu radīšanai. Tās galvenokārt atšķiras ar dažādu bruņojumu un iebūvētām ierīcēm un iekārtām. Uz kājnieku kaujas mašīnas bāzes rada, piemēram, inženiertehnisko darbu, sakaru, sanitārās, štāba u.c. mašīnas.

berma

Horizontāla josla, ko, rokot ierakumus, atstāj starp ierakuma sienu un brustvēru, lai tas neaizbirtu, un ko var izmantot atbalstam šaušanas laikā vai munīcijas krājuma novietošanai.

blindāža**blindage (dugout)**

Segta inženiertehniska lauka fortifikācijas būve 4–8 cilvēkiem, kas aizsargā viņus no lodēm, šķembām, mīnām, degošiem sastāviem, kā arī kodolsprādziena postošajiem faktoriem. Nav paredzētas kolektīvai aizsardzībai no ķīmiskajiem ieročiem. Biežāk izveido apakšzemes blindāžas ar 50–100 cm zemes virskārtu.

brustvērs**parapet**

Fortifikācijas uzbērums (zemes valnis priekšā vai sānos) aizsardzībai no lodēm, šķembām, šāviņiem, no pretinieka novērošanas, kā arī šaušanas ērtībai (atbalstam). Kopš 20.gs. neliels uzbērums kā ierakuma, tranšejas, paslēptuves daļa ar šaujamlūkām.

cietoksnis**fortress (stronghold)**

Aizsardzībai svarīgs apdzīvojams nocietinājums ar pastāvīgu garnizonu un kaujas tehniku, apgādāts ar visu karadarbībā ilgstošai aizstāvēšanai nepieciešamo, apjots ar koka vai mūra sienu un ar aprīkotu aizsardzības sistēmu. Izmantoja galvenokārt tuvējo apdzīvoto vietu iedzīvotāju aizsardzībai briesmu un draudu gadījumos. Cietokšņu militārā nozīme šobrīd ir samazinājusies un tādus gandrīz vairs nebūvē. Tomēr šo terminu sāk izmantot stipri nocietinātas fortifikācijas apzīmēšanai.

Cietokšņa iekšienē stipri nocietinātu celtni, kas iekārtota militārām vajadzībām cietokšņa pastāvīgas aizstāvēšanas organizēšanai, sauc par citadeli.

Viduslaiku cietokšņa tipa pilīm tika paredzēts galvenais iekšējais sargtornis, ko sauca par donžonu. To izmantoja arī dzīvošanai.

dabisks šķērslis**natural obstacle**

Reljefa elements vai apvidus priekšmets, kas apgrūtina karaspēka kustību. Visizplatītākie dabiskie šķēršļi: upes, kanāli, ezeri, purvi, kalni, aizas, gravas, biezi meži u.c.

defilē**defile**

Šaura pāreja (aiza, grava, stiga, brasls) sarežģītā dabiskā aizsprostojumā (apvidus joslā), kas

vienlaikus ir arī karaspēka aizsegs (*defilade*) no pretinieka uguns un novērošanas. Bieži vien defilē ir vienīgās vietas, kur karaspēks var pārvarēt necaurejamu un grūti sasniedzamu apvidu. Atkarībā no apvidus veida var būt kalnu, ezeru, mežu, purvu u.c. defilē.

demaskēšanās**decamouflage**

Maskēšanās trūkums vai pārkāpums, kas ļauj pretiniekam, analizējot demaskējošās pazīmes, atklāt karaspēka klātbūtni, izvietojumu, gatavību kaujasdarbībai, ugunssistēmu, apvidus inženiernodrošinājuma veidu u.tml. Demaskēšanos izraisa karaspēka pārbīvēšana, atklāta pārvietošanās, nepietiekama maskēšanās pret radiolokācijas un vizuālo novērošanu, pārkāpjot gaismas un skaņas maskēšanās prasības, neievērojot radiosakaru darba noteikumus u.tml.

demonstratīva darbība**demonstration**

Karaspēka darbība pretinieka maldināšanai par nākamā manevra veidu, galvenā trieciena virzienu, galveno spēku koncentrēšanās rajonu u.tml. Galvenais uzdevums ir novērst pretinieka uzmanību maldinošā virzienā. Parasti realizē kopā ar slēpšanu, imitāciju, dezinformāciju.

Karaspēka demonstratīvā darbība gandrīz nav iespējama bez attiecīga inženiertehniskā nodrošinājuma, kas dod iespēju samazināt darbībā iesaistīto personālsatāvu un palielināt darbības efektivitāti.

desantēšanas līdzekļi**commandos equipment**

Desantēšanai nepieciešamo palīglīdzekļu un transportlīdzekļu (kuteru, pontonu, liellaivu vai kuģu ar gaisa spilvenu, kā arī helikopteru) kopums, kas nodrošina desanta operāciju un paredzēts karavīru, kaujas tehnikas, munīcijas u.c. desantēšanai.

desantlaiva**landing craft**

Ūdens desanta pārcelšanās līdzeklis, parasti grupas (dažreiz – vada) pārcelšanai. Izšķir: piepūšamās, saliekamās un neizjaucamās (parasti plastmasas, vieglo metālu sakausējumu, retāk

koka) desantlaivas. Pārvietošanas, ūdenī airējot vai izmantojot desantlaivas piekaramos motorus.

desants

commando (cdo)

Speciāli sagatavots un pretinieka teritorijā izsēdināts karaspēks karadarbības veikšanai. Pēc karaspēka daudzuma, izpildāmo uzdevumu veida un desantēšanas dziļuma izšķir operatīvi stratēģisko, operatīvo, operatīvi taktisko, taktisko un speciālo uzdevumu desantu. Pēc līdzekļiem un veidiem izšķir jūras (*amphibious*) un gaisa (*airborne*) desantu. Izdala arī demonstratīvo, kuģu un tanku desantu.

dezinformācija disinformation

Operatīvās (stratēģiskās) maskēšanās paņēmieni, sniedzot pretinieka maldināšanai nepatiesas ziņas par sava karaspēka izvietojumu, sastāvu, bruņojumu, kaujas gatavību, nodomiem. Dezinformācijai daudz lieto plašsaziņas līdzekļus un militārām vajadzībām parasti tos izmanto līdztekus demonstratīvai darbībai, imitācijai, slēpšanai.

diversija diversion

Atsevišķu cilvēku, cilvēku grupu (apakšvienību, daļu, partizānu vienību) darbība pretinieka aizmugurē, paralizējot kara, rūpniecības un citu objektu darbību, traucējot karaspēka vadīšanu, bojājot komunikācijas, iznīcinot personālsastāvu un kara tehniku. To veic izlūkdiversiju grupa (vienība) – speciāli sagatavota apakšvienība, kas paredzēta izlūkošanai un diversijām ienaidnieka aizmugurē. Aprīko ar mīnām, sprāgstvielu lādiņiem, uzliesmotājiem, napalmu u.c. Pārceļšana (iesūtīšana) ienaidnieka aizmugurē notiek slepeni, šķērsojot frontes līniju, desantējot no lidmašīnām, izsēdinot krastā no zemūdenēm, kuteriem u.c. līdzekļiem.

dūmošanas līdzekļi (aerosolu līdzekļi)

Līdzekļu kopums (munīcija, mašīnas, aparatūra un ierīces), kas paredzēts dūmu izveidei. Pēc dūmu radīšanas veida dūmu līdzekļu iedalījums ir šāds: sprādziendarbības līdzekļi (dūmu šāviņš, dūmu signālrakete); dūmveidojošie smidzinātāji, kuru darbība pamatota uz šķidro dūmus veidojošo

vielu izsmidzināšanu (dūmu aparatūra, avioizlietošanas ierīce); termiskie līdzekļi (dūmu mašīna, pārnēsājams ģenerators); kvēpināmā tipa līdzekļi (dūmu briķete, dūmu granāta u.c.).

Dūmizveides vielas veido aerosolus, tām aerosola stāvoklī nav toksiskas iedarbības. Dūmojošas vielas ir fosfors, pirotehniskie, pašdūmojošie sastāvi un maisījumi uz naftas produktu bāzes. Lieto munīcijā, dūmu briķetēs un granātās, dūmu aparatūrā.

dūmu aizsegs (aerosolu aizsegs) smokescreen

Mākslīgi izveidots aerosola (dūmu vai miglas) mākonis, ko izmanto pretinieka apžilbināšanai, sava karaspēka darbības un objektu maskēšanai. Izveido, lietojot dūmu briķetes, granātas, patronas, mīnas, artilērijas šāviņus, bumbas, dūmu aparatūru, dūmu ģenerаторus u.c. līdzekļus. Iedala horizontālajos un vertikālajos dūmu aizsegos, kas var būt horizontāli, nepārtraukti un laukumaini.

Dūmu aparatūra ir ierīces, ko izvieto uz kara tehnikas (tankiem, kājnieku kaujas mašīnām, kuģiem u.c.) vai apvidū vairākkārtējai dūmu aizsegu veidošanai un to ilgstošai saglabāšanai.

Dūmu briķete (svece) ir ierīce dūmu aizsega izveidei, signalizācijai un dezinfekcijai. Tai ir cilindrisks korpuss, kas piepildīts ar aerosola sastāvu. Izšķir maskējošās briķetes (svēces), insekticīdās un indīgās briķetes.

eži

obstacle-hedgehog

Nesprāgstošī pārnēsājamie prettanku, kājnieku un pretdesanta inženiertehniskie līdzekļi, kurus izmanto, lai aizšķērsotu ceļus, ielas un piekrastes joslas iecirkņus, kas ērti desanta izsēdināšanai. Izgatavo no krusteniski savienotām (sametinātām, sakniedētām vai saskrūvētām) aptuveni 2 m garām metāla sijām vai sliedēm, dažreiz arī no dzelzsbetona sijām. Kājnieku eži var būt izgatavoti no trim uzasinātiem koka mietiņiem, kas vidū un galos sasieti ar dzeloņdrātīm. Tos gatavo un izvieto, ieņemot aizsardzības pozīcijas, pretinieka kustības apgrūtināšanai.

fleša

18. un 19.gs. lietots atsevišķs 40–50 m plats lauka nocietinājums, kas sastāvēja no eskarpēta paaugstinājuma un platā leņķī veidota zemes valņa. Ierīkoja galveno pozīciju priekšā, lai tās varētu segt ar flangu uguni. Latvijā šie nocietinājumi zināmi kā pilskalni un tie var būt iekļauti teritorijas operatīvās izmantošanas plānos kā aizsardzības organizēšanā izmantojams elements (piemēram, dotu ierīkošanai).

fortifikācija

fortification

Kaujas inženiertehniskās nodrošināšanas nozare, kas aptver apvidus nocietināšanas teoriju un praksi. Ilglaicīgā fortifikācija nodarbojas ar pastāvīgo nocietinājumu projektēšanu, celtniecību un ekspluatāciju.

Lauka fortifikācija izstrādā karaspēka darbības, koncentrēšanas un izvietojuma rajonu lauka nocietinājumu teoriju, dod praktiskus padomus to ierīkošanai, galvenokārt karalaika apstākļos.

fortifikācijas būves

fortifications

Speciālas būves inženiertehniskajam kaujas nodrošinājumam (ieroču lietošanas efektivitātes paaugstināšanai, vadības nodrošināšanai, karaspēka un iedzīvotāju aizsardzībai no ieroču darbības). To iedalījums: uguns vadībai (ierakumi, tranšejas, ilglaicīgi ugunspunkti), novērošanai un komandēšanai (NP un KP), personālsastāva aizsardzībai (pārsegtas tranšejas, blindāžas, patvertnes), tehnikas un materiālu aizsardzībai (apjomīgi ierakumi), slēptai satiksmei (sakarū ejas). Fortifikācijas būvi flangu uguns vadībai divos – pretējos – virzienos sauc par kaponieri (puskaponieris – vienā virzienā). No izturīgiem materiāliem celtu slēgtu fortifikācijas virszemes vai pazemes būvi (aizsardzībai pret tiešo šāviņu vai aviobumbu trāpījumiem) sauc par kazemātu. Samērā lielu, nosegtu un izturīgu nocietinājumu, kas dod iespēju aizstāvēties no visām pusēm, sauc par fortu. Tas ir nocietināta rajona sastāvdaļa vai pastāvīgs atbalstpunkts. Ir atklātas un pārsegtas, ilglaicīgas un lauka fortifikācijas būves.

Aizsardzības pozīciju, mezglu un atbalstpunktu sistēmu, kas aprīkota ar ilglaicīgām fortifikācijas būvēm, sauc par nocietinātu līniju. Apvidus daļa,

kurā iebūvēti nocietinājumi un kurš sagatavots ilgstošai aizsardzībai, ir nocietināts rajons.

greiders

grader

Piekabināma vai pašgājēja ceļu ierīkošanas mašīna grunts vai citu beramu materiālu izlīdzināšanai, grāvju rakšanai un slīpumu nolīdzināšanai. Galvenais darba mehānisms ir vērstuve ar taisnu griezējmalu. Karaspēkā izmanto kara ceļu, lidlauku u.tml. objektu būvei, uzturēšanai un remontam.

ierakums

emplacement

Izrakta valēja vai daļēji sēgta lauka fortifikācijas būve uguns un novērošanas pozīciju ierīkošanai, kā arī personālsastāva un kaujas tehnikas aizsardzībai. Ir strēlnieku individuālie (guļus, no ceļgala, stāvus), pāru, grupas granātmetēju, ložmetēju, mīnmetēju, lielgabalu, tanku, bruņumašīnu u.c. ierakumi.

Šauru ierakumu vai grāvi 3–6 m garumā un 1,5–1,8 m dziļumā, kas paredzēts personālsastāva aizsardzībai no lodēm, artilērijas šāviņu, mīnmetēju mīnu un aviācijas bumbu šķembām, sauc par spraugu. Tā var būt atklāta un pārsegtā tipa.

imitācija

simulation

1. Maskēšanās paņēmieni, kurā imitācijas līdzekļus parasti lieto kopā ar citiem maskēšanās paņēmieniem (maldinošiem ceļiem, pozīcijām, pārceltuvēm, tiltiem, maketi u.c. butaforijām), kurus pretinieka optiskajām, radaru un citām tehniskajām izlūkošanas ierīcēm demonstrē kā īstus. 2. Mūsdienu kaujas ainas atveidošana taktiskajās nodarbībās, mācībās un manevros, izmantojot imitācijas līdzekļus.

imitācijas līdzeklis

simulation resources (equipment)

Iekārta vai aparatūra, ar kuru atdarina dažādas kara tehnikas darbību, kā arī tās degšanu, saindējuma iecirkņu izveidošanu u.c. darbības karaspēka mācībās. Imitācijas līdzekļi ir arī maldinoši objekti, kara tehnikas maketi, maldinošas pozīcijas (ierakumi), maldinoši ceļi, tilti, pārceltnes, kā arī radiolokācijas atstarotāji,

siltuma imitatori, pirotehniskie līdzekļi (dūmu, artilērijas šāvienu imitatori, salūtpatronas u.c.).

inženieru nodrošinājums engineer support (assistance)

Pasākumu kopums, ko izmanto, lai sekmētu veiksmīgu kaujas vai cita veida militāras operācijas veikšanu, un ko īsteno speciāli sagatavotas un aprīkotas inženiertehniskas vienības (sapieri, būvinženieri, enerģētiķi, u.c.). Inženieru nodrošinājums ietver darbības, veidojot fortifikācijas būves, mīnulaikus un nesprāgstošos šķēršļus, veicot spridzināšanas darbus, nodrošinot karaspēka maskēšanos un šķēršļu pārvarēšanu, būvējot kara tiltus un ceļus un veicot karaspēka ūdensapgādi.

karaspēka dislokācija army location

Dažādu karaspēka daļu, kara iestāžu, karaskolu izvietojums tiem paredzētajās vietās (kara pilsētiņās, nometnēs, apdzīvotās vietās u.c.) miera laikā. Kara laikā šo terminu biežāk attiecina uz karaspēka formējumiem, kuri nav aktīvās armijas vai flotes sastāvā. Attiecina arī uz aviācijas daļu izvietojumu lidlaukos, uz kuģu izkārtojumu karakuģu bāzēs.

liellaiva barge

Kravas pārvadāšanas līdzeklis pa ūdeni. Pēc uzbūves var būt pašgājēja liellaiva un velkama (stumjama) liellaiva. Pēc kuģošanas rajona izšķir: upju, reidu un jūras liellaivas. Jūras desanta izsēdināšanai neapriktotā piekrastē (bez piestātnēm) izmanto speciālas pašgājējas liellaivas.

niša foxhole

Vienkāršākā paslēptuve ierakumos zem brustvēra vai fortifikācijas būvju sienās atsevišķu karavīru aizsardzībai vai ieroču, munīcijas, pārtikas novietošanai un pasargāšanai no lodēm, šķembām, aizdedzinošiem sastāviem un kodolsprādzienu postošajiem faktoriem.

nocietinājums field fortification

Jebkura kaujas vajadzībām radīta lauka fortifikācijas būve, ko ierīko karaspēka darbības

zonā, lai nodrošinātu efektīvu uguns vadības un satiksmes sistēmas darbību, personālsastāva, kaujas tehnikas un karamateriālu aizsardzību un traucētu pretinieka darbību.

palīgīdzekļi ancillary facilities

Jebkuras papildu inženieru nodrošinājuma iekārtas, mašīnas, aprīkojums un rīki, kas nepieciešami esošo līdzekļu iespēju palielināšanai, lai nodrošinātu efektīvu paredzēto uzdevumu izpildi un panāktu to atbilstību noteiktajām prasībām.

pārsegums covering (overhead protection)

Pārsegto ierakumu, tranšeju un citu paslēptuvju augšējā daļa, kam lielākā vai mazākā mērā jāaizsargā no lodēm, šķembām, aizdedzinošiem šāviņiem un kodolsprādziena postošiem faktoriem. Pārsegums parasti sastāv no apaļkoku slāņa (10–20 cm diametrā), ūdensnecaurīdīga materiāla (ruberoīda, polietilēna plēves, teltenes auduma u.tml.) slāņa un 30–120 cm zemes kārtas vai cita materiāla (metāla, dzelzbetona, betona u.c.) pārseguma, kam arī biežāk ir uzbērtas zemes kārtas. Pārseguma virspusi parasti maskē.

Pārsegtu tranšejas posmu, grāvi vai speciāli izraktu un pārsegtu būvi personālsastāva aizsardzībai no lodēm, šķembām sauc par pārsegtu tranšeju.

paslēptuve pillbox

Fortifikācijas būve personālsastāva un tehnikas aizsardzībai, nepieļaujot vai apgrūtinot to novērošanu, kā arī izmantojamie reljefa elementi, apvidus objekti un priekšmeti. Personālam parasti ierīko bunkurus, nišas, pārsegtu ierakumu un tranšeju daļas, blindāžas un patvertnes. Tehnikai – automobiļu un bruņutehnikas paslēptuves.

patvertne bunker (shelter)

Hermētiska, slēgta tipa paslēptuve, kas speciāli uzcelta vai iekārtota cilvēku aizsardzībai no jebkura veida iznīcināšanas līdzekļiem. Izšķir karaspēka un civilās aizsardzības patvertnes. Karaspēka patvertnes var būt vieglā un smagā

tipa, aprīkotas ar gaisu, ūdens un elektroapgādes sistēmām, apkuri. Hermētiskums nodrošina cilvēku ilgstošu atrašanos tajās bez individuālajiem aizsardzības līdzekļiem.

pozīcija

position defense

Apvidus vai akvatorijas vieta (josla, rajons), ko karaspēks ieņēmis aizsardzībai, lai piedalītos mācībās vai kaujā. Parasti fortifikatīvi iekārtotas. Izšķir: kaujas, alternatīvās priekšējās, rezerves, izvīrītās, plānotās, sagatavotās, ieņemtās un maldinošās pozīcijas.

remonta un evakuācijas bruņumašīna

armored repair and recovery vehicle (ARV) (maintenance)

Kaujas inženieru nodrošinājuma mašīna, kas izveidota uz tanka bāzes, lai nodrošinātu karaspēka pārvietošanos aizbarikadētās un sagrautās zonās. Tā paredzēta arī bojātas tehnikas evakuācijai no kaujaslauka, tās remontam un apkopei, zemes rakšanai un kravas celšanai. Mašīna aprīkota ar speciālu vinčas iekārtu, celtni, metināšanas iekārtu, kausu u.c. Paredzēts arī bruņojums: 1–2 ložmetēji un dūmu granātu metētjs.

rezerves komandpunkts

reserve command post

Štāba darbības vadības punkts, kas sagatavots gadījumam, ja vienības komandpunkts tiek sagrauts vai no tā nav iespējams vadīt karaspēku taktisku iemeslu dēļ. Rezerves komandpunktus izveido gan sauszemes karaspēka, gan flotes, gan aviācijas vienībās un daļās.

Rezerves komandpunktī paaugstina vadības noturību, drošību un nepārtrauktību. To ierīkošanā var izmantot inženieru nodrošinājuma vienības.

satiksmes eja

communication trench

Atklāta fortifikācijas būve šaura grāvja veidā, parasti zigzagveida un ar uzbūrumiem abās pusēs. Tā veidota, lai karavīri varētu droši pārvietoties starp tranšējām, vadības punktiem, citām kara būvēm un objektiem, kā arī uz aizmuguri. Rok parasti 60–150 cm dziļumā, 90–110 cm platumā augšdaļā un 40–70 cm platumā apakšdaļā.

skaņu maskēšana

sound masking (camouflage)

Pasākumu kopums, ko veic divu nolūku dēļ: lai mazinātu demaskējošo skaņu līmeni, kā arī radītu skaņas, kas apgrūtina pretiniekam skaņu izlūkošanu. Izmanto, lai slēptu no pretinieka sava karaspēka pārgrupēšanos, maiņu un manevrus, tā gatavošanos kaujasdarbībai.

Skaņu maskēšana ir pret darbība skaņu izlūkošanai, kas ir ziņu iegūšana par pretinieka artilēriju (lielgabaliem, mīnmetējiem, reaktīvās artilērijas iekārtām, kuras vizuāli nevar novērot) pēc to šāvienu skaņām ar metrisko skaņu noteikšanas metodi, kā arī artilērijas instrumentālās izlūkošanas sastāvdaļa.

šķērslis (kavēklis)

obstacle (longstop)

Mākslīgs veidojums vai postījums, ko ierīko vai uzstāda pretinieka kustības ceļā, lai tam radītu zaudējumus, aizturētu un apgrūtinātu pārvietošanos, bloķētu manevru vai piespiestu pārvietoties tam neizdevīgā virzienā. Šķēršļus cieši piesaista ugunssistēmai (arī artilēriju, aviāciju). Šķērslim jāpilda divi dažādi uzdevumi: tas nedrīkst kavēt uguns vadību to aizstāvjiem un tam pēc iespējas jāaizsargā no pretinieka uguns. Pēc iedarbības veida izšķir sprāgstošos (mīnu), nesprāgstošos un kombinētos šķēršļus. Pēc mēroga – operatīvos un taktiskos. Pēc izvietojuma ir virszemes, jūras un gaisa (pretaviācijas) šķēršļi. Virszemes šķēršļus izveido (izvieto) uz sauszemes. To iedalījums: prettanku, kājnieku, prettransporta un jauktie šķēršļi. Piesietus aerostatus u.c. līdzekļus izmanto kā gaisa šķēršļus. Jūras šķēršļus izvieto virs ūdens, ūdenī un dibenā. Tie var būt mīnu, tīklu, bonu un kombinētie šķēršļi. Īpašs veids ir pretdesanta (piekrastes) šķēršļi.

tilta nestspēja

bridge dead-weight

Tehnisks militārām vajadzībām izmantojama tilta raksturlielums, kas izpaužas kāpurķēžu mašīnu lielākajā pieļaujamajā masā (tonnās), kādu tilts var izturēt, vai riteņu tehnikai pieļaujamajā slodzē (tonnās) uz asi. Tilta nestspēju nosaka pēc tilta konstrukcijas vājākā elementa nestspējas.

tranšeja trench

Atklāta lauka fortifikācijas būve zigzagveida grāvju veidā ar uzbūrumiem abās pusēs, kas savieno strēlnieku ierakumus, un ar ierīkotām ugunslīdzekļu ligzdām. Izmanto šaušanai, pārvietošanās novērošanai, kā arī karavīru aizsardzībai no pretinieka ugunslīdzekļiem.

ūdensapgāde waterspace supply

Karaspēka apgāde ar ūdeni un praktiskai izmantošanai derīgu virszemes un apakšzemes ūdensavotu izlūkošana un izmantošana. Ietver: ūdens ieguvī, attīrīšanu, uzglabāšanu, piegādi un izsniegšanu, kā arī kvalitātes kontroli. Ierīko ūdensapgādes punktus un rezerves ūdenskrātuves.

ūdensmetējdzinējs water discharger engine

Ierīce, kas nodrošina peldoša ūdenslīdzekļa kustību, izmantojot izmestās ūdensstrūklas reaktīvo spēku. Nodrošina augstu pārgājību seklās vietās un labu manevrētspēju. Lieto peldošo mašīnu, kuteru un peldošās bruņutehnikas konstrukcijās.

ūdensšķērslis water obstacle

Dabīgs vai mākslīgs ar ūdeni pildīts šķērslis (upe, ezers, līcis, limāns, kanāls, ūdenskrātuve u.c.). To raksturo platums, dziļums, straumes ātrums, gultnes un krastu stāvoklis, grunts un slīpums, hidrotehniskās būves, pārceltuves vai to ierīkošanas iespējas.

6. JŪRAS SPĒKI

administratīvais eskorts **administrative escort**

Jūras spēku kontrolei pakļauts karakuģis vai tirdzniecības kuģis, uz kura borta atrodas konvoja komondors un viņa štābs un ko izmanto par bāzi vienlaicīgu sakaru nodrošināšanai ar operatīvās kontroles iestādi un piekrastes konvoju.

akustiskā kara atbalsta pasākumi **acoustic warfare support measures**

Pasākumi, ko veic zemūdens vidē, lai varētu meklēt izstarotās akustiskās enerģijas avotus, pārtvert tos, noteikt to atrašanās vietu, fiksēt un analizēt tos, tādējādi izmantojot šo izstarojumu. Akustiskā kara atbalsta pasākumi neietver apzinātu zemūdens akustisko izstarošanu, un šādus pasākumus pretinieka spēki parasti nav spējīgi atklāt.

akustiskā kara pretpasākumi **acoustic warfare countermeasures**

Pasākumi, ko veic zemūdens vidē, lai novērstu pretinieka veikto akustiskā spektra lietojumu vai samazinātu tā lietošanas līmeni. Akustiskā kara pretpasākumi ietver apzinātu zemūdens akustiskā starojuma izmantojumu, lai maldinātu pretinieku un radītu traucējumus tā darbībai.

Akustiskā kara pretpasākumi ietver antiakustiskā kara atbalsta pasākumus un antiakustiskā kara pretpasākumus, kuros var neietilpt zemūdens akustiskais izstarojums.

amfībija **amphibious vehicle**

1. Kaujas vai transporta mašīna, kas spēj pārvietoties gan pa sauszemi, gan pa ūdeni. Amfībijas peldspēju nodrošina tās hermetizētais korpuss, bet kustību – dzinējs (dzenskrūves, ūdensmetēji, kāpurķēdes u.c.). Par amfībiju sauc peldošos tankus, kājnieku kaujas mašīnas, bruņutransportierus u.c., bet tos pārsvarā sauc par peldošajām mašīnām. 2. Lidmašīna amfībija – lidojošās laivas tipa hidroplāns ar riteņu šasiju un piemērotu nolaišanos un pacelšanos no sauszemes lidlaukiem un ūdens.

ārējo ūdeņu patruļa **offshore patrol**

Jūras aizsardzības patruļa, kas darbojas kuģniecībai piemēroto piekrastes ūdeņu ārējā zonā. Tā ir vietējo jūras aizsardzības spēku sastāvdaļa, kuru veido jūras karakuģi un lidmašīnas un kas darbojas ārpus tām zonām, kuras ir norādītas piekrastes ūdeņu patruļām.

atdalīšanās pozīcija **break-off position**

Pozīcija, kurā atsevišķa konvoja vienība vai grupa atdalās no galvenā konvoja, lai dotos uz citu galamērķi.

aviobāzes kuģis **aircraft carrier**

Virsūdens kaujas kuģis, kura galvenie kaujas līdzekļi ir klāja lidmašīnas un helikopteri. Aviobāzes kuģa iekārtojums (lidklājs lidlauks, 2–4 katapultas, zem klāja novietoti angāri, lidaparātu pacelšanas un nolaišanas lifti, kaujas komplektu glabātuves u.tml.) nodrošina lidaparātu pacelšanos, nosēšanos un novietošanu (līdz 100 vienībām). Aviobāzes kuģa pašaizsardzībai izmanto zenītraķešu kompleksus un zenīrtartilērijas iekārtas, kuru kalibrs ir no 20 līdz 127 mm. Ātrums – 60 km/h.

bruņukuteris **armoured cruiser**

Mazas tonnāžas kaujas kuģis darbībai jūras piekrastes zonā un upēs. Bruņots ar 1–3 lielgabaliem; bruņas nodrošina ieroču, sakaru mezgla un dzinēju nodalījumu aizsardzību. Ātrums – 40 km/h.

desanta kuteris **landing craft**

Kuteris desanta izsēdināšanai. Tonnāža – 10–20 t, ātrums – 18,5–37 km/h, bruņojums – 1–2 lielgabali (20 mm) vai 1–2 ložmetēji, ietilpība – 30–40 cilvēku.

desantkuģu josla **boat lane**

Josla jūras desantkuģiem, kura iestiepjas jūrā no krasta un kurā notiek izcelšanās līdz desantkuģu

kustības starta līnijai. Desantkuģu joslas platums ir atkarīgs no attiecīgās krasta zonas garuma.

desantlaiva landing boat

Desanta transportlīdzeklis; neliela laiva, kurā var ietilpt nodaļa vai vads. Izšķir: piepūšamās, salokāmās, saliekamās un viengabala (korpuss izgatavots no plastmasas vai vieglo metālu sakausējuma) desantlaivas. Ūdenī pārvietojas ar airu vai piekaramo motoru palīdzību.

eskorts konvoja pavadīšanai convoy through escort

flotes priekšējā enkurvieta advanced fleet anchorage

Droša enkurvieta lielam jūras spēku kuģu skaitam, mobilām atbalsta vienībām un palīgspēkiem, kas atrodas operāciju zonā vai tās tuvumā.

frekvences modulācija warble

Jūras mīnu karā – skaņas frekvences maiņa, kuras avots atrodas šaurā frekvences joslā, lai pārkārtu frekvenci, uz kuru reaģē mīna.

helikopteru bāzes kuģis helicopter-carrier

Virsūdens kuģis – helikopteru transportētājs – kuģis jūras desanta pārvadāšanai un izsēdināšanai vai arī zemūdeņu meklēšanai un iznīcināšanai. Iedala desanta un pretzemūdeņu helikopteru bāzes kuģos. Pretzemūdeņu helikopteru bāzes kuģi transportē helikopterus, kas aprīkoti ar zemūdeņu meklēšanas un iznīcināšanas iekārtām. Helikopteru bāzes kuģi ir aprīkoti ar angāriem, pacelšanās un nolaišanās klājiem, pacelšajiekārtām tehniskajai apkopei, degvielas uzpildei, kaujas munīcijas iekraušanai un lidojumu nodrošināšanai, kā arī ekipāžas un desanta novietošanai nepieciešamajām ierīcēm un iekārtām. To tonnāža – 10–40 tūkst. t, ātrums – līdz 59 km/h, transportē līdz 32 helikopterus. Desanta helikopteru bāzes kuģi spēj pārvadāt līdz 2 000 jūras desanta kājnieku.

iekraušanās zona embarkation area

Krasta zona, kas aptver personālsastāva un kravas uzņemšanas punktu grupu, kuros veic beidzamos sagatavošanās darbus personālsastāva un kravas uzņemšanai. No šiem punktiem uzņemšanai paredzētais personālsastāvs un kravas sāk ceļu uz transportlīdzekļiem vai kuģiem.

izklienāta pārvietošanās dispersed movement pattern

Kuģu pārvietošanās krasta virzienā, kas nodrošina desanta izcelšanas peldlīdzekļu papildu izklienā kā sānu virzienā, tā operācijas dziļumā. Šādu darbības veidu izmanto reālu kodolieroču lietošanas draudu gadījumā.

jūrā haotiski izliktas mīnas jettisoned mines

Mīnas, kas tiek izliktas iespējami ātrāk, lai atbrīvotu mīnukuģi no mīnām jebkurā tā stāvoklī vai relatīvajā izvietojumā.

jūras desanta izlūkošana amphibious reconnaissance

Jūras desanta izcelšana ar nelieliem spēkiem, ko parasti veic slepeni, nevis lietojot ieročus. Šāda reida mērķis ir vajadzīgās informācijas iegūšana, pēc tam plānoti atkāpjoties.

jūras desanta operācijas uzdevuma zona amphibious objective area

Ģeogrāfiska zona, kas ir iezīmēta sākotnējā operācijas direktīvā un kurā operāciju vadību un kontroli nodrošina jūras desanta operatīvās vienības. Šai zonai jābūt pietiekami lielai, lai jūras desanta operatīvās vienības varētu izpildīt uzdevumu un veikt nepieciešamās jūras, sauszemes un gaisa operācijas.

jūras desanta spēki amphibious force

1. Jūras desanta operācijām īpaši sagatavotu, organizētu un aprīkotu jūras spēku, desantējamo spēku un atbalsta spēku kopums. 2. Jūras spēku terminoloģijā – flotes jūras desanta vienību apzīmējums.

karakuģis warship

Jūras kara flotes kaujas un speciālo uzdevumu karakuģis kaujas un nodrošinājuma uzdevumu risināšanai vai kuģošana ar kara flotes karogu. Atkarībā no uzdevuma karakuģi tiek apbruņoti ar raķešu, torpēdu, artilērijas, dziļumbumbu mešanas, mīnu tralēšanas ierīcēm un citu kaujas un tehnisko aprīkojumu. Daži no tiem transportē lidmašīnas vai helikopterus. Katru karakuģi raksturo galvenie kuģa parametri un tonnāža. Kara flotē (JS) ir šāds karakuģu pamatiedalījums: raķešu (raķešu kreiseri, lielie un mazie raķešu kuģi, eskadras mīnu kuģi, raķešu kuteri), torpēdu, raķešu torpēdu zemūdenes, aviobāzes kuģi (daudzmērķu, trieciena un pretzemūdeņu aviobāzes kuģi, pretzemūdeņu kuģi, desanta un pretzemūdeņu helikopteru bāzes kuģi), artilērijas (līnijkuģi jeb kreiseri, eskadras mīnukuģi), pretzemūdeņu (pretzemūdeņu kuteri, lielie un mazie pretzemūdeņu kuģi un apsardzes kuģi), pretmīnu traļu (mīnu šķēršļu uzstādītāji, traleri), desanta kuģi un speciālo uzdevumu kuģi. 2. Kuģis (neitrālajos (starptautiskajos) ūdeņos), kas ir kādas valsts jūras spēkos ar ārējās pazīšanas pazīmēm, nokomplektētu dienējošo personālsastāvu (komandu) un kuru komandē virsnieks.

kaujas kuģis battleship

Karakuģis dažādu kaujas uzdevumu veikšanai. Par kaujas kuģiem sauc zemūdenes, aviobāzes kuģus, raķešu, artilērijas, pretzemūdeņu, mīnu traļus, krasta apsardzes kuģus, desanta u.c. kuģus.

konvoja sagatavošana convoy loading

Karaspēka vienību, to aprīkojuma un materiālu kopums, kas iekrauts kuģos, kas dodas vienā virzienā, bet ne obligāti vienā kuģī.

krasta apsardzes kuteris coast-guard vessel

Kuteris apsardzes un izlūkošanas dienesta pildīšanai piekrastes rajonos un pie ieejām jūras karabāzēs. Tonnāža – 25–100 t, ātrums – līdz 50 km/h (patruļkuģi – 80–90 km/h). Bruņojums: 1–2 lielgabali (20–57 mm), 1–2 ložmetēji.

kravas saraksts ocean manifest

Detalizēts visas tās kravas saraksts, kas atrodas uz jebkura kuģa un kurā iekļauti visi nepieciešamie dati, uz kuru pamata var viegli identificēt tādu kravu, kā arī noteikt, kur un kā krava tikusi iekrauta.

kreiseris cruiser

Lielgabarīta kaujas kuģis zemūdeņu, virsūdens kuģu iznīcināšanai, pretinieka jūras komunikācijas sistēmu sagraušanai, jūras kaujasdarbībai vienības sastāvā, savējo spēku komunikāciju apsargāšanai, desanta izsēdināšanas nodrošināšanai, mīnu šķēršļu izveidošanai un citu uzdevumu izpildei. Mūsdienu kreiseri ir aprīkoti ar raķešu kompleksiem, tiem ir atom-, gāzturbīnu un tvaika enerģētiskās iekārtas. Dažu valstu jūras spēkos ir pretzemūdeņu kreiseri un kreiseri helikopteru bāzes kuģi. Ātrums – 40–60 km/h.

kuģa kravas telpa hold

Nodalījums kuģī kravas izvietošanai un nostiprināšanai.

kuģis uz gaisa spilveniem surface effect ship

Kuģis (laiva), kura uzturēšanai virs ūdens izmanto dinamisko principu, kurā tiek izmantots pietiekami augsts gaisa spiediens, ko nodrošina ventilators. Virsspiediens zem kuģa tiek noturēts ar dažādiem elastīgiem vai gaisa ekrāniem, tāpēc kustību nodrošina tikai gaisa pretestības pārvarēšana. Tādējādi tas daļēji vai pilnīgi paceļas virs ūdens, attīsta 120–150 km/h ātrumu, ir spējīgs šķērsot līdzenas sauszemes virsmas, ledus, purvus. Lieto kā dažādas nozīmes kuģus – desanta, transporta u.tml.

kuģis uz zemūdens spārniem foilcraft

Kuģis (laiva), kura uzturēšanai virs ūdens izmanto dinamisko principu, kurā tiek izmantots zemūdens spārna efekts. Kustības laikā zem kuģa korpusa esošie zemūdens spārni rada spēku, kas paceļ kuģi virs ūdens virsmas, tādējādi samazinot kustības pretestību un ļaujot attīstīt ātrumu,

lielāku par 100 km/h. Daudzu valstu jūras spēkos (flotē) tos izmanto kā raķešu kuterus vai krasta apsardzes piekrastes patrulēšanā.

kuteris cutter

Kopējais nosaukums 10–400 t tonnāžas kuģiem, ar kuriem veic kaujas uzdevumus un nodrošina flotes kaujasdarbību. Kuterus iedalījums pēc turēšanās principa uz ūdens: tonnāžas, gliserējošie (ar gaisa propelleru, bez dzenskrūves), uz zemūdens spārniem un uz gaisa spilveniem, pēc dzinēja veida – tvaika, motora, airu, buru u.c. Kaujas kuteri ir mīnu, pretmīnu (mīnu traļi), raķešu, torpēdu, pretzemūdeņu, artilērijas, desanta, krasta apsardzes.

magnētiskā mīnu meklēšana magnetic minehunting

Magnētisku noteicēju lietojums, lai atklātu mīnu vai mīnām līdzīgu objektu klātbūtni, kas jūras dibenā var būt vai nu redzamas, vai apraktas.

materiāltechniskās apgādes atbalsts uz jūras afloat support

Materiāltechniskās apgādes atbalsta forma ārpus ostas robežlīnijas, kad degvielas uzpildi, munīcijas un citu krājumu piegādi operatīvajiem spēkiem veic, ja kuģis ir kustībā vai noenkurots.

mērijūdze (ātruma bāze) measured mile

Jūras navigācijā – precīzi izmērīts un marķēts attālums, kas ļauj kuģim kalibrēt lagu.

mīnu kara karte mine warfare chart

Speciāla jūras karte 1:50 000 mērogā (vēlams 1:25 000 vai vēl sīkāka), kas sastādīta, lai sagatavotu un veiktu mīnu kara operācijas, un kuras pamatā ir vai nu jau izgatavota jūras standartkarte, vai arī tā sastādīta, ņemot vērā īpašus standartus.

mīnu tralēšana minesweeping

Process, kura laikā meklē mīnas vai tās padara nekaitīgas, izmantojot mehānisku vai eksplozīvu mehānismu, kas fiziski aizvāc vai iznīcina mīnu,

vai rada mīnas aktivēšanai vajadzīgos indukcijas laukus.

naftas produkts liela tilpuma konteineros bulk petroleum product

Šķidrās naftas produkts, ko dažādos veidos transportē un uzglabā cisternās un rezervuāros, kuru ietilpība pārsniedz 250 litru.

novirzīšana turnaside

Procedūra, kas paredzēta kuģiem, kas nav jūras spēku pārraudzībā, un ko izmanto, lai atbrīvotu miera laika kuģošanas maršrūtus un iespējami ātrāk pakļautu šos kuģus sistēmai, kas paredz sabiedroto jūras spēku kontroli pār tirdzniecības floti.

okeāna bāzes kuģis ocean station ship

Kuģis, kura uzdevums ir darbība noteiktā zonā, lai sniegtu dažādus pakalpojumus, to skaitā nodrošinātu meklēšanas un glābšanas darbus, meteoroloģisko informāciju, navigācijas atbalstu un sakaru pakalpojumus.

optiskā mīnu meklēšana optical minehunting

Optisko sistēmu (televīzijas vai citas pietauvotas zemūdens ierīces) izmantošana, lai atklātu un klasificētu mīnas vai mīnām līdzīgus objektus jūras dibenā vai izvīrītus virs tā.

peldošās mašīnas amphibious vehicles

Kaujas un transporta līdzekļi (riteņu vai kāpurķēžu), kuri bez iepriekšējas sagatavošanas var pārvarēt ūdensšķēršļus. Peldspēju nodrošina ūdensnecaurīdīgs korpuss un ūdensdzinēji (dzenskrūves, rotora dzenskrūves, ūdensmetēji, var tikt izmantoti riteņi vai kāpurķēdes). Tās ir aprīkotas ar vadības mehānismiem ūdenī, ūdens atsūkņēšanas sistēmām u.c. Iedalījums: kaujas, desanta transporta un speciālās peldošās mašīnas. To ātrums uz ūdens – 10–16 km/h, mašīnām uz zemūdens spārniem – līdz 70 km/h.

placdarms bridgehead

Sauszemes platība ienaidniekam piederošā vai ienaidnieka apdraudētā teritorijā, kas jānotur vai vismaz jākontrolē tā, lai tiktu nodrošināta nepārtraukta kuģu iekraušana, desanta izsēdināšana vai karaspēka un materiālās daļas pārvietošanās un/vai vieta manevriem, kas vajadzīgi turpmākajām operācijām.

pretgaisa aizsardzības kuģis air defence ship

Pretgaisa aizsardzības funkciju pildīšanai norīkots kuģis. Var būt karakuģis ar aprīkojumu konkrētu uzdevumu veikšanai vai arī jebkurš kuģis, kam uzstādīts nepieciešamais aprīkojums.

pretmīnu kuģis minesweeper

Kuteris jūras mīnu meklēšanai un iznīcināšanai reidos, ostās, upēs, kanālos, ezeros un kuģu pavadīšanai cauri bīstamām vietām. Tonnāža – līdz 100 t, ātrums – līdz 40 km/h. Bruņojums: kuteru traļi, 1–2 ložmetēji. Šīm vajadzībām aprīkotus upju civilos kuterus var izmantot kā pretmīnu kuģus.

pretpasākumi akustiskā kara pretpasākumiem acoustic warfare counter - countermeasures

Pasākumi, ko veic zemūdens vidē, lai nodrošinātu savējo spēku akustiskā spektra efektīvu izmantojumu un vienlaikus neitralizētu pretinieka veiktos akustiskā kara pasākumus. Akustiskā kara pretpasākumi ietver antiakustiskā kara atbalsta pasākumus un antiakustiskā kara pretpasākumus, kuros var neietilpt zemūdens akustiskais izstarojums.

pretzemūdeņu kuteris anti-submarine craft

Ar speciālām zemūdeņu meklēšanas un iznīcināšanas ierīcēm aprīkots kuteris: ir hidroakustiskās stacijas, bumbmetēji, pretzemūdeņu raķetes. Tonnāža – līdz 300 t un vairāk. Zemūdeņu (sevišķi atomzemūdeņu) ātruma palielināšanās bija iemesls ātrgaitas pretzemūdeņu kuteru radīšanai.

raķešu kuteris guided missile craft

Kuteris pretinieka virsūdens kuģu iznīcināšanai. Galvenais bruņojums ir «kuģis–kuģis» tipa raķetes. Tonnāža – 60–499 t, ekipāža – 10–40 cilvēki, ātrums (uz zemūdens spārniem) – līdz 92,6 km/h, peldēšanas tālums – līdz 1 100–3 700 km. Bruņojums: 2–6 raķetes ar 100 km lidojuma tālumu, viens vai divi līdz 76 mm kalibra ieroči personīgai aizsardzībai, dažiem raķešu kuteriem ir 2–4 torpēdu palaišanas aparāti.

rezerves jūras terminālis alternate water terminal

Attiecīgi aprīkots jūras terminālis, kas nodrošina divu līdz piecu kuģu pietauvošanos un/vai noenkurošanos vienlaikus un atrodas aizsargātos piekrastes ūdeņos blakus pārbaudītam un drošam automaģistrāļu un/vai dzelzceļa satiksmes tīklam. Terminālis aptver nelielu teritoriju un atrodas tālu no apdzīvotām vietām. Terminālī veicamo darbību apjoms ir tāds, ka to nevar uzskatīt par iespējamā kodoluzbrukuma mērķi.

saistītais atbalsts associated support

Jūras spēku operācijas, kurās norīkotā vienība darbojas neatkarīgi no norādītajiem spēkiem vai grupām, bet vienlaikus tās uzdevums ir sniegt kontaktinformāciju atbalsta spēkiem un saņemt no tiem izlūkdatus. Ja tas ir atļauts, šāda vienība sadarbojas un koordinē operācijas ar atbalsta spēkiem. Šādas vienības taktiskā vadība paliek norīkotājas instances pārziņā, kas koordinē šīs vienības uzdevumus un pārvietošanos saskaņā ar atbalsta spēku komandiera pieprasījumu.

sākotnējais galamērķis original destination

Sākotnējais konvoja vai atsevišķa kuģa (konvoja sastāvā vai neatkarīgi no tā) galamērķis jūras spēku veicamajās kuģošanas kontroles operācijās. Šis termins ir īpaši piemērojams tāda reisa galamērķim, kas ir sācies miera apstākļos.

speciālo uzdevumu kuģi special task boats

Apvieno: vadības kuģus (vadības kontrolpunktu novietošanai), kuģus mērķus (tiek izmantoti par mērķiem mācībās, atklājot uz tiem uguni ar

raķetēm, artilēriju, bumbām un torpēdām), radiolokācijas izlūkošanas kuģus (pretinieka raķešu un lidaparātu laicīgai pamanīšanai), kuģus retranslatorus (drošu sakaru uzturēšanai), kā arī mācību kuģus un speciālā nodrošinājuma kuģus.

starpjoslu pagrieziens lap turn

Jūras mīnu karā – mīnu meklētāja manevrs, ko tas veic, pabeidzot vienu darbību un iesākot nākamo.

tankkuģis oiler

Jūras spēku vai tirdzniecības flotes tankkuģis, kas ir speciāli aprīkots, lai veiktu citu kuģu uzpildi jūrā.

torpēdu kuteris torpedo boat

Kuteris pretinieka kuģu iznīcināšanai ar torpēdām. Tonnāža – 80–240 t, ātrums uz zemūdens spārniem – līdz 92,6 km/h, uz gaisa spilvena – 130 km/h. Bruņojums: 2–6 torpēdu palaišanas ierīces ar 450–533 mm kalibra torpēdām, 2–6 automātiskie 20–40 mm lielgabali, ložmetēji, dziļumbumbas. Var veikt arī mīnēšanas darbus un izsēdināt desantu.

transportlīdzeklis uz gaisa spilvena air cushion vehicle

Transportlīdzeklis, kas ir spējīgs pārvietoties tā, ka visa tā masa, tai skaitā derīgā krava vai tās lielākā daļa, balstās uz gaisa spilvena, kura spiedienu pastāvīgi uztur augstāku nekā apkārtējā gaisa spiedienu.

triecienfāze assault phase

1. Jūras desanta operācijās – laika periods starp jūras desanta operatīvo spēku galveno triecienspēku ierašanos kaujas zonā un tiem paredzētā kaujas uzdevuma izpildi. 2. Gaisa desanta operācijās – fāze, kas sākas ar spēku triecienešelona izcelšanu kaujas zonā un turpinās, uzbrūkot paredzētajiem objektiem un nostiprinot sākotnējo placdarmu.

tuvošanās grafiks approach schedule

Jūras desanta operācijās – plāns, kurā katram desanta izcelšanas vilnim ir norādīts:

a) izvirzīšanās laiks no pulcēšanās zonas; b) laiks, kurā jāšķērso izvirzīšanās līnija; c) laiks, kurā paredzēts šķērsot citus kontrolpunktus; d) aprēķinātais laiks, kurā desants izceļas krasta joslā.

uzgaidīšanas enkurvieta holding anchorage

Noenkurošanās vieta kuģu pietāšanai, ja 1) noteiktā pulcēšanās vai reida enkurvieta vai osta ir aizņemta; 2) pretinieka draudu vai citu faktoru dēļ atliek došanos nākamajā reisā; 3) kuģiem ir jāatstāj osta, lai izvairītos no kodoluzbrukuma sekām.

vilnis wave

Bruņoto spēku, desantkuģu un peldlīdzekļu, amfībiju vai lidaparātu formējums, kuram gandrīz vienlaikus jātuvojas krastam vai jāizceļas krastā. Pēc to veida, funkcijām un kaujas kārtības var izdalīt šādus vilņus: a) triecienvilnis; b) peldlīdzekļu vilnis; c) helikopteru vilnis; d) numurēts vilnis; e) vilnis pēc pieprasījuma; f) vilnis pēc grafika.

zemūdene submarine

Kaujas kuģis, kas ir spējīgs iegremdēties un darboties zem ūdens. Paredzēts virsūdens, zemūdens kuģu iznīcināšanai, pretinieka sauszemes objektu satriekšanai un speciālo uzdevumu veikšanai (izlūkošana, diversijas grupu izsēdināšana u.c.). Zemūdeņu iedalījums atkarībā no to apbruņojuma veida: raķešu, torpēdu un raķešu torpēdu zemūdenes. Raķešu zemūdenes ir bruņotas ar ballistiskajām un spārnotajām raķetēm. Raķešu torpēdu zemūdeņu bruņojumā ir raķetes torpēdas ar kodol- un parastajiem lādiņiem mērķu satriekšanai jūrā. Torpēdu zemūdenes ir bruņotas ar tālas distances, pašnovades torpēdām ar kodol- un parastajiem lādiņiem.

7. KARADIENESTS UN APGĀDE

adaptācija militārajā vidē adaptation in military

Pielāgošanās militārās vides apstākļiem, izvirzītajām prasībām un attieksmei. Adaptācijas periods militārajā vidē ierobežotā dienesta laika dēļ tiek stimulēts mācību centros. Pozitīva, laicīga adaptācija veicina militāro mērķu sasniegšanu, turpretī negatīva vājina disciplīnu un mazina varbūtību sekmīgi sasniegt izvirzīto mērķi.

admirālis (Adm), V-7 admiral (ADL), O-7, 8, 9

(No arābu valodas *amir al* – jūras valdnieks) Jūras spēkos augstākā virsnieka dienesta pakāpe. Eiropas valstu bruņotajos spēkos admirāļa dienesta pakāpi ieviesa 12.gs. Pasaules valstu jūras spēkos ir admirāļa un no admirāļa dienesta pakāpes atvasinātās kontradmirāļa, viceadmirāļa u.c. pakāpes.

Jau no 1920. līdz 1940. gadam admirāļa dienesta pakāpe bija LR augstākā Jūras spēku virsnieku un arī Jūras spēku komandiera dienesta pakāpe.

Jūras spēkos admirāļa dienesta pakāpe atbilst ģenerāļa dienesta pakāpei Sauszemes un Gaisa spēkos.

aktīvais dienests active duty (AD)

Militārā dienesta tieša izpilde karavīra statusā. Ietver obligāto aktīvo militāro dienestu, profesionālo dienestu, mācību militārās izglītības iestādes un militārajam dienestam pakļauto personu militārās mācības.

Skatīt *profesionālais dienests*.

amata pakāpes pay grades

Katram militāram amatam atbilstoša pielīdzinātā pakāpe. Amata pakāpes, pamatojoties uz konkrētajā amatā pildāmajiem pienākumiem un piešķirtajām privilēģijām, nosaka štatu sarakstos. Visbiežāk, vērtējot pēc amata pakāpēm, pretendentiem tiek izvirzītas konkrēta amata ieņemšanai.

analīze (uzdevumu) analyse of task

Uzdevumu analīzes mērķis ir uzzināt, kādas zināšanas un prasmes uzdevumu izpildītājam (-iem) jāapgūst vienības sastāvā. Uzdevumu analīze jāveic šādā secībā: vienību uzdevumu analīze, kolektīvo uzdevumu analīze un indivīdu uzdevumu analīze. No kopējās prasmes un uzdevumu analīzes informācijas izriet kritiskie uzdevumi un nepieciešamās zināšanas, prasmes un individuālo personu, kolektīvās un vienību apmācības, kuras ir jāiekļauj apmācību programmās, lai karavīri un vienības pēc apmācībām var sekmīgi veikt visu līmeņu noteiktos uzdevumus.

apbalvojums reward

Noteiktas un reglamentētas pateicības formas, lai pamudinātu un atbalstītu karavīrus apzinīgi pildīt savus pienākumus un centīgi pilnveidot savas zināšanas, prasmes un attieksmes.

Dažādu atbildību un pilnvaru karavīriem ir piešķirtas atšķirīgas pilnvaras apbalvot. Komandieris var apbalvot atsevišķus karavīrus un arī vienības.

Karavīrus apbalvo «Karavīru militārās disciplīnas reglamentā» paredzētajā kārtībā. Karavīru priekšzīmīgas uzvedības un centības veicināšanai noteikti šādi apbalvojumi: 1) iepriekš uzlikta disciplinārsoda noņemšana; 2) uzslava; 3) pateicība; 4) ārpuskārtas atvaļinājums līdz 36 stundām (tikai obligātā militārā dienesta karavīriem); 5) papildatvaļinājums līdz desmit dienām; 6) Aizsardzības ministrijas un Nacionālo bruņoto spēku nozīmes (goda zīmes un atšķirības zīmes) un goda raksti; 7) naudas balvas un citas vērtīgas balvas; 8) personīgais šaujamierocis vai aukstais ierocis (tikai virsniekiem); 9) iecelšana augstākā amatā; 10) paaugstināšana dižkareivja vai dižmatroža dienesta pakāpē; 11) pirmstermiņa paaugstināšana dienesta pakāpē par kaujas nopelniem (kaujas uzdevuma izpilde, parādot izcilu drošsirdību un varonību); 12) apliecība instruktoriem un kareivjiem par teicamu uzvedību un centību, kuru izsniedz, viņus atvaļinot no

aktīvā dienesta; 13) valsts goda zīmes, medaļas un ordeņi.

apbruņojuma programma programme of ammunition

Uz aizsardzības ministra noteikto valsts aizsardzības sistēmas attīstības vadlīniju, NBS uzdevumu un NBS attīstības plānu pamata izstrādāts NBS apbruņojuma sistēmas pilnveidošanas plāns.

apgāde logistics

Bruņoto spēku kaujas atbalsta darbību kopums miera un kara laikā: plānot un nodrošināt kaujasspēju uzturēšanu un paaugstināšanu, nodrošināt labvēlīgu situāciju kaujas sākšanai vai sekmīgai kaujas uzdevuma izpildei, kā arī mazināt pēkšņa un negaidīta ienaidnieka uzbrukuma iespēju un tā postošo iespaidu.

Galvenās jomas: 1) apgādes sistēmas veidošana un attīstīšana, apgādes apjomu noteikšana, materiāltehnisko līdzekļu izvietošana, glabāšana, pārvietošana, sadale, uzturēšana un evakuācija; 2) personālsastāva pārvietošana, evakuācija un hospitalizācija; 3) nepieciešamās infrastruktūras plānošana un izveidošana; 4) bruņoto spēku veidu nodrošinājuma apjomu noteikšana; 5) civiliedzīvotāju, bēgļu un karagūstekņu izvietošana.

apmācību programmas izstrādes plāns output of plan of training program

Apmācību programmas izstrādes plāns ir projekta izstrādes vadīšanas instruments, kas nosaka atbilstošos pasākumus un programmas izstrādes secību, kā arī 1) personālsastāva un MTL prasības; 2) iekārtu/ierīču/aprīkojuma un objektu vajadzības; 3) apkārtējās vides apsvērumus; 4) dienesta drošības pasākumus; 5) transportēšanas sekas; 6) nepieciešamo izmaksu pieņemamību.

aprēķinātais gada plāns measured plan for year

Militārās ražošanas plāns pirmajam gadam pēc ārkārtējā stāvokļa īpašā perioda ieviešanas, valsts iepriekš izstrādātā mobilizācijas plāna svarīgākā sastāvdaļa. Sistemātiski tiek precizēts atbilstoši ārējo draudu līmenim un tautsaimniecības iespējām, pirmkārt, valsts militārajā rūpniecībā.

apvienots joint

Aktivitātes, operācijas, organizācijas utt., kurās ir iesaistīti vismaz divi kādas valsts bruņoto spēku veidi.

atvaļināšana no aktīvā dienesta retirement

Atvaļināt no aktīvā dienesta ir tiesīgi: • augstāko virsnieku – Valsts prezidents; • vecāko virsnieku – aizsardzības ministrs; • jaunāko virsnieku – NBS komandieris; • virsniekvietnieku – spēku veidu komandieris; • instruktoru un kareivi – vienības komandieris (priekšnieks).

atvaļinātais karavīrs retired soldier

No aktīvā dienesta demobilizētas militārpersonas, kas sasniegušas noteiktu izdienas stāžu un kurām ir militārā pensija. Izņēmuma gadījumā pirms noteiktā izdienas laika sasniegšanas no aktīvā dienesta var atvaļināties veselības traucējumu dēļ.

augstākie virsnieki generals

Karavīru (virsnieku) amatu iedalījums atbilstoši apgūtajām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR augstākās virsnieka dienesta pakāpes ir brigādes ģenerālis (Jūras spēkos – flotiles admirālis), ģenerālmajors (Jūras spēkos – kontradmirālis) un ģenerālleitnants (Jūras spēkos – viceadmirālis). Tās piešķir tikai tiem virsniekiem, kas prot vismaz vienu Ziemeļatlantijas līguma organizācijas oficiālo valodu.

bocmanis (Boc), S-3 boatswain, E-8

Jūras spēku karavīra (instruktora) dienesta pakāpe, kuru parasti piešķir pozitīvi atestētiem seržantiem pēc piecu gadu nodienēšanas seržanta pakāpē, rotas vai štāba līmeņa instruktoru kursu pabeigšanas, ja viņiem ir bocmaņa vai augstāks amats. Sauszemes un Gaisa spēkos bocmaņa dienesta pakāpei atbilst virsseržanta dienesta pakāpe.

brigādes ģenerālis (Ģen), V-7 Brigade General, O-7

(Atvasināts no ģenerāļa dienesta pakāpes) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija ģenerālis un brigādes ģenerāļa pakāpi neizmantoja.

Brigādes ģenerāļa dienesta pakāpi piešķir pulkvežiem pēc augstākā ranga komandieru kursa vai cita tam pielīdzināta kursa pabeigšanas un pēc triju gadu nodienēšanas pulkveža pakāpē.

Jūras spēkos brigādes ģenerāļa dienesta pakāpei atbilst flotiles admirāļa dienesta pakāpe.

bruņojuma modernizācija modernisation of armament

Sērijveida paraugu pārmaiņa (pilnveidošana), lai paplašinātu to kaujas un ekspluatācijas iespējas un palielinātu to izgatavošanas tehniski ekonomiskos rādītājus.

BS kaujas sastāvs un skaits combat and estimated force of AF

Personālsastāva, bruņojuma, militārās tehnikas, īpašuma, kā arī bruņoto spēku apakšvienību, vienību, daļu un bruņotajiem spēkiem pakļauto iestāžu štatu sarakstos minētais personāla daudzums.

BS materiālie līdzekļi materiel of AF

Produkcija, kuru izmanto bruņoto spēku apgādāšanai. Materiālie līdzekļi ir jebkuri ieroči un militārā tehnika, munīcija, dažādu veidu degviela, pārtika, dažādu veidu īpašums (medicīniskais, veterinārais, inženieru u.c.). Dažu valstu bruņotos spēkus iedala visa karaspēka (visu veidu) un speciālajos bruņotajos spēkos. Sastāv no kaujas līdzekļiem un miera un kara laika armijas ikdienas darbības nodrošināšanas līdzekļiem.

centralizētā iegāde centralized acquisition

Jebkuru pakalpojumu un materiāltechnisko līdzekļu iepirkšana, kas tiek organizēta kopēji visām NBS struktūrvienībām.

decentralizētā iegāde decentralized acquisition

Iegādes veids, kad materiāltechniskos līdzekļus un jebkurus pakalpojumus NBS struktūrvienības iegādājas patstāvīgi.

dienesta pakāpe grade of service, rank, military rank

Karavīru atšķirības zīmes, kuras norāda apgūto zināšanu, prasmju un iemaņu līmeni. Izšķir kareivju, instruktoru un virsnieku dienesta pakāpes. Dienesta pakāpi nēsā pie karavīra formas tērpa. Izšķir arī speciālās dienesta pakāpes.

dienesta pakāpes atņemšana degradation

Karavīriem dienesta pakāpi var atņemt ar tiesas spriedumu, kā arī saskaņā ar militāro struktūru iekšējo dokumentāciju.

LR karavīriem dienesta pakāpi var atņemt ar tiesas lēmumu, kā arī saskaņā ar «Karavīru militārās disciplīnas reglamentu». Ar tiesas spriedumu dienesta pakāpi atņem par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti Latvijas krimināllikumā.

Dienesta pakāpi atņem: • virsniekiem – Valsts prezidents; • virsniekvietniekiem – Nacionālo bruņoto spēku komandieris; • instruktoriem un kareivjiem – vienības komandieris (priekšnieks). Karavīra pakāpi var atjaunot, ja ir stājies spēkā reabilitējošs tiesas spriedums.

disciplīna discipline

Stingra, noteikta, obligāta kārtība, noteiktas obligātas uzvedības normas, kārtības un normu ievērošana. Cilvēku vai sociālo grupu izturēšanās, kas atbilst sabiedrībā vai konkrētā organizācijā noteiktajām juridiskajām un morāles normām. Personas iekšējā sakārtotība – domu un vēlmju kārtība, ko īsteno ar paškontroli, pašvirzību, lai sasniegtu savu mērķi, ievērojot sabiedrībā noteiktās uzvedības normas.

disciplinārsodi chastisement

Piespiedu līdzeklis, kuru izmanto, ne vien lai sodītu par izdarīto pārkāpumu, bet arī lai audzinātu un dotu iespēju laboties. Disciplinārsoda mērķis nav pazemot karavīra cieņu, bet panākt, lai vainīgais, kā arī pārējie karavīri neizdarītu citus pārkāpumus. Disciplinārsodus lieto, ja pārkāpta disciplinārā atbildība, kas tiek piemērota «Karavīru militārās disciplīnas reglamenta» noteiktajā kārtībā.

Disciplināri soda gan par militārā dienesta, gan sabiedriskās kārtības un pieklājības normu pārkāpumiem, par kuriem nav paredzēta administratīvā vai kriminālatbildība. Disciplinārsodi neatbrīvo no administratīvās, civilās vai kriminālatbildības. Disciplinārsodi atšķiras pēc to piemērošanas veida un ilguma, ņemot vērā konkrētā karavīra dienesta pakāpi un ieņemamo amatu. Var būt: 1) piezīme; 2) rājiens; 3) ierobežojums atstāt dienesta vietu (virsniekvietniekiem un jaunākajiem virsniekiem – līdz septiņām diennaktīm, virsdienesta instruktoriem – līdz desmit diennaktīm, virsdienesta kareivjiem – līdz septiņām diennaktīm); 4) aizliegums atstāt dienesta vietu obligātā militārā dienesta karavīriem (kareivjiem – līdz vienam mēnesim, instruktoriem – līdz trim nedēļām); 5) ārpuskārtas norīkojums kareivjiem (izņemot sardzi un vakti uz kuģa) – līdz trim reizēm; 6) arests (kareivjiem un instruktoriem līdz desmit diennaktīm); 7) stingrais arests (kareivjiem un instruktoriem – līdz desmit diennaktīm); 8) dižkareivja vai dižmatroža pakāpes atņemšana; 9) obligātā militārā dienesta instruktoriem – pazemināšana par vienu pakāpi; 10) obligātā militārā dienesta instruktoriem – degradēšana par kareivi; 11) virsdienesta karavīriem un virsniekiem – brīdinājums par neatbilstību ieņemamajam amatam; 12) pazeminājums amatā; 13) miera laikā – virsdienesta karavīriem un virsniekiem – atvaļināšana pirms līgumā noteiktā laika, bet kara laikā – pazeminājums dienesta pakāpē par vienu pakāpi; 14) karavīra formas tērpa nēsāšanas tiesību atņemšana (rezerves un atvaļinātajiem karavīriem).

disciplīnas pārkāpumi breach of discipline

Karavīra rīcība (darbība vai bezdarbība), kas izdarīta tīši, ar nodomu vai neuzmanības dēļ, pārkāpjot likumus un citus normatīvos aktus.

1. Tīšs militārās disciplīnas pārkāpums ir tāds pārkāpums, ko karavīrs izdarījis ar nodomu vai kuru pieļāvis, apzinoties, ka pārkāpj likumus vai citus normatīvos aktus, kā arī apzinoties savas darbības vai bezdarbības kaitīgās sekas.
2. Militārās disciplīnas pārkāpums neuzmanības dēļ ir pārkāpums, ko karavīrs izdarījis, zinot, ka

viņa darbībai vai bezdarbībai iespējamās kaitīgas sekas, bet vieglprātīgi pieļāvis, ka šīs sekas varēs novērst, vai arī nav paredzējis šādu seku rašanās iespēju, kaut gan viņam to gan vajadzēja, gan arī viņš to varēja paredzēt.

Par militārās disciplīnas pārkāpumu nav uzskatāma karavīra rīcība, kas atbilst pārkāpuma pazīmēm un ir izdarīta: 1) nepieciešamās aizstāvēšanās nolūkā, lai novērstu militārās disciplīnas pārkāpumu vai aizsargātu no bīstama apdraudējuma valsts iekārtu un sabiedrisko kārtību, savas vai citas personas tiesības, nodarot apdraudētajam kaitējumu, bet, nepārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, ja pārkāpumu vai apdraudējumu nav bijis iespējams novērst ar citiem līdzekļiem; 2) galējas nepieciešamības gadījumā, lai novērstu kaitējumu valsts un sabiedriskajām interesēm, karavīram vai citām personām un viņu tiesībām, ja šo kaitējumu nav bijis iespējams novērst ar citiem līdzekļiem un ja nodarītais kaitējums ir mazāks nekā novērstais; 3) komandiera (priekšnieka) pavēles (rīkojuma) nepildīšana, ja padotais ir pārliecināts, ka pavēle (rīkojums) vērsta pret valsts iekārtu vai, izpildot to, viņš izdarītu pārkāpumu vai noziegumu. Par nelikumīgas pavēles (rīkojuma) izpildi līdzatbildīgs pavēles devējam ir arī tās izpildītājs.

dižkareivis (Dkar), K-2 Private First Class (PFC), E-2

Kareivja dienesta pakāpe. Dižkareivja dienesta pakāpi parasti piešķir par apzinīgu un teicamu dienestu kareivja dienesta pakāpē ne agrāk kā pēc triju mēnešu militārā dienesta vai kā apbalvojumu. Jūras spēkos tai atbilst dižmatroža dienesta pakāpe.

dižmatrozis (Dmtr), K-2 First Seaman (FSN), E-2

Jūras spēkos matroža dienesta pakāpe. Dižmatroža dienesta pakāpi parasti piešķir par apzinīgu un teicamu dienestu matroža dienesta pakāpē ne agrāk kā pēc triju mēnešu militārā dienesta vai kā apbalvojumu. Sauszemes un Gaisa spēkos tai atbilst dižkareivja dienesta pakāpe.

ekonomikas mobilizācija **mobilisation of economics**

Valsts kopējās mobilizācijas sastāvdaļa. Ietver ekonomikas pārkārtošanu kara apstākļiem. Miera laikā izstrādāto mobilizācijas pasākumu un saimniecisko plānu realizēšana rūpniecībā, zinātnē, lauksaimniecībā, veselības aizsardzībā, sakaros u.c.

flotiles admirālis, V-7

Rear Admiral (lower – half), O-7

(Atvasināts no admirāļa dienesta pakāpes) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija admirālis un flotiles admirāļa pakāpi neizmantoja. Flotiles admirāļa dienesta pakāpi piešķir jūras kapteiņiem pēc augstākā ranga komandieru kursa vai cita tam pielīdzināta kursa pabeigšanas un pēc triju gadu nodienēšanas jūras kapteiņa pakāpē.

Jūras spēkos flotiles admirāļa dienesta pakāpei atbilst brigādes ģenerāļa dienesta pakāpe.

formas tērps **uniform**

Valsts nodrošināts un unificēts militārās vadības noteikts apģērba komplekts dažādiem apstākļiem un prasībām. Ietver apģērbu, zīmotnes un citas atšķirības zīmes. Ievērojot klimatiskos apstākļus, izšķir: 1) vasaras; 2) ziemas formas tērpus.

Pāreju no viena formas tērpa uz otru nosaka garnizona priekšnieks vai atsevišķas vienības komandieris. Atbilstoši nepieciešamajai situācijai abus formas tērpu veidus iedala: 1) viesību; 2) parādes; 3) svētku; 4) ikdienas; 5) lauka (kaujas); 6) darba.

To, kāds formas tērps lietojams, nosaka veicamais uzdevums vai vienības komandieris.

LR formas tērpa lietošanu reglamentē LR Ministru kabineta noteikumi, aizsardzības ministra un NBS komandiera pavēles. Atšķirīgi formas tērpi ir dažādām NBS struktūrām – Sauszemes, Jūras un Gaisa spēkiem ar atšķirīgām zīmotnēm un atsevišķu vienību formas zīmēm. Formas tērpa lietošanas tiesības ir aktīvajā militārajā dienestā esošām militārpersonām, ārrindas zemessargiem un atvaļinātām militārpersonām ar šādām tiesībām.

ģenerālis (Ģen) **General, O-10**

(No latīņu valodas *generalis* – vispārējs, noteicošs) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe. Ieviesta Francijā 16.gs. Pasaules valstu bruņotajos spēkos ir ģenerāļa un no tās atvasinātas augstāko virsnieku dienesta pakāpes – armijas ģenerālis, ģenerālpulkvedis, ģenerālleitnants u.c.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija ģenerālis.

Jūras spēkos ģenerāļa dienesta pakāpei atbilst admirāļa dienesta pakāpe.

ģenerālleitnants, V-9

Lieutenant General, O-9

(Atvasināts no ģenerāļa un leitnanta dienesta pakāpēm) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija ģenerālis un ģenerālleitnanta pakāpi neizmantoja. Ģenerālleitnanta dienesta pakāpi piešķir ģenerālmajoram, ja viņš ir iecelts par Nacionālo bruņoto spēku komandieri.

Jūras spēkos ģenerālleitnanta dienesta pakāpei atbilst viceadmirāļa dienesta pakāpe.

ģenerālmajors, V-8

Major General, O-8

(Atvasināts no ģenerāļa un majora dienesta pakāpēm) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija ģenerālis un ģenerālmajora pakāpi neizmantoja.

Ģenerālmajora dienesta pakāpi piešķir brigādes ģenerāļiem pēc triju gadu nodienēšanas brigādes ģenerāļa pakāpē.

Jūras spēkos ģenerālmajora dienesta pakāpei atbilst kontradmirāļa dienesta pakāpe.

iegāde **acquisition**

Plānos paredzēto materiāltehnisko līdzekļu iegāde un jebkuru pakalpojumu izmantošana, šo aktivitāšu izpildes plānošana, organizēšana, vadīšana un kontrole, ieskaitot valsts pasūtījuma

izsludināšanu, izsoli (konkursu) un līguma izpildi.

iegādes atbildīgā amatpersona responsible person for acquisition

Ar pavēli norīkota amatpersona iegādes procesa vadīšanai un kontrolēšanai. Iegādes amatpersona ir speciālists iegādājamo materiāltehnisko līdzekļu un pakalpojumu jomā.

iegādes komisija Commission of acquisition

Amatpersonu un speciālistu grupa, kas sasaukta valsts pasūtījuma izpildītāja noteikšanai.

ieguve yield

Materiāltehnisko līdzekļu un visa veida pakalpojumu iegāde, jauniegāde, dāvinājums, tehniskā palīdzība utt.

iesaucamais conscript

Valsts militārā dienesta pārvaldēs reģistrēta persona līdz iesaukšanai obligātajā aktīvajā militārajā dienestā.

iesaukšana obligātajā militārajā dienestā (OMD) conscription for mandatory active military service

Obligātajā militārajā dienestā iesauc saskaņā ar OMD likumu, lai nodrošinātu Saeimas noteikto Nacionālo bruņoto spēku un citu militāro formējumu personālsastāva skaitu. Pavēli par iesaukumu obligātajā aktīvajā militārajā dienestā izdod aizsardzības ministrs.

1. Obligātajā aktīvajā militārajā dienestā iesauc pilsoņus no 19 gadu vecuma līdz 27 gadu vecumam. 2. Obligātajā aktīvajā militārajā dienestā brīvprātīgi var iestāties vīrieši un sievietes no 18 līdz 27 gadu vecumam.

Iesaukšanu obligātajā militārajā dienestā veic LR AM pakļauta civiliestāde – Militārā dienesta iesaukšanas centrs – un valsts militārā dienesta pārvaldes.

inspekcija inspection

Iestāde militāro struktūrvienību un iestāžu kontrolei, sūdzību, neskaidrību un pārkāpumu

izmeklēšanai, pieļauto nolaidību konstatēšanai un vainīgo apzināšanai.

LR AM pakļauto iestāžu pārbaudi veic ministram pakļauta ģenerālinspekcija.

inspektors inspector

Amatpersona, kas norīkota inspekcijas veikšanai. LR AM pakļauto iestāžu vispārējo inspekciju veic aizsardzības ministram pakļauts ģenerālinspektors. Inspekciju (pārbaudi) var veikt arī aizsardzības ministra, NBS komandiera vai vienības komandiera norīkota amatpersona vai amatpersonu grupa.

instruktors Non Commissioned officer (NCO)

Karavīru amatu iedalījums atbilstoši apgūtajām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR instruktora dienesta pakāpes ir kaprālis, seržants, virsseržants (Jūras spēkos – bocmanis) un vecākais virsseržants (Jūras spēkos – vecākais bocmanis). Vienības komandieris (priekšnieks) pēc apakšvienības komandiera ieteikuma piešķir instruktoriem pirmo dienesta pakāpi vai paaugstina nākamajā instruktora dienesta pakāpē.

jaunākie virsnieki junior officer

Karavīru (virsnieku) amatu iedalījums atbilstoši apgūtajām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR jaunāko virsnieku dienesta pakāpes ir leitnants, virsleitnants un kapteinis (Jūras spēkos – kapteinleitnants).

jūras kapteinis (Jkpt), V-6 Captain (CPN), O-6

(Atvasināts no kapteiņa dienesta pakāpes) Jūras spēku karavīra (vecākā virsnieka) dienesta pakāpe. Mūsdienās šāda dienesta pakāpe ir daudzu valstu jūras spēkos. Tirdzniecības flotē kapteinis ir kuģa galvenais cilvēks.

Jūras kapteiņa dienesta pakāpi piešķir komandkapteiņiem ar augstāko izglītību pēc brigādes komandieru kursa vai cita tam pielīdzināta kursa pabeigšanas un pēc piecu gadu nodienēšanas komandkapteiņa pakāpē, kā arī ja komandkapteinis ir nodienējis komandējošā sastāva amatos ne mazāk kā trīs gadus. LR bruņotajos spēkos jūras kapteiņa dienesta pakāpe

atbilst pulkveža dienesta pakāpei Sauszemes un Gaisa spēkos.

kadets (Kad)

Cadet (CDT)

Profesionālā militārā dienesta militārpersona, kas militārajās mācību iestādēs iegūst turpmākajam dienestam nepieciešamo kvalifikāciju. Visbiežāk kadets ir pilna laika vada komandieru kursu dalībnieks, kam pēc apmācības kursa sekmīgas pabeigšanas tiek piešķirta pirmā virsnieka dienesta pakāpe – leitnants. Tāpat to var attiecināt uz virsniekiem, kas komandēti uz pilna laika mācībām.

Karavīrs, kas mācās militārajā izglītības iestādē klātienē un pēc iestādes beigšanas saņem pirmo virsnieka dienesta pakāpi.

LR kadeti ir NAA pilna laika klātienē vada komandieru kursa militārpersonas. Atbilstoši ieņemamajam amatam kadetu rotā var tikt veidotas atvasinātas kadetu instruktoru pakāpes: kadets kaprālis, kadets seržants un kadets virsseržants.

kapelāns (Kap)

Chaplain

(No latīņu vārda *capa* – apmetnis) Militārpersonas amats, kas paredzēts reliģiskās un garīgās aprūpes nodrošināšanai konkrētajā apakšvienībā. Kapelāns ir nekombatants.

LR militārkapelānu dienestu atjaunoja 1993.gadā.

kaprālis (Kpr), S-1

Corporal (CPL), E-4

(No franču valodas *caporal* – komandas priekšnieks) Jaunākā komandējošā sastāva karavīra (instruktora) dienesta pakāpe. Bruņotajos spēkos kaprāja dienesta pakāpi 15.gs pirmā ieviesa Francija. Mūsdienā BS kaprālis ir instruktora dienesta pakāpe.

LR kaprālis ir pirmā instruktora dienesta pakāpe, kuru visbiežāk piešķir pozitīvi atestētiem kareivjiem un dižkareivjiem, kas sekmīgi pabeiguši nodaļas komandieru kursu un ieņem kaprāja pakāpei pielīdzinātu amatu.

kapteinis (Kpt)

(Sauszemes un Gaisa spēkos), V-3

Captain (CPT), O-3

(No vēlīnās latīņu valodas *capitaneus* – karavadonis) Karavīra (jaunākā virsnieka)

dienesta pakāpe. Bruņotajos spēkos pirmā kapteiņa dienesta pakāpi viduslaikos ieviesa Francija. Pašlaik kapteiņa dienesta pakāpe ir daudzu valstu bruņotajos spēkos.

LR kapteiņa dienesta pakāpi piešķir pozitīvi atestētiem virsleitnantiem, kas nodienējuši virsleitnanta pakāpē vismaz četrus gadus, sekmīgi pabeiguši rotas komandieru vai tam pielīdzināmu mācību kursu un ieņem kapteiņa pakāpei pielīdzinātu vai augstāku amatu. Jūras spēkos kapteiņa dienesta pakāpei atbilst kapteinleitnanta dienesta pakāpe.

kapteinleitnants (Klt), V-3

Lieutenant Commander

(LCR), O-3

(Atvasināts no kapteiņa dienesta pakāpes) JS karavīra (jaunākā virsnieka) dienesta pakāpe. Mūsdienās ir daudzu valstu jūras spēkos.

LR kapteinleitnanta dienesta pakāpi piešķir pozitīvi atestētiem virsleitnantiem, kas nodienējuši virsleitnanta pakāpē vismaz četrus gadus, sekmīgi pabeiguši rotas komandieru vai tam pielīdzināmu mācību kursu un ieņem kapteinleitnanta pakāpei pielīdzinātu vai augstāku amatu. LR bruņotajos spēkos kapteinleitnanta dienesta pakāpe atbilst kapteiņa dienesta pakāpei Sauszemes un Gaisa spēkos.

kara rezerves

war reserves

Materiālu krājumi, kas miera laikā sagatavoti un novietoti glabātuvēs un paredzēti ārkārtēju (galvenokārt militāru) situāciju (piemēram, mobilizācijas) nodrošināšanai un bruņoto spēku kaujasspēju uzturēšanai kara izraisīšanās gadījumā, kamēr tiek izveidota funkcionāla kara laika apgādes sistēma.

LR lieto un pārbauda atkārtotu mācību laikā, kā arī atbilstoši pārbaūžu normām.

karavīra statuss

status of soldier

Karavīra tiesiskais stāvoklis, pildot aktīvo dienestu.

karavīrs

Soldier (sldr), trooper (Tpr)

Visas aktīvajā militārajā dienestā esošās personas (atšķirībā no rezerves un atvaļinātajiem karavīriem). Karavīrs militārajā hierarhijas

sistēmā ieņem attiecīgu vietu un saņem iegūtajai izglītībai un apgūtajām iemaņām atbilstošu dienesta pakāpi.

Latvijas Republikas pilsonis, kas pilda aktīvo dienestu un kam piešķirta militārā dienesta pakāpe.

kareivis (Kar), K-1

Private (PVT), E-1

Pirmā karavīra dienesta pakāpe, kuru parasti piešķir jaunkareivim pēc zvēresta došanas. Jūras spēkos kareivja dienesta pakāpei atbilst matroža dienesta pakāpe.

kareivji enlisted

Karavīru amatu iedalījums atbilstoši apgūtajām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR kareivju dienesta pakāpes ir kareivis (Jūras spēkos – matrozis) un dižkareivis (Jūras spēkos – dižmatrozis).

Vienības komandieris (priekšnieks) pēc apakšvienības komandiera ieteikuma piešķir kareivjiem pirmo dienesta pakāpi vai paaugstina nākamajā kareivju dienesta pakāpē.

karogs flag

Oficiāla valsts, tās militāro struktūru, dažādu starptautisko organizāciju, valsts amatpersonu, dažādu biedrību u.c. atšķirības zīme. Visbiežāk tas ir noteikta izmēra, formas, krāsas un materiāla audums, kas rotāts ar dažādiem ģerboņiem, emblēmām, simboliem vai citām karogu simbolizējošām struktūras vai personas atšķirības zīmēm. Īpaša karogu grupa ir militārie karogi. Ir dažādu ieroču veidu un šķiru karogi. Tāpat ir vienību kaujas karogi, arī karakuģu karogi. Militārie karogi simbolizē karavīra godu un cieņu un parāda kaujas daļas valstisko piederību.

LR AM formējumos karogi ir: 1) aizsardzības ministram; 2) NBS komandierim; 3) NBS; 4) spēku veidiem (Sauszemes, Gaisa un Jūras); 5) bataljoniem un karakuģiem.

klausītājs participant

Virsnieks, kas militārajā izglītības iestādē klātienē, mācotiesursos, paaugstina savu kvalifikāciju.

komandkapteinis (Kkpt), V-5

Commander Senior Grade

(CSG), O-5

(Atvasināts no kapteiņa dienesta pakāpes) Jūras spēku karavīra (vecākā virsnieka) dienesta pakāpe. Mūsdienās ir daudzu valstu jūras spēkos. Komandkapteiņa dienesta pakāpi piešķir komandleitnantam ar augstāko izglītību pēc bataljona komandieru kursa vai cita tam pielīdzināta kursa pabeigšanas un pēc piecu gadu nodienēšanas komandleitnanta pakāpē. LR bruņotajos spēkos komandkapteiņa dienesta pakāpe atbilst pulkvežleitnanta dienesta pakāpei Sauszemes un Gaisa spēkos.

komandleitnants (Kpt – JS)

(Jūras spēkos), V-4

Commander Junior Grade

(CJG), O-4

(Atvasināts no leitnanta dienesta pakāpes) JS karavīra (vecākā virsnieka) dienesta pakāpe. Vēsturiski – kuģa komandieris. Mūsdienās ir daudzu valstu jūras spēkos.

Komandleitnanta dienesta pakāpi piešķir pozitīvi atestētiem kapteinleitnantiem pēc piecu gadu nodienēšanas kapteinleitnanta dienesta pakāpē. LR bruņotajos spēkos komandleitnanta dienesta pakāpe atbilst majora dienesta pakāpei Sauszemes un Gaisa spēkos.

kombatants

combatant, combative

Karadarbībā iesaistīts starptautiskajām konvencijām, likumiem, tiesībām un pienākumiem pakļauts karojošās puses bruņoto spēku karavīrs.

kontradmirālis, V-8

Rear Admiral (Upper – half), O-8

(Atvasināts no admirāļa dienesta pakāpes) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija admirālis un kontradmirāļa pakāpi neizmantoja. Kontradmirāļa dienesta pakāpi piešķir flotiles admirāļiem pēc triju gadu nodienēšanas flotiles admirāļa pakāpē.

Gaisa un Sauszemes spēkos kontradmirāļa dienesta pakāpei atbilst ģenerālmajora dienesta pakāpe.

kontrolē **control**

1. Apmācību procesa pārbaude, lai nodrošinātu apmācību izpildi un atbilstību šo procesu reglamentējošajos dokumentos noteiktajai kārtībai, doktrīnai un NATO standardizācijas noteikumiem. 2. Iegādes procesa pārbaude, lai nodrošinātu iegādes pareizu izpildi un atbilstību šo procesu reglamentējošajos dokumentos noteiktajai kārtībai.

kvalitātes kontrole **control of quality**

Process, kad tiek pārbaudīta pasūtīto materiāltehnisko līdzekļu un pakalpojumu kvalitāte un atbilstība pieprasītajam.

kvalitatīvās un kvantitatīvās prasības **personālsastāvam** **personal aspirations of quality and quantity**

Kvalitatīvās un kvantitatīvās prasības personālsastāvam ir prasības, kuras jānosaka pirms MTL jauniegādes ieviešanas un nepieciešamas to lietošanai un saglabāšanai, kā arī štatu sarakstu un apmācību programmu maiņas dēļ.

leitnants (Lt), V-1 **2nd Lieutenant (2LT), O-1**

(No franču valodas *lieu* – vieta, *tenant* – ieņemošs, aizvietotājs.) Karavīra (jaunākā virsnieka) dienesta pakāpe. Pirmā leitnanta dienesta pakāpi bruņotajos spēkos 15.gs. ieviesa Francija. Pašlaik leitnants ir pirmā virsnieka dienesta pakāpe, kuru piešķir karavīram pēc vada komandieru vai tam pielīdzināmu mācību kursu pabeigšanas, kā arī kara laikā par īpašiem nopelniem.

līguma izpilde **accomplishment of contract**

Process, kad tiek izpildīta līgumu slēgušo pušu vienošanās par valsts pasūtījuma izpildi.

mācību novietne **training area**

Vieta, kur notiek apmācības, treniņi, manevri un lauka mācības.

majors (Maj), V-4 **Major (Maj), O-4**

(No latīņu *major* – lielāks, vecāks) Vecākā virsnieka dienesta pakāpe daudzu valstu bruņotajos spēkos. Ieviesta 16.gs. spāņu un vācu armijā un nosauca militārpersonu, kas bija augstāka par kapteini – rotas komandieri. Sākotnēji galvenokārt izmantoja štāba dienestā. LR laikā starp abiem pasaules kariem majora dienesta pakāpi neizmantoja, tādēļ majora dienesta pakāpe LR ir kopš 1992.gada. Pašlaik tā ir Sauszemes un Gaisa spēkos. Majora dienesta pakāpi piešķir pozitīvi atestētiem kapteiņiem pēc piecu gadu nodienēšanas kapteiņa dienesta pakāpē. Jūras spēkos majora dienesta pakāpe ir ekvivalenta komandleitnanta dienesta pakāpei.

materiāltehniskie līdzekļi (MTL) **materiel**

Preces, materiālās vērtības un to sistēmas.

matrozis (Mtr), K-1 **Seaman (SN), E-1**

Pirmā JS karavīra (matroža) dienesta pakāpe, kuru parasti piešķir jaunkareivim pēc zvēresta došanas. Sauszemes un Gaisa spēkos tai atbilst kareivja dienesta pakāpe.

militārā (aizsardzības) attīstība **military development**

Ekonomisko, sociālpolitisko, militāro un citu valsts pasākumu sistēma, kas veicina militārās (aizsardzības) varenības stiprināšanu. Militārās attīstības vispārējos mērķus, saturu un praktiskos uzdevumus nosaka valsts militārā politika (militārā doktrīna), un tā ir atkarīga no iespējamā kara (agresijas atvairīšanas) veida un valsts ražotājspēku attīstības līmeņa. Būtiskas korekcijas te var radīt ģeogrāfiskie apstākļi, kā arī valsts piederība kādai militāri politiskajai savienībai. Militārās attīstības galvenā sastāvdaļa ir bruņotie spēki, valsts saimniecības militāri rūpnieciskā kompleksa veidošana un funkcionēšana, materiālo un cilvēku resursu sadalīšana aizsardzības interesēs utt. Svarīgākā nozīme ir zinātnes attīstībai, sagatavojot valsts teritoriju aizsardzībai, izveidojot pārvaldes infrastruktūras, transporta sistēmas, civilo aizsardzību un sagatavojot iedzīvotājus karam. Turklāt militārās struktūras veidošanai jābūt

orientētai nevis uz kvantitatīvo, bet uz kvalitatīvo ekonomiski iespējamo aizsardzības parametru sasniegšanu.

militārā ekonomika **military economics**

Specifiska, īpaša tautsaimniecības sfēra, kas nodrošina valsts militārās (aizsardzības) prasības. Ietver militāri orientētas rūpniecības sfēras, to materiāltehniskās apgādes sistēmas, darba un finanšu resursus, kas virzīti militārām vajadzībām. Militārās ekonomikas sfērā ietilpst rūpniecības aizsardzības nozares, cita tautsaimniecības nozaru daļa, kas nodrošina rūpniecības aizsardzības nozares ar ražošanas līdzekļiem, bet šo nozaru darba resursus un bruņoto spēku personālsastāvu ar patēriņa precēm, transportu un sakariem, kā arī zinātne, veselības aizsardzība, izglītība un kultūra militārās produkcijas ekspluatēšanas un BS apkalpošanas nodrošināšanai. Militārā ekonomika pastāv gan miera, gan arī kara laikā. Tā ir organizatoriski saistīta ar civilo ekonomiku un pamatojas uz valsts vispārējās ekonomikas varenību. Militārās ekonomikas īpatnība ir tāda, ka tā nepastāv ražošanas līdzekļu un patēriņa preču atražošanai. Tai ir izteikti patērējošas iezīmes. Militārās ekonomikas produkciju (ieročus, militāro tehniku, kapitālos objektus, īpašumu, pārtiku) izmanto bruņoto spēku veidošanas procesā, kaujas mācībās un bruņotajā cīņā, kā arī sagatavojot valsts teritoriju par karadarbības arēnu.

militārais speciālists **military specialist**

Karavīrs, kuram ir augstākā akadēmiskā vai profesionālā izglītība attiecīgajā specialitātē un kurš pabeidzis vismaz virsnieka speciālista vai virsniekvietnieka kursu Nacionālajā aizsardzības akadēmijā vai instruktora speciālista kursu Instrukturu skolā.

militārā nepieciešamība **military necessity**

Militārajā likumdošanā paredzēta militārām vajadzībām aktuāla prasība miera vai kara apstākļos.

militārā ražošana **military manufacture**

To militāri rūpnieciskajā kompleksā ietilpstošo organizāciju, uzņēmumu un iestāžu pārorientēšanās uz daļējas vai pilnīgas civilās produkcijas ražošanu, kuras izstrādā un ražo militāro produkciju. Veic, ņemot vērā tās specializāciju, tirgus prasības pēc precēm un pakalpojumiem, demogrāfiskos faktorus un rekonversijas iespējas ārkārtējā stāvokļa periodā. Konversijas procesā īpaša uzmanība jāpievērš uzkrātās pieredzes izmantošanai un saglabāšanai. Lielus konversijas procesus noteiktu laiku materiāli un finansiāli atbalsta valsts.

Nacionālā drošības padome **Council of National Security**

1. Konsultatīva padome, kuru veido Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētājs, Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijas priekšsēdētājs, Saeimas Nacionālās drošības komisijas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, aizsardzības ministrs, ārlietu ministrs un iekšlietu ministrs. 2. Izvērtē valsts un iedzīvotāju drošības situāciju un nosaka iespējamās šā apdraudējuma novēršanas un neitralizēšanas līdzekļus un metodes.

nekombatants **non combatant**

Civiliedzīvotājs, kas nav pakļauts karojošās puses (valsts) karadarbības veikšanas starptautiskajiem likumiem, tiesībām un pienākumiem.

norīkojums **assignment**

Pavēle, oficiāls rīkojums atsevišķām personām vai vienībām izpildīt konkrētus pienākumus vai funkcijas, ņemot vērā, ka šādi pienākumi vai funkcijas savā jomā ir galvenie un/vai relatīvi pastāvīgi.

novājināšana **attrition**

Bruņoto spēku darbības efektivitātes samazināšanās personālsastāva vai materiālās daļas zaudējumu dēļ.

obligātais militārais dienests **mandatory military (conscript) service**

Obligātais aktīvais un rezerves dienests, kas mobilizācijas gadījumā paredz sagatavot iesaucamo kontingentu dažādiem valsts aizsardzības uzdevumiem.

LR OMD veido vīrieši vecumā no 19 līdz 27 gadiem, no 18 gadu vecuma OMD var iestāties brīvprātīgi. Tajā brīvprātīgi var iestāties arī 18–27 gadus vecas sievietes. Dienesta ilgums ir 12 mēneši.

paaugstināšana dienesta pakāpē **promotion**

Karavīri iegūst tiesības uz paaugstināšanu dienesta pakāpē, ja viņi ir pozitīvi atestēti un ir izpildījuši visas tās prasības, kas paredzētas paaugstināšanai vispār un katrai dienesta pakāpei atsevišķi. Dienesta pakāpē karavīrus var paaugstināt: 1) pēc noteikta izdienas laika, ja ieņemamā amatā paredzēta piešķiramā dienesta pakāpe; 2) par kaujas nopelniem – neatkarīgi no ieņemamā amata un izdienas iepriekšējā dienesta pakāpē.

Karavīrus dienesta pakāpēs paaugstina pakāpeniski, izņemot virsniekvietnieka un pirmo virsnieka dienesta pakāpi (leitnants), kurā var paaugstināt no jebkuras kareivja vai instruktora pakāpes. Kareivju un instruktoru dienesta pakāpes, izņemot virsniekvietnieka pakāpi, karavīriem piešķir daļas komandieris vai tam pielīdzinātās struktūrvienības priekšnieks. Virsniekvietnieka pakāpi piešķir NBS komandieris. Virsnieka dienesta pakāpi piešķir Valsts prezidents. Karavīrus nevar paaugstināt dienesta pakāpē, ja pret viņiem ir ierosināta krimināllieta, viņi tiek saukti pie kriminālatbildības vai izcieš piespriesto sodu.

paraugs **sample**

Materiāltechnisko līdzekļu rūpniecisks paraugs (prototips) vai tehniskā dokumentācija, kas izstrādāta pēc noteiktiem parametriem un/vai raksturo noteikta MTL sastāvu, uzbūvi, darbību utt.

pārraudzīšana **supervision**

Kādas noteiktas sistēmas darbību reglamentējošo dokumentu darbības pārbaude un šo dokumentu izpildes kontrole ar tiesībām pārtraukt darbību jebkurā tās posmā.

pastiprināšana **reinforcement**

Atsevišķu militārpersonu vai vienību piekomandēšana uz laiku kādai struktūrvienībai, lai panāktu kaujasspēju paaugstināšanu.

Parasti veic pastiprināšanu, konkrētu uzdevumu izpildei piekomandējot speciālo uzdevumu (sapieru, sakarnieku u.c.) vienības.

patēriņa normas **standards**

Sistemātiski apkopoti struktūrvienību uzdevumu izpildei nepieciešamie materiāltechniskie līdzekļi.

pazemināšana dienesta pakāpē **reduction**

Obligātā militārā dienesta dižkareivjus un instruktorus var pazemināt dienesta pakāpē vai degradēt «Karavīru militārās disciplīnas reglamentā» paredzētajā kārtībā, lietojot to kā vienu no disciplinārsodiem. Virsniekus un virsdienesta karavīrus miera laikā pakāpē parasti nepazemina. Izņēmums – virsniekus var pazemināt dienesta pakāpē ar tiesas lēmumu. Kara laikā pazemināšana dienesta pakāpē notiek atbilstoši «Karavīru militārās disciplīnas reglamentā» paredzētajai kārtībai – par vienu pakāpi zemāk.

pieidalīšana **assignment**

Atsevišķu karavīru vai vienību integrēšana kādā citā struktūrvienībā, kad šis iedalījums ir relatīvi pastāvīgs un/vai šāda struktūrvienība vada, organizē un kontrolē minēto karavīru vai vienību galveno funkciju vai lielākās funkciju daļas izpildi.

piekomandēšana **attachment**

Relatīvi īslaicīga vienības vai personālsastāva piesaiste kādai struktūrvienībai, ņemot vērā ierobežojumus, kas ir iekļauti piekomandēšanas pavēlē. Piekomandēto spēku formējuma vienības

vai organizācijas komandieris piekomandētajiem spēkiem veic tādas pašas vadības un kontroles funkcijas kā sev pastāvīgi pakļautajiem spēkiem. Tomēr atbildību par personāla pārcelšanu vai paaugstināšanu amatā saglabā pamatstruktūra, vienība vai militārais formējums. Atsevišķām militārpersonām piekomandēšana visbiežāk nozīmē konkrētus norīkojumus, ja tie ir mazāk svarīgi vai arī to nozīme ir relatīvi īslaicīga, piemēram, norīkojumus, kas saistīti ar izvietojumu kazarmās, pārtikas devu izsniegšanu, lidaparātu apkalpi.

plānošana planning

Konkrētu aktivitāšu, pasākumu un darbību izvēle, iecerēšana un sistematizācija, ņemot vērā apstākļus un iespējas. Izšķir vairāku laika posmu plānošanu. Visbiežāk sastāda plānus līdz desmit gadu tālai nākotnei.

LR kopējo militāro plānošanu veic AM vadībā. Tiek sastādīti gada, četru gadu un divpadsmit gadu (ilgtermiņa) plāni, kas ir saskaņoti ar Saeimas darbības laiku.

prasības MTL (specifikācijas) requirements

Noteiktu precī vai sistēmu raksturojoši parametri, kas attiecas uz tās uzbūvi, izmēriem, darbības ilgumu u.c. raksturlielumiem un ko pieprasa pasūtītājs. Prasībām jābūt definētām precīzi, lai varētu izpildīt iegādi.

profesionālais dienests professional service

Militārais dienests, kuru Latvijas pilsonis pilda brīvprātīgi saskaņā ar profesionālā dienesta līgumu, kas noslēgts starp viņu un Aizsardzības ministriju.

Aktīvais obligāto militāro dienestu izdienējušo karavīru dienests (virsdienests).

pulkvedis (Plkv), V-6 Colonel (COL), O-6

BS karavīra (vecākā virsnieka) dienesta pakāpe. Mūsdienās ir daudzu valstu bruņotajos spēkos. Lielākoties kā viena no pamatprasībām tiek izvirzīts noteikums par vecāko virsnieku kursu vai mācību iestāžu absolvēšanu.

Pulkveža dienesta pakāpi piešķir pulkvežleitnantam ar augstāko izglītību pēc brigādes komandieru kursa vai cita tam pielīdzināta kursa pabeigšanas un pēc piecu gadu nodienēšanas pulkvežleitnanta pakāpē, kā arī ja pulkvežleitnants ir nodienējis komandējošā sastāva amatos ne mazāk kā trīs gadus. LR BS pulkveža dienesta pakāpe atbilst jūras kapteiņa dienesta pakāpei Jūras spēkos.

pulkvežleitnants (Plt), V-5 Lieutenant Colonel (LTC), O-5

(Atvasināts no pulkveža un leitnanta dienesta pakāpēm – pulkveža vietā) Bruņoto spēku karavīra (vecākā virsnieka) dienesta pakāpe. Ieviesa 18.gs., kad pulkā (kuru komandēja pulkvedis) rotu skaitu (kuras komandēja kapteinis) palielināja no 3 līdz 10. Mūsdienās ir daudzu valstu BS. Bieži ir izvirzīta prasība absolvēt vecāko virsnieku kursu vai līdzvērtīgu mācību iestādi.

Pulkvežleitnanta dienesta pakāpi piešķir majoram ar augstāko izglītību pēc bataljona komandieru kursa vai cita tam pielīdzināta kursa pabeigšanas un pēc piecu gadu nodienēšanas majora pakāpē. LR bruņoto spēku pulkvežleitnanta dienesta pakāpe atbilst komandkapteiņa dienesta pakāpei Jūras spēkos.

reglaments

1) regulation; 2) field manual

Oficiāli tiesiski, normatīvi dokumenti, kas nosaka dažādas attieksmju, pienākumu un atbildību normas militārajās struktūrvienībās. Kaujas reglaments nosaka karavīru, dažādu spēku veidu, ieroču šķiru un atšķirīga lieluma vienību darbības pamatprincipus kaujaslaukā un atrodies tā tuvumā.

Reglamentus parasti iedala: 1) vispārējos reglamentos, kas paredzēti pamatsakarību, pienākumu un atbildību noteikšanai, kas ir vienādi svarīgas visiem militārajiem formējumiem: atsevišķu karavīru un/vai karaspēka daļu savstarpējās attiecības, kopējos un dienesta pienākumus un tiesības, iekšējā, garnizona un sardzes dienesta pildīšanu. Latvijas bruņotajiem spēkiem ir LR AS Iekārtas, LR AS Ierindas, LR AS Garnizona un Sardzes dienesta un Karavīru militārās disciplīnas reglaments; 2) kaujas reglaments nosaka atsevišķu karavīru

un dažāda lieluma vienību un ieroču šķiru rīcību kaujaslaukā un sagatavošanos tam.

rezerve **reserve**

1. Kaujas vienības, kas, ievērojot izstrādātos plānus, novietotas kaujasdarbības aizmugurējās pozīcijās, kamēr sāksies noteikta plāna realizācijas sākuma stadija vai komandējošā persona dos rīkojumu vai signālu. 2. No aktīvā dienesta rezervē ieskaitītas un mobilizācijai pakļautas militārpersonas.

rezerves karavīrs **retired, Ex-serviceman**

No aktīvā dienesta (demobilizētas) rezervē ieskaitītas profesionālajā un obligātajā militārajā dienestā dienējušas personas. Atšķirībā no aktīvā dienesta pakāpēm rezerves karavīriem pie pakāpes pievieno vārdu rezerves, piemēram, rezerves kapteinis. Rezervē ieskaitītus iesaukamos sauc par rezervistiem.

Latvijas pilsonis, kas ieskaitīts dienestam rezervē un kam piešķirta militārā dienesta pakāpe.

Rezerves karavīriem un rezervistiem LR AM plānā paredzēto apmācību laikā ir obligātā aktīvā militārā dienesta karavīra statuss.

savietojamība **compatibility**

NATO spēku, partneru spēku un citu valstu spēja efektīvi apmācīt, trenēties un darboties kopā, izpildot uzdotās misijas un uzdevumus (AAP-6(v)). Nozīmē spēju būt vienlīdzīgam ar NATO bruņotajiem spēkiem, izpildīt dotos uzdevumus, kā to nosaka sabiedroto kopīgās publikācijas un NATO standartizācijas līgumi.

seržants (Srž), S-2 **Sergeant (STG), E-5**

(No latīņu valodas *serviens* – dienošais) Jaunākā komandējošā sastāva karavīra (instruktora) dienesta pakāpe. Pirmā 15.gs seržanta dienesta pakāpi bruņotajos spēkos ieviesa Francija. Mūsdienā BS seržants ir instruktora dienesta pakāpe, kuru piešķir pieredzējušiem instruktoriem. Daudzās pasaules valstu armijās pastāv vairākas seržantu dienesta pakāpes, piemēram, ASV bruņotajos spēkos ir vairāku

šķiru seržanti: 1.–3. klases seržants (E-6, 7), kā arī speciālās seržanta dienesta pakāpes.

LR seržants ir otrā instruktora dienesta pakāpe, kuru visbiežāk piešķir pozitīvi atestētiem kaprāļiem pēc četrus gadus nodienēšanas kaprāļa pakāpē, atbilstošu kursu sekmīgas pabeigšanas un ieņemot seržanta pakāpei pielīdzināmu amatu.

sistēmiskas pieejas process apmācību programmu izpildē **systematic approach of execution of training programs**

Sistēmisku pieeju apmācībām veido uz pamatuzdevumu analīzes pamata veikta plānošana un modelēšana, programmu izstrāde, ieviešana un novērtēšana.

speciālās dienesta pakāpes **special ranks**

Parasti nekomatanta statusa karavīru dienesta pakāpes. Speciālās dienesta pakāpes visbiežāk saņem militārkapelāni, ārsti un militārie juristi.

standartizācija **standardization**

Teorētisku pētījumu, praktisku pārbaudi un kalkulācijas gaitā veidojies process, kas izvirza mērķi panākt visoptimālāko risinājumu, nodrošinot dažādas situācijas un vajadzības.

Militārajos formējumos ar standartizāciju tiek panākts pieņemamākais un izdevīgākais negaidītu situāciju atrisinājums.

standarts **standard**

Noteikts skaitlisks rādītājs, fizikāls lielums vai abstrakta konstrukcija. Tā var būt noteikta un apstiprināta, ievērojot teorētiskos pētījumus vai arī ņemot vērā pieredzi un kopēju vienošanos. Vērtējot standartu izmanto par pirktais preces vai saņemtā pakalpojuma etalonu, modeli vai paraugu.

Viens no redzamākajiem standarta piemēriem ir militārais formas tērps.

štata nodrošinājuma tabula **chart**

Sistemātiski apkopoti kaujas vienību (apakšvienību) uzdevumu izpildei nepieciešamie MTL veidi un daudzumi.

tirgus izpēte **investigation of market**

Process, kad tiek apzināta iespēja iegādāties noteiktu preci, sistēmu vai pakalpojumu un to cenas.

uzņēmējvalsts **host nation**

Valsts, kas uzņem un visādā veidā nodrošina NATO un citu draudzīgo valstu bruņoto spēku vienību un MTL uzņemšanu, izvietojšanu, darbību, transportēšanu caur valsts teritoriju un atbalstu šiem mērķiem.

uzņēmējvalsts amats **host nation post**

Amats, ko izveido vietējās valsts iestādes un kuru atkarībā no administratīvā vai valstiskā uzdevuma vienmēr jāieņem to pārstāvim.

uzņēmējvalsts atbalsts **host nation support**

Pasākumu kopums, kas nodrošina NATO un citu draudzīgo valstu bruņoto spēku struktūrvienību uzņemšanu, izvietojšanu un darbību Latvijas teritorijā, kā arī to transportēšanu caur Latvijas teritoriju.

valsts mēroga kontingents **national component**

Augstākā militārā virspavēlnieka – komandiera – vadīts kādas valsts bruņoto spēku (viena vai vairāku spēku veidu un ieroču šķiru) kontingents, kas operatīvi pakļauts NATO virspavēlniecībai.

Valsts militārā dienesta pārvalde **State Military Service office**

LR AM pakļauta civiliestāde, kas sadarbībā ar citām valsts un pašvaldību institūcijām veic iesaucamo, rezerves karavīru, rezervistu un citu militāri normatīvo aktu prasībām pakļauto personu uzskaiti, reģistrāciju un iesaukšanu, kontrolē, vai nav mainījušies apstākļi, kuru dēļ iesaucamie netika iesaukti obligātajā aktīvajā militārajā dienestā. Ja ir zudis iesaukuma atlikšanas pamats, personas iesaucamas obligātajā aktīvajā militārajā dienestā.

valsts pasūtījuma izpildītāja noteikšanas procedūras **procedures of detecting public procurement**

Izsoles (konkursa) nolikuma sagatavošana, valsts pasūtījuma izziņošana, dokumentāla noformēšana un lēmuma par valsts pasūtījuma izpildes tiesību piešķiršanu pieņemšana.

valsts pasūtījuma izpildītājs **executer of public procurement**

Ar Iegādes komisijas lēmumu noteiktais visizdevīgākais MTL piegādātājs vai pakalpojumu sniedzējs.

vecākais bocmanis **Master Chief Petty Officer, O-9**

Jūras spēku karavīra (instruktora) dienesta pakāpe, kuru parasti piešķir pozitīvi atestētiem bocmaņiem pēc piecu gadu nodienēšanas bocmaņa pakāpē un nepieciešamo kursu pabeigšanas, ja viņiem ir vecākā bocmaņa vai augstāks amats. Sauszemes un Gaisa spēkos vecākā bocmaņa dienesta pakāpei atbilst vecākā virsseržanta dienesta pakāpe.

vecākais virsniekvietnieks **Chief Warrant Officer, W-3, W-4**

Karavīra (virsniekvienieka) dienesta pakāpe, kuru parasti piešķir pozitīvi atestētiem virsniekvietniekiem pēc piecu gadu nodienēšanas bocmaņa pakāpē un nepieciešamo kursu pabeigšanas, ja viņiem ir vecākā virsniekvienieka vai augstāks amats. Instruktora pakāpe, kas norāda, ka konkrētā persona ir sagatavota jaunākā virsnieka aizstāšanai viņa prombūtnes laikā.

vecākais virsseržants **Sergeant Major, E-9**

Karavīra (instruktora) dienesta pakāpe, kuru parasti piešķir pozitīvi atestētiem virsseržantiem pēc piecu gadu nodienēšanas virsseržanta pakāpē un nepieciešamo kursu pabeigšanas, ja viņiem ir vecākā virsseržanta vai augstāks amats. Sauszemes un Gaisa spēkos vecākā virsseržanta dienesta pakāpei atbilst vecākā bocmaņa dienesta pakāpe.

vecākie virsnieki**senior officer**

Karavīru (virsnieku) amatu iedalījums atbilstoši apgūtajām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR vecākā virsnieka dienesta pakāpes ir majors (Jūras spēkos – kapteinis), pulkvežleitnants (Jūras spēkos – komandkapteinis) un pulkvedis (Jūras spēkos – jūras kapteinis). Tās piešķir tikai tiem virsniekiem, kas prot vismaz vienu Ziemeļatlantijas līguma organizācijas oficiālo valodu.

viceadmirālis, V-9**Vice Admiral, O-9**

(Atvasināts no admirāļa dienesta pakāpes) Karavīra (augstākā virsnieka) dienesta pakāpe.

LR no 1920. līdz 1940. gadam sauszemes spēkos (tolaik – armijā) augstākā dienesta pakāpe bija admirālis un viceadmirāļa pakāpi neizmantoja.

Viceadmirāļa dienesta pakāpi piešķir kontradmirālim, kas iecelts par Nacionālo bruņoto spēku priekšnieku.

Gaisa un Sauszemes spēkos viceadmirāļa dienesta pakāpei atbilst ģenerālleitnanta dienesta pakāpe.

virskapelāns**Chief Chaplain**

(Atvasināts no latīņu vārda *capa* – apmetnis) Militārpersonas amats, kas paredzēts reliģiskās un garīgās aprūpes nodrošināšanai. Virskapelāns vada militārkapelānu dienestu un ir nekombatants.

LR militārkapelānu dienestu un virskapelāna amatu atjaunoja 1993.gadā.

virslieitnants (Vlt), V-2**1st Lieutenant (1LT), O-2**

(Atvasināts no leitnanta dienesta pakāpes) BS karavīra (jaunākā virsnieka) dienesta pakāpe. Mūsdienās ir daudzu valstu bruņotajos spēkos.

LR bruņotajos spēkos virslieitnanta dienesta pakāpē paaugstina pozitīvi atestētus leitnantus pēc trīs gadu nodienēšanas leitnanta pakāpē.

virsnieki**(Commissioned) Officer (CO)**

Vidējā, vecākā vai augstākā komandējošā sastāva karavīri ar atbilstošām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR izšķir jaunāko, vecāko un augstāko

virsnieku dienesta pakāpes. Pirmo virsnieka dienesta pakāpi piešķir pēc virsnieka apmācības kursa sekmīgas pabeigšanas.

Karavīram pirmo vai nākamo virsnieka dienesta pakāpi piešķir Valsts prezidents pēc aizsardzības ministra ieteikuma.

Karavīrs, kam ir leitnanta vai augstāka militārā dienesta pakāpe.

virsnieks speciālists**Officer specialist**

Virsnieks, kam ir augstākā akadēmiskā vai profesionālā izglītība attiecīgajā specialitātē un kas pabeidzis virsnieka speciālista kursu Latvijas Nacionālajā aizsardzības akadēmijā.

virsniekvietnieki**Warrant Officers**

Karavīru amatu iedalījums atbilstoši apgūtajām zināšanām, prasmēm un iemaņām. LR virsniekvietnieku dienesta pakāpes ir virsniekvietnieks un vecākais virsniekvietnieks.

Virsniekvietnieka pakāpi piešķir pēc virsniekvietnieku kursu pabeigšanas Nacionālo bruņoto spēku komandieris pēc spēku veida vai Nacionālo bruņoto spēku komandierim tieši pakļautās vienības komandiera (priekšnieka) ieteikuma.

virsniekvietnieks (Vv), S-4**Warrant Officer (WO), W-1, 2**

Karavīra (virsniekvietnieka) pakāpe, kas norāda, ka konkrētā persona ir sagatavota jaunākā virsnieka aizstāšanai viņa prombūtnes laikā.

LR piešķir pēc virsniekvietnieku kursu pabeigšanas.

virsseržants (Vsrž), S-3**Master Sergeant (MSG), E-8**

(Atvasināts no seržanta dienesta pakāpes) Jaunākā komandējošā sastāva karavīra (instruktora) dienesta pakāpe. BS virsseržants ir instruktora dienesta pakāpe, kuru piešķir pieredzējušiem instruktoriem. Daudzās pasaules valstu armijās ir vairākas virsseržanta dienesta pakāpes, piemēram, ASV bruņotajos spēkos ir vairākas virsseržanta dienesta pakāpes: seržantmajors (E-9), kā arī speciālās virsseržanta dienesta pakāpes.

LR virsseržants ir instruktora trešā dienesta pakāpe, kuru visbiežāk piešķir pozitīvi atestētiem seržantiem pēc piecu gadu nodienēšanas seržanta pakāpē, rotas vai štāba līmeņa instruktoru kursu sekmīgas pabeigšanas un ieņemot virsseržanta pakāpei pielīdzināmu amatu.

zvērests

oath

Svarīgs leģislatīvs un morāli patriotisks notikums, svinīgs solījums un zvērests, kuru dod katrs

pilsonis, sākot dienestu valsts bruņotajos spēkos. Zvēresta saturs un tā došanas rituāls atspoguļo valsts konstitucionālo iekārtu un nacionāli militārās tradīcijas.

LR zvērests tiek dots, pamatojoties uz LR APP 1991.gada 7.novembra lēmumu «Par LR karavīra zvēresta teksta un «Nolikuma par LR karavīra zvēresta nodošanas kārtību» apstiprināšanu».

8. MILITĀRĀ APMĀCĪBA UN IZGLĪTĪBA

atestāts

diploma, certificate

Izglītības dokuments, kas apliecina vidējās speciālās vai vispārējās vidējās izglītības ieguvu, ko izdod attiecīgā mācību iestāde un kas dod tiesības turpināt izglītību augstākās izglītības mācību iestādē.

attīstība

development

Secīgas, neatgriezeniskas, likumsakarīgas kvalitatīvas pārmaiņas karavīra personības sociālo un garīgo procesu norisē, kā arī militāras vienības, karaspēka daļas un visu bruņoto spēku sociālo un militāro spēju, arī kaujasspēju, pieaugums.

atzīme

rating, grade

Desmit punktu sistēmā noteikts studentu zināšanu, patstāvīgi veikto uzdevumu un studiju darba vērtējums.

atzinums

conclusion

Pārbaudītāja vai pārbaudītāju grupas mutvārdu vai rakstveida vispārināts secinājums, konstatējums vai lēmums, kas iegūts, pārbaudot un vērtējot karavīru darbību.

audiovizuālie līdzekļi

audio-visual means

Tehniskie līdzekļi, kuru sniegto informāciju var uztvert ar dzirdi (audiāli) un/vai redzi (vizuāli). Šo līdzekļu izmantošana mācību procesā nodrošina uzskatāmību, veicina audzēkņu motivēšanu mācīties, individualizāciju un mācību satura labāku objektīvizāciju, sasaistot sniegto audiovizuālo informāciju ar reāliem objektīvās īstenības priekšmetiem. Šaurākā izpratnē audiovizuālie līdzekļi sniedz militāro informāciju koncentrētā un saprotamā veidā, ļaujot nodarbības vadītājam (militārajam pedagogam) ātri un efektīvi izskaidrot audzēkņiem nodarbībā apgūstamo mācību vielu.

audzēknis

pupil, student, learner

Persona/karavīrs, kas militārā speciālista (militārā pedagoga, komandiera, priekšnieka, vecākā) vadībā apgūst (vai ir apguvis) zināšanas un/vai praktiskās prasmes un iemaņas militārajā mācību vai audzināšanas iestādē vai arī karaspēka daļas apmācībai speciāli izveidotā vienībā.

augstākā izglītība

higher education

Izglītības pakāpe, kurā pēc vispārējās vidējās izglītības iegūšanas notiek zinātnē un mākslā saskaņota personības attīstība izraudzītajā akadēmisko vai profesionālo studiju virzienā, sagatavošanās zinātniskajai vai profesionālajai darbībai.

augstskolas akreditācija

Mācību iestādes studiju programmu, akadēmiskā personāla un mācību bāzes novērtējums. Pēc studiju programmas kvalitātes pārbaudes tai piešķir valsts atzītas studiju programmas statusu. Lēmumu par augstskolas akreditāciju uz pieteikuma pamata pieņem Augstākās izglītības padome un novērtēšanu veic Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs.

augstskolas licencēšana

Tiesību piešķiršana augstskolai sākt studiju programmu īstenošanu un izsniegt savu izglītības dokumentu apmācāmajiem pēc studiju programmas apguves un attiecīgu eksāmenu nokārtošanas. Licenci izdod uz trim gadiem. Licencēšanai izvirzītās studiju programmas, akadēmiskā personāla kvalifikāciju un studiju materiāltehnisko nodrošinājumu novērtē Izglītības un zinātnes ministrija. Lēmumu par licences izdošanu vai par tās anulēšanu pieņem IZM Augstskolu darbības licencēšanas komisija, to apstiprina izglītības un zinātnes ministrs. Divus gadus pēc licences saņemšanas dienas augstskola jāizvirza akreditācijai.

dažādošana diversification

Process, kas likumsakarīgi un atbilstoši mācību mērķiem, mācību saturam, karavīra vai militārās vienības sagatavotības pakāpei piedāvā risināmos mācību vai kaujas uzdevumus, mācību vingrinājumus, to izpildes laikā mainot metodes, uzdevumu formulējumus u.tml.

demonstrēšana demonstration

Mācīšanās paņēmiens, ko īsteno, rādot audzēkņiem uzskates līdzekļus, mācību eksperimentus, tos vērojot un skaidrojot, t.i., izmantojot nodarbības vadītāja, audzēkņa vai citas personas mutvārdu runu. Demonstrēšanas nolūks ir nodrošināt apgūstamā priekšmeta, objekta, parādības vērojumu, kas uzlabo attiecīgā mācību satura izpratni un apgūšanu.

demoralizācija demoralization

Stāvoklis, kad karavīri un/vai militārās vienības ir zaudējušas tikumību un/vai kaujasspējas, jo ignorē vai nepilda militārās un vispārcilvēciskās morāles, militārās disciplīnas normas un prasības. Parasti demoralizācija skar karavīrus un militārās vienības, kuras uzskata, ka tiek izmantotas netaisnīgā karadarbībā. Demoralizāciju var veicināt arī nelabvēlīga kara gaita, lieli cilvēku zaudējumi, kaujas nogurums, nepietiekams karadarbības materiālais un tehniskais nodrošinājums, pretinieka psiholoģiskā kara metožu ietekme. Militārā pieredze rāda, ka visefektīvāk demoralizāciju neitralizē nacionāli virzīta militārā audzināšana, spēcīga reliģiozā pārliecība un ticība karavīru brālības u.c. ideāliem.

demoralizācijas process demoralization process

Stihiski izveidojusies vai mērķtiecīgi veidota situācija, kurā karavīri un/vai militārās vienības zaudē interesi par vispārcilvēciskajām un militārajām vērtībām, tikumību un tiecas izvairīties no aktīvas kaujasdarbības.

Militārā pieredze atklāj, ka demoralizācijas procesu var apturēt tikai spēcīgs militārais vadītājs un līderis, izmantojot militāro

disciplinēšanu, savas personības piemēru un bargus sodus.

didaktika didactics

Mācību teorija, kas pētī izglītības un mācību procesa teorētiskos pamatus: vispārējās likumsakarības, mērķus, metodes, līdzekļus un rezultātus.

didaktiskā analīze didactic analysis

Pasniedzēja (nodarbības vadītāja) analītiskā darbība mācību procesa plānošanā un novērtēšanā vai tā atsevišķo sastāvdaļu konkrētās norises, ievērojot vispārīgās didaktikas likumsakarības.

didaktiskā funkcija didactic function

Pasniedzēja (nodarbības vadītāja) analītiska stratēģiskā darbība, lai apzinātu paša organizētā un vadītā mācību procesa norisi, ievērojot mērķu, mācību satura un metodes vienotības viedokli.

didaktiskā pieeja didactic approach

Militāri pedagoģiskajā procesā lietojama pieeja, ievērojot mācību teorijas pamatprincipus un likumsakarības.

disciplinētība being disciplined

Pastāvīga militārās kārtības, noteikto militārās uzvedības normu ievērošana. Karavīra personības iekšējā nepieciešamība pēc sakārtotības, militārās uzvedības normu ievērošanas. Plašā nozīmē būt disciplinētam nozīmē iekļauties kādas mācības, filozofijas, principu sistēmā, vērtību sistēmā, censties sasniegt augstu mērķi vai līdzināties cilvēkam, ar kuru šis mērķis asociējas.

divvalodība bilingualism

Atsevišķa indivīda (karavīra), noteiktas sabiedrības vai tās daļas (militārās vienības, karaspēka daļas) spēja saprast un saziņā lietot divas valodas. Divas valodas karavīriem ir jālieto starptautisko militāro operāciju laikā, piemēram, miera uzturēšanas misijā. Divvalodība nozīmē nevis vienlaikus runā lietot abu valodu vārdus, frāzes, formas, bet gan katru valodu lietot tad, kad tas, ievērojot apstākļus, ir nepieciešams.

frontālās mācības frontal teaching/learning, whole-class teaching

Mācību nodarbības veids, kurā pasniedzējs (nodarbības vadītājs) vada darbu ar visu militāro vienību kopumā un uztur tiešu saskarsmi ar visiem audzēkņiem, izmantojot dažādas didaktiskās metodes.

grupu darbs group work

Mācību metode un forma, sadalot mācību grupu (vadu) sīkākās grupās (nodaļās) no trim līdz astoņiem karavīriem un uzdodot viņiem risināt kopīgu noteiktu problēmu vai veikt kopīgu uzdevumu. Grupu darba paveids ir pāru darbs.

grūtības difficulties

Sarežģījumi un/vai piepūle mācību procesā, kas rodas šī procesa dalībnieku (nodarbības vadītāja un audzēkņu) nepietiekamu zināšanu, prasmju, iemaņu un pieredzes dēļ. Grūtības mācību procesā rodas tad, ja a) mācību uzdevumi neatbilst audzēkņu intelektuālajam un fiziskajam attīstības un/vai spēju līmenim; b) ir pārāk liels mācību apjoms; c) trūkst mācību materiālu.

grūtuma pakāpe level of difficulty

Darāmā darba, veicamā uzdevuma pazīme, kas nosaka tā veikšanai nepieciešamās piepūles lielumu un intensitāti. Militārajā pedagoģijā grūtuma pakāpe ir svarīga mācību priekšmeta satura sarežģītības līmeņa atbilstība audzēkņu izglītības pakāpei, intelektuālās un fiziskās attīstības līmenim un audzēkņu motivācijai apgūt piedāvāto mācību saturu.

grūtums difficulty

a) Pazīme, kas ir jautājumam, uzdevumam un kuras risināšanai nepieciešama liela fiziska vai garīga piepūle un sasprindzinājums; b) jautājuma, uzdevuma, arī mācību satura sarežģītība vai pārmērīgs apjoms salīdzinājumā ar audzēkņa (kadeta, kareivja, instruktora, virsnieka) iepriekšējo zināšanu, prasmju un attīstības līmeni un mācīšanās spējam.

iedarbība impact, influence

Militārajā pedagoģijā – mācību satura, metožu, nodarbības norises vietas, ieroču, uzkabes, kara un kaujas tehnikas u.tml. faktoru, pasniedzēja (nodarbības vadītāja) personības un rīcības ietekme uz audzēkņiem.

iedzīvotāju militārā apmācība citizens military training

Pasākumu sistēma, lai valsts pilsoņus un iedzīvotājus sagatavotu aktīvajam militārajam dienestam un nodrošinātu viņu spējas pildīt militāros uzdevumus kara laikā. Latvijas Republikā ar iedzīvotāju militāro apmācību nodarbojas Aizsardzības ministrija (arī sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, sagatavojot militārās apmācības pasniedzējus vispārizglītojošām skolām un jaunsargu kustībai).

ielastība neglect

Īpašība, kas rodas, ja laikus netiek nodrošināti apstākļi karavīru mācībām, profesionālajai attīstībai un ja karavīru personībās ļauj nostiprināties nevēlamām īpašībām, kuras ietekmē militārās vienības disciplinētību un kaujasspējas.

imatrikulācija matriculation

Personas ierakstīšana augstskolas studējošo sarakstā (matrikulā), ko veic ar rektora pavēli, ievērojot iestājpārbaudījumu rezultātus. Imatrikulāciju organizē augstskolas mācību daļas priekšnieks, un tas ir pamats šo personu grupu studiju sākšanai.

izglītības atbalsta iestāde

Valsts, pašvaldību un citu juridisku personu dibināta iestāde, kas nodrošina metodisko, zinātnisko, informatīvo un citu intelektuālo atbalstu pedagogu, izglītojamo un izglītības iestāžu darbībai.

izglītības mērķgrupa

Fizisku personu kopums ar līdzīgām noteiktām vajadzībām, interesēm un spējām. Tādas tiek izveidotas Nacionālajā aizsardzības akadēmijā, lai organizētu kvalifikācijas paaugstināšanas kursus vai apmācītu noteiktas specialitātes

militārpersonas. Mērķgrupas formē pēc NBS komandiera ieteikuma, apmācāmos tajās ieskaita, ievērojot attiecīgo pavēli.

kadets

cadet

Nacionālās aizsardzības akadēmijas dienas nodaļā studējošie NBS obligātā dienesta karavīri, kas apgūst pirmajā un otrajā studiju posmā paredzēto profesionālās un akadēmiskās izglītības programmu. Šo programmu veiksmīga apguve dod tiesības ieņemt noteiktus militāros amatus un turpināt izglītību nākamajā posmā.

karamākslas vēsture

Karošanas teorijas un militāru operāciju sagatavošanas prakses skaidrojums un apraksts, atklājot likumsakarības to attīstības gaitā noteiktos laika periodos.

kaujas māka

battlecraft

Karavīru, militāro vienību, karaspēka daļu, kuģu, lidmašīnu, spēku veidu un visu bruņoto spēku zināšanu, prasmju un iemaņu kopums kaujasdarbībai dažādos apstākļos saskaņā ar to militāro ievirzi. Kaujas māka ir viens no galvenajiem kaujas gatavības rādītājiem, to iedala lauka, jūras un gaisa kaujas mākā.

kaujas pieredze

military experience

Kaujasdarbībai nepieciešamās zināšanas, prasmes un iemaņas, kuras karavīrs, militāra vienība, karakuģa ekipāža vai lidmašīnas ekipāža apgūst, piedaloties karadarbībā un kaujās. Kaujas pieredzi nav iespējams iegūt militārajās mācībās. Šī pieredze ir personības unikāla iespēja veikt darbības, kuras citos sociālajos apstākļos tiek uzskatītas par nosodāmām un pat krimināli sodāmām. Parasti kaujas pieredze maina karotāja vērtību sistēmu un rada psihiskas novirzes, kuras pēc kāda laika izbeidzas vai veido pēctraumatiskā stresa psihisko saslimšanu (*angl.* Post-traumatic Stress Disorder – PTSD). Ilgstoša kaujas pieredze var radīt karotāja personības patoloģiju un apzinātu vēlēšanos piedalīties kaujasdarbībā un riskēt ar savu dzīvību.

kaujasspējas

combativity

Karavīra, militāras vienības, karakuģa ekipāžas vai lidmašīnas ekipāžas kaujasdarbības pildīšanas spējas, ievērojot augstāko komandieru un priekšnieku nolūkus un kaujas pavēles. Kaujasspējas nosaka kaujas gatavību un ir atkarīgas no militārā personāla reālā skaita attiecības pret nepieciešamo, karavīru un militāro vienību kaujas pieredzes, morālās stājas un motivācijas kaujai, zaudējumiem un iespējām tos kompensēt, karavīra un militārās vienības nodrošinājuma ar ieročiem, munīciju, kara un kaujas tehniku, pārtiku, medicīnisko nodrošinājumu, higiēnas līdzekļiem u.c. karavīrus un militārās vienības ietekmējošiem faktoriem.

klausītājs

auditor

Augstākās mācību iestādes students, kas noteiktā laikā uz līguma pamata par fizisko vai juridisko personu līdzekļiem vēlas studēt atsevišķus kursus vai kursu grupas (ietvertus katalogā) un pēc to apguves kārtot pārbaudījumus. NAA tie ir neklātienēs nodaļā un kvalifikācijas kursos studējošie virsdienesta karavīri un virsnieki, kas apgūst akadēmiskās un profesionālās izglītības studiju programmas speciālosursos atbilstoši otrajam vai trešajam izglītības posmam.

kredītpunkts

credit point

Studentu, klausītāju un kadetu studiju darba uzskaites mērvienība, kas atbilst studentu (klausītāju) 40 darba stundām, kuras līdz 50% ir kontaktnodarbības. Attiecīgā kursa kredītpunktus students iegūst pēc sekmīgi nokārtota studiju kursa pārbaudījuma.

Krīvu padome

NAA studējošo kadetu pašpārvalde, kas darbojas saskaņā ar pašu izstrādāto un rektora apstiprināto nolikumu. Krīvu padomi ar Senāta rekomendāciju vada Krīvu Krīvs, ko kadeti izvēlas no pieredzējušu virsnieku vidus.

kursa darbs

course work

Rakstiskā (grafiskā) formā noformēts pētījums ar teorētisku, metodoloģisku vai lietišķu orientāciju kādā studiju kursā. Parasti kursa darbus pilda

studiju programmas galvenajās mācību disciplīnās, kurās tiem ir paredzēts noteikts kredītpunktu skaits un noteikta aizstāvēšanas procedūra.

kursa pārbaudījums

course examination

Zināšanu novērtēšanas forma (eksāmens, ieskaite, kontroldarbs u.c.), kurā tiek vērtētas studentu zināšanas, prasmes un iemaņas noteiktā studiju kursā atbilstoši apstiprinātajai studiju programmai.

Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija

National Defence Academy of Latvia

Latvijas Republikas valsts militārās profesionālās un akadēmiskās augstākās izglītības un zinātnes iestāde. Saskaņā ar MK 1998.gada 30.jūnijā (MK rīk. Nr.328) apstiprināto Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas pirmo SATVERSMI tās saīsinātais nosaukums ir NAA. Tā saskaņā ar NAA otro Satversmi (MK 2003.gada 8.janvāra rīkojums Nr.4) ir NBS komandiera pakļautībā un pilda NBS pasūtījumu virsnieku sagatavošanā. Papildu informācija par akadēmiju ievietota NAA interneta mājas lapā WWW.naa.mil.lv

mācību plāns

educational plan

Mācību darbu reglamentējošs dokuments, kas nosaka apmācību norises kārtību, norādot mācību materiāla apguves secību, laika sadalījumu konkrētos laika posmos. Mācību plānu sastāda centralizēti noteiktas profesijas personāla apmācībai atbilstoši studiju apstākļiem, formai un apmācāmo priekšzināšanu līmenim.

mācību priekšmets

study subject

Didaktiski pamatota zināšanu, prasmju un attieksmju sistēma, kas izstrādāta atbilstoši kādai zinātnes, tehnikas, mākslas nozarei un kuru pēc noteiktas studiju programmas apgūst izglītības iestādē.

militārā apmācība

military training

Karavīru un militāro vienību speciālās (militārās) sagatavotības paaugstināšana vai jauna, īpaša sagatavošana, kas ir līdzīga iepriekšējai, ievērojot

augstāko komandieru un priekšnieku nodomus, rīkojumus un pavēles. Militāro apmācību veic pastāvīgi tiešā komandiera vadībā un tad, kad a) jaunkareivji jāsagatavo militārā dienesta pienākumu veikšanai; b) jāapgūst jauni ieroči, ieroču sistēmas, kara un kaujas tehnika; c) karavīri un militāras vienības jāsagatavo īpašu uzdevumu veikšanai; d) karavīri un militārās vienības jāsagatavo darbībai īpašos apstākļos, piemēram, darbībai ārpus valsts robežām starptautiskajās militārajās un humānajās operācijās u.tml. Militārā apmācība ir objektīva un ne vienmēr saskan ar personības vēlēšanos piedalīties militārajā apmācībā, piemēram, jaunkareivja dienēšana obligātajā militārajā dienestā, no rezerves aktīvajā militārajā dienestā iesauktā zemessarga piedalīšanās kaujā u.tml.

militārā audzināšana

military education/socialization

Mērķtiecīgs process, kurā militārā pedagoga vadībā veidojas, attīstās un realizējas karavīra personiski nozīmīga, valsts pilsonim būtiski svarīga attieksme pret savas valsts likumos noteiktajiem pienākumiem un tiesībām valsts aizsardzības un militārās celtniecības jomā. Šaurā izpratnē militārā audzināšana ir komandieru, priekšnieku un vecāko karavīru darbība, virzot padotā vai jaunākā attīstību vēlamajā virzienā un iesaistot konkrētās militārās aktivitātēs un situācijās, tādējādi veidojot padotajam (jaunākajam) iekšējās izaugsmes nosacījumus, pamatu sekmīgai militārajai karjerai un gatavībai veikt kaujas uzdevumus.

militārā disciplīna

discipline

Militārajos reglamentos stingri noteikta obligātā kārtība, noteiktas obligātas karavīru militārās uzvedības normas. NBS disciplīnas prasības nosaka «Karavīru militārās disciplīnas reglaments». Plašā izpratnē disciplīna ir iekļaušanās kādā mācībā, filozofijā, principu sistēmā, vērtību sistēmā, cenšanās sasniegt augstu mērķi vai līdzināties cilvēkam, ar kuru šis mērķis asociējas.

militārā disciplinēšana disciplining, discipline

Militārās kārtības iedibināšana un uzturēšana militārajā vienībā, ievērojot militāro reglamentu prasības. Militārajā sadzīvē militārā disciplinēšana ir komandieru, priekšnieku un vecāko galvenais pienākums.

militārais līderis military leader

Karavīrs (parasti komandieris), kas iesāk un uztur militārās vienības karavīru kolektīvo iniciatīvu, kuras ietekmē vienības karavīri veic kādu iniciatora (līdera) deklarētu mērķtiecīgu darbību. Līderis ir kaujas kritiskais elements.

militārais līderisms military leadership

Viena karavīra (parasti komandiera) iesākta un uzturēta militāras vienības karavīru kolektīva iniciatīva, kuras ietekmē vienības karavīri veic kādu iniciatora (līdera) deklarētu mērķtiecīgu darbību. NATO valstu armijās līderismu iedala instruktoru, jaunāko virsnieku un vecāko virsnieku līderismā. Militārais līderisms ir militārās vienības kaujasspēju un kaujas gatavības būtiska sastāvdaļa.

militārais pedagogs military educator

Militārpersona, kas ieguvusi pedagoģisko vai augstāko militāro izglītību un ir sagatavota karavīru mācīšanas un audzināšanas darbam militārajā mācību iestādē vai karaspēka daļās jebkurā militārās izglītības pakāpē un veidā. Nacionālās aizsardzības akadēmijas pasniedzējs, vecākais pasniedzējs, katedras vadītājs u.c. militārpersonas, kuras veic audzināšanas un mācību darbu NAA.

militārais pedagoģiskais takts military pedagogical tactfulness

Militārā pedagoga smalkjūtība, audzēkņu (kadetu, kareivju, instruktoru un virsnieku) un viņu uzskatu cienīšana un atzīšana. Taktu izmanto, lai iespējami īsākā laikā veicinātu karavīru nevardarbīgu vai iespējami mazāk vardarbīgu vērtīborientācijas maiņu atbilstoši valsts aizsardzības doktrīnai u.c. ar valsts militāro celtniecību saistīto normatīvo aktu prasībām.

militārā izglītība military education

Mērķtiecīgi organizēta sabiedrības vēsturiskās militārās pieredzes, kultūrvērtību apgūšanas, pārmantošanas, sistematizētu militāro un vispārējo zināšanu un prasmju apguves, karavīra personības īpašību, pārlicību, attieksmju un vērtību veidošanās joma un praktisko militāro darbību kopums un rezultāts. Militārā izglītība ir līdzeklis un pamats militāro un vispārējo zināšanu, prasmju, kultūras un karavīra personības tālākai pilnveidei, savu spēju realizēšanai un sekmīgai militārajai karjerai.

militārā pedagoģija military pedagogics

Pedagoģijas nozare, kas pētī militārpersonu (karavīru) un militāro vienību audzināšanas, mācību un izglītošanas, apmācību procesus un psiholoģisko sagatavošanu kaujas uzdevumu veikšanai.

militārā pedagoģiskā darbība military pedagogical/educational activities

Militārā pedagoga plānots, organizēts un vadīts militāro mācību un audzināšanas process, ievērojot valsts aizsardzības doktrīnu u.c. ar valsts militāro celtniecību saistīto normatīvo aktu prasības un vērtības, mērķtiecīgi plānota vai intuitīva karavīru audzināšana un mācīšana, kā arī militāro vienību apmācība un psiholoģiskā sagatavošana veikt kaujas uzdevumus.

militārās izglītības process military education process

Mērķtiecīgi organizēts sabiedrības vēsturiskās militārās pieredzes un kultūrvērtību pārmantošanas process, kurā karavīrs apgūst militārās un vispārīgās zināšanas, mācību un audzināšanas ietekmē veido attieksmes un pilnveido savu personību.

militārās izglītības saturs content of military education

Sistematizēts, karavīra personībai, sabiedrībai un sociālajiem apstākļiem atbilstošs valsts sociāli ekonomiskās, tehnoloģiskās un militārās pieredzes apkopojums, kas ir konkretizēts (precizēts) karavīru militārās izglītības

vajadzībām. Militārās izglītības saturu nosaka attiecīgā mācību priekšmeta programmā, kura savukārt nosaka militārās izglītības mērķus, uzdevumus un to konkretizāciju attiecīgajā militārās izglītības pakāpē. Šī satura apguves procesā karavīrs pārmanto lietu sociālās nozīmes, karavīru tikumiskās uzvedības, militārās saskarsmes pamatformas u.c. militārās sadzīves kvalitātes.

militārās pedagoģijas process military pedagogical process

Mērķtiecīgi organizēta karavīru mijiedarbība, lai veicinātu viņu personību attīstību, socializāciju un profesionalizāciju, ievērojot karavīra profesijas īpatnības, valsts aizsardzības doktrīnu u.c. ar valsts militāro celtniecību saistīto normatīvo aktu prasības. Tas ir process, kurā atbilstoši militārās pedagoģijas teorētiskajiem principiem militārā pedagoga (virsnieka vai instruktora) vadībā tiek īstenoti militārie mācību un audzināšanas uzdevumi, lai veidotu kaujasspējīgu karavīru, vienlaikus attīstot karavīra personību sekmīgai socializācijai un aktīvai darbībai.

militārā stāja military bearing

Karavīra ārējā izskata, arī stājas, uzvešanās manieru, militārās formas, lietošanas u.tml. nosacījumi. Militāro stāju veido un ietekmē militārā audzināšana, militārā disciplīna, disciplinēšana un nacionālā mentalitāte. Tā ir karavīra profesionālo kvalitāšu būtisks rādītājs.

NAA Satversmes sapulce

Akadēmijas pastāvīgā personāla pilnvarota augstākā koleģiālā institūcija, ko veido ievēlētie pārstāvji no akadēmiskā personāla, akadēmijas vispārējā personāla un studējošajiem. Satversmes sapulces ievēlēšanas kārtību un tās darbības reglamentu nosaka Satversmes sapulces nolikums un Satversmes sapulces Kārtības rullis. Satversmes sapulci sasauc Senāts ne retāk kā reizi trijos gados.

NAA Senāts

Akadēmijas personāla koleģiāla pārvaldes institūcija, kas apvieno akadēmijas mācību, zinātnisko, pārvaldes un saimniecisko darbību,

risina sadarbības jautājumus. Senātā ievēlē akadēmiskā personāla, akadēmijas vispārējā personāla un studējošo pārstāvjus. Senāta darbību un kompetenci reglamentē Satversmes sapulces apstiprināts Senāta nolikums un Kārtības rullis.

nacionālā mentalitāte mentality

Kolektīvās pašapziņas (identitātes) simbols, kas apvieno nāciju un pauž tautas garīgo vienotību, tās intelektuālo, ētisko un morālo potenciālu, veicinot un nodrošinot jaunās paaudzes audzināšanu par savas tautas patriotiem un aizstāvjiem. Nacionālās mentalitātes izpēte palīdz korigēt nacionālo politiku un sabiedrības vadības koncepcijas. Mentalitātes funkcija ir citādu (šev svešu) ideju noteikšana un to adaptēšana savām vajadzībām.

NBS Mācību centrs

LR Aizsardzības ministrijas militārās izglītības īstenošanai dibināta NBS Mācību vadības pavēlniecības štābam pakļauta mācību iestāde instruktoru apmācībai. Tas darbojas uz kursu principa, izsniedzot apmācāmajiem sertifikātu par apmācību programmas apguvi. Sertifikāts dod tiesības iegūt paaugstinājumu amatā un dienesta pakāpē.

nodarbības vadītājs lesson conductor, leader

Karavīrs, kas norīkots vadīt un vada karavīru vai militāras vienības apmācību nodarbību.

operatīvās apmācības operational training

Apmācības, kas pilnveido, saglabā vai uzlabo personālsastāva vai vienību operatīvās gatavības līmeni.

profesionālās kvalifikācijas prasības regulations of professional qualification

Personālsastāvu reglamentējošs dokuments, kas nosaka nepieciešamo zināšanu un praktisko iemaņu līmeni konkrēta dienesta (amata) pienākumu veikšanai. Profesionālās kvalifikācijas prasības (PKP) nosaka, ievērojot vispusīgu konkrētā dienesta (amata) faktiski izpildāmo uzdevumu analīzes rezultātus. PKP izmanto par pamatinformāciju tālākai apmācību dokumentācijas izveidei. PKP uzdevuma numuru

izmanto, lai noteiktu apzīmējumu katras mācību tēmas un citas apmācību dokumentācijas vai uzskates līdzekļa izmantošanai, sasniedzot konkrētos mācību mērķus.

seminārs

seminar

Studiju nodarbības veids, kurā tā dalībnieki (kadeti kopā ar docētāju) klausās un apspriež patstāvīgi sagatavotus studentu ziņojumus un referātus. Semināra mērķis ir attīstīt studentu intelektuālās spējas patstāvīgi, radoši domāt, prasmi saskatīt un novērtēt būtisko, argumentēti analizēt likumsakarības konkrētajos apstākļos.

studiju programma

study programm

Augstskolas darbību reglamentējošs dokuments, kas ietver visas viena akadēmiskā grāda vai

augstākās izglītības profesionālās kvalifikācijas iegūšanai nepieciešamās prasības. Tai ir jābūt akreditētai, to izmantojot, tiek organizētas studentu mācības, lai viņiem varētu piešķirt attiecīgās izglītības kvalifikāciju.

tālmācība

distance learning

Nepilna laika studiju forma, kas interesentiem, kuriem nav pieņemams pilna laika studiju režīms, nodrošina iespēju patstāvīgi iegūt akadēmisko, profesionālo un papildizglītību vai arī apgūt atsevišķus studiju kursus. Tālmācība dod iespēju ievērot individuālos studiju tempus, studiju laiku, atrašanās vietu un nodrošināt racionālu studiju metožu, līdzekļu un formu izmantošanu sadarbībā ar mācību spēkiem.

9. PRETGAISA AIZSARDZĪBA UN SAKARI

aktīvā pretgaisa aizsardzība

active air defence

Tiešie aizsardzības pasākumi, lai pilnīgi novērstu vai samazinātu sekas, ko rada pretinieka darbība gaisa telpā. Šādi pasākumi ietver lidmašīnu iesaistīšanu, elektroniskā kara pasākumus, pretgaisa aizsardzības ieroču lietošanu un tādu ieroču sistēmu izmantošanu, kuru galvenā darbības sfēra nav pretgaisa aizsardzība.

aktīvi elektroniskie aizsargpasākumi

active electronic protective measures

Tādu pārbaudāmu pasākumu veikšana, piemēram, pēc vajadzības mainot raidītāju parametrus, kas savējo spēkiem nodrošinātu iespēju efektīvi izmantot elektromagnētisko spektru.

algoritms

algorithm

1. Noteiktu uzdevumu vai uzdevumu grupas izpildei paredzētu darbību (operāciju) un to izpildes noteikumu vai komandu pēctecība.
2. Priekšraksts, kas nosaka skaitļošanas procesu, pārveidojot datus no kāda sākotnēja stāvokļa uz noteiktu rezultātu.

Algoritmu formālie apraksti ir analogiski priekšrakstiem par programmu pamatdaļām, kuras tos izpilda, tāpēc daudz no konkrēto programmu aprakstam lietotā teksta var izmantot algoritmam, un otrādi.

apslēptais fails

hidden file

Fails, kas neparādās uz monitora ekrāna failu katalogā. Apslēpt var jebkuru failu, lai personām, kurām ir pieeja datoram, būtu apgrūtināta tā atrašana, nolasīšana un/vai sabojāšana.

ārējais (pēdējais) lietotājs

end/finite user

Lietotājs, kurš dažādu uzdevumu atrisināšanai izmanto automatizētās sistēmas vai skaitļošanas tīkla informatīvos resursus un kurš parasti nav šīs sistēmas apkalpojošais personāls.

arhīvs

archive

Organizēts datu vai programmu masīvu kopums, ko ilgstoši uzglabā ārējos mašīnlasāmos nesējos (piemēram, disketēs, magnētiskajās lentēs un/vai CD-ROM), lai nodrošinātu iespēju to izmantot vēlāk. Arhīvu izveides mērķi ir: a) informatīvo vai programmu produktu dublikātu izveide, ja tie tiek pazaudēti vai sabojāti, tos ekspluatējot skaitļotājos; b) datora ārējās atmiņas atbrīvošana no programmām un datiem, kurus nav vajadzīgs operatīvi izmantot daļēji, pilnīgi vai laicīgi.

atbildētājs

respondent

Raidošā stacija, kas ar speciālu kodu automātiski atbild uz RLS pieprasījumu parādīt savu piederību noteiktai atpazīšanas sistēmai.

atribūts

attribute

1. Pazīme, kas raksturo objektu, tā īpašības.
2. Objekta apraksts ar vienu tā pazīmi, piemēram, vārds, uzvārds, dienesta pakāpe u.tml.

atslēga

key

Informatīvs elements, kas nepārprotami identificē ierakstu vai norāda tā atrašanās vietu. Atslēgu var izmantot par noteikta daudzuma, arī masīva, ierakstiem un tā var būt vienā vai vairākos masīva laukos. Par atslēgu var izmantot datu elementu (indeksu, adresi, kodu u.c.) vai datu elementu grupu.

atstarojums no zemes

ground return

Radara signālu atstarojums no zemes, kas parādās uz ekrāna vai tiek reģistrēts kā attēls.

atstarotājs radara maldinātājs

confusion reflector

Elektromagnētisko starojumu atstarojošs objekts, ko izmanto, lai ar šo atstarojumu maldinātu. Dipola, virknes un stūra atstarotājus izmanto kā radaru maldinātājus.

automātiskā sistēma **automatic system**

Vadāmā objekta un automātisko vadības iekārtu kopums, kas darbojas patstāvīgi bez cilvēka līdzdalības. Automatizētā jeb pusautomātiskā sistēmā atšķirībā no automātiskās funkcijas daļēji veic cilvēks operators.

baits

byte

Binārs vārds, kas var ierakstīt un uzglabāt datora atmiņā vienu burtu un ciparu vai cita veida datu simbolu. Baitā katrs simbols tiek ierakstīts bināro ciparu (bitu) veidā ar noteiktu kodu, piemēram, ASCII. Bitu skaitu baitā nosaka tā vietu skaits, kas var būt 8, 16, 32, 64 utt. Baitu nosauc pēc šīs pazīmes. Viens astoņu bitu baita var veidot 256 kombinācijas. Palielinot bitu skaitu, palielinās baitā kodēto kombināciju variantu skaits, piemēram, 16 bitu baitam kombināciju variantu skaits ir 2^{16} , 32 bitu baitam – 2^{32} utt.

bits

bit – binary digit

Vienkāršs divvērtību skaitlis (cipars vai simbols), kas pieņem vērtību «1» vai «0» un kuru izmanto datu ierakstam un uzglabāšanai datorā. Bits ir mazākā binārā vienība, ar kuru mēra entropiju un datorā uzkrājamo informāciju un kurai ir iespējamās tikai divas vērtības. Vērtējuma entropiju, kas ir izteikta bitos, nosaka ar šī vērtējuma ierakstam nepieciešamo simbolu vidējo skaitu.

brīva šaušana

weapons free

Pretgaisa aizsardzības jomā – ieroču lietojuma vadības sistēmas pavēle, kas nosaka, ka ieroču sistēmas ir atļauts lietot pret jebkuriem mērķiem, par kuriem ir skaidri zināms, ka tie nepieder savējo spēkiem.

dati

data

Fakts, jēdziens vai instrukcija, kurai ir nosacīta forma un kuru cilvēks vai automatizētie līdzekļi var ērti pārsūtīt, interpretēt un apstrādāt.

datu abstraktā struktūra **abstract logic design**

Datu struktūra, kas ir funkcionāli noteikta ar tajā izpildāmajām operācijām. Šāda struktūra nav saistīta ar nosaukto objektu tiem.

datu aizsardzība, informācijas aizsardzība **data protection**

Pasākumu kopums, kas nodrošina informatīvās produkcijas īpašnieku tiesības uz šo produkciju. Datu aizsardzību nodrošina valsts un starptautiskie likumdošanas akti.

datu bāze

data base

Informatīvo elementu organizēts kopums, kas ir ierakstīts mašīnlasāmos nesējos un ir paredzēts un derīgs lietotāja dienesta u.c. uzdevumu operatīvai veikšanai, izmantojot datortehniku.

datu bāzes struktūra

database structure

Datu bāzes ierakstu un starp tiem esošo saišu organizācijas princips vai kārtība. Šo struktūru parasti apskata dažādos abstrakcijas (priekšstatu), arī konceptuālos, līmeņos.

datu bāzu administrators

database administrator

Persona, kas atbild par prasību izstrādi datu bāzei/bāzēm, to projektēšanai, realizācijai, efektīvai izmantošanai un nodošanai lietotājiem. Ievērojot automatizētās sistēmas sarežģītību, tai var būt viens vai vairāki datu bāzu administratori.

datu bloks, bloks

data block, block

1. Vairāki cits citam sekojoši loģiskie ieraksti, kas apvienoti vienā fiziskā ierakstā.
2. Piekļūšanas vienība datora ārējai atmiņai.
3. Teksta materiāla izcelts fragments, kuru var izņemt, pārvietot vai pārveidot (modificēt).
4. Skaitļošanas tīklos – par vienotu veselumu uzskatītu noraidāmo datu pēctecība. Parasti tā ir adrese, kontroles summa, kas ļauj atklāt kļūdas, kā arī citi elementi, kurus pieprasa izmantojamā sakaru kanāla protokols.

datuma un laika grupa **date-time group**

Sešciparu grupa, kurai kā piedēklis ir pievienots joslas (zonas) laika apzīmējums. kā arī standartizēts attiecīgā mēneša saīsināts apzīmējums. Pirmais ciparu pāris norāda datumu, otrais – stundu, trešais – minūtes. Mēneša apzīmējumam var sekot attiecīgā gada apzīmējuma divi pēdējie cipari.

dekoders **decoder**

1. Ierīce, kas pārveido kodētu tekstu tā sākotnējā veidā; dekodējošā ierīce. 2. Elektroniska ierīce, kura izvēlas un lieto vienu no datu pārraides veidiem.

dekodēšana **decoding, code translation**

Kodētu datu pārveides process to sākotnējā vai citā nolasīšanai derīgā formā.

dešifrēšana **deciphering, decrypting**

Kodētu tekstu, ciparu u.c. datu pārveides process to sākotnējā vai citā nolasīšanai ērtā formā.

dezinformācija **false information, misleading information**

Informācija, kas neatbilst un maldina tās saņēmēja vai lietotāja subjektīvās realitātes izpratni. Dažādiem subjektiem viens un tas pats datu kopums var būt gan informācija, gan arī dezinformācija.

dupleksie sakari **duplex communication**

Divpusēji sakari, kuros ziņojumu nosūtīšanu un pieņemšanu starp diviem korespondentiem organizē vienlaikus vienā sakaru kanālā. Tie nodrošina lielāku sakaru līnijas caurlaidību nekā simpleksie sakari.

elektroenerģijas avoti **source of electricity**

Iekārtas, kurās notiek dažādu enerģijas veidu (mehāniskās, siltuma, ķīmiskās u.c.) pārveidošanās elektriskajā enerģijā. Ir fiziskie (dažādu tipu ģeneratori, saules baterijas u.c.) un ķīmiskie elektroenerģijas avoti. Ķīmiskie elektroenerģijas avoti ir: a) primārie – galvaniskie

elementi un vienreizējas lietošanas baterijas; b) sekundārie – akumulatori, elektroķīmiskie ģeneratori.

elektromagnētiskais jutīgums **electromagnetic vulnerability**

Kādas sistēmas pazīmes, kuru dēļ elektromagnētiskā ietekme var radīt traucējumus tās darbībā vai pat padarīt to nelietojamu. Skatīt arī *electromagnetic compatibility*.

elektromagnētiskā savietojamība **electromagnetic compatibility**

Kādas ierīces vai sistēmas spēja funkcionēt sava elektromagnētiskā lauka vidē, neradot pārmērīgi lielus elektromagnētiskos traucējumus nekam, kas atrodas minētās ierīces vai sistēmas tuvumā.

elektromagnētiskā starojuma apdraudējums **electromagnetic radiation hazard**

Apstākļi, kuros personālsastāvs, aprīkojums, munīcija vai degviela nonāk bīstami augsta elektromagnētiskā starojuma ietekmē.

elektromagnētiskā vide **electromagnetic environment**

Elektromagnētisko parādību kopums, kas pastāv konkrētā vietā.

elektromagnētiskie pretpasākumi **electronic countermeasures**

Militāras elektroniskas darbības vienības pasākumi, kas saistīti ar elektromagnētiskās enerģijas lietojumu, lai neļautu pretiniekam efektīvi izmantot kādu elektromagnētiskā spektra daļu vai samazinātu šāda izmantojuma iespējas. Ir trīs elektronisko pretpasākumu kategorijas: elektronisko sakaru sistēmu darbības traucēšana, maldināšana vai neitralizācija.

elektroniskā maldināšana **electronic deception**

Elektroniskie pasākumi – elektromagnētiskā starojuma apzināta noraide, transformācija, atkārtota noraide, absorbcija vai atstarošana, lai maldinātu pretinieku vai viņa elektroniskās sistēmas vai novērstu viņa uzmanību, liktu pieņemt kļūdainus lēmumus.

elektroniskā traucēšana electronic jamming

Apzināta elektromagnētiskās enerģijas raidīšana, tās pārraidīšana vai atstarošana, lai mazinātu pretinieka elektronisko ierīču, aprīkojuma un sistēmas darbības efektivitāti.

fails

file

1. Informatīvo elementu identificēta pēctecība vai ierakstu daudzveidība. 2. Nosaukta datu kopuma veselums mašīnlasāmā nesējā. 3. Nosauktas datora ārējās atmiņas apgabals. Faila saturs var būt viens vai vairāki nosaukti loģiskie ieraksti, kas ir apvienoti ar kopēju nosaukumu. Piemēram, faila saturu var veidot noteikts biogrāfisko aprakstu daudzums, no kuriem katrs ir loģiskais ieraksts un kurus ar citiem ierakstiem apvieno kāda kopēja pazīme.

fiziskais ieraksts physical record

Datu daudzums, kuru kā vienotu veselumu nosūta starp datora pamata un ārējo atmiņu. Mašīnlasāmā nesējā (piemēram, disketēs, CD-ROM u.tml.) fizisko ierakstu izveido datu lauka, faila u.c. veidos. Fiziskais ieraksts var būt viens loģiskais ieraksts, tā daļa vai vairāki loģiskie ieraksti.

frekvences modulācija warble

Jūras mīnu karā – skaņu frekvences maiņa, kuras avots atrodas šaurā frekvences joslā, lai pārkļātu frekvenci, uz kuru reaģē mīna.

gaisa telpas kontrole airspace control

Gaisa telpas organizēšanas plānošanas procedūru un izveidotās gaisa telpas kontroles sistēmas darbības un koordinācijas funkciju apkopojums, lai samazinātu risku un lai visas vienības, kas piedalās gaisa, sauszemes un jūras operācijās, varētu efektīvi un elastīgi izmantot gaisa telpu.

gaisa telpas kontroles robežas airspace control boundary

Gaisa telpas kontroles zonas, gaisa telpas kontroles apakšzonas, liela lidojuma blīvuma gaisa telpas kontroles zonas vai lidojumu ierobežojumu zonas sāniskās robežas.

gaisa telpas kontroles sistēma airspace control system

Gaisa telpas kontroles funkciju izpildei nepieciešamo organizāciju, personāla, darbības koncepciju, procedūru un dienestu kopums.

gaisa telpas kontroles zona airspace control area

Gaisa telpa, kuras sāniskās robežas nosaka kaujas operāciju zonas robežas. Gaisa telpas kontroles zonu var iedalīt gaisa telpas kontroles apakšzonās.

gaisa telpas novērošana air surveillance

Sistemātiska gaisa telpas novērošana ar elektronisko, vizuālo un citu līdzekļu palīdzību. To galvenokārt veic, lai identificētu un noteiktu gan savu, gan pretinieka lidmašīnu un raķešu pārvietošanos noteiktajā gaisa telpā.

gandrīz faktiskais laiks near real time

Apzīmējums, kas norāda uz laicīgu datu vai informācijas saņemšanu, kas aizkavējas tikai uz laiku, kas ir vajadzīgs elektroniskiem sakariem un automātiskai datu apstrādei. Tas nozīmē, ka būtiskas kavēšanās nav.

gigabais gigabyte

Atmiņas ietilpības vai ieraksta garuma mērīšanas vienība, kura ir 1 024 megabaiti. Bieži ar gigabaitu (Gb) saprot 10^3 Mb.

hakeris hacker

Persona, kas sistemātiski un nesankcionēti piekļūst datoru sistēmām un tīkliem, lai izklaidētos, krāptu vai radītu zaudējumus, arī izveidotu un izplatītu datorvīrusus. Plašākā izpratnē šo terminu lieto, lai nosauktu programmētājus amatierus, kā arī tos programmētājus, kas nesankcionēti pārstrādā un/vai izplata programmu produktus. Valstīs ar attīstītu informatīvo struktūru hakeru darbību klasificē par nacionālās drošības apdraudējumu un pielīdzina terorismam.

ieraksta tips **record type**

1. Datu tipa apkopojošs nosaukums. 2. Datu bāzēs – ieraksta tips. 3. Ierakstu raksturojošā pazīme, kas nosaka tā iespēju mainīt savu garumu. Pēc šīs pazīmes ierakstus iedala: a) fiksētā ierakstā; b) mainīgā ierakstā; c) nenoteikta garuma ierakstā.

ieraksts **recording, writing**

1. Datu apmaiņas vienība starp programmu un datora ārējo atmiņu (*angl.* record). 2. Datu fiksēšanas process informācijas nesējā vai šī procesa rezultāts (*angl.* writing). Ierakstā var būt viens informatīvais elements.

ierobežota šaušanas pavēle **weapons tight**

Pretgaisa aizsardzības jomā – ieroču lietojuma vadības sistēmas pavēle, kas nosaka, ka ieroču sistēmas ir atļauts lietot vienīgi pret mērķiem, kas neapšaubāmi ir atpazīti kā pretinieka mērķi.

ieroču sistēmu iedalīšana **weapons assignment**

Pretgaisa aizsardzības jomā – process, kurā ieroču sistēmas iedala atsevišķai, par konkrētiem pretgaisa aizsardzības pasākumiem atbildīgai vienībai.

indekss **index, code, notation, mark, symbol**

Nosacīta zīme (arī vārds, vārdu kopums, cipars, burtu vai burtu un ciparu kods u.tml.), kas nosauc noteiktu jēdzienu un kuru izmanto rezultātu klasifikācijas ierakstam, kā arī meklēšanas objektu identifikācijai informatīvajos meklēšanas masīvos: 1) adreses norādītājs; 2) rādījumu kopums, ar kuru palīdzību var atrast ieraksta datus failos; 3) daudzlīmeņu indeksa sistēmas hierarhiskās struktūras līmenis.

informācija **information**

Apkārtējo pasauli un cilvēka darbību konkrētā sabiedrības attīstības posmā objektīvi atainojošas ziņas vai dati, dažādi cilvēkam interesanti aspekti un sastāvdaļas, kas ir materializētas cilvēka vai automatizēto līdzekļu ērtai lietošanai, pārraidei un/vai apstrādei (pārveidei).

informācijas bāzes struktūra **information support structure**

Atbilstoši noteikumiem sakārtots informācijas elementu ierakstu kopums, kas veido informatīvo bāzi un nodrošina automatizētās sistēmas funkciju izpildi.

informācijas izrāvums **soundbyte**

Kāda vēstījuma neliela daļa, kas tiek sniegta vai saprasta kā patstāvīgs vēstījums. Bieži šādi ar nolūku vai bez tā netiek ievērots kopējā vēstījuma konteksts.

informācijas resursi **information resources**

Zinātnes attīstības un cilvēku praktiskās darbības laikā iegūto, uzkrāto un sabiedriskajā ražošanā un vadībā izmantojamo ziņu kopums. Mūsdienu sabiedrībā IR ir materiālie un vissvarīgākie resursi, kas nosaka tās īpašnieka ekonomisko, politisko un/vai militāro spēku.

informatīvais nodrošinājums **information support**

1. Procesu kopums, kas sagatavo un piedāvā lietotājam speciāli apkopotu zinātniski tehnisko un vadības informāciju. 2. Informācijas klasifikācijas un kodēšanas dokumentācijas un datu masīvu vienota, unificēta sistēma, kuru izmanto automatizētā sistēma.

informatīvā tehnoloģija (IT) **information technology**

Metožu, paņēmieni un līdzekļu komplekss, kas nodrošina informācijas uzglabāšanu, apstrādi, pārraidi un attēlošanu un ir orientēts uz darba efektivitātes paaugstināšanu. IT ir cilvēka un sabiedrības lielākās daļas intelektuālās, vadības un ražošanas darbības sastāvdaļa.

informatīvo tehnoloģiju drošība, **informatīvā drošība** **information technology security,** **information security, data security**

1. Pazīme, kas nosaka, ka modernie informatīvo tehnoloģiju līdzekļi vai to produkti un to izmantošana neapdraud sabiedrību, atsevišķu grupu, indivīdu un/vai apkārtējo vidi. 2. Datortehnikas vai automatizētās sistēmas apstrādāto datu (informācijas) stāvoklis, tās

aizsardzība no iekšējā vai ārējā apdraudējuma. 3. Tiesisko, organizatorisko, tehnoloģisko paņēmienų kopums, kas paredzēts, lai novērstu informācijas nepareizas (gadījuma vai apzinātas) lietošanas radītos informācijas zaudējumus. Informatīvās drošības nodrošināšanas līdzekļi un veidi ir datu aizsardzība, aizsardzība pret nesankcionētu piekļušanu informācijai, arhivācija u.tml.

jēdziens

concept, idea, notion

Domas forma, ar kuru ataino kopējās un īpašās priekšmeta vai parādības pazīmes; spriedumu kopums par objektu, kas ataino šī objekta būtību un ir šī objekta izziņas rezultāts.

kilobaits

kilobyte

Atmiņas ietilpības vai ieraksta garuma mērīšanas vienība, kas ir 1024 baiti. Bieži ar kilobaitu (Kb) saprot 10^3 b.

kodēšana

coding, encode

1. Informācijas sistēmās – tekstu u.c. materiālu pārveides process no vienas simbolu sistēmas citā. 2. Diskrētu paziņojumu atainošanas process ar signāliem, kas ir izveidoti noteiktu simbolu veidā.

kods

code

1. Simbolu kopums, kuram ir kāda jēga un kuru izmanto kodēšanā. 2. Šifrs.

komutators

commutator, switchboard

Sakaru mezglos – tehniska iekārta, kas ir paredzēta vienvēdīgu galaierīču (telefona, telegrāfa, datu pārraides u.tml.) abonentu elektriskajam savienojumam un sakaru kanālu radīšanai, lai izveidotu informācijas noraidīšanas un saņemšanas ceļus.

konfidenciāla informācija **sensitive information**

1. Ziņas par personību, kuras aizsargā likums, ievērojot pilsoņa tiesības netikt slepeni uzraudzītam vai negūt kaitējumu no valsts, jebkurām juridiskām vai fiziskām personām. Šīs pilsoņa tiesības parasti ir pretrunā ar valsts

drošību un interesēm. 2. Jebkura informācija, kas ir jāaizsargā pret nesankcionētu piekļušanu.

konusa marķiera radiobāka

Z-marker beacon

Radiobāka, kuras signāli izplatās vertikāla kūļa veidā. Skatīt arī *cone of silence, fan marker beacon, radio beacon*.

konvertēšana

translation

Sākotnējā informatīvā materiāla vai informācijas pārveidošana, lai to izmantotu jaunos apstākļos vai jauniem mērķiem.

lietotāja identifikators

user identifier

Lietotājam piešķirtais kodētais šifrs (parole), ar kuru reģistrētais lietotājs ieiet sistēmā un kuru sistēma izmanto, lai noteiktu viņa tiesību līmeni, reģistrētu piekļušanas faktu, izpildīto darbu un izmantoto pakalpojumu veidu.

lokācija

directional

Objektu (mērķu) noteikšana pēc to izstarotajiem signāliem (piemēram, skaņas, elektromagnētiskajiem viļņiem) – pasīvā lokācija – vai arī objektu (mērķu) noteikšana pēc objektu (mērķu) atstarotajiem signāliem, kurus izstaro īpašas iekārtas – aktīvā lokācija. Lokācijas iedalījums ir šāds: a) skaņas lokācija (hidrolokācija); b) optiskā lokācija; c) radiolokācija.

lokators

position finder

Iekārta, ar kuru nosaka objektu atrašanās vietas, kustības parametrus, atpazīšanu un sekošanu tiem, notēmē raķetes un artilērijas iekārtas. Atkarībā no lokatora darbībai izmantotajām fiziskajām svārstībām lokatoru iedalījums ir šāds: a) radiolokācijas stacijas (RLS); b) optiskās stacijas; c) skaņas (arī hidrolokācijas) stacijas.

maldinošu signālu pārraide **meaconing**

Imitējošas maldinātājsistēmas darbība, kas saņem radionavigācijas signālus un noraida tos atpakaļ tai pašā frekvencē, lai radītu navigācijas traucējumus. Tā rodas neprecīzi peilējumi, ko

uztver lidmašīnas un uz zemes novietotas stacijas.

militārie sakari

military communications

Informācijas nosūtīšana un pieņemšana bruņoto spēku vai karaspēka daļu vadības sistēmās. Tie ir militārās vadības nodrošinājuma galvenais līdzeklis. Atkarībā no izmantotajām galaierīcēm militāros sakarus iedala: a) telefona; b) telegrāfa; c) faksimila; d) telekodu; e) videotelefona; f) radio; g) radioreleja; h) kosmiskajos; i) optiskajos; j) lāzeru; k) feldjēģeru pasta; l) mehāniskos transportlīdzekļus izmantojošajos. Sakari var būt dublexi un simpleksi, divpusēji un vienvirspusēji.

novērošanas postenis

observation post

Pozīcija, no kuras veic militāro novērošanu vai norāda un koriģē uguns virzienu. Šī pozīcija ir aprīkota ar nepieciešamajām sakaru sistēmām. Šādu posteni var izvietot arī uz lidmašīnas korpusa vai tā iekšpusē.

parole

password

Simbolu vai vārdu slepena kombinācija, kas jāuzrāda lietotājam, lai iegūtu iespēju piekļūt automatizētai sistēmai. Parole ir zināma ierobežotam personu skaitam un to izmanto informācijas u.c. objektu aizsardzībai no nesankcionētas piekļūšanas.

pieprasījums

query, request, interrogation

Paziņojums, kuru ievada automatizētās sistēmas ieejā un kurā ietverta prasība izsniegt informāciju vai piešķirt resursus.

pretgaisa aizsardzība

air defence

Pasākumu kopums, kuru mērķis ir novērst vai samazināt pretinieka gaisa spēku darbības efektivitāti.

Izšķir aktīvo un pasīvo pretgaisa aizsardzību.

pretgaisa aizsardzības darbības zona

air defence action area

Teritorija un gaisa telpa virs tās, kurā parasti, izņemot speciāli noteiktus apstākļus, prioritāti

dod operācijām, kuras veic savējo spēku lidmašīnas un «zeme-gaiss» ieroču sistēmas.

pretgaisa aizsardzības identifikācijas zona

air defence identification zone

Noteikta apjoma gaisa telpa, kurā ir nepieciešams ātri identificēt lidmašīnas, noteikt to atrašanās vietas un tās vadīt.

pretgaisa aizsardzības ieroču efektivitātes zona

fire-power umbrella

Noteiktu izmēru zona, kas iezīmē gaisa telpu, kurā kuģu pretgaisa aizsardzības ieroču uguns var apdraudēt lidaparātus un kurā ir spēkā īpaši pasākumi savējo lidaparātu identificēšanai un darbībai.

pretgaisa aizsardzības operāciju zona

air defence operations area

Ģeogrāfiska zona, kurai izstrādā īpašas procedūras, lai novērstu pretgaisa aizsardzības operāciju un cita veida operāciju savstarpējo saskari. Tā var ietvert vienu vai vairākas šādas zonas: 1) pretgaisa aizsardzības darbības zonu; 2) pretgaisa aizsardzības zonu; 3) pretgaisa aizsardzības identifikācijas zonu; 4) pretgaisa aizsardzības uguns aizsega zonu.

pretgaisa aizsardzības rajons

air defence region

Pretgaisa aizsardzības zonas ģeogrāfiskā sadalījuma apakšvienība. Rajonus sīkāk sadala pretgaisa aizsardzības sektoros.

pretgaisa aizsardzības sauszemes tīkls

air defence ground environment

Tīkls, kas aptver sauszemes lokatorus, vadības un kontroles centrus konkrētā operāciju zonā un kuru izmanto pretgaisa aizsardzības operāciju taktiskās vadības nolūkos.

pretgaisa aizsardzības sektors

air defence sector

Pretgaisa aizsardzības rajona ģeogrāfiskā sadalījuma apakšvienība.

pretgaisa aizsardzības vadības centrs

air defence control centre

Galvenais informācijas, sakaru un operāciju vadības centrs, kas kontrolē un koordinē visas

aviācijas un pretgaisa operācijas, pretgaisa artilērijas un vadāmo raķešu lietojumu, kā arī gaisa uzbrukuma brīdināšanas sistēmas darbību noteiktā pretgaisa aizsardzības atbildības zonā.

pretgaisa aizsardzības zona **air defence area**

Speciāli noteikta gaisa telpa, kurā ir jāplāno un jānodrošina pretgaisa aizsardzības pasākumi.

pretgaisa operāciju centrs **anti – aircraft operations centre**

Pretgaisa aizsardzības komandiera taktiskais štābs. Centra darbības mērķis ir vākt un izvērtēt informāciju, izplatīt ar pretgaisa aizsardzību saistītas izlūkziņas, tādējādi veicot sev pakļauto vienību operatīvo vadību.

pretgaisa uzbrukuma operācijas **offensive counter air operation**

Operācijas, kuru mērķis ir iznīcināt, sagraut vai ierobežot pretinieka gaisa spēku potenciālu iespējami tuvāk tā bāzēm.

radara traucējumi **radar clutter**

Nevēlami signāli, atstarojumi vai attēli uz radara ekrāna, kas traucē meklēto signālu novērošanu.

radio **radio, wireless**

Ziņojumu (signālu) noraidīšanas un uztveršanas veids, izmantojot radioviļņus. Radio plaši izmanto militāros nolūkos: a) sakariem, b) objektu atklāšanai un to atrašanās vietas noteikšanai (radiolokācijā); c) attēlu noraidīšanai u.c. nozarēs.

radiodati **radiodata**

Radiostacijas frekvences (frekvenču paketes), indeksi, paroles, izsaukumi (adrešu kodi), kā arī izsaukumu tabulu atslēgas u.c. dati, kas nepieciešami radioapmaiņai.

radioelektronisko traucējumu stacija **radionics jamming station**

Tehniska iekārta, kas rada aktīvos traucējumus, lai nomāktu vai vājinātu pretinieka radioelektroniskos sakarus, lokācijas, navigācijas, ieroču tēmēšanas sistēmas u.c. elektronisko ierīču darbību. To iedalījums: a) maskējošās;

b) imitējošās traucējumu stacijas. Tās var izvietot uz kustīgiem objektiem vai stacionāri.

radiokompas **radiocompass**

Borta navigācijas ierīce, kura mēra leņķi starp lidmašīnas (helikoptera) asi un radiobākas vai raidošās rāčijas azimutu. Radiokompasu izmanto, lai noteiktu lidlauka atrašanās vietu, nolaistos, kā arī lai veiktu citus uzdevumus.

radiokontrole **radiocontrol**

Noteiktas radiosakaru kārtības kontrole, lai pārbaudītu karaspēka daļas un savienojumu slēpto vadību, darbības režīmus, radiomaskēšanos, iekārtu tehniskās ekspluatācijas prasības un radiosakaru noteikumu izpildi.

radiolokācijas bāka **radar**

Navigācijas uztvērējraidītājs, kas darbojas kopā ar radiolokācijas staciju un ir novietots kustīgā objektā (piemēram, lidmašīnā, kuģī u.tml.). To novieto konkrētā ģeogrāfiskā punktā, ieslēdz pēc mobilās RLS pieprasījuma un tas izstaro kodētus signālus, pēc kuriem nosaka radiolokācijas bākas azimutu un attālumu līdz tai.

radiolokācijas stacijas klusā zona **dead zone**

Radiolokācijas stacijas darbības zonas daļa, kurā radioviļņi nevar izplatīties vai to izplatīšanās ir apgrūtināta.

radiostacijas jauda **power of radiostation**

Radiostacijas enerģētiskais raksturojums. Militāro radiostaciju iedalījums pēc jaudas ir šāds: a) mazjaudīgās (līdz 10W); b) vidējās jaudas (līdz 1kW); c) jaudīgās (līdz 10kW); d) lielās jaudas (līdz 1MW); e) superjaudīgās (virs 1MW).

radioviļņi **radio waves**

Elektromagnētiskie viļņi, kuru garums ir lielāks par 0,1 mm ($f \leq 3 \cdot 10^{12}$ Hz). Saskaņā ar starptautisko reglamentu radiosakarus pēc frekvences iedala deviņos diapazonos no 4 līdz 12. 8–11 diapazonu sauc par ultraīsviļņiem (UĪV).

redzes sakari**communication of vision**

Komandu un signālu nodošana un saņemšana, izmantojot signālierīces (karodziņus, ugunis, pirotehniskās ierīces), kurus uztver redzes orgāni.

retranslācija**relay**

Signālu pieņemšana starppunktā (retranslatorā), to pastiprināšana un pārraidīšana uz citu retranslatoru vai galapunktu. Lieto, lai palielinātu sakaru attālumu.

retranslators traucētājs**repeater – jammer**

Ierīce, kas darbojas kā raidītājs un uztvērējs, kura pastiprina, pavairo un retranslē saņemtos signālus maldināšanas vai traucējumu radīšanas nolūkā.

sadalīšanās**break-up**

1. Meklēšanā ar radaru – viena nepārtraukta atstarota signāla sadalīšanās vairākos atsevišķos atstarotos signālos, kas atbilst dažādiem objektiem vai struktūru grupējumiem. Sadalīšanās ir atkarīga no daudziem faktoriem, ieskaitot attālumu, stara platumu, pastiprinājuma regulēšanu, objekta izmēru un attālumu starp objektiem. 2. Attēlu interpretācijā – palielināšanas vai pievilkšanas rezultāts, kad attēlotais objekts zaudē savu identitāti, līdz attēls pārvēršas par nejaušu tonālo laukumu sēriju.

saīsinājumu šifrs**brevity code**

Šifrs, kas negarantē drošību, bet kura izmantojuma vienīgais nolūks ir saīsināt ziņojumu garumu, nevis slēpt to saturu.

sakaru dublēšana**duplicate of connections**

1. Vairākkārtēja sakaru nodrošināšanas darbību izpilde, lai sakari būtu stabili. Tā paaugstina nosūtītā ziņojuma mērķa sasniegšanas varbūtību. 2. Sakaru līdzekļu (iekārtu) galveno elementu (bloku, iekārtu) rezerves elements, kas ir ieslēgts kopējā shēmā un galvenā elementa darbības pārtraukuma gadījumā pilda tā funkcijas.

sakaru kanāls**communication channel**

Raidošas un uztverošas tehniskas iekārtas un signālu izplatīšanās vide, kas, ieslēdzot raidošās un uztverošās gala pakāpes aparāturu, ļauj veidot vienu vai vairākus sakarus. Sakaru kanālu iedalījums pēc gala pakāpes veida: telefona, telegrāfa, faksimila, telekoda, televīzijas u.c. kanāli. Sakaru kanāls var būt simplekss vai duplexs.

sakaru līnija**communication line**

Tehnisko iekārtu kopums un signāla izplatīšanās vide, kas nodrošina viena vai vairāku sakaru kanālu izveidošanu. Atkarībā no pieņemamajiem signāliem sakaru līnija var būt: a) elektriskā; b) skaņas (akustiskā); c) optiskā (gaismas). Elektriskās sakaru līnijas iedala: a) radiosakaru līnijās (radioreleju, troposfēras, kosmosa u.c.); b) vadu sakaru līnijās (gaisa un kabeļu); c) kombinētajās sakaru līnijās.

sakaru līnijas ietilpība**capacity of communication line**

Sakaru līnijas raksturojuma rādītājs, kas norāda, kāds ir maksimālais telefonu, telegrāfa u.tml. kanālu skaits, kurus var nodibināt sakaru līnijā, vai kāds ir informācijas pārraides maksimālais ātrums.

sakaru sistēma**system of communication**

Sakaru veidu un līdzekļu kopums, kas tiek radīts bruņotajos spēkos un to karaspēka daļās, lai vadītu bruņotos spēkus militārajās operācijās, kaujās un ikdienā. Tā var būt stacionāra vai pārvietojama.

sakaru virziens**direction of communication**

Līnijveida (kanālu) sakaru organizācijas veids starp diviem vadības punktiem (komandieriem, štābiem, komandpunktiem), ar kuriem šie punkti ir savienoti tieši. To var izmantot jebkuru sakaru veidu organizēšanai.

savstarpējo traucējumu novēršana**prevention of mutual interference**

1. Organizatoriskas vai tehniskas procedūras, ko veic, lai novērstu traucējumus starp savējo spēku

aktīviem vai aktīviem un pasīviem elektromagnētiskajiem un akustiskajiem sensoriem. 2. Zemūdeņu operācijās – procedūru sistēma, lai novērstu gan zemūdens sadursmes starp savējo spēku zemūdenēm, starp iegrimušām zemūdenēm un savējo spēku kuģu vilkiem priekšmetiem vai starp iegrimušām zemūdenēm un jebkādiem citiem zemūdens objektiem, gan arī lai novērstu traucējumus citiem pasākumiem zem ūdens.

segvārds codename

Vārds vai burtu un ciparu kopums, ar kuru nosauc sakaru centrus (mezglus, sakaru stacijas (rācības)), apakšvienības un komandierus, kā arī citas amatpersonas, lai noslēptu pretiniekam to patieso nosaukumu, izsaucot un atbildot tehniskajos sakaru līdzekļos.

selektīvā traucēšana spot jamming

Konkrēta kanāla vai frekvences traucēšana.

signālu tabulas signal tabular

1. Tabulas, kurās noteiktā formā pārveido atklāto komandu un rīkojumu tekstus, t.i., dokumentus, kurā ir atainota militāro operāciju slēptā vadība. To parasti izveido karaspēka daļas štābs. Šīs tabulas veido apakšvienību vadībai nepieciešamie vārdi un vārdu grupas un katram vārdam vai vārdu grupai piešķirtie kodi (parasti ciparu kopas). 2. Karavīru ierindu, automašīnu vai kaujas tehnikas kolonnu vadībai nepieciešamie signāli, kurus uztver ar redzi un rāda ar roku, karodziņiem, gaismas avotiem.

simpleksie sakari simplex communication

Divpusējie telefona, telegrāfa vai radiosakari, kuros vienā sakaru kanālā pēctecīgi notiek ziņojumu nosūtīšana un pieņemšana starp diviem korespondentiem.

skaņas sakari acoustic communication

Balss vai ar akustiskajām ierīcēm pastiprināti balss vai mehāniskie skaņas sakari, piemēram, svilpieni, sirēnas u.tml. Tos izmanto komandu

došanai nelielos attālumos un tie var būt vienpusēji un divpusēji.

šaušana aizliegta weapons hold

Pretgaisa aizsardzības jomā – ieroču lietojuma vadības sistēmas pavēle, kas nosaka, ka ieroču sistēmas ir atļauts lietot vienīgi paš aizsardzības nolūkā vai izpildot pavēli.

šifrs cipher

Kods, kura nozīme un lietošanas noteikumi ir zināmi ierobežotam personu skaitam. Šifru izmanto informācijas u.c. objektu aizsardzībai no nesankcionētas piekļūšanas.

telefona sakari telephone communication

Runas informācijas noraidīšana un pieņemšana sakaru kanālos. Izmanto karaspēka daļas vadībā un vadības punktu iekšienē.

telefona stacija (centrs) telephone station (center)

Tehnisko līdzekļu komplekss, kas komutē sakaru kanālus telefona sakaru tīklā. Parasti ir sakaru mezgla sastāvdaļa.

telegrāfa aparāts ticker, sender

Gala sakaru aparātūras veids, kas noraida un pieņem telegrāfiskos ziņojumus. Tos iedala: a) nevienmērīgā koda (Morzes koda); b) vienmērīgā koda (burtus pierakstošajos aparātos).

telegrāfa sakari telegraph communication

Burtu un ciparu ziņojumu noraidīšana un pieņemšana sakaru kanālos, kurus obligāti pieraksta pieņemšanas punktā.

televīzija television

Sakaru sistēma attēla pārraidīšanai, ko militārajā jomā izmanto novērošanai, izlūkošanai, kontrolei, sakariem, militārajā vadībā, ieroču tēmēšanas sistēmās, navigācijā, karaspēka daļu un apakšvienību apmācībā, arī trenāžieros.

traucēšana joslās sweep jamming

Šaura elektromagnētiskā starojuma traucējumi, kas notiek uz priekšu un atpakaļ relatīvi platā darba frekvenču joslā.

trokšņu pelengators noise position finder

Hidroakustiska stacija, kas nosaka trokšņu avotus (peldošus objektus, torpēdas, zemūdenes u.tml.) un to azimutu. Atšķirībā no hidrolokācijas stacijas trokšņu pelengators neizstaro enerģiju apkārtējā vidē, tāpēc pretinieks nevar atklāt tā darbību.

uz mērījumiem un tehniskiem raksturojumiem balstīti izlūkdati measurement and signature intelligence

Izlūkdati zinātnes un tehnikas jomā, ko iegūst, analizējot no sensorinstrumentiem iegūtu informāciju, lai varētu noteikt ar avotu, raidītāju vai nosūtītāju saistītas pazīmes un atvieglotu iespējas tos identificēt.

zemūdens skaņas sakari underwater acoustic communications

Sakaru veids, ūdens vidē modulējot skaņas vai ultraskaņas svārstības. Tos nodibina starp kuģiem vai peldošiem un krasta objektiem, kuģiem un zemūdens aparātiem, ūdenslīdziniekiem u.tml. Zemūdens skaņas sakaru attālums ir atkarīgs no raidītāja jaudas, uztvērēja jutīguma, peldošā objekta ātruma un sakaru rajona hidroloģiskajiem apstākļiem.

zināšanas knowledge

Ziņu (datu vai programmu) kopums, kas ataino speciālista (eksperta) zināšanas noteiktā priekšmetiskā jomā un ir paredzēts uzglabāšanai datu bāzēs. Zināšanas ataino varbūtējo situāciju daudzveidību, kas ir saistīta ar noteikta veida objektu stāvokli un noteiktu realizēšanos, kā arī ataino pāreju iespēju veidus no objekta viena veida apraksta uz citu.

10. SAUSZEMES SPĒKI UN TO DARBĪBA

agresija aggression

Jebkurš no starptautiskās likumdošanas (ANO Statūtu u.c.) viedokļa nelikumīgs bruņots vienas valsts uzbrukums otras valsts (nācijas) suverenitātei, izvirzot teritoriālas vai politiskas prasības. Šāda agresija ir smags starptautisks noziegums pret cilvēces mieru un drošību. Agresijas definīciju pieņēma ANO 1974.gada Ģenerālās asamblejas 29.sesijā, kad apstiprināja agresijas pazīmju konkrētas norādes.

aizkavējošā aizsardzība delaying defence

Viens no aizsardzības pamatveidiem, lai aizkavētu pretinieka virzīšanos uz priekšu, ja nepietiek laika un resursu stacionārās aizsardzības izveidošanai. Atkarībā no tās organizācijas tipa iedalījums ir šāds: 1) aizkavējošā aizsardzība vienā pozīcijā. Šādu aizsardzību veic, ja ir nepieciešama īslaicīga pretinieka aizkavēšana. Šim nolūkam izmantojama neliela teritorija ar vienu piemērotu pozīciju un tās organizēšanu parasti plāno kopējā aizsardzības plānā, jo vienas pozīcijas aizstāvēšana ir saistīta ar iespējamo aplenkumu un placdarma izveidi plānota uzbrukuma operācijai; 2) aizkavējošā aizsardzība pozīciju virknē. Tā ir aizsardzība, kad pozīciju virkne kavē pretinieka virzīšanos uz priekšu, pakāpeniski novājinot tā spēkus. Tiek iegūts laiks un grauta pretinieka morāle. Šāda veida aizsardzību izvēlas, ja pretiniekam ir pārāk liels pārspēks, nepietiek laika un resursu stacionārās aizsardzības izveidošanai.

aizkavēšana delayment

Atkāpšanās operāciju veids. Atkāpšanos veic, lai uz noteiktu laiku konkrētā teritorijā palēninātu pretinieka pārvietošanos, nodarot tam zaudējumus, un, ja vien iespējams, apstādinātu pretinieku, neiesaistoties ilgstošā kaujā.

Aizkavēšanas operācijas veic, ja nav iespēju uzbrukt vai aizsargāties. To veic arī situācijās, kad lielākas operācijas plānā paredzēts ar manevru ievilināt pretinieka spēkus konkrētā vietā, lai tos tur iznīcinātu.

Aizkavēšanas mērķis ir palēnināt pretinieka pārvietošanos, nodarīt tam zaudējumus, pašiem neiesaistoties ilgstošā kaujā. Pirms pretinieka trieciena aizkavējošie spēki parasti atkāpjas uz jaunām pozīcijām.

Aizkavēšanas operācijām ir četri posmi: aizkavēšanas pozīciju ieņemšana, atrašanās no pretinieka, pārvietošanās, nākamo aizkavēšanas pozīciju ieņemšana. Veicot minētās darbības, plaši izmanto slēpņus, snaiperus un apvidū jau esošus, kā arī speciāli aizkavēšanai izveidotus šķēršļus.

Parasti aizkavēšanas operācijas veic rotas un lielāku vienību sastāvā. Vads patstāvīgi spēj veikt ierobežota mēroga aizkavēšanu pret nelieliem pretinieka spēkiem.

aizkavēšanas iecirknis sector of delayment

Augstākā komandiera norādīta teritorija, kurā vienība veic aizkavēšanas operāciju.

aizkavēšanas līnija holding line

Augstākā komandiera noteikta līnija, kuru aizkavējošā vienība nedrīkst ļaut pretiniekam pāriet līdz iepriekš noteiktam laikam.

aizkavēšanas operācija delaying operation

Karaspēka operācija, kuras laikā tā spēki, būdami pakļauti pretinieka spiedienam, aizkavē pretinieka spēku virzību, kompensējot teritorijas zaudējumu ar laika ieguvumu un nodarot pretiniekam maksimālus zaudējumus.

aizmugures kaujas operācijas rear area combat

Kaujas operācijas tās darbības dziļuma palielināšanai un nepieciešamo resursu nodrošināšanai, lai saglabātu plānoto operāciju tempu un tā izmaiņas.

aizsardzība defence (Def)

Viena no kājnieku karaspēka taktikas pamatoperācijām. Ir trīs aizsardzības pamatveidi: pozicionālā, aizkavējošā un aktīvā jeb mobilā aizsardzība. Aizsardzība ir kaujasdarbības veids,

kuru izmanto, lai aizsargātu konkrētu teritoriju vai objektu, iegūtu laiku, aizsargātu vai atbalstītu citu vienību operācijas, kā arī lai izvairītos no pārāk lieliem zaudējumiem. Aizsardzībā pāriet pēc komandiera pavēles, kad uzbrukuma vai cita veida kaujas operācijas nav izdevīgas vai perspektīvas. Aizsardzības kaujas izvēlas, lai atvairītu lielu pretinieka pārspēku, kavētu tā virzīšanos uz priekšu, novājinātu pretinieku, nodarot tam lielus personālsastāva un tehnikas zaudējumus.

aizsardzības dziļums **depth of defence**

Visu aizsardzības līniju dziļumu summa. Aizsardzības pozīcijas neveido līnijā, bet novirzīti (šaha lauciņu princips) tā, lai no blakus pozīcijas varētu sniegt uguns atbalstu un segt atkāpšanos. Aizsardzības dziļums ir nepieciešams, lai • slāpētu («amortizētu») pretinieka triecienu, izjauktu tā formāciju, nepieļautu aizsardzības pārrāvumu; • piespiestu pretinieku pārvietoties uz teritoriju, kura dod priekšrocības spēkiem, kas aizstāvas (šķēršļots apvidus, mīnulauki, koncentrētās uguns iecirkņi); • iegūtu laiku pretinieka galveno spēku un uzbrukuma virziena noteikšanai, nepieciešamo manevru izdarīšanai, piespiestu pretinieku iesaistīt rezerves vietās un laikos, kuriem nav izšķirošas nozīmes; • mazinātu pretinieka uguns efektivitāti.

Jo lielāki ir pretinieka spēki, jo lielākam jābūt aizsardzības dziļumam.

aizsardzības māksla **art of defence**

Māksla novest pretinieku (uzbrucēju) līdz tā kulminācijas punktam un dot triecienu, kad visi tā resursi ir izsīkuši un pretinieks vairs nespēj prasmīgi organizēt savu aizsardzību.

aizsegs (slēpšanās iespējas) **concealment**

Vietas punkti un maršruti, kas aizsargā vienību no tiešās un netiešās uguns (aizsegs) un no novērošanas (slēpšanās iespējas).

aizsprotojums **barrier**

Savstarpēji saskaņotas mākslīgo šķēršļu virknes, kas ir izveidotas vai tiek izmantotas aizsardzībā,

lai atklātu, novirzītu, ierobežotu, aizkavētu vai apturētu pretinieka kustību un sagādātu papildu zaudējumus.

aktīvā (mobilā) aizsardzība **active defence**

Īso triecienu («sit un bēdz») aizsardzība, kas pamatojas uz cīņu kustībā. Šādā aizsardzībā, atdodot pretiniekam teritoriju, iegūst laiku, veic aizstāvēšanās, uzbrukuma un atkāpšanās operāciju virkni, dodot pretinieka mobilajiem spēkiem spēcīgus triecienus. Aktīvajā aizsardzībā jāizmanto arī slēpņi, lai nodrošinātu pēkšņu un agresīvu rīcību un spētu ātri atkāpties pēc izšķirošās sadursmes. Aktīvās aizsardzības veikšanai nepieciešama bruņutehnika, kas nodrošina kustīgumu un lielu triecienspēku.

aktivizēšana **activate**

1. Karaspēka specifiskas vienības, posteņa, nometnes, stacijas pilnas vai daļējas darbības sākšana, pamatojoties uz oficiālu pavēli vai rīkojumu, kuru izveide jau agrāk bijusi paredzēta ar kādu nosaukumu vai numuru (darbībai paredzēts personālsastāvs un aprīkojums, bet darbojies nepilnā sastāvā vai pildījis citas miera laika funkcijas). 2. Kuģa, lidaparāta vai citas tehniskas ierīces, kas bijusi rezervē vai pildījusi citus miera laika uzdevumus, sagatavošana aktīvai darbībai militāru uzdevumu izpildei.

amfībija **amphibious vehicle**

Kaujas (desanta) vai tehniskās palīdzības transporta līdzeklis, kas spēj pārvietoties gan pa sauszemi, gan pa ūdens virsmu. Amfībijas peldspēju nodrošina tās hermetizētais korpuss, bet kustību – ūdensgājēju dzinējs (dzenskrūves, ūdensmetēji, kāpurķēdes u.c.). Par amfībiju sauc arī peldošo tanku, kājnieku kaujas mašīnu, bruņutransportieri, hidroplānu ar riteņu šasiju, kas pielāgota to nolaišanās un pacelšanās vajadzībām no sauszemes lidlaukiem un ūdens.

apiešana **turning movement (envelopment)**

Manevrs pretinieka aptveršanai no flangiem un aizmugures. To veic uzbrukuma brīdī, lai pretiniekam dotu triecienu no aizmugures. Apiešanas manevru cenšas slēpt no pretinieka.

apstiprinājums acknowledgement

Adresāta ziņojums sūtītājam, ar kuru tas apstiprina, ka ziņojums ir saņemts un tā saturs ir saprotams.

aptveršana envelopment (hanking attack)

Uzbrukuma manevrs, kurā galvenie uzbrūkošie spēki apiet apkārt pretinieka galvenajām aizsardzības pozīcijām vai šķērso tās, lai nodrošinātu uzdevumu izpildi pretinieka aizmugurē (skatīt arī *turning movement*), kā arī manevrs, kuru veic uzbrukuma laikā, lai pretiniekam dotu triecienu no flanga. Parasti tas notiek ciešā sadarbībā ar citām vienībām, kuras nodrošina uguns atbalstu.

apvidus analīze terrain analysis

Ģeogrāfiskās informācijas savākšana, analīze un interpretācija militārām operācijām. Tā raksturo cilvēku izveidotas apvidus īpašības kopā ar citiem svarīgiem faktoriem, lai paredzētu apvidus ietekmi uz militārām operācijām. Apvidus analīze nepieciešama arī operatīvajai informācijai, sastādot dežūrkartes, ko pastāvīgi veic arī miera laikā.

apvidus iecirkņa noturēšana hold

Kādas pozīcijas vai apvidus saglabāšana savā kontrolē, kad veido ieraktas pozīcijas aizsardzības operācijai, lai noturētu pavēlē noteikto apvidu vai tikai pozīciju, ja tā ir izvēlēta kā vitāli svarīgs apvidus iecirknis.

atbalsta uguns supporting fire

Iepriekš sagatavota artilērijas (mīnmetēju vai ložmetēju) uguns aizsardzības kaujā iesaistīto vienību darbības atbalstīšanai un aizsargāšanai. Atkarībā no mērķa ir šādi atbalsta uguns veidi: 1) dziļuma atbalsta uguns (2–4 km), lai dezorganizētu pretinieka sagatavošanos uzbrukumam vai pretuzbrukumam; 2) tuvā atbalsta uguns (līdz 2 km dziļumam), lai izjauktu pretinieka uzbrukumu, apšaudot tā pozīcijas apakšvienību formēšanas punktus un uzbrukuma laikā; 3) prioritārā atbalsta uguns, kas paredz

pirmo triecienu pretiniekam, ja artilērijai nav jāpilda citi kaujas uzdevumi.

atbalsts support

1. Spēku darbība, lai aizsargātu, papildinātu vai uzturētu citu militāru spēku saskaņā ar direktīvu, pavēli vai rīkojumu, kas apstiprina tādas darbības nepieciešamību. 2. Karaspēka vienība, kas sniedz palīdzību citai vienībai kaujā ar uguni (artilērijas, tanku u.c. vienības), tehniskajiem un citiem līdzekļiem (sapieru, tanku un citas tehniskas vienības). 3. Karaspēka vienības daļa, kas uzbrukuma sākumā atrodas rezervē. 4. Augstākā komandiera vadības elements, kas aizsargā, pavada vai apkalpo citus spēkus kaujas laikā. Piemēram, atbalsta operācijas komandieris, kas pārvalda sabiedroto spēku plānoto sadarbības plānu un kura pienākumos ietilpst operatīvo plānu un pavēļu sagatavošana atbilstoši augstākā komandiera norādījumiem (pavēlēm, instrukcijām vai rīkojumiem).

atbildības apvidus area of responsibility (AOR)

Teritorija, kurā komandierim ir tiesības un pienākums plānot un īstenot dažādas kaujas operācijas.

atiešana exflation

Atkāpšanās operācija, ko veic vienības, kas nokļuvušas kontaktā ar pretinieku. Šīs operācijas galvenais uzdevums ir pārtraukt kontaktu ar ienaidnieku (atrauties no pretinieka) un pārvietoties uz citām drošām pozīcijām nākamā pamatuzdevuma veikšanai. Izšķir divus atiešanas veidus: • atiešana bez pretinieka spiediena (nepiespiestā atiešana); • atiešana pretinieka spiediena dēļ (piespiestā atiešana).

Nepiespiestā atiešana – atiešanas veids, kuras laikā vienība atraugas no neuzbrūkoša pretinieka un virzās uz aizmuguri. Nepiespiestā atiešana jāveic ātri, slēpti, ja nepieciešams, veicot dažādus maldināšanas pasākumus. Ja vien iespējams, atiešanu cenšas veikt naktī vai citos ierobežotās redzamības apstākļos (migla, lietus, sniegputenis, dūmi u.c.).

Piespiestā atiešana – atiešanas veids, kad vienība atraugas un pārvietojas uz aizmuguri

laikā, kad pretinieks uzbrūk. Kad vienība ir atrāvusies no pretinieka un sasniegusi norādīto pozīciju, tā rīkojas saskaņā ar augstākā komandiera turpmākajiem norādījumiem. Piemēram, sedz citu rotas vadu atiešanu, ieņem jaunas aizsardzības pozīcijas vai pārvietojas, lai veiktu citu uzdevumu.

atkāpšanās retreat

Viena no kājnieku karaspēka taktikas pamatoperācijām, kas ir plānota, saskaņota un kontrolēta vienības pārvietošanās virzienā projām no pretinieka. Visas atkāpšanās operācijas notiek tikai pēc augstākā komandiera pavēles, un šīm operācijām jābūt saskaņotām ar citām spēku vienībām konkrētajā kaujasdarbības rajonā. Atkāpšanās operācijas ir vienas no sarežģītākajām kājnieku vienību darbībām, tās iepriekš jāplāno īpaši detalizēti un rūpīgi. Izšķir trīs atkāpšanās veidus: atiešanu, aizkavēšanu un atvilkšanu.

ātrais ziņojums quick report

Ārpuskārtas ziņojums par pretinieku. Tas, tāpat kā jebkurš ziņojums, ir jāsniedz maksimāli ātri, precīzi un pilnīgi. Ja situācija prasa rīkoties nekavējoties, ātrajā ziņojumā par pretinieku jāatbild uz jautājumiem «KAS? KO? KAD? KĀ? CIK?» un jānorāda pretinieka spēku lielums, darbība, atrašanās vieta, vienība, laiks, bruņojums un ekipējums.

ātrā aizsardzība hasty defence

Aizsardzība, kuru organizē, nokļūstot tiešā, neplānotā kontaktā ar pretinieku, kā arī situācijā, kad šis kontakts ir neizbēgams tuvākajā laikā. Nepieciešamība izveidot ātro aizsardzību var rasties visdažādākajos apstākļos. (Piemēram, uzbrukuma laikā pretinieks ir piespiedis vienību apstāties vai arī vienība tikko ir iegājusi norādīto pozīciju vietā; vienība ir nonākusi kontaktā ar pretinieku pārvietošanās (patrulēšanas) laikā; vienība ir saņēmusi pavēli izveidot aizsardzību apstākļos, kad tuvākajā laikā sagaidāma pretinieka parādīšanās konkrētajā teritorijā). Visos šajos gadījumos vienībai ir ļoti maz laika aizsardzības organizēšanai.

ātrā patruļbāze (ĀPB) hasty patrol base

Patruļbāze, ko ierīko neilgam laikam (apmēram 20–30 minūtēm), lai atpūstos, paēstu, nodotu pavēles un instrukcijas, veiktu tuvu izlūkošanu. Ātrās patruļbāzes ierīkošanai izmanto tos pašus principus kā Δ IPB, tikai forma var būt dažāda – trīsstūris, četrstūris, aplis, izstiepts aplis cigāra formā utt. Ložmetējus izvieto figūru stūros un pie tiem norīko sargus. VK īsā laikā izlūko ĀPB vietu un tuvāko apkārtni. Teritoriju ieņem šādi: VK nodaļa, tad visas pārējās nodaļas gājiena secībā (ja bāzi veido mežā, attālums starp nodaļām ir 8–15 m).

Ieņemot ĀPB, jāievēro, ka vadam nedaudz jānoiet nost no sava maršruta, VK jāizlūko teritorija. Pārējie karavīri to sedz, novēro un klausās. Nedrošā situācijā kaujas gatavībā ir katrs karavīrs, drošākā – ložmetēji ĀPB stūros.

atrauššanās breakaway

Vienības manevrs, ko veic, lai izvairītos no tieša kontakta ar pretinieku. Visu atrauššanās metožu pamatā ir manevrs «uguns un kustība» virzienā uz aizmuguri. Attiecīgo metodi konkrētajai situācijai komandieris izvēlas, ievērojot attālumu līdz pretiniekam, pretinieka uguns intensitāti, apvidus īpatnības un laika apstākļus (redzamību).

atslēgas punkti vital ground, key terrain

Taktiski svarīgas apvidus zonas, punkti vai teritorija, kuras ieņemšana un noturēšana dod būtiskas taktiskas priekšrocības jebkurai no karojošajām pusēm, piemēram, valdošās augstienes, ceļu krustojumi, upju brasli, vietas, kur iespējams šķērsot purvus. Izvēloties mērķus, atbalsta pozīcijas un pārvietošanās maršrutus uzbrukuma operācijās, vienības komandierim jāizmanto šo atslēgas punktu dotās priekšrocības, kā arī jāplāno iespējamie draudi.

attālumu kartīte range card

Dokuments, kurā fiksē visus tos šaušanas datus, kas ir nepieciešami, lai atklātu uguni pa norādītajiem mērķiem uguns sektora robežās gan labas, gan ierobežotas redzamības apstākļos. Katram strēlniekam, kurš šauj no tiešās uguns

ieroča, jāsagatavo reglamentā noteiktā attālumu kartīte. Attālumu kartītes ir jāsagatavo divos eksemplāros – viena (kopija) paliek pozīcijās, otru nogādā vada komandierim. Attālumu kartītes sagatavo galvenajām, alternatīvajām un papildu pozīcijām. Attālumu kartītes sagatavo nekavējoties pēc ierašanās pozīcijā neatkarīgi no uzturēšanās ilguma, nepieciešamības gadījumā tās tiek papildinātas. Attālumu kartīte sastāv no divām daļām: skices un datu tabulas. Skices daļā jāiekļauj: magnētiskie ziemeļi, attāluma līnijas (parasti ik pa simts metriem), ieroča apzīmējums, OR, galvenais un papildu šaušanas sektors, nepārredzamās zonas, ložmetējiem – arī TAU līnija, ja tāda norādīta.

atturēšana deterrence

Potenciālā agresora pārliecināšana, ka spiediena vai bruņota konflikta bīstamās sekas būs daudz smagāks nekā iespējamie ieguvumi. Šāda nostāja ir jānodrošina ar iespaidīgu militāro potenciālu un stratēģiju, kuru raksturo neapšaubāmi izteikta politiskā griba attiecīgi rīkoties.

atvilkšana retirement, withdrawal (wdrl)

Atkāpšanās operācija, ko, pārvietojoties uz aizmuguri, veic vienības, kuras nav kontaktā ar pretinieku. Tās vienības komandierim, kurai jāveic atvilkšana, ir jāorganizē iepriekšēja atvilkšanas maršrutu izlūkošana un detalizēti jāplāno vienības darbība atvilkšanas laikā. Atvilkšanas plānā jāiekļauj: atvilkšanas maršruti; secība, kādā vienības pārvietosies; ievainoto, gūstekņu, speciālā ekipējuma, trofeju transportēšana; pārvietošanās formācijas un tehnika katrā operācijas posmā; nepieciešamie drošības pasākumi (novērotāji, patruļas, pārvietošanās apsardze).

avangards advanced guard

Vadošo spēku galvenā sastāvdaļa. Tās pamatuzdevums ir nodrošināt galveno spēku nepārtrauktu virzību uz priekšu. Avangardam ir šādas funkcijas: 1) atklāt un izmantot pārrāvumus pretinieka aizsardzības sistēmā; 2) novērst iespēju, ka vadošo spēku galvenās vienības varētu negaidīti sastapt pretinieka pretestību;

3) likvidēt neliela mēroga pretestību vai, sastopot pretinieka galveno spēku pretestību, piesegt savu galveno spēku izvēršanos.

bāze base

1) Apvidus, kurā atrodas militāras nozīmes būves, kas nodrošina materiāltehnisko vai citu apgādi; 2) vieta, no kuras plāno un atbalsta militāras operācijas.

bīstamā teritorija (zona) danger zone

Jebkura vieta maršrutā, kur komandieris, ievērojot savu situācijas analīzi, paredz iespēju vienībai (vadam, rotai) nokļūt pretinieka uguns un novērošanas lokā. PK maksimāli jācenšas izvairīties no bīstamajām zonām. Ja tomēr vienībai ir jāšķērso šāda teritorija, tad tas jā dara piesardzīgi un cik ātri vien iespējams.

Bīstamās teritorijas (zonas) šķērsošana notiek atkarībā no šīs zonas veida. Bīstamās zonas iedala trijos pamatveidos: 1) *lineārās bīstamās zonas* (satiksmes maģistrāles, meža stigas, teritorijas zem elektropārvades līnijām mežā u.c.) ir nosacīti šauras, bet izstieptas garumā; 2) *lielās bīstamās zonas* (piemēram, plašs lauks starp diviem meža masīviem) ir tik lielas teritorijas, kuras vads nevar apiet, jo pietrūkst laika pamatuzdevuma veikšanai. To tālās malas vai karavīrus, kas uz tām dodas, nav iespējams segt ar uguni no aizsega bīstamo zonu tuvajā malā; 3) *nelielās bīstamās zonas* (neliela pļava, klajš paugurs, bijušās zemnieku sētas vieta u.c.) ir teritorijas, kuras iespējams apiet, neapdraudot pamatuzdevuma izpildei atvēlēto laiku.

brīdinājuma pavēle warning order (WO)

Pavēle, ko dod komandieris, lai atvieglotu kaujas pavēles izpildi. Tai nav noteiktas formas, bet tajā informācijai vienmēr jābūt tik daudz, lai vienība varētu iespējami ātrāk sākt gatavošanos pamatuzdevuma izpildei.

Ja komandiera rīcībā ir pietiekami daudz datu un laika, viņš brīdinājuma pavēlē iekļauj kaujas pavēles visus sešus (sk. *kaujas pavēle*) punktus. Ja laika ir maz, brīdinājuma pavēlē jāiekļauj vismaz četri šādi punkti: 1) operācijas pamatuzdevums; 2) operācijas dalībnieki, spēki,

ieroči, nepieciešamais ekipējums; 3) laiks, kad vienībai jābūt gatavai sākt pārvietošanos; 4) pavēļu grupas tikšanās laiks un vieta.

bruņutanku tehnika **armour (armr)**

Kara tehnikā, kurā ietilpst dažāda tipa kaujas mašīnas ar bruņu aizsardzību. Bruņutanku tehnikas pamatā ir tanki. Tajā ieskaita arī kājnieku kaujas mašīnas, bruņutransportierus, izlūkkaujas mašīnas, kaujas vadības mašīnas un dažādu karaspēka kaujasdarbības nodrošinājuma mašīnu tipus (remonta un evakuācijas tankus, vilcējus u.c.). Bruņutanku tehnikas bruņu aizsardzību iedala pretlādiņu (tankiem un uz to bāzes radītajām mašīnām) un pretložu (pretšķembu) aizsardzībā. Bruņutanku tehniku iedala kāpurķēžu un riteņu tehnikā un tās lielākā daļa ir peldoša un pielāgota aviotransportēšanai. Bruņutanku tehnikas bruņojumā izmanto stobru artilēriju, ložmetējus, ugunsmetējus, raķešu ieročus.

bruņutransportieris **armoured carrier**

Bruņām klāta kaujas mašīna ar riteņu vai kāpurķēžu gaitas iekārtu, ko izmanto mobilo strēlnieku karaspēka personālsastāva transportēšanai un atbalstam ar uguni kaujaslaukā. To izmanto arī izlūkošanas darbu veikšanai, marša apsardzē un patrulēšanā. Speciāli aprīkoti bruņutransportieri transportē artilērijas ieročus (mīnmetējus), evakuē ievainotos, munīciju un citas kravas. Mūsdienu bruņutransportierim ir pilnībā bruņām klāts, hermetizēts korpuss, kas aprīkots ar filtrēšanas un ventilācijas iekārtu. Vairums bruņutransportieru ir peldoši, transportējami ar aviāciju un piemēroti nomešanai ar izpletni, tiem ir nakts redzamības ierīces, aparatūra, kas nodrošina radioaktīvo, ķīmisko un bioloģisko piesārņojumu, iekšējās ugunsdzēsāmās u.c. ierīces. Beztorņa bruņutransportieris parasti ir bruņots ar diviem ložmetējiem (vienu – lielkalibra), bet bruņutransportieris ar torni parasti ir aprīkots ar automātisku 20–30 mm lielgabalu un ložmetējiem. Dažiem bruņutransportieriem ir granātmetēji un prettanku raķešu sistēmas. Riteņu bruņutransportieru pārvietošanās ātrums sasniedz 100 km/h, braukšanas maksimālais tālums –

1 000 km, kāpurķēžu bruņutransportieru pārvietošanās ātrums – 65–70 km/h (peldot – 4–8 km/h), braukšanas maksimālais tālums – 350–400 km. Bruņutransportiera kaujas masa var būt 6–15 t, ietilpība – 10–20 cilvēku.

dalīšanās punkts (DP) **division point**

Apvidus punkts, kurā vienība sadalās, ja uz formēšanās vai kādu citu vietu plānots virzīties pa dažādiem maršrutiem.

desanta kaujas mašīna **airborne combat vehicle**

Bruņām klāta peldoša gaisa desanta karaspēka kāpurķēžu mašīna, kas ir piemērota desantēšanai ar izpletni. Pēc kaujas uzdevumiem, iespējām, konstrukcijas, bruņojuma un masas līdzīga kājnieku kaujas mašīnai (KKM).

dots **pillbox**

Neliels, zems nocietinājums (virszemes daļa), kas aprīkots ar ložmetējiem, prettanku ieročiem, munīcijas krājumu un vietām personāla izvietojumam. Dotu parasti veido aizsardzības vajadzībām kā kapitālu būvi no betona un tērauda, bet tas var būt izveidots arī no smilšu maisiem.

drošības patruļa **security patrol**

Viens no patruļu pamatveidiem. Tās pamatzdevums ir nodrošināt lielāku vienību drošību pārvietošanās, aizsardzības, uzbrukuma vai atkāpšanās operāciju izpildes laikā, kā arī kontrolēt noteiktu teritoriju, lai nepieļautu pretinieka izlūku un nelielu vienību aktīvu darbību.

Drošības patruļas izveido, lai nodrošinātu un garantētu kādas lielākas vienības drošību. Drošības patruļām uzdod veidot ātro aizsardzību pret negaidītiem ienaidnieka uzbrukumiem, kā arī pret izlūku un diversantu darbībām. Tās parasti darbojas tiešā lielākās vienības tuvumā. Drošības patruļu skaitlisko sastāvu nosaka tās pamatzdevums un situācija (no vienas grupas līdz vadam).

Drošības patruļām ir trīs pamatveidi: drošības patruļa stacionāri izvietotas vienības aizsardzībai, drošības patruļa vienības pārvietošanās

aizsardzībai, drošības patruļa noteiktas teritorijas kontrolei.

drošības spēki (DrS) **security forces**

Vienība (-as), kas nodrošina galveno spēku atiešanu. Drošības spēku uzdevums ir slēpt galveno spēku atiešanu un maldināt pretinieku, imitējot parasto vienības darbību pozīcijās. Ja galveno spēku atiešanas laikā pretinieks sāk uzbrukumu, tad drošības spēki sedz savas vienības atiešanu ar uguni. Tiklīdz galvenie spēki sasniedz nākamo pozīciju, noteiktu attālumu no iepriekšējās pozīcijas vai ir pagājis augstākā komandiera noteiktais laiks, DrS komandieris dod pavēli atiet arī drošības spēkiem. Pēc šīs pavēles saņemšanas drošības spēki veic atiešanu, ievērojot to pašu plānu, kuru izmantojuši galvenie spēki. Ja šai laikā pretinieks sāk uzbrukumu, drošības spēki veic piespiesto atiešanu. Jebkurā gadījumā atiešanas laikā DrS vienmēr jāatrodas starp pretinieku un galvenajiem spēkiem.

fiziskā drošība **physical security**

Drošības aspekts, kas ir saistīts ar fiziskiem pasākumiem, lai aizsargātu personālsastāvu, novērstu neatļautu piekļūšanu ekipējumam, iekārtām, materiāliem un dokumentiem, kā arī aizsargātu tos pret spiegošanu, sabotāžu, bojājumiem un zādzībām. Lai panāktu un uzturētu drošību, visos komandlīmeņos ievieš drošības pasākumus (*protective security*) – speciāli organizētu aizsardzības pasākumu sistēmu.

formēšanās punkts (FP) **objective rally point (ORP)**

Droša, maskēta teritorija, kurā notiek grupēšanās operācijai. Uzbrukuma operācijā tajā norīko triecienu, uguns atbalsta un rezerves vienības, tur notiek pēdējā instruktaža. Formēšanās punktā atstāj nevajadzīgo ekipējumu, munīcijas rezerves u.c. Vienībai formēšanās punktā jāveic tikai pašas nepieciešamākās darbības, lai uzturēšanās laiks tajā būtu iespējami īss.

Formēšanās punkts atrodas netālu no uzbrukuma vai izlūkošanas objekta. FP jāatrodas ārpus pretinieka redzamības un dzirdamības, kā arī

vieglo kājnieku ieroču sniedzamības iespējām. Parasti FP izvietots virzienā, kurā vienība plāno pārvietošanos pēc darbību pabeigšanas pretinieka objektā.

FP notiek šādas darbības: 1) objekta izlūkošanas organizācija; 2) iepriekšējā plāna precizēšana, ņemot vērā izlūkojot iegūto jauno informāciju; 3) īsās pavēles izdošana; 4) pēdējā sagatavošanās pirms operācijas, piemēram, maskējuma atjaunošana; sprāgstvielu sagatavošana; īsa atpūta spēku atgūšanai; karagūstekņu roku sasaišu, pirmās palīdzības komplektu un nestuvju sagatavošana; ieroču pārbaude; 5) karavīru un ekipējuma uzskaitē pēc tam, kad darbības pretinieka objektā ir pabeigtas.

frontālais uzbrukums **frontal attack**

Vienkāršākais un visvieglāk vadāmais manevrs, kad pretiniekam dod triecienu no priekšpuses. Šādam manevram nepieciešams liels uzbrūkošo spēku pārsvars un var rasties lieli zaudējumi pašiem uzbrucējiem, jo šai gadījumā triecienu pretinieka pozīcijām dod no to visaizsargātākās puses un iespēja pārsteigt pretinieku ir neliela. Tādēļ frontālo uzbrukumu veic, lai iznīcinātu kādu no vājākajām pretinieka pozīcijām, noturētu pretinieka spēkus uz vietas (tādējādi atbalstot uzbrukumu citā vietā), maldinātu pretinieku, kā arī tad, kad uzbrūkošo spēku rīcībā ir maz laika vai arī tiem ir ļoti liels pārsvars.

«gaiss–zeme» operāciju sistēma **air-ground operations system**

Sauszemes un/vai gaisa spēku sistēma, kas nodrošina sauszemes spēku pavēlnieku ar attiecīgajām iespējām saņemt no pakļautajiem sauszemes spēku vienību komandieriem gaisa spēku atbalsta pieprasījumus, apstrādāt tos un nosūtīt tālāk atbildīgajai instancei, kā arī ātri izplatīt informāciju un izlūkošanas datus.

ietekmes zona **area of influence**

Teritorija, kurā komandieris ir spējīgs tieši ietekmēt kaujas vai cita veida operāciju norisi. Tas var notikt, izmantojot manevrēšanas vai uguns atbalsta sistēmas, kuras viņš parasti vada vai kontrolē.

ievainots kaujā **wounded in action**

Kaujas zaudējums, kas netiek iekļauts kategorijā «nogalināts kaujā» un kas ietver militārpersonas, kuras ir ievainotas kaujas apstākļos ārēju faktoru vai iemeslu iedarbības dēļ. Ar šo terminu nosauc jebkāda veida ievainojumus un traumas, kas gūtas kaujā, neņemot vērā, vai šie ievainojumi ir gūti tiešā trāpījumā, vai arī cita veida iedarbībā (kontūzija, kaulu lūzumi, apdegumi, jonizējošā starojuma, bioloģisko un ķīmisko kaujas vielu iedarbības sekas u.c.).

instruktāža **briefing**

Iepriekšēja īpašu norādījumu vai informācijas sniegšana. Plaši izmantojama forma, izskaidrojot atsevišķu karavīru vai grupu tiešos uzdevumus vai drošības noteikumus. To izmanto visu rangu komandieri.

interesu zona **area of interest**

Apvidus, kurā komandieris pievērš īpašu uzmanību tajā notiekošo vai plānoto operāciju mērķiem, arī to operāciju mērķiem, kas noris viņa ietekmes, operatīvajā vai/un atbildības zonā, kā arī blakus esošajās zonās.

īsā pavēle **quick order**

Kaujas pavēle, kurā komandieris ietver tikai divus punktus: REALIZĀCIJU un KOMANDAS UN SIGNĀLUS. To dod situācijā, kad laika ir maz, ienaidnieks atrodas netālu, darbības apstākļi kopumā ir zināmi.

Ja kaujas pavēlē jāizdara nelielas korekcijas, komandieris īsās pavēles formā dod tikai šīs korekcijas. Ja labojumi (korekcijas) ir būtiskas, jāizdod jauna kaujas pavēle.

izejas līnija **line of departure (LD)**

Nosacīta līnija, kuru pārejot vienība izkārtojas konkrētā izkārtojumā un vienības karavīri ir gatavi tūlītējai kaujai. Izejas līniju un tās aprakstu norāda kaujas pavēlē uzbrukumam.

izlūkmašīna **reconnaissance vehicle**

Noslēgta īpaši uzlabotas pārgājības riteņu kaujas mašīna, kuras galvenais uzdevums ir izlūkošana. Tā ir bruņota ar ložmetējiem, novērošanas (izlūkošanas) ierīcēm, navigācijas un sakaru iekārtām. Ekipāža sastāv no 4–5 cilvēkiem. Pārvietošanās ātrums pa šoseju – 65–100 km/h, peldot – 6–8 km/h. Maksimālais braukšanas tālums – 500–750 km. Uz izlūkmašīnas bāzes ir izveidotas dažas speciālo uzdevumu kaujas mašīnas.

izlūkpatruļa **reconnaissance patrol**

Viens no patruļu pamatveidiem. Tās pamatzdevums ir pretinieka vienību pozīciju un objektu, jebkuras darbības un taktikas, skaita, sastāva, bruņojuma, kaujasspēju, apvidus, komunikāciju sistēmas izlūkošana, kā arī citas sekmīgai kaujasdarbībai nepieciešamās izlūkinformācijas iegūšana. Izlūkpatruļas ir jāplāno un jāorganizē tā, lai maksimāli izvairītos no tieša kontakta ar pretinieku, jo tas samazina izlūkinformācijas iegūšanas un nogādāšanas iespējamību, kā arī šo ziņu nozīmīgumu.

Izlūkpatruļas pamatzdevums ir iegūt informāciju par pretinieka spēku izvietojumu, spējām, morāli, taktiku un detalizēti – par viņa darbību. Turklāt izlūkpatruļai vienmēr jāpapildina kartes informācija un jāiegūst informācija par apvidu un civiliedzīvotājiem. Labi sagatavotam izlūkpatruļas komandierim jābūt spējīgam dot ieteikumus kājnieku vienības komandierim par turpmāko darbību.

Izlūkpatruļas darbībai izvirza sešas galvenās prasības: mērķtiecību, nepārtrauktību, aktivitāti, operativitāti un laicīgumu, objektivitāti un precizitāti, darba organizācijas slepenību.

izrāviens ar piesegšanu **bounding (overwatch)**

Pārvietošanās metode, kuru izmanto, ja kontakts ar pretinieku ir iespējams. Vienības galvenie spēki pārvietojas komandiera noteiktajā izkārtojumā, bet uz priekšu, flangos un uz aizmuguri redzamības attālumā izvirza drošības patruļas.

izsekošanas patruļa tracking patrol

Specifisks patruļu veids, ko izmanto, lai izsektu atsevišķus pretinieka karavīrus vai vienības. Šādu patruļu karavīriem ir nepieciešama laba prasme atrast un pētīt pēdas, jo izsekošanas gaitā viņiem jāvāc informācija par pretinieku, tā taktiku, apbruņojumu, jāpētī veiktais maršruts, teritorija un apkārtējais apvidus.

Izsekošanas patruļā ir šāda uzdevumu un pienākumu sadale: NK ir navigators, un viņš pilnībā atbild par pamatzdevuma izpildi, pēddzinis seko pretinieka vienības galvenajai grupai, sedzējs atbild par galvenā pēddziņa drošību un, cik iespējams, darbojas kā sava biedra pārinieks. Vadības un aizmugures drošībai norīko karavīru pāri, kas atbild par NK un visas nodaļas drošību no aizmugures.

izvietošanas grupa (IG) quartering party (advance party)

Vienība (-as), kas nodrošina atejošo galveno spēku izvietošanu pozīcijās, uz kurām vienība atiet. Atejošās vienības komandieris var izveidot un nosūtīt speciālu izvietošanas grupu uz pozīcijām, kuras paredzēts ieņemt pēc atiešanas. Šai grupā norīko katras atejošās vienības pārstāvjus, bet lielākām vienībām arī štābus. Izvietošanas grupas uzdevums ir izlūkot pozīcijas, uz kurām vienība aties, kā arī maršrutus uz tām. IG komandieris, ievērojot atejošās vienības komandiera plānu un izlūkošanas rezultātus, norāda katras vienības pozīciju, šaušanas sektoru un NP.

izvirzīšanās gājiens approach march

Kaujas vienības izvirzīšanās pretinieka virzienā, kad tieša saskare ar pretinieku nav novēršama. Karaspēks ir pilnībā vai daļēji izvietots. Izvirzīšanās gājiens beidzas pēc tiešas saskares ar pretinieka sauszemes spēkiem vai ieņemot uzbrukuma pozīcijas.

kājnieku kaujas mašīna armoured personnel carrier

Bruņām klāta mašīna, kas paredzēta uguns atbalstam un personālsastāva pārvadāšanai. Paaugstina karaspēka manevrētspēju, uguns iznīcinošo iedarbību un personālsastāva

aizsardzību. Mūsdienu kājnieku kaujas mašīna ir kāpurķēžu (retāk – riteņu) mašīna ar augstu pārgājību un manevrētspējām, parasti – peldoša, transportējama ar aviācijas līdzekļiem un desantējama ar izpletņi, aprīkota ar filtrventilācijas iekārtu, nakts redzamības aparātiem u.c. aprīkojumu. Maksimālais kustības ātrums ar kāpurķēdēm – 65–75 km/h, ar riteņiem – līdz 100 km/h, uz ūdens – 6–10 km/h. Kaujas masa – 13–28,2 t. Bez ekipāžas (2–3 cilvēkiem) kājnieku kaujas mašīnā var izvietot strēlnieku nodaļu (6–9 cilvēki). Kājnieku kaujas mašīnas bruņojums: 20–30 mm kalibra automātiskais lielgabals, 1–2 ložmetēji, var būt lielāka kalibra ierocis un prettanku vadāmās raķetes, pretložu vai pretšķembu bruņas.

karadarbības zona combat zone

Teritorija, kurā notiek karadarbība vai kas nepieciešama kaujas spēkiem operāciju veikšanai. Tās iedalījums: 1) piefrontes kaujas zona, kas ietver teritoriju uz priekšu no karaspēka aizmugures robežas; 2) aizmugures frontes zona, kurā darbojas karaspēka apgādes vienības.

karavīra kaujas iemaņas fieldskills, fieldcraft

Poligona vai kaujasdarbības apstākļos apgūtas individuālas pamatiemaņas, saistītas ar karavīra praktisko apmācību darbībai reālos apstākļos. No to apguves kvalitātes atkarīga sekmīga kaujas uzdevumu izpilde vienības līmenī.

kaujas kārtība order of battle

Jebkādu militāro spēku personālsastāva, vienību un aprīkojuma identificēšana, skaitliskā sastāva norāde, komandstruktūra un izvietojums.

kaujas mašīna combat vehicle

Pilnīgi vai daļēji bruņām klāta un ar bruņojumu aprīkota kāpurķēžu vai riteņu mašīna, kas paredzēta kaujai, karadarbību izpildei un karaspēka vadīšanai. Kaujas mašīnu iedalījums: sauszemes spēku bruņutanku tehnika (tanki, KKM, BTR u.c.), artilērijas (pašgājējartilērijas iekārta, reaktīvās zālviņuguns palaišanas iekārtas u.c.), pretgaisa karaspēka (zenītraķešu kompleksu

palaišanas iekārtas, zenītpašgājēja iekārtas u.c.), raķešu karaspēka (raķešu tipa «zeme–zeme» palaišanas iekārtas).

kaujas patruļa combat patrol

Taktiska apakšvienība, kas norīkota no galvenajiem spēkiem, lai patstāvīgi iesaistītos kaujā. Viens no patruļu pamatveidiem, ko parasti organizē nodaļas sastāvā, lai aizsargātu galveno spēku priekšējās pozīcijas, flangu vai aizmuguri un vajadzības gadījumos ar kauju iznīcinātu pretinieka vienības un objektus, transportlīdzekļus, komunikācijas, ieņemtu un noturētu konkrēta apvidus atslēgas punktus līdz noteiktajam brīdim vai situācijai. Salīdzinājumā ar izlūkpatruļām kaujas patruļas vienmēr ir lielākas, arī to grupēšana ir sarežģītāka, jo nodaļas personālsastāvs tiek papildināts.

Kaujas patruļu pamatuzdevumi ir uzbrukt pretinieka karavīriem, iznīcināt pretinieka ieročus, tehniku, kā arī ieņemt vai iznīcināt dažādus objektus vai atslēgas punktus, atkārtoti uzbrukt pretinieka spēkiem, lai tos novājinātu. Neatkarīgi no konkrētā pamatuzdevuma katrai kaujas patruļai dod arī sekundāro uzdevumu – iegūt informāciju par pretinieku un apvidu. Kaujas patruļas izmanto gan uzbrukuma, gan aizsardzības kaujas operācijās. Parasti kaujas patruļu veido no viena kājnieku vada.

Pēc uzdevuma kaujas patruļas iedala trijos pamatveidos: reida patruļās, slēpņa patruļās, kontakta patruļās.

kaujas pavēle operation order (OPORD)

Noteikta parauga pavēle (lai nerastos pārpratumi, kaujas pavēle jāraksta iespiestiem burtiem), ko izdod komandieris padoto darbībai kaujas apstākļos. Kaujas pavēlē jāiekļauj šādi seši punkti: 1) APVIDUS, LAIKA APSTĀKĻI – vispārējās ziņas, bet par darbības rajonu – detalizēti un sīki: a) par laiku, b) par gaisa vidējo temperatūru dienā un naktī, c) par vēja stiprumu un virzienu, d) par nokrišņu veidu un intensitāti; 2) SITUĀCIJA: a) pretinieka spēki: izvietojums, sastāvs, bruņojums; stiprās, vājās vietas; iespējamā darbība, b) savējo spēki: augstākā komandiera pamatuzdevums, kaimiņvienību

pamatuzdevumi, c) pievienotie spēki; 3) GALVENAIS UZDEVUMS: kas? ko? kad? kur? kāpēc?; 4) IZPILDE: a) operācijas būtība (detalizēts darbības apraksts pa posmiem), b) uzdevumi padotajām vienībām, c) uzdevumi pievienotajiem spēkiem, d) norādījumi darbību saskaņošanai; 5) KAUJAS NODROŠINĀJUMS: a) pārtika un ūdens, b) ieroči, c) munīcija, d) medicīniskais atbalsts, e) gūstekņi, f) apgērbs un ekipējums, g) transports; 6) KOMANDAS UN SIGNĀLI: a) augstākā komandiera KP, b) mūsu KP un rezerves KP, c) komandas un signāli, d) sakari, e) paroles, f) pulksteņu saskaņošana.

kaujas procedūras battle procedures

Secīgas darbības, kas jāveic, gatavojoties kaujai. To mērķis ir ar vienlaicīgām darbībām nodrošināt kaujas vienību sagatavošanu un informēšanu par situāciju un veicamajiem uzdevumiem.

kaujas spēki combat power (forces)

Spēki, kas atšķirībā no tiem spēkiem, kas iedarbojas uz pretinieku, izmantojot netiešās uguns ieroču sistēmas, iedarbojas uz pretinieku ar savu ieroču sistēmu uguni un manevru vai nodrošina jebkādu citu kaujas atbalstu manevra spēkiem.

Kaujas spēki parasti ir tanku, mehanizēto kājnieku, izlūku un citas kājnieku apakšvienības.

kaujas tehnika

Militārās tehnikas galvenā sastāvdaļa, kas paredzēta tiešai karadarbībai, un tehnika, kas paredzēta tās nodrošinājumam. Sarežģītu daudzfunkcionālu kaujas uzdevumu veikšanai dažāda veida kaujas tehniku apvieno kompleksos (sistēmās). Jebkurai kaujas tehnikas vienībai jāatbilst šādām prasībām: 1) tai jābūt ar šasiju; 2) šasija jāaprīko ar autonomu dzinēju, kas nodrošina tās pārvietošanos; 3) jābūt piestiprinātam bruņojumam, kas nodrošina patstāvīgu kaujasdarbības veikšanu.

kolonnas atstāte column gap

Attālums dziļumā starp kolonnā sekojošām apakšvienībām, kas virzās pa vienu un to pašu maršrutu. To parasti izsaka garuma vienībās no

vienas kolonnas aizmugures līdz nākamās priekšējai daļai. Tā var būt izteikta arī laika vienībās.

komandpunkts

platoon head quarters (PHQ)

Komandiera operatīvās darbības vieta, no kuras vislabāk var pārredzēt un kontrolēt vada darbību. Kopā ar vada komandieri komandpunktā (KP) atrodas piekomandētais artilērijas uguns koriģētājs un vada komandiera nodaļas sakarnieks strēlnieks. Ja komandieris no vienas vietas nespēj pārredzēt visu vadu, tad KP viņš ierīko vietā, no kuras iespējams kontrolēt vismaz lielāko vada daļu. Vadam ierīko rezerves KP, no kura vada komandiera vietnieks spēj kontrolēt pārējā vada darbību. Kaujas laikā vada komandieris un viņa vietnieks atrodas katrs savā KP, lai viena KP iznīcināšanas gadījumā turpinātu kaujas vadīšanu no otra KP. Sanitārs atrodas kopā ar vada komandiera vietnieku. Rezerves KP pārsegtajam bunkuram jābūt pietiekami lielam, lai tajā varētu novietot munīcijas rezerves un ievainotos. Gūstekņu savākšanas punkts atrodas netālu no rezerves KP. Papildu krājumus, materiālus, ekipējumu un kritušos nomaskē netālu no rezerves KP. Vada KP pievieno rotas lauka telefona tīklam un rotas radiosakaru sistēmai. Vadam, cik iespējams, ir jāorganizē savs lauka telefonu un radiosakaru tīkls.

koncentrētās uguns iecirknis

concentrated fire area

Vieta apvidū, kur komandieri nolemj koncentrēt visu viņu rīcībā esošo ugunsspēku. Parasti, nosakot šos iecirkņus, komandiera pamatdoma ir segt bīstamākās pieejas pozīcijām. Šie iecirkņi var būt vairāki; šai gadījumā vienības komandierim tie jānumurē. Viņam jānorāda signāli un komandas, pēc kurām vienībai jāatklāj uguns uz konkrēto koncentrētās uguns iecirkni.

kontakta patruļa

contact patrol

Kaujas patruļa, ko izveido, lai uzturētu kontaktu ar savām vai pretinieka spēku vienībām. Šādas patruļas visbiežāk izmanto situācijās, kad lielākas operācijas īstenošanas laikā augstākajam komandierim ir nepieciešama objektīva

informācija par pretinieka vai mūsu vienību atrašanās vietu, kā arī to darbību.

koordinācijas punkts (KoP)

co-ordinating point

Iepriekš noteikta vieta, kurā vienība var saņemt informāciju, munīciju, pārtiku u.c., precizēt savu atrašanās vietu. Piemēram, nav iespējams izmantot radiosakarus, tādēļ augstākais komandieris noteicis vietu, kurā vienība var saņemt informāciju par pārmaiņām situācijā un augstākā komandiera plānos. Ja to prasa drošības apsvērumi, uz KoP jāšūta tikai izlūki.

koriģēšana

correction

Uguns vadības jomā – jebkuri labojumi apšaudes datus, lai trāpījuma vai sprādziena vidējo punktu tuvinātu mērķim. Tā var notikt individuāli, karavīram šaujot ar savu ieroci, vai pēc komandiera rīkojuma.

lokveida aizsardzība

all-round defence (ARD)

Aizsardzība no visām pusēm. Gan tad, ja vienība, veidojot aizsardzības sistēmu, darbojas patstāvīgi, gan kopā ar citām vienībām, vienmēr jāparedz aizsardzība no visām pusēm (pilns aplis). Spēku sadalījums, veidojot riņķveida aizsardzību, parasti ir šāds: 2/3 spēku vērstas pret pretinieku tieši, 1/3 izvietota tā, lai segtu flangus un aizmuguri. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātos pret pretinieka izlūkiem, diversantiem, desantu, kā arī flanga triecieniem (ja pretiniekam ir izdevies salauzt kaimiņu aizsardzību vai ir mainījies tā uzbrukuma virziens).

makets

mock-up

Pēc mēroga veidots kaujas tehnikas, aparatūras vai ieroča modelis, kuru atkarībā no konstrukcijas īpatnībām izmanto maskēšanās un pretinieka maldināšanas nolūkos, uzbūves izpētei, jaunievedumu izmēģināšanai vai personāla mācībām darbam ar reālu kaujas tehniku, aparatūru vai ieročiem.

maldināšana

deception ruse

Dažādu darbību kopums, kas ļauj iespējami ilgāk saglabāt slepenībā savas kaujas ieceres. Lai to

panāktu, jāmaskējas pret pretinieka zemes un gaisa novērotājiem, jāizsūta kaujas, izlūku un drošības patruļas, jāveido maldināšanas pozīcijas.

mērķa analīze **target analysis**

Potenciālo mērķu izpēte, lai noteiktu to militāro nozīmi, uzbrukuma prioritāti un ieročus, kas ir vajadzīgi, lai panāktu vēlamo postījumu vai iespējamo zaudējumu līmeni.

mērķa apraksts **target folder**

Dokumentu kopums, kas sagatavots darbības plānošanai un veikšanai pret kādu konkrētu mērķi. Tajā ir izlūkošanas informācija par šo mērķi un ar to saistītie materiāli. Šeit ietilpst mērķa informatīvais raksturojums (*target information sheet*), kas ietver tā tehniskās un fiziskās īpašības, sīkas ziņas par precīzu atrašanās vietu, izvietojumu, svarīgumu un par iespējamajiem šķēršļiem to tuvumā (piemēram, lidaparātu lidošana nelielā augstumā). Šo informāciju iegūst, izlūkojot mērķi (*target intelligence*).

mērķis **target**

1. Ģeogrāfiska zona (apvidus), komplekss, iekārta vai konkrēta vienība (-as), ko militārie spēki plāno ieņemt, neitralizēt, iznīcināt vai izmantot citādi. 2. Izlūkošanā – valsts, teritorija, iekārta, institūcija vai persona, ko paredzēts izlūkot. 3. Artilērijā – pavēlē minēta un parasti numurēta teritorija vai objekts, ko paredzēts pakļaut apšaudei. 4. Artilērijas un jūras spēku atbalsta jomā – termins, kas apzīmē paredzēto trāpījuma vietu.

militārā skice **military sketch**

Izlūkinformācijas vizuāla noformēšana, neiedziļinoties detaļās. To izmanto, lai reģistrētu informāciju par konkrēto teritoriju un apvidu, kā arī par dažādiem objektiem. Militārās skices apgādā izlūkus ar detalizētu teritorijas vai objekta attēlu, kurš citādi nav iegūstams. Šīs skices ļauj novērotājiem ne vien saskatīt teritorijas vai objektus no dažādiem redzes punktiem, bet arī precīzi fiksē detaļas, piemēram, drāšu

nožogojumu veidus, telefona līniju vadu skaitu, ūdenstilpju (upju) pašreizējo dziļumu utt. Ir divu veidu militārās skices.

Izlūku vienības galvenais uzdevums ir iegūt visu nepieciešamo, kā arī iespējamo informāciju un ziņot par to. Lai to paveiktu, nepieciešamas ne vien teicamas novērotāja iemaņas, bet arī precīza novērojumu fiksēšana. Novērojumu fiksēšanai izmanto skices, attāluma kartītes un novērošanas datu reģistru.

motorizēta vienība **motorized unit**

Militāra vienība, kas aprīkota ar tās tiešo uzdevumu izpildei nepieciešamiem motorizētiem transportlīdzekļiem, kas ļauj tai vienlaikus pārvietoties ar visu personālsastāvu, bruņojumu un aprīkojumu bez jebkādas citas palīdzības.

mūsu priekšējā līnija (MPL) **forward line of our troops**

Vienības, kuras nosūta patruļu vai kurās patruļai jāatgriežas, kā arī šo vienību priekšējā līnija, objekta perimetrs, kontrolētā rajona robeža, kuru nodrošina NP vai drošības patruļas.

mūsu priekšējās līnijas šķērsošanas punkts (ŠP)

crossing point of forward line of own troops

Apvidus punkts, kurā patruļa šķērso MPL. ŠP izmanto, patruļai dodoties uzdevumā un atgriežoties no tā izpildes (aiziešana un atgriešanās var notikt arī cauri dažādiem ŠP). Visas darbības, to secība, kā arī paroles ŠP ir jāaskaņo ar tās vienības vai objekta komandieri, kuras pozīcijas perimetrs tiks šķērsots.

neķerlauks **compartment**

Teritorija, kura no konkrētas pozīcijas ir ieroča maksimāli efektīvā šaušanas attālumā vai novērotāja maksimālās redzamības attālumā, bet kuru nav iespējams segt ar uguni vai novērot šķēršļu un reljefa īpatnību dēļ. Vienība sedz šo zonu ar netiešo uguni, zemstobra (šauteņu) granātšāvējiem un mīnām. Turklāt vienības komandierim ir jācenšas izmantot šķēršļus (dzeloņdrātis un mīnas) un uguni, lai izveidotu vienotu sistēmu un neatstātu nepārredzamas

(nenosegtas) vietas. Viņš var izvietot arī novērošanas posteņus, lai nepārredzamo zonu novērotu no citas pozīcijas.

neparedzēta pārvietošanās ad hoc movement

Pārvietošanās, kas var notikt jebkurā laikā un ar kuras plānošanu saistītie vajadzīgie vai attiecīgie dati nav pieejami. Šādu pārvietošanos var plānot daļēji vai pilnībā, tiklīdz ir sniegta visa plānošanai vajadzīgā informācija.

neplānotā (ātrā) aizsardzība hasty defence

Aizsardzība, kuru organizē, negaidīti nonākot saskarē ar pretinieku, vai kad saskare ir nenovēršama un drīza. Tai ir nepieciešamība acumirkļī novērtēt un prasmīgi izmantot konkrētā apvidus īpatnības.

nodaļas pozīciju shēma section card

Grafisks dokuments, ko sagatavo katrs nodaļas komandieris, ievērojot vada aizsardzības plānu un izmantojot ieroču attāluma kartītes, lai atvieglotu nodaļas aizsardzības plānošanu un uguns kontroli. Nodaļas komandierim jā sagatavo pozīciju shēma divos eksemplāros. Tajā jāiekļauj: 1) magnētiskie ziemeļi; 2) OR – gan vada komandiera noteiktie, gan paša norādītie, kā arī attālumi līdz tiem; ieroču galvenās pozīcijas; 3) nodaļas alternatīvās un rezerves pozīcijas; 4) blakus vienību šaušanas sektors un sev tuvāko pozīciju malējās robežas; 5) ieroču veids katrā pozīcijā, to galvenais un papildu šaušanas sektori; 6) NP un nodaļas komandiera pozīcija, nepārredzamās zonas, arī ar granātšāvējiem (atbalsta uguni) nosegtā daļa; 7) nakts redzamības ierīču izvietojums; 8) šķēršļi, mīnas un lamatmīnas; 9) ložmetēju TAU līnijas, ja tādas norādītas; 10) sastādītāja amats (vads, nodaļa), pakāpe, uzvārds, datums un sastādīšanas laiks.

nogriezējpozīcija blocking position

Aizsardzības pozīcija, kas atrodas tādā vietā, lai neļautu pretiniekam piekļūt noteiktai zonai vai nepieļautu tā pārvietošanos noteiktā virzienā.

nostiprināšana binding

Priekšmetu stiprināšana uz pārvietojamas platformas, kuru sauc par transporta platformu (paleti).

novērošanas metodes methods of observing

Kaujas reglamentos paredzētas informācijas iegūšanas metodes, kuras novērošanas punkta karavīriem jāizmanto savā darbībā. Parasti izmanto šādas metodes: secīgo novērošanu, netiešo novērošanu, kombinēto novērošanu.

Secīgā novērošana – novērošana lēnām jāsāk no viena sākumpunkta, virzot skatu pa labi, pēc tam pa kreisi.

Netiešā novērošana – uzmanības koncentrēšana uz kādu noteiktu objektu, ja vienlaikus jānovēro arī blakus objekti. Tā ļauj turēt redzes lokā objekta kontūras.

Kombinētā novērošana – izmanto secīgo un netiešo novērošanu.

novērošanas postenis (NP) observing post

Neliela stacionāra karavīru grupa (izlūkpatruļa). Novērošanas posteni izveido, lai ilgāku laika periodu (galvenā atšķirība no izlūkgrupas) novērotu konkrētu objektu, teritoriju vai satiksmes maģistrāli. NP var izmantot ne tikai izlūkojot, bet arī organizējot drošību kādai vienībai, piemēram, aizsardzībā.

NP ir šādi uzdevumi: iegūt izlūkinformāciju, kontrolēt noteiktu teritoriju, brīdināt par pretinieka tuvošanos, koriģēt atbalsta uguni, segt nelielas atstarpes starp vienības (vada) aizsardzības pozīcijām.

Pēc novērošanas objekta tipa NP iedala divos pamatveidos: 1) objekta NP – koncentrē novērošanu uz vienu konkrētu objektu, piemēram, tiltu, ceļu krustojumu u.tml.; 2) teritorijas NP – pārskata lielāku teritoriju. Latvijas apstākļos šāda tipa NP izmanto reti.

NP pozīcijai ir jāatbilst šādām prasībām: 1) jābūt iespējai novērot visu pavēlē norādīto zonu platā novērošanas leņķī, attālums starp NP un objektu – ne lielāks par 1 km; 2) jābūt slēptai pieiešanas un atkāpšanās iespējai, kā arī slēptai izejai NP un izejai no NP; jābūt efektīvam aizsegam pret pretinieka uguni un novērošanu (parasti

novērošanas postenis ierokas); 3) jābūt iespējai uzturēt sakarus, lai pretinieks neatklātu NP (radiosakarus izmanto tikai galējas nepieciešamības gadījumā); 4) jābūt iespējai izmantot īpašas «pastkastītes» 1–2 km attālumā no NP, uz tām pēc informācijas jāsūta speciāli norīkotas patruļas.

novērošanas un šaušanas iespējas observing and firing possibilities

Novērošanas un šaušanas rezultativitātes novērtējums kaujasdarbībā, novērtējumu veicot no vienības izvietojuma vai citām atsevišķām vietām, no kurām var pārrēdēt pretinieku visā tā vienību darbības zonā.

operatīvā (sevišķu uzdevumu) grupa task force

1. Vienību pagaidu grupējums, kas pakļauts vienam komandierim un izveidots konkrēta uzdevuma izpildei. 2. Vienību daļēji pastāvīgs grupējums, kas pakļauts vienam komandierim ilgstoša konkrēta uzdevuma izpildei. 3. Flotes sastāvdaļa, kas izveidota pēc augstākā komandiera lēmuma īpaša uzdevuma veikšanai.

orientieris (OR) reference point

Apvidū viegli atrodams un identificējams punkts, kas apkārtnē izceļas. Tas var būt gan mākslīgas, gan dabiskas izcelsmes. Aizsardzībā komandieris parasti norāda ne vairāk kā piecus orientierus, tos numurējot no labās puses uz kreiso. Apakšvienību komandieri var norādīt papildu orientierus, taču komandiera noteiktos orientierus un to numerāciju viņi nedrīkst mainīt.

pamatuzdevums (galvenais uzdevums) main task

Konkrēts uzdevums, kas vienībai jāizpilda kaujas operācijas gaitā. Apakšvienību komandieriem ir jāizprot ne tikai savs, bet arī augstāko komandieru pamatzdevums – nodoms, lai, mainoties situācijai, vienība tomēr izpildītu savu uzdevumu, tādējādi garantējot arī augstākā komandiera nodoma – vienību saskaņotas darbības – izpildi.

panorāmas skice area sketch

Teritorijas vai objektu attēlojums tādā mērogā, kādā izlūki tos saskata no sava redzes punkta. Šī skice detalizēti raksturo konkrēto teritoriju vai objektu.

Panorāmas skicē jāietver šāda informācija: 1) sastādītāja vads, nodaļa, pakāpe, uzvārds; 2) zīmējums un piezīmes; 3) skices nosaukums; 4) izlūku pozīcijas koordinātas; 5) laika apstākļi; 6) magnētiskais azimuts caur skices centru; 7) datums un laiks.

Panorāmas skice ir jāizmanto tad, kad jāizlūko atsevišķs objekts (piemēram, viensēta, noliktava, tilts u.c.) un neliela teritorija, kurā šis objekts atrodas.

pārgājiens foot march

Pārvietošanās metode, kuru izmanto, ja kontakts ar pretinieku nav gaidāms un ir nepieciešams pietiekami liels pārvietošanās ātrums. Pārgājiena laikā vienība kompaktā izkārtojumā (visbiežāk kolonnā vai vienību kolonnās) maksimāli iespējamā ātrumā pārvietojas pa norādīto maršrutu.

pārskrējiens bound

Atsevišķa kustība no aizsega līdz aizsegam, kuru karavīri izmanto sauszemes operācijās bieži un it īpaši apšaudes laikā.

pārtraukt abort

Komanda. 1. Pārtraukt uzdevuma izpildi jebkādu iemeslu dēļ, izņemot pretinieka darbību. Tas var notikt jebkurā laikā pēc uzdevuma veikšanas sākuma un pirms tā izpildes. 2. Pārtraukt lidmašīnas pacelšanos vai raķetes palaišanu.

pārvietošanās formācija movement formation

Karavīru un vienības sastāvdaļu (nodaļu, grupu, pāru) savstarpēji saistīts izkārtojums uzdevuma veikšanai. Formācijai jānodrošina, lai komandierim pārvietošanās laikā būtu iespēja efektīvi kontrolēt un vadīt vienību, ņemot vērā konkrētās situācijas analīzi un apakšvienības pamatzdevumu.

pārvietošanās metode method of movement

Veids, kādā vienība pārvietojas apvidū. Pārvietošanās metode nenosaka formācijas veidu. Dažādas pārvietošanās metodes pieļauj dažādu formāciju izmantošanu. Tas ir attiecināms arī uz distanci starp nodaļām, grupām, karavīriem. Tā mainās atkarībā no veicamā pamatuzdevuma, pretinieka, apvidus īpatnībām, redzamības un citiem faktoriem.

Vienības taktiskās pārvietošanās metožu pamatā ir karavīru individuālās pārvietošanās metodes (tipveida pārvietošanās, īsi pārskrējieni no aizsega līdz aizsegam, kā arī līšana un rāpošana), ko apgūst, mācoties lauka kaujas iemaņas

pašgājējartilērija self-propelled artillery

Artilērija, kuras bruņojumā ir artilērijas ieroči un iekārtas uz pašgājējas mašīnas bāzes. Pašgājējas var būt: haubices, lielgabali, zenītieroči, bezatgrūdes ieroči, mīnmetēji un reaktīvās artilērijas un prettanku raķešu kompleksa palaišanas iekārtas.

pašgājējartilērijas iekārta self-propelled artillery mount

Artilērijas aprīkojums uz pašgājējas mašīnas bāzes. Paredzēta tiešai tanku un kājnieku pavadīšanai kaujaslaukā, artilērijas uzdevumu izpildei, kustīgo vienību atbalstam un cīņai ar pretinieka tankiem. Pirmo reizi parādījās Pirmā pasaules kara laikā, taču atsaucību guva tikai Otrajā pasaules karā, kad tika veiksmīgi izmantota kā ierocis pret tankiem (uz tās bija lielāka kalibra ieroči nekā uz tankiem). Pašgājējartilērijas iekārtas iedala šādi: pēc masas – vieglās (līdz 20 t), vidējās (līdz 40 t) un smagās (virs 40 t); pēc ieroča tipa – lielgabali, haubices un lielgabali haubices; pēc komponējuma – ar kaujas nodalījumu priekšā, vidū vai aizmugurē; pēc bruņu seguma – pilnīgi bruņām klātas (slēgtā tipa) un daļēji bruņām klātas (puslēgtā vai atvērtā tipa). Pēckara gados izplatījās artilērijas pašgājējieroči, kas mūsdienās veido sauszemes artilērijas kodolu.

patrulēšana patrolling

Viena no kājnieku karaspēka taktikas pamatoperācijām, ko veic mobilas apakšvienības, lai pārvaldītu teritoriju, iegūtu informāciju un iznīcinātu pretinieku vai traucētu tā darbību.

Pēc šiem uzdevumiem patruļas iedalījums trijos pamatveidos ir šāds: 1) izlūkpatruļa; 2) kaujas patruļa (reida, slēpņa, kontakta patruļas); 3) drošības patruļa.

Patrulēšana ir viena no vissarežģītākajām taktiskajām operācijām, jo parasti šo darbību laikā nelielai vienībai uzdevumi ir jāveic patstāvīgi ilgākā laikā, dažādos apstākļos un pārsvarā pretinieka kontrolētajā teritorijā.

Patruļas komandierim (PK) ir jābūt labām zināšanām, prasmēm, kā arī viņam jābūt līdera dotībām un iniciatora talantam. Kājnieku karaspēkam, kurš galvenokārt izmanto mazo vienību taktiku, patrolēšana ir pamatoperācija.

patruļas darbības kontroles punkti patrol check point

Speciāli kaujas pavēlē norādītas vietas, kas precīzi reglamentē katras patruļas karavīra darbību visās patrolēšanas fāzēs.

patruļbāze (PB) Patrol base (PB)

Patrulējošu apakšvienību formēšanas punkts, atpūtas un sagatavošanās vieta, lai to apstāšanās laikā organizētu tālāko darbību un paaugstinātu patrolējošo karavīru drošību.

PB izveides mērķi: 1) izveidot un nodrošināt teritoriju, no kuras tiek veikta pēdējā izlūkošana un dažādi sagatavošanās darbi slēpņu, uzbrukumu, reidu, NP u.c. izveidošanai; 2) nodrošināt patruļas karavīru atpūtu, ēdināšanu, ieroču apkopi un pārbaudi u.c.; 3) izveidot tikšanās vietu vairākām nelielām vienībām, kuras iefiltrējas vai izlūko; 4) neļaut pretiniekam novērot patruļas darbību.

pavēle order

Rakstisks, mutisks vai signālveida paziņojums, ar kura palīdzību augstāka amatpersona nodod instrukcijas zemākai amatpersonai.

pēdējā tikšanās vieta (PTV) final randy venue (FRV)

Noteikts apvidus punkts, kur notiks vienības pulcēšanās. Komandieris, pildot kaujas uzdevumu, norāda PTV ik pēc 100–500 metriem (atkarībā no situācijas, apvidus īpatnībām, gadalaika, veģetācijas rakstura un redzamības pakāpes). Tiklīdz PK norāda nākamo PTV, spēkā stājas iepriekšējā PTV. Tas novērš neskaidrības un apjukumu situācijās, kad kontakts ar pretinieku notiek tūlīt pēc tam, kad komandieris ir norādījis jauno PTV.

peldošā mašīna amphibious vehicle

Kaujas un transporta līdzeklis (riteņu vai kāpurķēžu), kas ir spējīgs bez iepriekšējas sagatavošanas pārvarēt ūdensšķēršļus. Peldspēju nodrošina ūdensnecaurīdīgs korpuss un ūdensdzinēji (dzenskrūves, rotordzenskrūves, ūdensmetēji, dažkārt arī riteņi vai kāpurķēdes). Peldošās mašīnas ir aprīkotas ar vadības mehānismiem darbībai ūdenī, ūdens atsūkņēšanas sistēmām u.c. Peldošo mašīnu iedalījums: kaujas, desanta transporta un speciālās peldošās mašīnas. To ātrums uz ūdens – 10–16 km/h, mašīnām ar zemūdens spārniem – līdz 70 km/h.

piesegtais pārgājiens travelling over watch

Pārvietošanās metode, ko izmanto, ja kontakts ar pretinieku ir iespējams. Apakšvienību pamatspēki pārvietojas komandiera noteiktajā izkārtojumā, bet uz priekšu, flangos un uz aizmuguri redzamības attālumā izvirza drošības patruļas.

placdarms bridgehead

Apvidus pretiniekam piederošā vai apdraudētā teritorijā. Tas jānotur vai vismaz jākontrolē tā, lai nodrošinātu plānotās militārās operācijas izpildi.

plānošanas faktors planning factor

Skaitlis (reizinātājs), ko izmanto plānošanā, lai novērtētu iecerētajā operācijā iesaistīto spēku vai līdzekļu veidu. Plānošanas faktorus izsaka kā koeficientus, proporcijas vai laika vienības.

plānotais uzbrukums deliberate attack

Uzbrukuma organizēšana pēc apstiprināta plāna, ievērojot iegūto izlūkinformāciju un relatīvos kaujas spēkus, iespējamās kaujasdarbības gaitu un citu situācijas ietekmētāju analīzi. Plānoto uzbrukumu parasti veic pret labi organizētu aizsardzību. Plānotajā uzbrukumā kāda neliela vienība parasti piedalās lielākas vienības sastāvā. Plānotajam uzbrukumam ir piecas fāzes: 1) sagatavošanās; 2) pārvietošanās no starta līnijas līdz formēšanās punktam, triecienlīnijai vai uguns atbalsta grupas pozīcijai; 3) trieciens; 4) izlaušanās cauri pretinieka pozīcijām; 5) reorganizācija.

pozīcijas emplacement (empl) position

Karaspēka un ieroču izvietojuma sistēma, kas nodrošina teritorijas novērošanas iespējas, efektīvus un piemērotus šaušanas sektorus, aizsegu un maskēšanos no pretinieka uguns un novērotājiem, drošus un slēptus (apgādei, spēku nomaiņai, atiešanai) ceļus.

Izšķir trīs galvenos pozīciju veidus: 1) galvenās pozīcijas – pozīcijas, kas izvietotas reālākajā pretinieka uzbrukuma un draudu virzienā; 2) alternatīvās pozīcijas (alternatīva galvenajām) – izvietotas, lai nosegtu to pašu teritoriju, ko no galvenajām pozīcijām. Vienība tās ieņem tad, kad pamatzdevuma izpildi vairs nav iespējams turpināt no galvenajām pozīcijām; 3) rezerves pozīcijas – izvietotas, lai no tām vajadzības gadījumā varētu aizsargāt flangus un aizmuguri (nodrošinātu riņķveida aizsardzību). Ja nepieciešams, ierīko arī maldinošās pozīcijas.

pozīciju aizsardzība position defence

Aizsardzība, kurā izveido inženiertehniski ļoti spēcīgu, dziļu (daudzjoslu, ar dzelzsbetona bunkuriem un blindāžām, mākslīgiem šķēršļiem u.c.) aizsardzības sistēmu, lai apturētu pretinieka virzīšanos uz priekšu konkrētajā vietā. Zīmīgākie piemēri: Mannerheima, Mažino un Staļina līnija. Šādu līniju izveidei nepieciešams daudz laika un resursu. Miera apstākļos tajās pastāvīgi atrodas tikai nelielas vienības, kuras apsargā atslēgas punktus. Apmēram 30–50 km pirms šāda veida nocietinājuma līnijām ir pirmās aizsardzības

līnijas, kurās kaujas gatavībā pastāvīgi atrodas karaspēka vienības.

pozīciju aizsardzība position (positional) defence

Aizsardzība, kurā galvenie aizsardzības spēki ir izvietoti noteiktos taktiskos atbalsta punktos, kur, iespējams, notiks izšķirošā cīņa. Galvenokārt palaujas uz spēku spēju noturēt uzticētās pozīcijas un kontrolēt teritoriju starp šiem punktiem. Rezerves izmanto, lai ar pretuzbrukumu padziļinātu, bloķētu vai atjaunotu aizsardzības pozīcijas. To sauc arī par pozicionālo aizsardzību.

pretgaisa aizsardzība (PGA) air defence (AD)

Pasīvi un aktīvi pasākumi karaspēka aizsardzībai pret uzbrukumu no gaisa.

Pasīvajos PGA pasākumos ietilpst: 1) aizsega un maskēšanās izmantošana; 2) gaisa novērotāju norīkošana.

Aktīvie PGA pasākumi ir visu vienības ieroču veidu organizēta uguns pa uzbrūkošajiem pretinieka lidaparātiem.

pretinieka objekts (OBJ) enemy object

Pretinieka spēku dislokācijas vietas, pozīcijas, novērošanas posteņi, tehnikas novietnes, ieroču un munīcijas noliktavas, kā arī jebkuri citi pretinieka objekti, kas atrodas mūsu vienību pamatzdevuma izpildes vietā. Atkarībā no vienības pamatzdevuma pret konkrēto pretinieka objektu var vērst uzbrukumu (arī triecienu, reidu), to var izlūkot u.tml.

pretizlūkošana counter-intelligence

Darbība, kas ir saistīta ar drošībai bīstamu draudu identificēšanu un novēršanu un ir vērsta pret pretinieka izlūkošanas dienestiem, organizācijām vai personām, kuras ir iesaistītas spiegošanā, sabotāžā, diversijā vai terorismā, lai veiktu attiecīgus pretpasākumus.

prettanku kaujas mašīna antitank combat vehicle

Pašgājējierocis, kura uzdevums ir iznīcināt tankus un citu kustīgo bruņutehniku. Uzbūve: artilērijas kaujas mašīna uz tanka, kāpurķēžu vilcēja,

bruņuautomobiļa bāzes. Pēc konstrukcijas īpatnībām izšķir pilnīgi bruņām klātas (slēgtā tipa) un daļēji bruņām klātas (pusslēgtā vai atvērtā tipa), torņa un beztorņa prettanku kaujas mašīnas. Taktiskie un tehniskie raksturlielumi: ieroču kalibrs – 90–105 mm, lādiņa (bruņusitēja vai kumulatīvā) masa – 10–15 kg, efektīvais šaušanas attālums – līdz 1 500 m, kaujas masa – 7,5–23 t.

pretuzbrukums counter attack

Vienas daļas vai visu aizsardzības spēku uzbrukums uzbrūkošiem pretinieka spēkiem, lai atgūtu zaudētās teritorijas, sašķeltu pretinieka priekšējās vienības vai tās iznīcinātu. Galvenais uzdevums ir neļaut pretiniekam sasniegt viņa iecerēto uzbrukuma mērķi. Ilgstošās aizsardzības operācijās pretuzbrukuma mērķis ir atjaunot kaujas pozīcijas.

priekšējā bāze advanced base

Bāze, kas ir izvietota operāciju zonā vai tās tuvumā un kuras galvenais uzdevums ir nodrošināt militāro operāciju atbalstu.

priekšējais novērotājs forward observer

Priekšējo spēku norīkota persona, kas pieprasa un koriģē atbalsta uguni un nodod tālāk informāciju par kaujaslaukā notiekošo.

priekšējie spēki advance force

Pagaidu organizācija jūras desanta operatīvajos spēkos, kura darbojas plānotās operācijas zonā pirms galveno spēku ierašanās. Tās uzdevums ir veikt sagatavošanas operācijas galvenajam uzbrukumam, piemēram, izlūkošanu, atbalsta pozīciju ieņemšanu, teritorijas attīrīšanu no mīnām, sākotnējo bombardēšanu, zemūdens objektu un šķēršļu iznīcināšanu, kā arī aviācijas atbalsta nodrošināšanu.

psiholoģiskā operācija psychological operation

Plānotas psiholoģiskas darbības, kuru mērķis ir ietekmēt attieksmi un uzvedību, lai sasniegtu politiskos un militāros mērķus. Tiek veidota psiholoģiskā situācija (*psychological situation*) –

mērķauditorijas emocionālais stāvoklis, noskaņojums vai cita uzvedības motivācija, kuras pamatā galvenokārt ir attiecīgās valsts politiskās, sociālās, ekonomiskās un psiholoģiskās īpatnības, bet kuru var ietekmēt arī ārēji apstākļi un notikumi.

pulcēšanās punkts (PP) randy venue (RV)

Norādīta vieta, kurā satiekas vienības, kas virzījušās pa dažādiem maršrutiem (arī pēc kaujas uzdevuma izpildes).

reaktīvās artilērijas kaujas mašīna missile artillery combat vehicle

Sauszemes karaspēka pašgājēja daudzlādiņu reaktīvo šāviņu (lādiņu) palaišanas ierīce. Uguni atklāj ar zalvi īsā laika sprīdī. Sastāv no artilērijas iekārtas un pašgājējmašīnas šasijas ar augstu pārgājību. Artilērijas iekārtā ietilpst: virzienkomplekts (sliedes vai caurules ar plānām sienām), kas paredzēts lādiņu izvietošanai un šaušanas virziena piešķiršanai; kustīgs rāmis, kas paredzēts virzienkomplekta pagriešanai horizontālā plaknē; uguns koriģēšanas mehānismi; līdzsvara mehānisms; tēmēšanas ierīces un palaišanas sistēma. Mūsdienu reaktīvās artilērijas sistēmas ir aprīkotas ar 12 līdz 48 virzienkomplektiem un atklāj uguni ar 110 līdz 240 mm kalibra lādiņiem no 10 līdz 30 km liela attāluma.

reida patruļa raid patrol

Kaujas patruļa, kuras uzdevums ir iznīcināt vai saņemt gūstā pretinieka personālsastāvu, uzbrukt pretinieka objektiem, iegūt trofejas – pretinieka ieročus, tehniku – vai arī tos iznīcināt, kā arī atbrīvot gūstekņus.

reids raid (RD)

Vienības darbība pretinieka kontrolētajā teritorijā, lai iegūtu informāciju, demoralizētu pretinieka vienības vai iznīcinātu tā objektus. Šīs operācijas beidzas ar plānotu atkāpšanos pēc pamatuzdevuma izpildes. Reidus izmanto arī tad, kad jāatbalsta citas operācijas.

Reida operāciju mērķi: 1) pretinieka iznīcināšana; 2) operāciju atbalsts, lai maldinātu pretinieku vai

iznīcinātu svarīgus objektus; 3) pretinieka novājināšana, neļaujot tam īstenot savus nodomus un graujot tā morāli; 4) psiholoģiskie apsvērumi: regulāri uzbrukumi dažādiem pretinieka objektiem neļauj tam īstenot savus nodomus, traucē saskaņotu darbību, nodara zaudējumus, tur pastāvīgā sasprindzinājumā, grauj morāli. Tādēļ šo mērķu sasniegšanai bieži izmanto tieši reidus. Novājināšanas reidus parasti izmanto pret atsevišķām (izolētām) pretinieka vienībām un ieroču apkalpēm, drošības patruļām, apgādes vienībām, komandpunktiem, ceļu blokiem u.c.; 5) informācija: izlūkošanas reidus organizē, lai iegūtu informāciju par pretinieka spēkiem, to dislokāciju, bruņojumu, spēcīgajām un vājajām vietām, izmantojamo taktiku. Jāievēro, ka šādu informāciju jācenšas iegūt ne tikai izlūkošanas reidos – tā jāvēl un jānodod augstākajiem komandieriem pēc jebkuras operācijas. Reidus veic arī tādēļ, lai saņemtu gūstekņus; 6) evakuācija, lai izglābtu un nogādātu drošā teritorijā karavīrus, ekipējumu, speciālās iekārtas, kā arī lai atbalstītu šādas operācijas. Reidus organizē un vada tāpat kā plānotos uzbrukumus un tajos jāparedz vēl sestā fāze – atkāpšanās.

rezerves reserves

1. Vienība vai vienības daļa, kas kaujas gatavībā tiek turēta aizmugurē un kas paredzēta uzbrukuma atbalsta operācijai, atrodoties komandiera rīcībā. Rezerves ir nepieciešamas, lai vajadzības gadījumā tās varētu iesaistīt kaujasdarbībā bīstamākajās vietās, kur pretinieks gūst pārsvaru, draud ielauzties vai jau ir ielauzies aizsardzības sistēmā, kā arī tad, ja pretinieku nevar apturēt vai izsist no ieņemtajām pozīcijām ar tiem spēkiem, kas tieši ir iesaistīti konkrētās vietas vai objekta aizsardzībā. 2. Militārajam dienestam sagatavoti speciālisti, kas nedien aktīvajā dienestā un kurus var tajā iesaukt mobilizācijas gadījumos (pēc apmācības plāna vai valstī veicot vispārējo mobilizāciju). Ir trīs kategoriju rezervisti. To nosaka spēku veids, rezervistu sagatavošanas pakāpe, vecums un specialitāte. 3. Piešķirto vai ar līgumiem garantēto līdzekļu daļa, kas paredzēta obligātai (bezierunu) piešķiršanai vai iesaistīšanai

nepieciešamības gadījumā. Izšķir valsts rezerves un pašvaldību rezerves, kuru organizāciju un daudzumu akceptē ar valdības lēmumu. Lielākā daļa no valsts rezervēm ir ministriju pārziņā, kas atbild par katastrofu un krīžu likvidāciju valstī. To stāvokli regulāri pārbauda un tās atjauno uz noslēgto līgumu bāzes.

riteņu mašīnas wheeled vehicles

Mašīnas, kuras kustībai izmanto riteņus. Dažādu tipu automobiļi, riteņu bruņutransportieri, vilcēji un traktori. Pēc izmantošanas riteņu mašīnas iedala kaujas, ierindas, mācību (kaujas mācību un ierindas mācību) un transporta riteņu mašīnās (palīgnodrošinājuma). Izšķir riteņu mašīnas ar parastu, paaugstinātu un augstu pārgājību.

sadarbība mutual support

Saskaņota palīdzība, ko vienības sniedz viena otrai, cīnoties ar pretinieku, saistībā ar saviem uzdevumiem, savstarpējo izvietojumu un novietojumu attiecībā pret pretinieku, kā arī savām būtiskajām spējām. Tas ir svarīgs priekšnoteikums jebkurā kājnieku karaspēka kaujas operācijā. Šaušanas sektoriem jāpārklājas, jābūt saskaņotiem uguns plāniem. Blakus pozīcijas jāatbalsta un jāsedz ar uguni. Starp pozīcijām nedrīkst atstāt nenosegtas atstarpes. Savstarpējā sadarbība jāsašķir ar blakusvienībām un arī ar visiem padotajiem komandieriem.

sagatavošanās vieta (SaV) initial rally point (IRP)

Droša teritorija, kurā notiek vienības pēdējā sagatavošanās operācijas veikšanai, arī vingrinājumi, pārbaudes un instruktāžas.

sedzēj spēki covering force

1. Spēki, kas darbojas šķirti no galvenajiem spēkiem, lai pārtvertu, iesaistītu kaujā, aizkavētu, dezorganizētu un maldinātu pretinieku, pirms tas uzbrūk galvenajiem spēkiem. 2. Jebkura struktūrvienība, kas nodrošina karaspēka lielāka spēka drošību, novērojot, izlūkojot, uzbrūkot, aizsargājot vai lietojot jebkuru šo metožu kopumu.

situācijas izvērtējums estimate of the situation

Loģisku spriedumu norise, kuras laikā komandieris apsver visus faktorus, kas ietekmē militāro situāciju un pieņem lēmumu par darbībām, kādas jāveic, lai izpildītu viņam uzticēto uzdevumu.

slēpnis ambush

Vieta, no kurienes veic agresīvu darbību, kas ir plānots, negaidīts un ātrs trieciens pretiniekam, kurš pārvietojas vai ir apstājies. Slēpņa vienībai noteiktu laiku nav jānotur konkrētā teritorija vai objekts, un tās uzdevumos var būt paredzēta gūstekņu saņemšana, dokumentu, bruņojuma un kaujas tehnikas iegūšana, pretinieka pārgājēju dezorganizēšana un tā kaujas potenciāla vājināšana. Parasti no slēpņa pretinieka kājniekus iznīcina no neliela attāluma – no 100 līdz 200 m, bruņutehniku iznīcina no lielāka attāluma, nakts slēpņiem attālums ir vismazākais. Slēpņus var efektīvi izmantot pret regulāro armiju, partizāniem, tos veidojot pretinieka aizmugurē, kā arī kontrolētajā teritorijā. Labi organizēti un efektīvi slēpņi samazina pretinieka vienību pārvietošanās ātrumu, piespiež pretinieku atturēties no svarīgu patrulēšanas uzdevumu veikšanas, traucē pretiniekam iegūt objektīvu informāciju par mūsu spēkiem, grauj pretinieka karavīru morāli un mazina viņu vispārējās kaujasspējas kopumā. Slēpņu taktika dod lielāku rīcības brīvību, veicot patrulēšanas, aizsardzības, uzbrukuma, atkāpšanās un citas operācijas. Slēpņa patruļas, kuras veic veiksmīgas operācijas pretinieka aizmugurē, bieži spēj sevi pilnībā apgādāt un uz «pretinieka rēķina» paaugstināt savas kaujasspējas.

Atkarībā no uzdevuma slēpņi var būt dubultie, ievilinošie nogaidošie, pievilinošie, iedzīšanas, slēpnis – astonkājis, slēpnis – izlūktrieciens un trieciens – slēpnis. Parasti slēpnis ietver divus trīs slēpņus, kurus izvieto attiecīgi divos trīs iespējamās kustības maršrutos, ja iepriekš nav zināms pretinieka izvīrīšanās maršruts. Tiem parasti ir viena vadība un viens galvenais kaujas uzdevums.

Karavīriem, kurus norīko slēpnī, jābūt ļoti labām lauka kaujas iemaņām, kā arī viņiem jābūt augstai

morālei un kaujas garam, jo lielākā daļa slēpņu «netiek iedarbināti». Ja tiek atklāta uguns, viss izšķiras dažu sekunžu laikā. Tāpēc karavīru disciplīnai un sagatavotībai jābūt ļoti augstai.

slēpņa patruļa ambush patrol

Kaujas patruļas, kuru pamatuzdevums ir ierīkot slēpņus un iznīcināt pretinieka personālsastāvu un tehniku, – tāpat ar pēkšņu triecienu uzbrukt atsevišķām kājnieku vai bruņutehnikas vienībām, kā arī dažādām kolonnām.

spēku koncentrācija concentration of force

Militāro vienību spēku apvienošana noteikta kopīga uzdevuma izpildei, kurai seko ātrs trieciens. Spēku koncentrācija plānotajā trieciena vietā ļauj uzbrukumā iesaistīt mazākus spēkus. Turpretī, uzbrūkot plašā frontē, jāiesaista daudz vairāk spēku un šāds uzbrukums parasti rada lielus zaudējumus uzbrūkošajiem spēkiem.

Attīstoties ieroču tehnoloģijai, spēku koncentrēšana ir kļuvusi bīstama. Moderno ieroču lietošana palielina draudus tieši koncentrētiem formējumiem. Koncentrējot spēkus uzbrukumam, komandierim vienmēr jāņem vērā šie draudi un jācenšas atrast tādu vietu, kurā pretinieks nevarētu atklāt un iznīcināt koncentrētos spēkus. Komandierim jāplāno un jāorganizē viņam padoto vienību darbība tā, lai uzturēšanās laiks koncentrēšanās vietā būtu iespējami īss. Lielākie draudi koncentrācijas vietām ir aviācija un artilērija.

sprostuguns defensive (barrage) fire

1. Vienību uguns, kuras mērķis ir atbalstīt un aizsargāt vienību, kas ir iesaistīta aizsardzības organizēšanā. 2. Apšaušana, ko veic, lai nosegtu kādu noteiktu apvidu vai piepildītu kādu noteiktu telpu, nevis trāpītu kādam mērķim.

sprostuguns final protective fire

Šaušanas plāns tiešā pozīciju tuvumā. Tas ir nepieciešams, ja pretinieku nav izdevies apstādināt un tas tuvojas rokas granātu sviediena attālumam (nedaudz tālāk par šo attālumu izvieto aizsargājošos šķēršļus). Pēc pavēles (signāla)

vienība atklāj nepārtrauktu plaujošo uguni un turpina to līdz pavēlei (signālam) par tās pārtraukšanu. Visi ieroči šauj savos galvenajos šaušanas sektoros, ložmetējiem var norādīt arī tuvās aizsardzības uguns līniju. Ja vienības komandierim ir pieejami atbalsta uguns ieroči, tad arī šiem ieročiem norāda tuvākās aizsardzības uguns iecirkni, kurš tiek plānots tā, lai tas sakristu ar vienības TAU. Šai gadījumā atbalsta ieroči un vienība atklāj TAU vienlaikus.

sprostuguns līnija final protection fire line

Lai nodrošinātu efektīvas plaujošās uguns atklāšanas iespēju, ložmetējiem norāda tuvās aizsardzības uguns līniju. Šo līniju norāda virzienā no ložmetēja un tā veido šauru leņķi ar vienības fronti. Vienības komandierim maksimāli jācenšas panākt, lai visā TAU līnijas garumā nebūtu nepārredzamu zonu.

šaušanas sektors field of fire (FofF)

Apvidus sektors, kurš jānosdz ar atsevišķu ieroču vai vienības uguni. Komandieri šaušanas sektorus izmanto, lai sadalītu pienākumus un nodrošinātu vajadzīgo uguns sadali vienības frontē. Blakus esošajiem šaušanas sektoriem vienmēr daļēji jāpārklājas (tas attiecas gan uz atsevišķiem ieročiem, gan uz vienībām). Vienībām un atsevišķiem ieročiem norāda galvenos un papildu šaušanas sektorus. Norādot šaušanas sektorus, komandieri parasti izmanto orientierus.

šķēršļi obstacles (obs)

Dabiski un mākslīgi veidojumi pretinieka kustības ierobežošanai. Gatavojot aizsardzību, izmanto jau apvidū esošos šķēršļus – gan dabiskos (stāvas nogāzes, gravas, upes, purvus u.c.), gan mākslīgos (ceļu uzbērumus, kanālus, grāvjus, apbūvētas vietas u.c.), gan arī izveido dažādus jaunus šķēršļus, piemēram, aizsprostus, dzeloņstieplu žogus, mīnulaucus, barikādes, un papildina vai pārbūvē esošos. Parasti papildus būvētos šķēršļus mīnē un sedz ar uguni.

Aizsardzībā vienības izmanto šķēršļus, lai 1) apgrūtinātu vai palēninātu pretinieka virzīšanos uz priekšu, iegūstot vairāk laika

nepieciešamo taktisko un uguns manevru veikšanai; 2) izjauktu uzbrūkošā pretinieka formāciju; 3) novirzītu pretinieku sev izdevīgās vietās (mīnulaikos, koncentrētās uguns iecirkņos); 4) nošķirtu pretinieka bruņutehniku no kājniekiem; 5) pastiprinātu un nodrošinātu teritorijas, kuras ir vājāk aizsargātas; 6) bloķētu pretinieku, neļaujot tam virzīties tālāk par noteikto robežu.

Atkarībā no lietojuma un izvietojuma izmanto: 1) taktiskos šķēršļus – tie palīdz novirzīt un noturēt pretinieku vietās, kur to visefektīvāk var iznīcināt; 2) aizsargājošos šķēršļus – tos izvieto tā, lai nodrošinātos pret negaidītiem pretinieka uzbrukumiem no neliela attāluma; 3) papildu šķēršļus – tos izvieto, lai maldinātu pretinieku par īsto pozīciju un taktisko šķēršļu atrašanās vietu, papildinātu šķēršļu sistēmu.

taktiskā apakškonceptija **tactical sub-concept**

Vispārīgs formulējums, īstenojot konkrētu militāro iespēju jomas taktisko koncepciju, kas ir pamats aprīkojuma un ieroču sistēmu attīstībai un taktiskās doktrīnas tālākai pilnveidei.

taktiskā drošība **tactical security**

Militārajās operācijās – pasākumi, kas vajadzīgi, lai neļautu pretiniekam piekļūt informācijai un nodrošinātu saviem spēkiem iespēju saglabāt rīcības brīvību un brīdinātu vai aizsargātu tos pret uzbrukumu vai negaidītu sadursmi ar pretinieku.

taktiskais brīdinājums **tactical warning**

Brīdinājums par neizbēgamu pretinieka vietēja mēroga uzbrukumu. Šo brīdinājumu var dot jebkurā laikā no brīža, kad parādās varbūtējā uzbrukuma pazīmes, līdz brīdim pirms uzbrukuma sākuma vai trāpījuma mērķim.

taktiskā pārvietošanās **tactical movement**

Pārvietošanās, kas nodrošina jebkuras kaujas operācijas sekmīgu norisi. Komandieris atbild par savas vienības pareizu pārvietošanos, un viņš izvēlas katrai situācijai atbilstošo vienības formāciju, pārvietošanās metodi un nepieciešamos drošības pasākumus.

Efektīvu pārvietošanās metožu, formāciju un drošības pasākumu darbību veido katra vienības karavīra individuālā teorētiskā un praktiskā sagatavotība – lauka kaujas iemaņas.

taktiskā pavēlniecība **tactical command**

Komandierim deleģētas pilnvaras noteikt uzdevumu sev pakļautajiem spēkiem augstākas instances izvirzīta uzdevuma izpildei, kas paredzētas pavēlniecības izstrādātajā taktiskajā koncepcijā.

taktiski nozīmīgs apvidus **key terrain**

Jebkurš apvidus, kas karojošajām pusēm dod noteiktas priekšrocības vienai pret otru. Tas ir apvidus, ko vairāk vēlams, nekā nepieciešams noturēt. Taktiski nozīmīga apvidus pareiza izvēle ir vitāli svarīga, organizējot aizsardzību.

taktiski svarīgu objektu (TSO) aizsardzība **defence of tactically value object**

Karadarbības laikā nozīmīgu visdažādāko objektu (dzelzceļa staciju, ceļu krustojumu, tiltu, sakaru centru, dažādu noliktavu, apvidus atslēgas punktu u.c.) aizsardzības organizēšana.

Vadu parasti norīko aizsargāt nelielus objektus, lai, veidojot aizsardzības sistēmu, būtu iespējams ievērot visus aizsardzības pamatprincipus.

tanks **tank**

Kāpurķēžu kaujas mašīna ar augstu pārgājību, pilnībā pārklāta bruņām, bruņota ar ieročiem, kas paredzēti dažādu mērķu iznīcināšanai (sagraušanai). Tanka kaujas īpašības: liels ugunsspēks, bruņu aizsardzība, lielas kustības spējas, spēja veikt maršu lielos attālumos. To iedalījums: 1) vieglie tanki (masa līdz 20 t); 2) ugunsmetēju tanki (paredzēti pretinieka personālsastāva, kaujas tehnikas un fortifikācijas būvju iznīcināšanai ar aizdedzinošajām vielām); 3) kaujas tanki (tanks ar daudz mērķu nozīmi), kuros ir apvienotas gan vidējo, gan smago tanku pozitīvās īpašības; 4) peldošie tanki (kaujas mašīnas, kas bez papildiekārtām peldot spēj šķērsot ūdensšķēršļus un šaut peldot); 5) smagie tanki (masa (pēc 50.gadu klasifikācijas) – vairāk nekā 40 t).

teritorijas aizsardzības organizēšana **organization of the ground**

Aizsargpozīcijas izveidošana, nostiprinot teritorijas dabiskās aizsardzības iespējas un izvietojot konkrēto teritoriju ieņemošos spēkus noteiktās, tiem paredzētās zonās.

tiešā uguns **direct fire**

Pret redzamu mērķi vērsti šāvieni. Tiešo uguni izmanto arī naktī vai apgrūtinātās redzamības apstākļos pa agrāk atklātiem un pat piešautiem objektiem, kad mērķis šaušanas brīdī nav saredzams.

trāpījuma kļūda **delivery error**

Neprecizitāte (kopējā izkliede), kas saistīta ar konkrēto ieroču sistēmu, kad šāvieni ir izkļiedēti ap vidējo trāpījuma punktu. Trāpījuma kļūda raksturo gan ieroci, gan arī šāvēja kvalifikāciju.

trieciengrupa (TrG) **assault group**

Vienība vai tās daļa, kas veic triecienu, ielaužoties pretinieka pozīcijās, objektā vai teritorijā.

trieciens **assault**

Uzbrukuma kulminācijas punkts, kas var beigties ar tuvciņu, plānotā uzbrukuma trešā fāze. Trieciengrupa šķērso triecienlīniju un pārvietojas uz pretinieka flangu vai aizmuguri. Uguns atbalsta grupa šai laikā pārnēs vai pārtrauc uguni, kā iepriekš plānots. Parasti atbalsta uguni pārnēs pretinieka objekta dziļumā un uz trieciena vietai blakus esošu teritoriju, lai iznīcinātu pretinieka spēkus, neļautu tiem pārgrupēties un iesaistīt papildspēkus. Tiklīdz uguns atbalsta grupa ir pārnēsusi uguni, trieciengrupa atklāj nomācošu uguni uz pretinieku un, izmantojot manevru «uguns un kustība», uzbrūk caur pretinieka flangu, pārrāvumu aizsardzībā vai citu vājo vietu. Atsevišķos gadījumos, piemēram, secinot, ka trieciena laikā uguns atbalsta grupa ir jāpārvieto izdevīgākā pozīcijā, vienības komandieris var pavēlēt uguns grupai un manevra grupai «mainīties lomām».

Ja vienība (piemēram, vads) darbojas patstāvīgi, vienības komandierim ir jāapsver, kad uguns atbalsta grupai jāatklāj nomācošā uguns uz pretinieku. Ja vienības gatavošanās uzbrukumam nav konstatēta, uguns atbalsta grupa var neatklāt uguni, līdz trieciengrupa maksimāli pietuvojas pretinieka objektam. Tādējādi var panākt efektīvāku pārsteiguma momentu un mazināt iespējamās uzbrucēju zaudējumus. Uguns atbalsta grupa var atklāt arī priekšlaicīgu uguni, lai piesaistītu pretinieka uzmanību laikā, kad trieciena grupa pārvietojas uz pretinieka flangu vai aizmuguri. Uguns atbalsta grupai obligāti jāatklāj nomācošā uguns pa pretinieku, ja tas ir sācis trieciengrupas apšaudi.

Trieciengrupai pārvietojoties maksimāli jāizmanto priekšrocības, kuras nodrošina konkrētais apvidus un dūmu aizsargs, ja tāds ir pieejams. Pārvietošanās laikā vienības komandierim pastāvīgi jākontrolē, lai trieciengrupas maršruts nešķērsotu uguns atbalsta grupas šaušanas sektoru.

trīsstūrveida ilgā patruļbāze (ΔIPB) **triangular long term patrol base**

Trīsstūra formas patruļbāze, ko parasti veido viens kājnieku vads ilgākas darbības nodrošināšanai.

Δ IPB izveido, lai, izmantojot trīsstūra formu, pretinieka uzbrukuma gadījumā panāktu efektīvu atbalstu, turklāt ložmetējiem jāsedz citam citu. Vada KP trīsstūra centrā jānodrošina efektīva komandķēde, kontrole un sakaru funkcionēšana.

Δ IPB iekārtošana notiek piecos posmos: teritorijas izlūkošana, plānojamās patruļbāzes teritorijas ieņemšana, patruļu darbība un sargu izvietošana, iekārtošana un darba režīma noteikšana.

tuvās un tālās malas **near and far side rally patrol** **(N&F SRP)**

Darbības robežas, kuras nosaka, ja vienība šķērso bīstamas teritorijas un šķēršļus, kas atrodas bīstamās zonas tuvajā un tālajā malā. Ja šķēršļa vai bīstamās zonas šķērsošanas laikā vienība pēkšņi nonāk kontaktā ar pretinieku un tās komandieris zaudē kontroli, karavīri, kuri atrodas pretējās malās, pārvietojas uz sev tuvāko

patruļbāzi. Tad atbildīgais komandieris organizē riņķveida drošību, atjauno komandķēdi, nosaka, kāds ir personāla un ekipējuma stāvoklis. Pēc tam tiek veikti pasākumi, lai vienība formēšanās punktā apvienotos.

tuvā uguns atbalsta grupa (TUAG) close support fire group

No triecienvienības nodalīta grupa, lai tā sadarbībā ar norīkoto galveno uguns atbalsta grupu segtu tos karavīrus, kas ieņem pretinieka pozīcijas. Tuvais atbalsts ir spēku darbība pret objektiem vai mērķiem, kas ir pietiekami tuvu atbalstāmajiem spēkiem, tāpēc ir nepieciešama šo spēku apšaudes, pārvietošanās un citu darbību saskaņošana un koordinēšana.

tuvošanās maršruti approaching roots

Uzbrūkošo spēku gaisa, ūdens vai sauszemes maršruti uz norādīto objektu. Uzbrukumā vienības komandieris izvēlas tos tuvošanās maršrutus uz norādīto objektu, kuri nodrošina aizsegu un slēpšanās iespējas, ir negaidīti pretiniekam un ļauj uzbrukt pretinieka vājākajai vietai.

uguns atbalsta grupa (UAG) fire support group

Grupa, kuras uzdevums ir segt ar uguni vienību, kas dodas triecienā vai veic citu manevru.

uguns atklāšanas līnija (UAL) fire starting line

Nosacīta līnija, kuru apvidū norāda vienības komandieris. Kad pretinieks sasniedz šo līniju, visa vienība vai komandiera noteiktās ieroču grupas (prettanku ieroči, ložmetēji, trieciensautenes) uzreiz atklāj uguni. Ievērojot apvidus īpatnības, situāciju, uzdevumu, komandieris var noteikt vienu uguns atklāšanas līniju visai vienībai vai vairākas līnijas dažādos attālumos konkrētām ieroču grupām.

uguns koncentrācija concentration of fire

Ieroču uguns manevra (vadīšanas) veids, lai ātri varētu iznīcināt iespējami daudz pretinieka ugunslīdzekļu un nomāktu neiznīcinātos (nelaujot

tiem atklāt efektīvu uguni laikā, kad triecienvienības veic nepieciešamos manevrus).

uguns kontroles metodes methods of deliberated fire

Metodes, ar kurām komandieri kontrolē un vada vienības vai atsevišķu ieroču uguni (uguns atklāšana, pārņemšana, pārtraukšana u.c.).

uguns manevra veidi kind of fire manover

Vienības uguns sistēmas manevra raksturojums. Galvenie uguns manevra veidi: 1) koncentrācija – uz vienu svarīgu mērķi, pretinieka formāciju vai noteiktu apvidus iecirkni; 2) pārņemšana – no viena svarīga mērķa uz citu; 3) sadale – vienlaikus pa vairākiem mērķiem.

ugunsplāns fire plan

Ieroču izvietojšanas un vadības kārtība. Parasti to veido aizsardzībā saistībā ar apvidū jau esošajiem, kā arī pretinieka iznīcināšanai un aizturēšanai speciāli izveidotajiem šķēršļiem. Organizējot vienības uguns sistēmu, vienības komandierim ir jācenšas maksimāli efektīvi izmantot viņa rīcībā esošos ieročus un apvidus īpatnības. Lai izveidotu efektīvu uguns sistēmu, vienības komandierim ir jāprot pareizi izvietot ieročus, jāpārzina uguns manevri un veidi, to izmantošanas priekšnosacījumi un īpatnības, jāveic uguns kontroles pasākumi.

«uguns un kustība» fire and movement (F&M)

Pārvietošanās metode, kuru izmanto, nonākot tiešā kontaktā ar pretinieku. Karavīrs, plānojot un darot katru nākamo kustību, piesedz savu pārvietošanos ar dažiem šāvieniem.

uguns veidi kind of fire

Vienības uguns sistēmas raksturojums. Ir vairāki uguns veidi: 1) tiešā uguns – uguns pa mērķi, kuru redz šāvējs vai vienība; 2) netiešā uguns – uguns pa mērķi, kuru šāvējs vai vienība neredz; 3) frontālā uguns, flangu uguns, krustuguns – uguns pa mērķi, konkretizējot šaušanas vietu attiecībā pret norādīto mērķi; 4) pļaujošā uguns – uguns, mērķējot līnijā, kas nav augstāka par vienu metru no zemes (līdz jostasvietai). Ja šauj līdzenā

vai vienmērīgi slīpā apvidū, pļaujošās uguns attālums ložmetējiem var būt līdz 600 metru.

uzbrukums attack (atc)

Vienības agresīva darbība, kuru raksturo tās taktiskā pārvietošanās ar plānotu uguns atbalstu un vismaz īslaicīga pretinieka objekta ieņemšana. Uzbrukuma mērķis ir iznīcināt pretinieka spēkus un objektus, iegūt trofejas (ieročus, munīciju, tehniku, ekipējumu) un informāciju, kā arī dezorganizēt pretinieka vienības un vājināt to vēlēšanos cīnīties. Sekmīgs uzbrukums apvieno manevru plānu, saskaņotu tiešās un netiešās uguns atbalsta plānu. Uzbrūkošās vienības manevru un uguni koncentrē uz pretinieka vājāko vietu, neaizsargātu flangu vai aizmuguri. Tiklīdz ir noteikts punkts, pret kuru tiks vērsts uzbrukums, vienības komandieris izveido uguns atbalsta grupu, lai pretinieku šai punktā iznīcinātu, saistītu vai panāktu pār to uguns pārsvaru. Pēc tam vienības komandieris ar pārējiem spēkiem veic manevru uz līniju, no kuras iespējams trieciens.

Uzbrukuma operācijas iedala plānotajos uzbrukumos un īpašu apstākļu uzbrukumos. Izšķir trīs īpašu apstākļu uzbrukuma veidus: ātro uzbrukumu, uzbrukumu ierobežotas redzamības apstākļos un reidu.

uzbrukums ierobežotas redzamības apstākļos

attack during limited vision

Viena no kājnieku karaspēka taktikas pamatoperācijām, kuru veic specifiskos apstākļos (tumsā, miglā, sniegputenī, spēcīgās lietussgāzēs), lai turētu pretinieku pastāvīgā saspringumā, izvairītos no lielākiem zaudējumiem, izraisītu paniku vājā un slikti organizētā pretinieka vienībā, izmantotu iepriekšējos panākumus un saglabātu kustības tempu. Šāda uzbrukuma īstenošanai nepieciešama pastiprināta kontrole un augsts karavīru sagatavotības līmenis.

Rūpīgi sagatavots un precīzi īstenots uzbrukums ierobežotas redzamības apstākļos nodrošina pārsteiguma momentu un samazina zaudējumus. Šāda operācija tur pretinieka vienības nepārtrauktā sasprindzinājumā, bieži pat izraisot paniku. Operācijas ierobežotas redzamības apstākļos ir viens no galvenajiem kājnieku

karaspēka uzdevumiem. Uzbrūkot naktī, krēslā, miglā vai sniegputenī, labi sagatavotas vienības spēj sakaut pat skaitā lielākus un labāk bruņotus formējumus, protams, ja šīs operācijas ir sagatavotas un realizētas, ņemot vērā gan uzbrukuma pamatprincipus, gan darbības specifiku ierobežotas redzamības apstākļos.

Uzbrukums ierobežotas redzamības apstākļos ir līdzīgs plānotajam uzbrukumam dienā. Galvenās atšķirības: 1) ierobežota iespēja tēmēt un precīzi šaut; 2) nepieciešama pastiprināta kontrole (to panāk ar precīzu izlūkošanu gan dienā, gan naktī, vienkāršu plānu, rūpīgu sagatavošanos un vingrinājumiem); 3) ierobežotā redzamība apgrūtina pretiniekam novērošanu, kā arī tā gaisa spēku darbību; tas dod plašākas iespējas izvēlēties pārvietošanās maršrutus; 4) pretinieka objekts pamatuzdevuma izpildes vietā jāizvēlas mazāks nekā dienas uzbrukumā; 5) ir liels pārsteiguma efekts, lielākā daļa pretinieka karavīru gulēs (labākais laiks no 03.00 līdz 04.00).

vada pozīciju shēma platoon card

Vada nodaļu un tā komandpunkta pozīciju izvietojuma shematisks dokuments ar attālumu kartītēm. Vada pozīciju shēmā jāiekļauj: 1) magnētiskie ziemeļi; 2) orientieri un attālumi līdz tiem; 3) nodaļu galvenās, alternatīvās un rezerves pozīcijas; 4) nodaļu galvenie un papildu šaušanas sektori; 5) ložmetēju, prettanku ieroču pozīcijas, to galvenie un papildu šaušanas sektori; 6) blakus vienību šaušanas sektoru un mums tuvāko pozīciju malējās robežas, nepārredzamās zonas; 7) uguns atklāšanas līnijas un koncentrētās uguns iecirkņi, mīnas un šķēršļi; 8) plānotā netiešā uguns vada šaušanas sektorā (ja tāda paredzēta); 9) NP un KP; 10) sastādītāja amats (rota, vads), pakāpe, uzvārds, datums, laiks.

vadība control

Komandiera pavēles un direktīvas, kas attiecas uz viņam pakļautajām struktūrām un citām organizācijām, kas atbild par pavēles izpildīšanu. Visas vai daļu no šīm pilnvarām var nodot vai deleģēt saviem vietniekiem un pakļauto vienību komandieriem.

vajāšana pursuit

Uzbrukuma operācija, ko īsteno, lai iznīcināšanas nolūkā panāktu vai izolētu pretinieka spēkus, kas mēģina izvairīties no kaujas.

vienība unit

Valsts reglamentētajos dokumentos apstiprināts militārs veidojums, kura struktūru noteikusi kompetenta iestāde un ko izmanto gan pamata vai standartvienību taktisko uzdevumu izpildē, gan arī materiālā nodrošinājuma piešķiršanai, piegādei un lietošanai. Latvijas NBS tas ir bataljons vai atsevišķa rota, kas darbojas autonomi. To raksturo vienības potenciāls (*unit*

strength), kas ietver personālsastāvu, materiālā nodrošinājuma daudzumu, bruņojumu, kopējās kaujas un materiāltehnikās iespējas, paredzēto (plānoto) uzdevumu izpildes prognozes.

visurgājējs all terrain vehicle

Vispārpieņemts nosaukums augstas pārgājības mašīnai, kas paredzēta ekspluatācijai bezceļā apstākļos. Visurgājējs var būt kāpurķēžu vai riteņu (ar speciālām riepām). Visurgājēja raksturojums: mazs spiediens uz grunti, paaugstināta kāpurķēžu (rieņu) saķere ar grunti, liela vilces spēja, pielāgotība ūdens u.c. šķēršļu pārvarēšanai. Plaši izmanto daudzu valstu armijās.

11. SPRIDZINĀŠANAS UN SAPIERU DARBI

aktīvā mīna

active mine

Mīna ar uzspriecinātāju, kas aktivējas (uzvelkas), saņemot no mīnas uz mērķi raidīta signāla atstarojumu. Izmanto operatīvi nozīmīgu mērķu iznīcināšanai vai pretinieka darbības aizkavēšanai.

akustiskā mīna

acoustic mine

Mīna ar uzspriecinātāju, kura mērķa datorā ir uz skaņu jutīgs akustisks elements/kontūrs, kas reaģē uz paredzētā mērķa (piemēram, kuģa vai traļa) akustisko lauku.

aprikota mīna

fitted mine

Darbībai sagatavota mīna ar kaujas lādiņu, uzspriecinātāju vai citu tās palaišanas (uzspriecināšanas) sistēmu.

atmīnēšana

mine clearance

Process, kura laikā no kāda maršruta vai zonas aizvāc visas mīnas.

atmīnēšanas sistēma

mine clearing system

Ierīču un mehānismu kopums, kas dod iespēju iznīcināt vai citādi atmīnēt mīnulaucus paredzētajās vietās ūdenī, gruntī vai to virspusē. Izšķir mehanizētās un distantās atmīnēšanas sistēmas.

Mehanizētās atmīnēšanas sistēma ir ierīču un mehānismu kopums, kas paredzēts mīnu tralēšanai, frēzēšanai, izsviešanai un ierosināšanai (iznīcināšanai, tās uzspriecinot).

Distantās atmīnēšanas sistēma ir ierīču, mehānismu un ieroču kopums, kas izšaujot, izsviežot un uzstūmējot nogādā pagarinātos un cita veida atmīnēšanas lādiņus uz jau izveidota šķēršļa vai mīnulauka, neatrodoties to tuvumā. Nogādāšanas tālums un atmīnēšanas darbu efektivitāte atkarīga no atmīnēšanas sistēmas nesēja tehniskajiem raksturlielumiem. Mīnas mīnulaukā ierosina ar atmīnēšanas sprāgstvielas lādiņa detonāciju vai ar sprādziena triecienvilni.

Galvenos mīnu sprāgstvielu lādiņu ierosināšanas (iniciēšanas) veidus nosaka to uzspriecinātāju darbības ierosināšanas impulsa veidi: 1) mehāniskais impulss (sitiens, caurduršana vai caursišana un berze); 2) siltuma impulss (dzirkstele, liesma un sasilšana); 3) elektriskais impulss (sasilšanas vai elektriskās izlādes laikā); 4) ķīmiskais impulss (ķīmiskās reakcijas laikā ar intensīvu siltuma izdalīšanu); 5) detonācijas impulss (ar citas, blakus esošas sprāgstvielas lādiņa detonēšanu).

bezkontakta mīna

influence mine

Mīna, ko aktivē kāda mērķa iedarbība uz mīnu.

bioloģiskā aizsardzība

biological defence

Metodes, plāni un rīcība, kas vērsta uz to, lai plānotu un veiktu pasākumus aizsardzībai pret uzbrukumu ar bioloģiskām kaujas vielām.

bioloģiskā kaujas viela

biological agent

Mikroorganisms, kas izraisa cilvēku, dzīvnieku vai augu saslimšanu vai bojā materiālus.

bioloģiskā operācija

biological operation

Bioloģisko kaujas vielu izmantojums, lai radītu personāla un dzīvnieku zaudējumus, kā arī lai nodarītu bojājumus augiem vai materiāliem. Aizsardzības pasākumi pret šādu izmantojumu.

bīstamā satricinājuma zona

dangerous concuss area

Zona, kas raksturo sprādziena iedarbību uz apkārtējo vidi un kas postījumu ziņā ir nākamā aiz postījuma zonas, kurā noris vides svārstības. Grunts kļūst nestabila (nesaturoša).

buķetmīna

bouquet mine

Jūras mīnu karā – pie viena un tā paša svērteņa piestiprināti vairāki peldoši mīnu korpusi. Ja vienas mīnas korpusu noturošo stiprinājumu pārauj, no atsvara uz iepriekšējo dziļumu paceļas cita mīna.

čulgas izraisošā ķīmiskā kaujas viela blister agent

Ķīmiskā kaujas viela, kas ievaino acis un plaušas, apdedzina ādu vai rada uz ādas čulgas.

degaukla

safety fuse for blasting «Bickford fuse»

Pirotehnisko sastāvu saturošs auklveida uzspriecināšanas līdzeklis, ko izmanto detonatorkapsēļu detonācijas un pulvera lādiņu uzliesmošanas ierosmei. Sastāv no centrālās auklas ar pulvera serdi, ārējā un iekšējā apvalka. Krievijas ražotās degauklas ārējais diametrs – 5–6 mm. Ārējie un iekšējie apvalki var būt no plastikāta materiāla vai asfaltēti diegi.

Degauklas degšanas ātrums ir zināms, tas ļauj noteikt drošas uzspriecināšanas distances, jo liesmas kustības laiks pulvera serdē ir atkarīgs no auklas garuma.

Degauklas nogriezni, kam ir noteikts degšanas laiks un ko speciāli sagatavo pievienošanai SV lādiņu detonatorkapselēm, sauc par laika degli (*Time fuse*).

Spridzināšanas veidu, kad sprāgstvielas lādiņu ierosina ar laika degli, sauc par uguns spridzināšanas paņēmieni.

degšana

combustion

Sprāgstvielas (pirotehniskā sastāva) ātrs (iespējams, pat sprādzienvēda) pārvērtību process, kas noris, nododot siltuma enerģiju no pirotehniskā sastāva vai sprāgstvielas viena slāņa uz otru lielā ātrumā. Degšanas ātrums ievērojami atkarīgs no ārējiem apstākļiem, galvenokārt no spiediena darbības zonā (telpā) un temperatūras. Sprādziens atšķiras no degšanas procesa ar dažādu ķīmiskā procesa izplatīšanās ātrumu. Galvenā atšķirība ir tā, ka detonējot (sprāgstot) vielas sakaršana, kas rada ķīmiskās pārvērtības (reakciju), notiek nevis siltumvadīšanas, bet vielas saspiešanas veidā. Sprāgstvielas sasilšanu saspiešanas veidā sauc par sprādzienviļņa (triecienviļņa) nodošanu no viena sprāgstvielas slāņa uz otru.

detonācija (sprādziens)

detonation (blast)

Pārvērtību process, kas noris, nododot sprādzienviļņa (triecienviļņa) enerģiju no

sprāgstvielas viena slāņa uz otru ar pastāvīgu (virsskaņas) ātrumu, kas līdzinās simt vai tūkstoš metriem sekundē. Jo lielāks detonācijas ātrums, jo stiprāks un straujāks trieciens, ko rada gāzu spiediens, no kura atkarīgas sprādziena brizantās spējas.

Detonācijas laikā izdalās liels gāzu spiediens un augsta temperatūra. Ja kāda no iepriekšminētajiem faktoriem nav, detonācija nav iespējama. No ķīmiskā viedokļa detonācija ir tāds pats process kā degvielas degšana, kas balstās uz degmaisījuma pārsātināšanu ar skābekli. Detonācijas ātrums ir pastāvīgs katrai sprāgstvielai, un tas ir sprāgstvielas enerģētiskais rādītājs.

detonācijas dobums

fuze cavity

Padziļinājums lādiņā, kurā tiek izraisīta detonācija.

detonatorkapsēle

igniter

Ar ierosinošu (iniciējošu) sprāgstvielu pildīts uzspriecināšanas līdzeklis, kas ierosina sprāgstvielas lādiņa detonāciju un kas nepieciešams uguns čaulīšu izgatavošanai. Pēc formas tā ir cilindriska čaula, kas vienā galā atvērta un kam pamatā iepresēta paaugstinātas jaudas brizantā sprāgstviela (tetrils, TEN vai heksogēns), virs kuras alumīnija apvalkā ar noslēgtu (drošības) sietiņu atrodas iniciējošā sprāgstviela (svina azīds, TNRS). Cilindriskās formas čaula var būt izgatavota no alumīnija, vara, papīra. Tās garums un diametrs ir atkarīgs no izmantojamās detonatorkapsēles veida (KD 8 A: ārējais diametrs – 6,8–7,05 mm, iekšējais diametrs – 6,3–6,5 mm, garums – 45,5–48,5 mm). Iepresētās sprāgstvielas masa var būt TNRS – 0,1 g, svina azīds – 0,2 g, tetrils, TEN vai heksogēns – 1,02 g. Elektrodetonatora jutīgumu un arī drošību raksturo uzspriecināšanas strāva, kas ir sprāgstvielas lādiņa drošas uzspriecināšanas strāvas lielums pie noteikta sprieguma.

detonējošā aukla

detonating cord

Ar sprāgstvielu pildīts auklveida uzspriecināšanas līdzeklis, ko izmanto

bezkapseļu sprāgstvielas lādiņa detonācijas ierosmei un vienlaicīgam vairāku sprāgstvielu lādiņu sprādzienam. Sastāv no brizantās sprāgstvielas serdes (flegmatizētā TEN) ar divām triecienvilni virzošām auklām un no iekšējā un ārējā apvalka savijuma, kas piesūcināts ar ūdensizturīgu materiālu. Krievijas ražojuma detonējošās auklas diametrs – 5–6 mm.

Detonējošā aukla parādījās 1908.gadā Francijā, un tās rūpnieciskā ražošana tika sākta ASV 1912.gadā. Detonējošā aukla ar TEN serdi (*Primacord*) parādījās 1936.gadā.

drošības tapa arming pin

Munīcijas drošas lietošanas ierīce, kas nodrošina arī tās drošu uzglabāšanu, transportēšanu un kas līdz šīs tapas noņemšanai novērš munīcijas uzvilkšanās mehānisma netīšas iedarbināšanas iespēju.

dzinējmateriāls energetic material

Zemas pakāpes sprāgstviela vai pirotehniskais sastāvs (ātri degošs ķīmiskais sastāvs), kuram sadegot kontrolējamā apjomā izdalās gāzes, nodrošinot lodes (lādiņa, mīnas, granātas) sākuma ātrumu (pirmātrumu), tai izlidojot no stobra, vai arī raķetes reaktīvajai kustībai nepieciešamo enerģiju.

Dzinējmateriāla forma jūtami ietekmē tā sadegšanas ātrumu kopumā. Jo lielāka dzinējmateriāla daļiņu (granulu) degšanas virsma, jo ātrāk norisinās tā sadegšana. Dzinējmateriāla daļiņas var izgatavot sloksņu vai stienīšu veidā, tās var būt ar vienkāršu vai daudzkrāšu perforāciju.

dzinējmateriālu klases energetic material classification

Klases, kas raksturo dzinējmateriāla uzbūvi. Izšķir vairākas klases: 1) *vienkāršās bāzes dzinējmateriāls*. Pamatsastāvdaļa ir nitroceluloze. To izmanto galvenokārt maza kalibra munīcijā. Hidroskopisks, ar relatīvi zemu degšanas temperatūru. 1888.gadā A.Nobels izgatavoja ballistītu – pirmo bezdūmu dzinējmateriālu; 2) *dubultbāzes dzinējmateriāls*. Pamatsastāvdaļa ir nitroceluloze un nitroglicerīns. Nitroglicerīns ir viela ar augstu degšanas temperatūru, ko

pievieno, lai paaugstinātu degšanas temperatūru. Paaugstināta temperatūra var izraisīt vītņstobru ieroču vītņu bojājumu, tādēļ dubultbāzes dzinējmateriālus izmanto gludstobru, viena šāvienu ieročos un raķetēs. 1889.gadā Anglijā V.Kelners un F.Abels izgatavoja kordītu – dubultbāzes bezdūmu dzinējmateriālu. 1909.gadā šāda CSP (*Cordite smokeless powder*) bezšķīdinātāja pulvera (*Propellant*) rūpnieciskās izgatavošanas tehnoloģiju piedāvāja Brunsvigs Vācijā; 3) *trīskāršās un daudzkrāšās bāzes dzinējmateriāls*. Tā svarīgākie pamatelementi ir nitroceluloze, nitroglicerīns un nitrovanidīns. Pēdējais samazina degšanas temperatūru un veicina vienmērīgu degšanas procesu. Izmanto galvenokārt artilērijas lādiņos; 4) *kompozītie dzinējmateriāli*. Vairums no tiem nesatur nitrocelulozi vai nitroglicerīnu. Tos izgatavo no metāla degmateriāla (piemēram, alumīnija) saistvielas (parasti organiska polimēra) un neorganiska oksidanta (piemēram, amonija perhlorāta); 5) *šķīdrie dzinējmateriāli*. Šķidrās dzinējmateriāls sastāv no degvielas un oksidanta. *Degviela* (piemēram, šķidrās ūdeņradis) sadeg oksidanta klātbūtnē, izdalot dzinēja darbam nepieciešamo gāzi. *Oksidants* nodrošina pilnīgu degvielas sadegšanu.

elektrodetonators blasting cap

Ar ierosinošu (iniciējošu) sprāgstvielu pildīts elektrisks uzspridzināšanas līdzeklis, ko izmanto sprāgstvielas lādiņa detonācijas ierosmei. Konstrukīvi tas ir detonatorkapseles savienojums ar elektrouzliesmotāju. Elektrodetonatoru raksturo minimāla uzliesmošanas strāva – mazākā strāva, kas, plūstot caur elektrodetonatoru, var izraisīt tā elektrouzliesmotāja aizdedzinošā sastāva uzliesmošanu.

elektrouzliesmotājs electric squib

Ar ierosinošu (iniciējošu) sprāgstvielu pildīts elektrisks uzspridzināšanas līdzeklis, ko izmanto detonatorkapseļu, degauklu un pulvera lādiņu uzliesmošanas ierosmei. Konstrukīvi alumīnija čaulā ievadīti divi vadi, kam galos uzlodēts platīna tiltiņš (kvēldiegs), kura diametrs ir 22–26 mikroni. Tiltiņam apkārt atrodas uzliesmojošais sastāvs sacietējušas pīles veidā. Pretestība

mērījumiem – 0,9–1,5 omi, pretestība uzspīdzināšanas kaujas ķēdē (ieskaitot vada garumu 1 m) – 2,5 omi. Minimāli nepieciešamā strāva – 0,4 A, droša strāva mērījumu veikšanai – 0,18 A.

enkurmīna moored mine

Kontaktmīna vai indukcijas mīna ar pozitīvu peldspēju, kuru virs ūdens notur pie pludiņa vai jūras dibenā esoša enkura piestiprināta enkurtrose.

grunts tralis bottom sweep

Ķēde vai trose, lai vilktu uz grunts esošas mīnas vai izvilkto tās.

haotiski izliktas mīnas jettisoned mines

Jūrā haotiski izliktas mīnas, kuras izliek iespējami ātrāk, lai atbrīvotu mīnukuģi no mīnām jebkurā tā stāvoklī vai relatīvajā izvietojumā.

hemotoksiska viela blood agent

Ķīmisku vielu maisījums, kurā ietilpst cianīda grupa, kas ietekmē ķermeņa fizioloģiskās funkcijas, neļaujot ķermeņa audiem normāli izmantot skābekli.

horizontālas darbības mīna horizontal action mine

Sauszemes mīnu karā – mīna, kuras uzdevums ir radīt iznīcinošu efektu plaknē, kas ir aptuveni paralēla zemes virsmai.

inerta (mācību) mīna inert mine

1. Mīna, kas neitralizēta, padarīta nejutīga vai kurai noņemts detonators. 2. Mācību mīna vai mīnas makets, kas nevar izraisīt eksploziju.

intensitātes mīnu ķēde intensity mine circuit

Ķēde, kuras iedarbināšana ir atkarīga no lauka intensitātes un kas sasniegusi tādu līmeni, kurš atšķiras no iepriekš noteikta minimuma, kas iedarbojas uz mīnu, kad tās tuvumā neatrodas kuģi.

izkliedmīna scatterable mine

Sauszemes mīnu karā – mīna, kas izlikta, neņemot vērā pieņemtos mīnu izlikšanas paņēmienus, un kas ir konstruēta tā, lai to varētu izlikt no lidmašīnām, raķetēm, ar sauszemes metējierīci, ar rokām, kā arī ar artilēriju. Parasti pēc izlikšanas šīs mīnas ilgi nefunkcionē.

izspiešanas zona explosion centre

Sfēriskā zona, kas raksturo sprādziena iedarbību uz apkārtējo vidi sprādziena centrā un kas ir vispostošākā. Tajā sprādziena enerģijas ietekmē grunts tiek noblīvēta vai sasmalcināta. Noblīvē mīkstu (vieglas stiprības) grunti, bet sasmalcina cietu (augstas stiprības) materiālu.

kājnieku mīna antipersonnel mine

Mīnu tips, kas paredzēts pretinieka kājnieku darbības apgrūtināšanai un iznīcināšanai. Iedalījums: 1) fugasu darbības mīnas; 2) šķembu mīnas; 3) ložu mīnas (patronmīnas) – mīnas ierosina līdzīgi strēlnieku ieroču darbībai; 4) īpašās nozīmes mīnas – pašgatavotas kājnieku mīnas, kuru saturā ir sprāgstvielas, uzspīdzināšanas līdzekļi un atsevišķos gadījumos – šķembu materiāls (dzeloņdrāts, tinums, akmeņi, betons).

Viens no kājnieku mīnu veidiem ir pretdesanta mīnas, kuras lieto, lai apgrūtinātu pretinieka dasanta kājnieku un tehnikas darbību. Tās iedala grunts mīnās un enkura mīnās, kurām ir atšķirīgas uzstādīšanas metodes.

kaujas lādiņa sprāgstviela blasting agent (charge)

Munīcijas kaujas lādiņa relatīvi mazjutīga sprāgstviela, ko izgatavo, jaucot un kombinējot dažādas brizantas sprāgstvielas ar citām vielām. Plaši pazīstamas: 1) HMX. $D=9\,100\text{ m/s}$, visbrizantākā SV, ko parasti izmanto sajaukumā ar TNT vai plastifikatoriem. Visizplatītākais sajaukums ir 70% HMX, 30% TNT un to sauc par oktolu, ko piedāvāja izmantošanai 1958.gadā; 2) tetritols. $D=7\,300$ līdz $7\,400\text{ m/s}$, 65–75% tetrila, pārējais TNT, tādēļ brizantāks nekā TNT un efektīvāks, piemēram, spridzinot tērauda elementus; 3) pentolīts. $D=7\,500\text{ m/s}$, 50/50

PENT un TNT maisījuma. Mazāk jutīgs nekā PENT, bet jutīgāks par TNT. Izmanto pastiprinošajos lādiņos neliela kalibra munīcijā un bruņusitēju munīcijā. Bieži aizstāj ar kompozīciju «B»; 4) pikratols. $D=7\ 100\text{ m/s}$, lēti izgatavojama, bet ķīmiski nestabila SV. Reaģē ar metāliem, īpaši paaugstināta mitruma apstākļos, veidojot ļoti jutīgus eksplodējošus sāļus. Dažas valstis (piemēram, Japāna) Otrā pasaules kara laikā izmantoja galvenajos kaujas lādiņos. Mūsdienās ASV pikratolu izmanto sprāgstvielas «D» izgatavošanai; 5) sprāgstviela «D» (*Dunite*). $D=7\ 000\text{ m/s}$, izgatavo no amonija pikrāta. Mazjutīga pret triecienu un berzi. Lēni reaģē saskarē ar metāliem. Paaugstināta mitruma apstākļos var veidot jutīgus un bīstamus savienojumus ar tēraudu, varu un svinu. Parādījās 1909.gadā un galvenokārt izmanto kā galveno lādiņu šķembu un bruņusitēju munīcijā; 6) kompozīcija «A». $D=8\ 200\text{ m/s}$, izgatavota no 91% RDX un 9% vaska. Tās ražošanu sāka Anglijā Otrā pasaules kara gados; 7) kompozīcija «B». $D=7\ 800\text{ m/s}$, 60% RDX, 39% TNT un 1% desensitatora. Sāka lietot 1943.gadā un ASV visplašāk izmanto munīcijas galvenajos kaujas lādiņos (bumbās, raķešu, vadāmo raķešu, torpēdu kaujas galviņās); 8) kompozīcija «C-4». Parādījās pēckara gados un iegūta Pikantī arsenālā K.Ottosova vadībā, $D=8\ 000\text{ m/s}$, 91% RDX un 9% nesprāgstoša plastifikatora. Ļoti plaši izmanto dažādos spridzināšanas darbos; 9) dinamīts. To 1866.–1867. gadā izgudroja A.Nobels. Militārajam dinamītam $D=3\ 500$ līdz $6\ 100\text{ m/s}$, augstas jaudas SV ar zemu brizantumu. Militārais un rūpnieciskais dinamīts ir divas pilnīgi dažādas SV. Viens no svarīgākajiem rūpnieciskā dinamīta komponentiem ir nitroglicerīns. Militārā dinamīta sastāvā nitroglicerīna nav.

kaujas mīna **service mine**

Mīna, kam ir postošas eksplozijas spēja.

klejojoša mīna **drifting mine**

Peldoša mīna, kas brīvi pārvietojas viļņu, vēja, straumes, paisuma vai bēguma ietekmē. Tā var būt arī zem ūdens virsmas klejojoša mīna (*creeping mine*). Jūras mīnu karā – boju tipa mīna, kuru ar atsvaigu notur zem ūdens virsmas

(parasti ķēdē) un kas var brīvi pārvietoties pa grunti straumes vai ūdens plūsmas ietekmē.

kombinētā bezkontakta mīna **combination influence mine**

Mīna, kuru var aktivēt tikai tad, kad divi vai vairāki impulsi tiek saņemti vai nu vienlaikus, vai arī iepriekšnoteiktā secībā. Sauc arī par *combined influence mine*.

kontaktmīna **contact mine**

Mīna, kas sprāgst fiziska kontakta ietekmē.

kustīga (klejojoša, uzpeldoša) mīna **moving mine**

Mīnu vispārējs apzīmējums, piemēram, klejojošo, hidrostatisko, lienošo, pašpiedziņas mīnu, pašnovades sistēmas mīnu un buķetmīnu.

kvēlaukla **safety fuse**

Ar pirotehnisko sastāvu (kālija salpetri) piesūcināts auklveida uzspriidzināšanas līdzeklis, kuru izmanto aizdedzināšanai ar aizkavēšanas laikā. Pēc uzbūves tas ir kokvilnas un linu diegu savijums, kura diametrs ir 6–8 mm un kas ir piesūcināts ar kālija salpetri. Kvēlo atkarībā no vēja stipruma ar ātrumu 1 cm 1–3 minūtēs.

ķīmiskā mīna **chemical mine**

Mīna, kurā ir ķīmiska viela, kas var nogalināt, ievainot vai padarīt nespējīgu personālsastāvu, lai piesārņotu materiāldaļu vai apkārtni.

lamatmīna **booby trap**

Eksplodīva vai neeksplozīva ierīce vai cits materiāls, kas speciāli novietots tā, lai, aizskarot pēc izskata nekaitīgu objektu vai veicot parasti drošu darbību, tiktu radīti personāla zaudējumi.

mācību mīna **drill mine**

Mīna bez sprāgstvielas vai mīnai līdzīgs priekšmets, ko izmanto mīnu uzlādēšanas, izvietošanas vai atmīnēšanas mācībās un izmēģinājumos.

Praktiskā mācību mīna (*exercise mine*) ir mācībām derīga mīna, kas ir aprīkota ar vizuālām vai skaņas indikācijas ierīcēm, kas signalizē par

vietu un laiku, kad kaujas apstākļos mīna sprāgs. Tā var būt ar indikācijas ierīci (*exercise filled mine*), bet ar inertu pildvielu un ar vizuālu vai skaņas efektu radošu indikācijas ierīci.

Mācībās izmanto inertu mācību mīnu (*instructional mine*) ar šķērsgrīzumā redzamiem konstrukcijas elementiem. Tā šim nolūkam parasti ir pāršķelta uz pusēm.

Mācību (inerta) mīna (*practice mine*): 1. Sauszemes mācībām – ar pievienotu uzspridzinātāju un ierīci, kas nekaitīgā veidā norāda, ka uzspridzinātājs ir aktivizēts. 2. Jūras mācībām – ar inertu pildvielu uzpildīta mīna, kas aprīkota ar visu vajadzīgo, lai to varētu izmantot instruktāžās un praktiskajās mācību nodarbībās.

magnētiskā mīna

magnetic mine

Mīna, kas reaģē uz mērķa magnētisko lauku. Sauc arī par *magnetic circuit*.

magnētiskā mīnu meklēšana

magnetic minehunting

Magnētisku noteicēju lietojums, lai atklātu mīnu vai mīnām līdzīgu objektu klātbūtni, kas jūras dibenā var būt vai nu redzami, vai aprakti.

maģistrāle

firing circuit

Divvadu elektrolīnija, kas savieno elektrospridzināšanas sadales tīklu un sprieguma avotu. Elektrodetonatori maģistrālē var būt saslēgti paralēli vai virknē, kas arī nosaka maģistrāles slēguma tipu.

Paralēlais slēgums ir elektrospridzināšanas tīklā (maģistrālē), kurā elektrodetonatori saslēgti paralēli.

Virknes slēgums ir elektrospridzināšanas tīklā (maģistrālē), kurā elektrodetonatori saslēgti virknē viens aiz otra.

Jauktais slēgums ir elektrospridzināšanas tīklā (maģistrālē), kurā elektrodetonatori saslēgti gan paralēli, gan virknē.

Maģistrāles pārbaudei un elektriskās pretestības precīzai mērīšanai lieto līnijtiltu.

Aptuvenai maģistrāles elektriskās pretestības mērīšanai vai tās pārbaudei lieto mazo ommetru.

Pārbaudes strāva parasti nepārsniedz 0,015 A.

mazjutīga bezkontakta mīna

coarse mine

Jūras mīnu karā – relatīvi mazjutīga bezkontakta mīna.

mīna

mine

Sprāgstošas darbības ierīce, ko uzstāda gaidāmā mērķa parādīšanās vietās. Tā ir speciālas formas un konstrukcijas sprāgstvielu lādiņš ar apvalku (korpusu), kas konstruktīvi savienots ar uzspridzināšanas līdzekļiem un paredzēts militāriem mērķiem sprāgstošu šķēršļu (mīnulu) izveidei. Mīnas paredzētas arī pretinieka kaujas tehnikas, personālsastāva, ēku, tehnisko komunikāciju, hidrotehnisko būvju bojāšanai un iznīcināšanai, brīdināšanai, brīdināšanas pasākumiem un orientieru norādei. Mīnu kaujas lādiņa saturā var būt sprāgstvielas, pirotehniskie, ķīmiskie, radioaktīvie un citi sastāvi. Agrāk mīna galvenokārt darbojās, nonākot tiešā kontaktā ar mērķi, tagad mīnu uzspridzināšanas ierīces izmanto arī mērķa fiziskā lauka iedarbību (skaņu, magnētiskā lauka vai siltuma iedarbību). Mīnas var izlikt jūrā vai uz zemes. Jūras mīnu iedalījums: enkura (*moored*), kontakta (*contact*), magnētiskās (*magnetic*) un akustiskās (*acoustic*) mīnas.

Sauszemes spēku mīnu klasifikācija: • pēc uzbūves: 1) prettanku mīnas, 2) kājnieku mīnas, 3) pretdesanta mīnas, 4) speciālās mīnas, 5) ķīmiskās mīnas un atommīnas; • pēc lietojuma: 1) fugasu darbības mīnas, 2) šķembu darbības mīnas, 3) kumulatīvās darbības mīnas. Mīnas galvenās sastāvdaļas ir tās sprāgstvielas kaujas lādiņš un uzspridzinātājs. Sprāgstvielas lādiņu raksturo: 1) masa; 2) forma (koncentrētais, pagarinātais, figurālais un kumulatīvais); 3) novietojums (iekšējais – nišās, urbumos un ārējais); 4) apvalka korpusa tips (atkarīgs no sprāgstvielas lādiņa lietojuma).

mīnas uzspridzinātājs

mine fuze

Speciāls mehānisms (ierīce), ar kuru ierosina (iniciē) mīnas sprāgstvielas lādiņu, kas satur (ja tas ir nokomplektēts) visus uzspridzinātāja elementus. Uzspridzinātājs raksturo mīnas ierosināšanas veidu. Pēc iedarbības veida (sprādziena vai detonācijas izraisīšanas) mīnas

var būt: 1) kontakta (atsaišu, atsaišu atslodzes, spiediena atslodzes) mīnas, kuru sprādziens (detonācija) notiek, to uzspridzinātāja datoram (sensoram) saskaroties ar objektu; 2) nekontakta (magnētiskās, seismiskās vai akustiskās) mīnas, kuru uzspridzinātāja dators darbojas, nevis nonākot kontaktā (saskarsmē) ar objektu, bet izmantojot objekta iedarbību (ar magnētisko lauku, seismiskām svārstībām), kas rada sprādzienu (detonāciju); 3) aiztures jeb distantās iedarbības mīnas, kuras sprāgst (detonē) pēc noteikta laika, ko uzstāda ar uzspridzinātāju tā aktivēšanas laikā; 4) vadāmās (komandas) mīnas, kuru sprādzienu (detonāciju) vada no attāluma (distances), nosūtot mīnas uzspridzinātājam noteiktu komandu.

Uzspridzinātāja drošai darbībai paredzētas tā sistēmas un mehānismi: 1) drošinātājmehānisms – nodrošina drošības procedūras mīnu transportēšanas un uzstādīšanas laikā; 2) uzliesmotājmehānisms – rada sākotnējo uguns liesmas impulsu pēc komandas, ko saņem no uzspridzinātāja datora; 3) laika aiztures mehānisms – regulē uzliesmotājmehānisma impulsa laiku (uguns liesmas virzību uz detonācijas daļu); 4) pretnoņemšanas ierīce – paredzēta mīnas atmīnēšanas un tās uzspridzinātāja neitralizēšanas (izvilkšanas, izņemšanas) apgrūtināšanai; 5) izpildmehānisms (detonators) – paredzēts mīnas pamata sprāgstvielas lādiņa iniciēšanai, nodrošinot mīnas darbību noteiktā veidā.

mīnēšanas sistēma mine warfare

Mīnu stratēģiskās, operacionālās un taktiskās lietošanas sistēma. Tā aptver ierīču un mehānismu kopumu, kas dod iespēju uzstādīt (izvietot) mīnas pareizajā kārtībā un paredzētajās vietās ūdenī, gruntī vai to virspusē.

Izšķir mehanizēto un distanto mīnēšanas sistēmu. Mehanizētā mīnēšanas sistēma ir ierīču un mehānismu kopums, kas mehāniski uzstāda (izvieto) mīnas virspusē vai gruntī, noņemot to transportēšanas drošinātājus.

Distantā mīnēšanas sistēma ir ierīču, mehānismu un ieroču veidu kopums, kas, izšaujot vai izsviežot mīnas no speciālas ierīces, spēj nogādāt mīnu konteinerus ar prettanku un kājniķu mīnām

noteiktajā vietā (teritorijā). Nogādāšanas tālums atkarīgs no mīnu konteineru izmešanai lietotās speciālās ierīces (lidaparāta, raķetes vai cita nesēja) tehniskajiem raksturlielumiem.

mīnu dubultrinda mine strip

Sauszemes mīnu karā – divas paralēlas mīnu rindas, kuras izvieto vienlaikus sešu metru vai sešu soļu attālumā vienu no otras.

mīnu izlikšanas novērošana minewatching

Jūras mīnu karā – pretmīnu pasākumu procedūra, lai atklātu, reģistrētu un, ja iespējams, izsekotu iespējamo mīnu licēju maršrutu, kā arī mīnu likšanas laikā noteiktu mīnu atrašanās vietu un/vai identificētu tās.

mīnu iznīcināšana mine disposal

Process, kurā mīnas padara nekaitīgas, neitralizē, atgūst, aizvāc vai iznīcina.

mīnu kara karte mine warfare chart

Speciāla jūras karte 1:50 000 mērogā (vēlams 1:25 000 vai vēl sīkāka), kas sastādīta, lai sagatavotu un veiktu mīnu kara operācijas, un kuras pamatā ir vai nu jau pastāvoša jūras standartkarte, vai arī tā sastādīta, ņemot vērā īpašus standartus.

mīnulauka shēma minefield record

Rakstiska atskaite, kurā iekļautas visas ziņas par mīnulauka izvietojumu un kuru standartizētā formā sastāda par mīnu likšanu atbildīgais virsnieks.

mīnulauka spēja apstādināt general stopping power

Procentuāls kaujas formējuma satiksmes līdzekļu grupas lielums, kas būtu apturams ar mīnām brīdī, kad tas mēģinātu šķērsot mīnulauku.

mīnu meklēšana minehunting

Atsevišķu mīnu atklāšana un tai sekojoša atmīnēšana ar kuģu, aviācijas iekārtu un/vai nirēju palīdzību.

mīnu rinda mine row

Viena mīnu vai mīnu sakopojumu rinda.

mīnu tralēšana mines sweeping

Tehnisks (mehānisks) atmīnēšanas process. Atmīnēšana var būt mehāniska (tralējot mīnas), ar sprādziena palīdzību vai arī izmantojot cita tipa mīnu sprādziena ierosinātāju.

Mīnu tralēšanu veic gan uz sauszemes, gan arī jūrā.

Mehāniskas mīnu tralēšanas gadījumā izmanto speciālus tehniskos līdzekļus (traļus), kas dod iespēju mīnas pārvietot, deformēt vai tās citādi neitralizēt, piemēram, izmantojot akustisko vai magnētisko iedarbību.

mīnu tralēšana minesweeping

Process, kura laikā meklē mīnas vai tās padara nekaitīgas, izmantojot mehānisku vai eksplozīvu mehānismu, kas fiziski aizvāc vai iznīcina mīnu, vai rada mīnas aktivēšanai vajadzīgos indukcijas laukus.

mīnu vizuālā atklāšana mine spotting

Jūras mīnu karā – mīnu vai mīnulauka vizuālā novērošana.

mobilā mīna (propellermīna) mobile mine

Jūras mīnu karā – mīna, kas aprīkota ar torpēdas dzinējmehānismam analoģu dzinējmehānismu. Nonākusi pie mērķa, tā nogrimst un darbojas kā (parasta) mīna. Sauc arī par *propelled mine*.

neitralizēta mīna dead mine

Mīna, kas bijusi kaujas stāvoklī un ir neitralizēta, atmīnēta vai citādā veidā padarīta nekaitīga (*disarmed mine*).

nevadāma mīna independent mine

Mīna, kuru pēc izlikšanas (jūrā) vairs nekontrolē.

optiskā mīnu meklēšana optical minehunting

Optisko sistēmu izmantošana mīnu meklēšanā gan uz sauszemes, gan arī uz jūras. Visbiežāk to

izmanto jūras sapieri, lai atklātu un klasificētu mīnas vai mīnām līdzīgus objektus ūdens akvatorijā (sevišķi zemūdens daļā). Parasti izmanto televīzijas vai citu optisko sistēmu pietauvotas zemūdens optisko signālu uztveršanas ierīces.

«oropēza» tipa mīnu tralēšanas paņēmiens oropesa sweep

Jūras mīnu karā – kad mīnu trali tauvā ņem viens vienīgs kuģis, sānisku traļa izvēršanos nodrošina speciāla svērteņa ierīce un traļa iegrimi kontrolē no kuģa pakaļgala ar «pūķa» palīdzību, bet no otra gala ar bojas un bojas tauvas palīdzību.

oscilējošā mīna oscillating mine

Ar hidrostatiskām metodēm kontrolēta mīna, kas saglabā iepriekš noteikto iegrimē dzīlumu zem ūdens virsmas neatkarīgi no paisuma un bēguma.

paisuma mīna watching mine

Mīna, kas periodiski parādās uz ūdens virsmas noteiktos jūras paisuma un bēguma apstākļos. Tā ir jūras mīna, kas ir piestiprināta pie enkurtroses, bet parādās uz ūdens virsmas noteiktos apstākļos.

pārspiediens overpressure

pasīvā mīna passive mine

1. Mīna ar iedarbinātu pretdeģonēšanas ierīci, kas neļauj spridzeklim iedarboties. Mīna diezgan īsu brīdi parasti paliek pasīvā stāvoklī. 2. Mīna, kas neraida signālu, pēc kura nosaka mērķa klātbūtni.

pašnovades (mērķtieces) mīna homing mine

Mīna ar pašnovades sistēmu tās efektīvās darbības paaugstināšanai. Jūras mīnu karā šādu mīnu aprīko ar dzinēja ierīci un tā pati virzās uz mērķi.

peldoša mīna floating mine

Vienkārši un ātri izliekams mīnas tips, kas pēc tās izlikšanas paliek (saskatāms) uz ūdens virsmas.

Parasti izliek pretinieka darbības un manevra apgrūtināšanai noteiktā rajonā (ūdens akvatorijā).

pirotehniskais materiāls pyrotechnic

Zemas pakāpes sprāgstvielu vai pirotehnisku vielu maisījums, kas deg ar prognozējamu ātrumu vai degšanas procesā rada noteiktu skaņas, dūmu, gaismas vai siltuma efektu. Sadegot pirotehniskajiem materiāliem, izdalās mazāks gāzes daudzums nekā dzinējmateriāliem. Izmanto uzspridzinātāju kaujas ķēdēs un speciālajā munīcijā.

prettanku mīna antitank mine

Mīnu tips, kas paredzēts pretinieka tanku un citas bruņutehnikas sagraušanai un to apkalpes darbības apgrūtināšanai, kavēšanai vai iznīcināšanai. Prettanku mīnu iedalījums: 1) fugasu darbības mīnas; 2) kumulatīvās darbības mīnas, kuru galvenais graujošais faktors ir kumulatīvās strūklas izveide, kas rada noteikta virziena augstas temperatūras metāliskas strūklas un gāzu spiedienu; 3) pretborta (apakšborta) mīnas – pēc to ierosināšanas rodas noteikta virziena gāzu spiediens, sakausēta metāla un cieta metāla trieciens pret bruņutehnikas bortiem (sānu bortiem, apakšbortiem); 4) īpašās mīnas – pašgatavotas prettanku mīnas, kuru sastāvā ir sprāgstvielas un uzspridzināšanas līdzekļi, atsevišķos gadījumos mīnu darbība vērsta uz apkārtējās vides postīšanu (nogruvumu radīšanu) tanku un bruņutehnikas kustības virzienā.

preventīvie pretmīnēšanas pasākumi offensive mine countermeasures

Mērķtiecīgi pasākumi, lai pretiniekam neļautu izlikt mīnas noteiktā rajonā, kas vitāli svarīgs, izpildot kaujas uzdevumu. Šādus pasākumus plāno sauszemes spēki un jūras spēki sadarbībā ar inženiertehniskā nodrošinājuma vienībām, lai nodrošinātu plānojamo uzbrukumu vai attiecīgā rajona teritorijas izmantošanu citiem nolūkiem.

primārā (iniciējošā) sprāgstviela priming (initiating) explosive

Sprāgstvielu grupa, kurai ir vislielākā jutība pret ārējo iedarbību – siltumu, triecienu, berzi. Izmanto galvenokārt dažādās kapselēs un citās

brizanto SV uzspridzināšanas ierīcēs. Tās ir relatīvi zemas jaudas SV. Tās ir: 1) svina azīds (*Lead azide*). $D=5\,200\text{ m/s}$, reaģē ar varu, uzglabā alumīnija konteineros. To 1906.gadā kapselēm piedāvāja Krievijas pulkvedis F.Solomins; 2) dinols. $D=6\,900\text{ m/s}$. Tā ir visbrizantākā no primārajām SV. Reaģē ar varu un svina azīdu; 3) dzīvsudraba fulmināts (*Mercury fulminate*) $DA=5\,000\text{ m/s}$. Tā ir visjutīgākā no primārajām SV. Ķīmiski nestabila SV ar īsu uzglabāšanas laiku. Reaģē ar magniju un alumīniju. Mūsdienās izmanto retāk, jo to aizstāj ar svina azīdu.

sapieris sapper (combat engineer)

Īpaši sagatavots speciālists, lai veiktu spridzināšanas darbus, mīnu šķēršļu izveidi vai atmīnēšanu un nodrošinātu mīnu un citu šķēršļu pārvarēšanas iespējas, kā arī citu inženiertehniskā kaujas nodrošinājuma uzdevumu izpildi. Sapieru rīcībā nodod uzspridzināšanas līdzekļus, sprāgstvielu lādiņus, atmīnēšanas sprāgstvielu lādiņus, mīnas un dažādas inženiertehniskā kaujas nodrošinājuma speciālās ierīces un tehniku.

sekundārā (brizantā) sprāgstviela explosive

Augstas pakāpes un lielas jaudas sprāgstviela, ko plaši izmanto munīcijas kaujas lādiņos un spridzināšanas darbos. Lietošanā drošāka un mazāk jutīga par primārajām sprāgstvielām. Visplašāk lietojamās sekundārās sprāgstvielas ir: 1) trinitrotoluēns jeb TNT (*Trinitrotoluene*). To 1863.gadā izgatavoja Vācijas ķīmiķis Vilibrands. $D=6\,800\text{ m/s}$. Ļoti izplatīta SV un tās brizantumu, jaudu un jutību, salīdzinot dažādu sprāgstvielu īpašības, parasti pieņem par etalonu. Ir ļoti plašas militārās izmantošanas iespējas; 2) tetrils (*Tetryl*). To 1879.gadā Vācijā izgatavoja Mičless un Meijers. $D=7\,500\text{ m/s}$. Detonatoros (pastiprinātājlādiņos) visbiežāk izmantotā SV. Relatīvi augstas ražošanas izmaksas. Var detonēt no lodes trieciena vai temperatūrā, kas augstāka par 236°C ; 3) heksogēns (*Hexogen*). Tas pazīstams arī kā RDX (*Research Development Explosive*). To 1899.gadā Vācijā izgudroja Hennings, bet kā militāriem mērķiem izmantojamu sprāgstvielu 1925.gadā pirmoreiz

izgatavoja G.C.Heils Pikantīnī arsenālā. $D=8\,200$ m/s. Parasti jauc kopā ar vasku, kas mazina jutību (izmanto kā desensitatoru). Tīrā veidā gandrīz neizmanto vai nelielu masu izmanto tikai detonatoros; 4) pentaeritritola tetranitrāts (tetrazens) jeb PETN (*Pentaerythritol tetranitrate*). $D=7\,900$ m/s. Tikpat jutīga SV kā dzīvsudraba fulmināts, tādēļ to var izmantot kā primāro SV. Tomēr to dažreiz ietver arī sekundāro SV grupā, jo galvenokārt izmanto pastiprinošajos lādiņos un mazā masā – uzspridzinātāju detonatoros un detonējošās auklas izgatavošanai (kā pastiprinošu elementu).

speciālā (īpašā) mīna special mine

Mīnu tips, kas paredzēts speciālu kaujas uzdevumu izpildei. Izšķir: 1) signālmīnas – pretinieka manevru noteikšanai, brīdinājumam; 2) dūmu mīnas – slēptu (segto) manevru izpildei; 3) īpašas nozīmes speciālās (objektu) mīnas – darbībai, kas paredzēta lidlauku skrejceļu, dzelzceļa sliežu, vilcienu sastāvu, objektu, ēku, ceļu tīklu bojāšanai vai iznīcināšanai.

sprādziena (detonācijas) efekts blast effect

Sprādziena iedarbības raksturojums, ko ataino ar tā graužošās darbības raksturlielumiem, bet gruntij – ar koncentriskām zonām no sprādziena vietas. Sprādziens uz apkārtējo vidi rada dinamisku spiedienu (triecienu), ko izraisa gāzu spiediens, sprāgstvielai no viena stāvokļa pārveidojoties citā stāvoklī. Gruntī izšķir izspiešanas, postījuma un bīstamā satricinājuma zonu. Sprādziena iedarbību uz militāriem objektiem raksturo to iznīcināšanas varbūtība.

sprādziena vilnis (triecienvilnis) blast wave

Saspiesta gaisa un detonācijas produktu plāns un blīvs slānis, kas virzās ar lielu ātrumu no sprādziena centra uz tā malām un kas veido arī sprādziena postošo enerģiju (brizantumu). Sprādziens rada dinamisku spiedienu (triecienu) uz apkārtējo vidi. To izraisa gāzu spiediens, kad sprāgstviela strauji pārveidojas no viena stāvokļa citā. Šo triecienu sauc par sprādziena vilni (triecienvilni). Apkārtējā vide aiz sprādziena viļņa izjūt gāzu spiedienu, kas rada pakāpenisku

vides daļiņu kustību. Sprādziena viļņa iedarbība strauji mazinās, attālinoties no sprādziena ierosināšanas (sprāgstvielas izvietoējuma) vietas, un triecienvilnis pāriet skaņas vilnī.

sprādziena viļņa difrakcija blast wave diffraction

Sprādzienā rezultātā izveidojušās blīvas gaisa masas apliekšanās ap šķērsli.

sprādziens blast (burst)

Sistēmas vai vielas ātra fiziskā vai ķīmiskā pārvēršanās, kad tās potenciālā enerģija pārvēršas par kinētisko enerģiju, veicot noteiktu darbu. Tādas sprādzienveida pārvērtības var novērot dažādās augstspiediena sistēmās un vielās, kas spējīgas uz straujām ķīmiskām vai kodolreakcijas pārvērtībām. Visām šīm sistēmām pirms sprādziena piemīt noteikta enerģija (siltuma, elektriskā, ķīmiskā, kodolenerģija), ko konkrētos apstākļos var strauji atbrīvot.

SV sprādziens ir vielas ļoti ātrs ķīmiskās pārvēršanās process, kad tās ķīmiskā enerģija pārvēršas ļoti saspiestu un sakarsētu gāzu enerģijā, veicot sprādziena graužošo darbību ar triecienviļņa enerģiju.

sprādziens gaisā aierburst

Munīcijas kaujas lādiņa sprādziens virs zemes, kad tās nekontakta vai distances darbības uzspridzinātājs formē komandu, pirms kaujas lādiņš saskaras ar zemes vai ūdens virsmu. Šādu sprādzienu galvenais graužošais efekts ir šķembu un fugasu darbība, tos izmanto arī speciālajā munīcijā signalizēšanai, teritorijas fotografēšanai vai apgaismošanai.

sprāgstviela (SV) explosive

Ķīmiska viela vai šo vielu maisījums, kas siltuma, trieciena vai berzes iedarbībā spēj veikt pēkšņu (sprādzienveida) ķīmisku pārvērtību (dekompozīciju). Izšķir: iniciējošās un brizantās sprāgstvielas, dzinējmateriālus (reaktīvo dzinēju un ieroču pulverus) un pirotehniskos sastāvus. Vēsturiski vispirms parādījās dzinējmateriāli un pirotehniskie sastāvi, bet brizantās SV sāka plaši

izmantot, tikai sākot rūpnieciski ražot TNT 19.gadsimta sākumā.

SV fiziskās un ķīmiskās īpašības un tās praktiskās izmantošanas iespējas raksturo sprāgstvielu rādītāji.

sprāgstvielas lādiņš explosive charge

Ar sprāgstvielu pildīta noteiktas formas un masas briķete, stienis vai citas ģeometriskas formas priekšmets, ko izmanto spridzināšanas darbos. Lādiņos parasti izmanto brizantās sprāgstvielas ar lielu detonācijas ātrumu (TNT, oktogenu, tetrilu u.tml.).

1) SV briķete – noteiktas formas un masas standartizēts neliels SV lādiņš ar detonatorkapseles ligzdu, apvalku vai bez tā; 2) SV stienis – noteiktas formas (cilindrisk) un masas plastiskās sprāgstvielas lādiņš ar detonatorkapseles ligzdu vai bez tās un ar apvalku vai bez tā; 3) SV lente – noteiktas formas (lentes vai siksnas veida), masas un garuma plastiskā sprāgstviela ar apvalku vai bez tā.

sprāgstvielu rādītāji date of explosives

Rādītāju kopums, kas raksturo sprāgstvielas un dod iespēju salīdzināt to īpašības un spējas. Ir šādi galvenie sprāgstvielu rādītāji: 1) blīvums – SV masas un tilpuma attiecība. Jo lielāku SV blīvumu ļauj panākt SV izgatavošanas un munīcijas uzpildīšanas tehnoloģiskais process, jo lielāks būs tās radītais graužošais efekts; 2) brizantums – SV īpašība, kas raksturo tās sprādziena produktu graušanas spēju, kura izpaužas šo detonācijas produktu straujā sitienā uz apkārtējiem priekšmetiem. Brizantā darbība vērojama tikai SV tiešā tuvumā. Fiziski to saprot kā enerģijas plūsmu uz vienu laukuma vienību laikā. Ir vairākas formulas un vairāki SV brizantuma novērtējuma testi. Viens no testiem tiek veikts, novietojot sprāgstvielas paraugu uz vara cilindra un fiksējot garumu, par kādu cilindrs saraujas detonācijas rezultātā; 3) detonācijas ātrums – viens no galvenajiem sprāgstvielas rādītājiem. Tas ir ātrums, ar kādu detonācijas reakcijas zona pārvietojas sprāgstvielā. Detonācijas ātrums ir cieši saistīts ar SV brizantumu. Parasti, palielinot detonācijas ātrumam, pieaug arī SV brizantums;

4) detonācijas siltums – siltuma daudzums, kas izdalās, detonējot vienai sprāgstvielas masas vienībai; 5) gaistamība – SV zudumi, kas rodas iztvaikojot. Tā ir nevēlama īpašība. Tā var radīt paaugstinātu spiedienu, piemēram, munīcijas konteinerā vai artilērijas lādiņā; 6) higroskopiskums – sprāgstvielas spēja uzsūkt mitrumu. Tā ir nevēlama īpašība, jo tās ietekmē SV var sākt sadalīties, mazinās SV jauda un brizantums; 7) iztvaikošanas siltums – siltuma daudzums, kas nepieciešams, lai mainīgā temperatūrā pārvērstu vielas masas vienību no šķidra agregātstāvokļa tvaikā (izsaka cal/g); 8) jauda – kopējā enerģija, kas sprādziena reakcijā var atbrīvoties un veikt fizikālu darbu. SV jauda un brizantums ir dažādi lielumi, lai gan sākotnēji var likties līdzīgi. Atšķirību var ilustrēt ar šādu piemēru: aplūko divas SV – RDX un amonija nitrātu. Ja šo SV lādiņus novieto zem vienādiem akmens bluķiem, tad, detonējot amonija nitrātam, bluķis tiks aizsviests tālu no iepriekšējās atrašanās vietas, bet RDX detonējot var sadrupināt bluķi sīkās šķembās. Amonija nitrātam piemīt liela jauda, bet RDX ir ļoti brizanta SV. Viens no testiem, ar kuru nosaka SV jaudu, paredz ievietot SV paraugu svina klucī un to detonēt. Jaudu nosaka, mērot kluča dobuma paplašinājumu; 9) jutība – raksturo SV jutīgumu pret sitienu, berzi un temperatūru. Tas ir svarīgs faktors, aplūkojot konkrēto materiālu no drošības viedokļa, kā arī viens no kritērijiem, kas nosaka SV (materiāla) izmantošanas iespējas; 10) kušanas siltums – siltuma daudzums, kas nepieciešams, lai nemainīgā spiedienā un temperatūrā vielas masas vienību pārvērstu no cieta agregātstāvokļa šķidrā (visbiežāk izsaka kalorijās uz gramu – cal/g); 11) potenciāls – siltuma un gāzes daudzums, kas izdalās, SV (dzinējmateriālam) sadegot (šo parametru izmanto dzinējmateriālu raksturošanai); 12) reaktivitāte un saderība – sprāgstvielas spēja reaģēt ar citiem ķīmiskiem elementiem, vielām. Tā ir nevēlama īpašība. Sprāgstviela, piemēram, nedrīkst reaģēt ar konteineru, kurā tā tiek uzglabāta, vai ar citu SV, ar kuru kopā tā tiek glabāta; 13) sadegšanas siltums – siltuma daudzums, kas izdalās, sadegot vienai sprāgstvielas masas vienībai. Tas atšķiras no detonācijas siltuma. Arī degšanas un detonācijas

reakciju gala produkts ir atšķirīgs. Piemēram, noteiktai SV oglekļa monoksīds un oglekļa dioksīds var būt abu – gan degšanas, gan detonācijas – reakciju gala produkti, bet detonācijas procesā var rasties vairāk oglekļa monoksīda. Turpretī degšanas procesā radīsies vairāk oglekļa dioksīda; 14) stabilitāte – enerģētiska materiāla spēja nemainīt tam piemītošās īpašības, piemēram, detonācijas ātrumu, jutīgumu u.tml., to ilgstoši uzglabājot nelabvēlīgos apstākļos. Ļoti stabilas SV paraugs ir TNT; 15) sublimācijas siltums – siltuma daudzums, kas nepieciešams, lai vielas masas vienību nemainīgā temperatūrā tieši pārvērstu no cieta agregātstāvokļa tvaikā (izsaka cal/g).

spridzeklis dud (explosive)

Jebkurš ar sprāgstvielu pildīts priekšmets, kura darbība notiek ar sprādzienu. Tas ir sprāgstošus objektus un priekšmetus apkopojošs vispārīgs termins. Tas var būt jebkuras munīcijas veids (bumba, artilērijas lādiņš, granāta, mīna u.c.) vai atšķirīgas konstrukcijas priekšmets, kas darbojas ar sprādzienu. Armijas praksē terminu «spridzeklis» standarta munīcijas apzīmēšanai parasti nelieto.

triecienviļņa frontes atdalīšanās breakaway

Brīdis, kad triecienviļņa fronte atdalās no sprādziena centrālā uzliesmojuma un turpina izplesties apkārtējā vidē.

«ūdris»/svērtenis otter

Jūras mīnu karā lietojama ierīce, kas, paņemot to tauvā, pati izvēršas sāniski iepriekš noteiktā attālumā.

uzbrukuma mīnulauks offensive minefield

Mīnulauks, kuru izveido pretinieka kontrolētajā teritorijā (teritoriālajos ūdeņos), lai nodrošinātu jūras spēku vai sauszemes spēku uzbrukuma operāciju.

uzlādēta mīna explosive filled mine

Mīna ar pildītu kaujas eksplozīvo lādiņu, bet ne ar obligāti pievienotu uzspriecinātāju (eksplozīvo ķēdi) tās detonācijai.

uzpeldmīna rising mine

Jūras mīnu karā – mīna, kurai ir pozitīva peldspēja un kas atbrīvojas no svērteņa kuģa indukcijas vai pulksteņmehānisma darbības dēļ. Mīna var eksplodēt pēc saskaršanās ar kādu priekšmetu, arī hidrostatiskā spiediena vai cita procesa ietekmē.

uzspiediena iedarbības mīna pressure mine

1. Sauszemes mīnu karā – mīna, kuras detonators reaģē uz tiešu, mērķa radītu spiedienu. 2. Jūras mīnu karā – mīna, kuras detonācijas ķēde reaģē uz mērķa hidrodinamiskā spiediena lauku. (To sauc arī par spiediena mīnas detonācijas ķēdi).

uzspriecināšanas līdzekļi blast equipment

Sprādzienu ierosināšanas (iniciēšanas) un uzliesmošanas līdzekļi, ko izmanto spridzināšanas darbos, kas iedarbojas no vienkārša sākotnējā impulsa un ko izmanto brizanto sprāgstvielu detonācijas ierosmei vai pulvera lādiņu uzliesmošanas ierosmei. Uzspriecināšanas līdzekļi ir detonatori, elektodetonatori, kapsēles, elektrouzliesmotāji, detonējošās auklas, kvēlauklas un degauklas.

uzvilšanas ierīce arming delay device

Speciālas konstrukcijas un pēc dažādiem principiem funkcionējoša munīcijas drošības ierīce, ko izmanto mīnas vai cita autonoma munīcijas tipa iedarbināšanai. Noteiktu (iepriekš paredzētu) laiku pēc mīnas izlikšanas vai nogādāšanas (izsviešanas no lidaparāta) tā paredzētajā vietā aizkavē mīnas darbību. Uzvilšanas ierīces (mehānismi) atrodas arī visos munīcijas uzspriecinātājos.

uzvilšanās sistēma firing system

Uzspriecinātāja sistēma, kas izveidota, lai sagatavotu darbībai munīciju, aktivētu elektrisku

vai cita veida spridzekli un radītu lādiņa eksploziju.

uzvilkšanas trose

arming wire (safety wire)

Stieple, kabelis vai trose, kas nodrošina mīnu uzvilkšanos pēc to izmešanas no lidaparāta, raķetes vai citas mīnu nogādāšanas iekārtas mīnēšanas vietā. Tā savieno lidaparātu ar desantējamo (izmetamo) kravu, ja izpildīti nepieciešamie kravas izmešanas noteikumi. Tās uzdevums ir kravas izmešanas momentā vajadzīgajā secībā kaujas gatavībā uzstādīt uzvilkšanās ierīci (mehānismu). Šāds kravas izmešanas veids ļauj novērst uzvilkšanās ierīces ieslēgšanos pirms kravas izmešanas vai izmetot kravu avārijas situācijās.

uzvilkta mīna

armed mine, poised mine

Kaujas uzdevuma izpildei sagatavota (gatava eksplodēt) mīna, no kuras noņemti visi drošinātāji un pēc kuras izlikšanas ir iedarbināta automātiskās drošības (pretlikvidācijas) un/vai aizkavētas iedarbināšanas (nogaidīšanas) sistēma. Šāda mīna ir gatava darbībai, saskaroties ar mērķi, uztverot mērķa signālu vai citādi nosakot tā tuvumu bez tieša kontakta ar mērķi.

vadāma mīna

controllable mine

Mīna, kuru lietotājs pēc izlikšanas var kontrolēt tādā mērā, ka var to padarīt nekaitīgu vai iedarbināmu vai arī var to uzspridzināt.

Tā var būt arī pēc komandas ekplodējoša mīna (*command detonated mine*), ko aktivē ar tālvadības ierīču palīdzību.

viena impulsa mīnu ķēde

one-look circuit

Mīnu aktivācijai izveidota viena palaišanas ķēde, kuras ieslēgšanai ir vajadzīgs viens vienīgs noteikts impulss.

12. MILITĀRĀ TOPOGRĀFIJA

Abaka skala

Abac skale

Tīkla nomogramma, ko lieto, lai iegūtu pārveidošanas leņķus, izveidojot liela apļa azimutu Merkatora projekcijā.

abscisa

abscissa

Pirmā no punkta koordinātām plaknē un telpā. Abscisu parasti apzīmē ar X, bet atbilstošo koordinātu asi Ox sauc par abscisu asi.

absolūtais augstums

absolute height

Apvidus punkta augstums virs jūras vidējā līmeņa.

Absolūtais augstums Latvijā – virs Baltijas jūras vidējā līmeņa.

acumērs

estimation by sight

Spēja ar redzi, neizdarot speciālus mērījumus, aptuveni noteikt attālumus, leņķus, izmērus, paaugstinājumus.

aerofotoaina (aerofotogrāfija,

aerofotouzņēmums)

airborn photography

Apvidus fotoattēls, kas iegūts, fotografējot no lidaparāta gaisā. Aerofotoainu izmanto pretinieka izlūkošanai, topogrāfisko un speciālo karšu sastādīšanai, apvidus izpētei un citu speciālu uzdevumu risināšanai.

aerofotogrāfiju dešifrēšana

interpretation of aerial photographs

Apvidus topogrāfisko vai citu speciālo objektu atrašana, atpazīšana, raksturošana un iezīmēšana aerofotogrāfijās ar pieņemtajiem apzīmējumiem. Aerofotogrāfiju dešifrēšanu iedala militārajā un topogrāfiskajā dešifrēšanā.

aerofotoizlūkošana

air photographic reconnaissance

Informācijas vākšana ar aerofotoattēlu palīdzību. Izlūkošanas iedalījums: a) stratēģiskā fotogrāfiskā izlūkošana; b) taktiskā fotogrāfiskā izlūkošana; c) topogrāfiskā/kartogrāfiskā izlūkošana – aerofotoattēlu izmantošana topogrāfijas un

kartogrāfijas vajadzībām saskaņā ar topogrāfijas/kartogrāfijas precizitātes standartiem. Šīm darbībām var būt gan stratēģiska, gan taktiska nozīme.

Aerofotografēšana paredz iegūt informāciju par pretinieku un apvidu. Salīdzinot ar sauszemes un gaisa izlūkošanu, galvenā tās priekšrocība ir informācijas objektivitāte, operativitāte, iegūstot detalizētu un precīzu objektu attēlojumu aerofotogrāfijās.

aeronavigācijas karte

aeronautical chart

Karte, kas atspoguļo zemes virsmas īpatnības un galvenokārt ir paredzēta kā palīglīdzeklis vizuālajai vai radarnavigācijai. Karte parāda konkrētas teritorijas, kultūrvides un hidrogrāfiskās īpatnības, kā arī apvidū esošo vertikālo šķēršļu (dūmeņu, augstspriegumu līniju u.c.) augstumus.

aglomerāts

agglomeration

Pilsētu un ar tām saplūstošu apdzīvotu vietu kopa, kam ir cieši ekonomiskie (transporta, kompleksas saimniecības, darbaspēka migrācijas) un kultūras sakari.

aizsargjoslas

protection zones

Ar citiem apvidus objektiem saistītas joslas, kurās jābūt obligātām īpašībām – norādei uz atbilstošu aizsargjoslu, piemēram, vides un dabas resursu aizsargjoslu, ekspluatācijas aizsargjoslu, sanitāro aizsargjoslu, drošības aizsargjoslu.

akvatorija

aquatorium

Norobežots ūdens virsmas iecirknis konkrētā jūras, līča vai ostas rajonā. Ostas akvatorijā ietilpst kuģu ceļi, reids un iekšējā osta vai baseini, kuros izveidotas piestātnes.

apdzīvotas vietas

settlements

1. Ilgstošas, pastāvīgas vai sezonālas dzīvesvietas. Apdzīvoto vietu lieluma kategorijas: viensētas, lauku ciemati, pilsētas, aglomerāti,

megapoles. 2. Apvidus topogrāfisko objektu grupa.

apmetne settlement

1. Apmešanās, dzīvesvieta. 2. Atpūtas, apstāšanās vieta.

apvārsnis horizont

Zemes redzamības robeža; zemes virsmas un debess šķietamās saskares līnija; horizonts.

apvedceļš ringroad, detour road

Ceļš, kas novirza tranzīta automobiļu kustību apkārt apdzīvotām vietām.

apvidus terrain

Zemes virsmas daļa ar visiem tās topogrāfiskajiem objektiem; viens no kaujasdarbību ietekmējošajiem faktoriem. Galvenās apvidus topogrāfisko objektu grupas, kas ietekmē kaujasdarbību, ir reljefs, hidrogrāfija, augu valsts, grunts, ceļi, apdzīvotas vietas, atsevišķi objekti.

apvidus klasifikācija terrain classification

1. Taktiskā apvidus klasifikācija: pēc sedzes (atklāts, pusatklāts, aizklāts), pēc šķēršļotības (mazšķēršļots, vidēji šķēršļots, stipri šķēršļots), pēc pārvaramības (pārvarams, grūti pārvarams, nepārvarams). 2. Apvidus klasifikācija pēc pārklājuma dažādības: pēc reljefa (līdzens, paugurains, kalnains), pēc augu valsts un augsnes (mežains, purvains, smilšains), pēc apdzīvotības (bieži apdzīvots, apdzīvots, reti apdzīvots).

apzīmējumi topographic signs, specifications

1. Taktiskie apzīmējumi – grafiski simboli un paskaidrojumi līdztekus tiem, kurus lieto kartēs, shēmās u.c. militārajos dokumentos, lai apzīmētu karaspēka izvietojumu un darbību. 2. Kartogrāfiskie apzīmējumi (simboli, burti, cipari) – grafiski simboli, paskaidrojumi un raksturojumi pie simboliem, lai kartēs attēlotu apvidus objektus un reljefu.

artēziskā aka, urbums artesian well

Urbta aka, kas dod izeju artēziskajiem ūdeņiem. Artēziskā aka var būt līdz 2 km dziļumam.

artilērijas busole artillery aiming circle

Artilērijas uguns vadības ierīce, kurā optiskais leņķu mērīšanas instruments savietots ar busoli. Artilērijas busoli lieto, sagatavojot šaušanas datus, norādot mērķus, novērojot šaušanas laikā, izpētot apvidu un mērķus, topoģeodēziski piesaistot artilērijas pozīcijas. Artilērijas busoli ar periskopisku uzgali sauc par periskopisko artilērijas busoli un lieto novērošanai no slēptām pozīcijām.

artilērijas riņķis artilleryman carrier

Instruments direkcijas leņķu mērīšanai un konstruēšanai uz kartes, kā arī attālumu, koordinātu un laukumu mērīšanai.

atkala black ice

Apledojums, kas izveidojas uz zemes un priekšmetiem aukstā laikā, kad līst lietus vai kad pēc atkušņa uzņāk sals; laika apstākļi, kad rodas šāds apledojums.

atmosfēras spiediens atmosphere pressure

Spiediens, ar kādu gaiss spiež uz zemes virsu un uz tās esošajiem objektiem. Normāls atmosfēras spiediens – 760 mm dzīvsudraba stabs – atbilst vidējam atmosfēras spiedienam jūras līmenī. Ja dzīvsudraba stabiņš paceļas virs 760 mm atzīmes, tad spiediens ir paaugstināts, ja nolaižas zem 760 mm atzīmes, – pazemināts.

attāluma noteikšana estimation, distance measurement

Kaujas apstākļos attālumu noteikšanai lieto vienkāršus un aptuvenus paņēmienus: acumēru, dzirdi, redzi, soļus, salīdzina patērēto laiku ar pārvietošanās ātrumu, skaņas un gaismas ātrumu. Nosakot attālumus, izmanto spidometru, binokli, lineālu, kā arī ģeometriskās konstruēšanas paņēmienus.

augšne**soil, ground**

Zemes garozas iežu augšējais slānis, kas ir auglīgs. Zemes garozas iežu virsējā kārtā, kas pārveidojusies augu un dzīvnieku organismu ietekmē.

augstiene**highland, upland**

Līdzenuma, kas atrodas 200–500 m virs jūras līmeņa. Latvijā par augstienēm sauc tos līdzenumus, kuru augstums pārsniedz 120 m virs jūras līmeņa.

austrumi**East**

1. Viena no četrām galvenajām debespusēm (pretēja rietumiem) – tā puse, kurā aust saule.
2. Teritorija, kas atrodas šīs debespuses virzienā.
3. Zemes, kas atrodas Āzijā un tai tuvajos apgabalos.

autostrāde**motorroad**

Augstākās klases ceļš ar izturīgu segumu no asfaltbetona vai cementbetona, ar divām atdalītām kustības joslām, katru ne šaurāku par 7 m. Krustojumi ar citiem ceļiem dažādos līmeņos.

azimuts**azimuth, bearing, bar**

Leņķis, kuru mēra no meridiāna ziemeļu virziena līdz norādītajam virzienam no 0^0 līdz 360^0 pulksteņrādītāja gaitas virzienā. Ja par sākuma virzienu pieņem ģeogrāfisko meridiānu, azimutu sauc par īsto azimutu; ja par sākuma virzienu pieņem magnētisko meridiānu, – par magnētisko azimutu. Horizontālo leņķi, par kuru magnētiskais meridiāns novirzīts no ģeogrāfiskā meridiāna, sauc par magnētisko deklināciju. Azimutu, kas pretējs noteiktajam, sauc par pretējo azimutu un tas atšķiras par 180^0 .

bāka**lighthouse**

Torņveida navigācijas orientieris ko izvieto jūrā izvīrītās krasta daļās, pie ieejas ostās, upju grīvās, uz klintīm, rifiem un sēkļiem. Bākas ir aprīkotas ar signalizācijas sistēmām. Var būt apkalpojamas un automātiskas. Peldošās bākas ir noenkuroti speciālie kuģi.

baseins**basin, reservoir**

1. Mākslīga ūdenstvertne.
2. Dabiska ūdenstilpe.
3. Apgabals, no kura apakšzemes vai virszemes ūdeņi ietek upē, ezerā vai jūrā.
4. Apgabals, kurā atrodas derīgu izrakteņu, iežu iegulas.

bāzes līnija**baseline**

1. Topogrāfijā – nomērīta līnija, kas noteikta ļoti precīzi un kuru izmanto koordinēšanai un korelācijai.
2. Fotogrammetrijā – līnija starp divu pēc kārtas uzņemtu aerofotogrāfiju galvenajiem punktiem. Parasti uz otras fotogrāfijas to uzmēra pēc tam, kad no pirmās ir pārcelts galvenais punkts.
3. Radionavigācijā – lielā loka, kas savieno divas navigācijas sistēmas raidstacijas, īsākais loks.
4. Triangulācijā – viena no savstarpēji saskaņotu trīsstūru sistēmas malām, kuras garumu mēra ar norādīto precizitāti un pēc kuras aprēķina pārējo trīsstūru malu garumus.

binoklis**binoculars**

Optisks instruments, kas sastāv no diviem kopā sastiprinātiem tālskatiem un ko lieto tālu priekšmetu aplūkošanai ar abām acīm.

boja**buoy**

1. Peldošs priekšmets, ar kuru iezīmē vietu ūdenī.
2. Navigācijas zīme.
3. Peldoša tilpne, pie kuras stāvvietā piesien laivas, kuģus.

brīvas līnijas**floating lines**

Fotogrammetrijā – līnijas, kas savieno divus vienus un tos pašus detaļas punktus uz katra stereopāra uzņēmuma. Nepieciešamas, lai noteiktu iespējamo punktu savstarpējo redzamību. Tās var būt novilkas tieši uz fotoattēliem vai arī uz caurspīdīga materiāla.

busole**aiming circle**

Ierīce magnētisko azimutu un rumbu mērīšanai. Lieto ģeodēzijā, navigācijā, artilērijā.

caurteka**culvert**

1. Īpaša būve vai caurule tekoša ūdens izvadīšanai zem kāda objekta (piemēram, zem

ceļā). 2. Upe, kanāls, grāvis, kas savieno ūdenstilpes.

celtuve crossing

1. Pārceļšanās vieta; pārceltuve. 2. Pārceļšanās ierīce; prāmis.

ciemats village

1. Bieži apdzīvota vieta laukos. 2. Lauku māju (viensētu) grupa; ciems.

ciems village

1. Lauku administratīvi teritoriālā iedalījuma pamatvienība. 2. Lauku māju kopums, kas veido teritoriālu vienību; arī ciemats. 3. Neliela viensētu grupa; ciemats.

damaksnis

pine – spruce forest

Priežu audze ar egļu, bērzu un apšu piejaukumu. Pamežā aug pīlādži, lazdas, kadiķi, bet zemsedzē – mellenes, zaķskābenes, egļpapardes, kaulenes un meža zemenes.

defilē

defile

Šaura pāreja sarežģītā dabiskā aizsprostojumā (apvidus joslā). Bieži vien defilē ir vienīgās vietas, pa kurām karaspēks var pārvarēt necaurejamu un grūti sasniedzamu apvidu. Atkarībā no apvidus tipa var būt kalnu, ezeru, mežu, purvu u.c. defilē.

deklinācija

declination

Ekvatoriālā koordināta jeb skaitlis, kas raksturo debess sfēras punkta leņķisko (no 0 līdz 90) attālumu no debess ekvatora sfēras punkta uz ziemeļiem vai dienvidiem pulksteņrādītāja kustības virzienā. Salīdzināms ar zemes virsmas ģeogrāfisko platumu. Skatīt arī *magnetic declination, magnetic variation*.

demarkācija

demarcation

Norobežošana, norobežojums; nospraušana (par robežām); valsts robežu noteikšana dabā. Demarkācijas līnija (josla) šķir divas teritorijas, armijas, puses, kas noslēgušas mieru vai pamieru.

derivācija derivation

Kompasa magnētadatas novirze no magnētiskā meridiāna. Derivāciju rada apkārtējo priekšmetu iedarbība. Derivāciju novērš ar kompensējošām papildierīcēm.

dienvidi

South

1. Viena no četrām galvenajām debespusēm (pretēja ziemeļiem) – tā puse, kur saule atrodas dienas vidū. 2. Noteiktas (administratīvi vai citādi) norobežotas teritorijas daļa, kas atrodas šīs debespuses virzienā vai tuvāk dienvidpolam. Piemēram, dienvidu puslode – zemeslodes daļa no dienvidpola līdz ekvatoram. 3. Apvidi, kas ietilpst siltā un karstā klimata joslā.

Dienvidpols

south – pole

Punkts, kur iedomātā Zemes griešanās ass šķērso dienvidu puslodes virsu. Atrodas Antarktīdā, Polārajā plato 2 804 m virs jūras līmeņa.

digitālā karte (datorkarte)

digital map

Satura informācija tiek nodota un glabāta ciparu formātā kā burtu un ciparu zīmju ķēde. Zīmes tiek reducētas kā rakstu zīmes uz papīra, magnētiskās atzīmes uz diska vai elektroniskā veidā operatīvajā atmiņā. Šim mērķim izmanto divus principiāli atšķirīgus datu tipus: rastra datus (sk.) un vektoru datus (sk.).

distance

distance

1. Attālums, atstatums. 2. Sacīkšu ceļa garums. 3. Satiksmes ceļu iedalījuma iecirknis.

divapmaļu formāts

bi-margin format

Kartes formāts ar kartogrāfiskām detaļām līdz divām lapas malām, parasti līdz augšējai un labajai malai. Tādējādi brīvas ir tikai divas malas.

dolomīts

dolomite

1. Karbonātu grupas minerāls. 2. Karbonātiezis, kura sastāvā > 75% dolomīta minerāla. Veidojies nogulu diaģenēzē seklās jūrās un lagūnās sausa un karsta klimata apstākļos.

drupas ruins

Sagrautas celtnes paliekas. Apvidus objektu klasifikācijā par drupām uzskata sagrautas celtnes, kurām nav jumta.

dzelzceļš railway

1. Sliežu ceļš (parasti uz vaļņveida uzbūruma), pa kuru notiek vilcienu kustība. 2. Attiecīgs transporta un satiksmes veids.

ekvators equator

Iedomāta aploce uz zemeslodes virsmas, kas atrodas vienādā attālumā no abiem Zemes poliem un daļa zemeslodi ziemeļu un dienvidu puslodē.

elipsoīds ellipsoid

Ģeometrisks ķermenis, kas rodas, ja elipse griežas ap savu mazo asi.

forsēt

**to force; to overcome;
to crash a river cross**

1. Pārvarēt ar kauju (kādu šķērslī dabā, parasti upi). 2. Paātrināt, pastiprināt; arī sasprindzināt.

fotogrāfija photography

Attēla iegūšanas metode, kuras pamatā ir gaismas vai cita starojuma veidota attēla pārvēršana saglabājamā attēlā, ko veido metāliskais sudrabs vai citas vielas; zinātnes, tehnikas, mākslas un sadzīves nozare, kas izmanto šo metodi; arī pats attēls (fotouzņēmums).

fotokarte photo map

Fotodokuments, kas apvieno apvidus vertikālās aerofotogrāfijas attēlu ar topogrāfiskās kartes saturu informāciju (horizontālēm, apvidus objektu nosaukumiem, raksturojumiem utt.). Fotokartes izmanto tādiem pašiem mērķiem kā topogrāfiskās kartes. Tās laikus izgatavo sevišķi nozīmīgiem rajoniem mērogos 1:25 000 vai 1:50 000.

fotoplāns photo plan

Plāns, kas samontēts no vertikālām aerofotogrāfijām, kuras pārveidotas

(transformētas) vienotā mērogā. Fotoplānu izgatavo topogrāfisko karšu mērogos un rāmjos, uzliekot koordinātu tīklu un parādot svarīgākos apvidus objektu apzīmējumus, nosaukumus un raksturojumus. To izmanto kaujas elementu un mērķu koordinātu noteikšanai rajonos, kas nav nodrošināti ar topogrāfiskajām kartēm.

gadalaiks season

1. Gada daļa, kam raksturīgi noteikti laika apstākļi. 2. 1/4 gada ilgi laika intervāli no ekvinokcijas līdz sekojošiem saulstāvjiem vai otrādi. Gadalaiki ir pavasaris, vasara, rudens, ziema. Gadalaiku un to maiņas cēlonis ir Zemes kustība ap Sauli, Zemei saglabājot gandrīz nemainīgu rotācijas ass stāvokli, kurā tā veido $66^{\circ}33'$ leņķi ar Zemes orbītas plakni.

gads year

Laika posms, kurā Zeme vienreiz apriņķo ap Sauli. Laika posms kā laika skaitīšanas vienība.

garums, ģeogrāfiskais garums length; geographical length

Attālums no viena gala līdz otram. Ģeogrāfiskais garums – grādos izteikts attālums no sākuma meridiāna rietumu vai austrumu virzienā.

globālā pozicionēšanas sistēma (GPS) global positioning system

ASV Aizsardzības departamenta Zemes mākslīgo pavadoņu navigācijas sistēma, kas aptver visu zemeslodi. GPS izmanto jūras, gaisa un sauszemes navigācijā, atbalsta punktu precīzai noteikšanai ģeodēzijā, nosakot AFA galvenās ass koordinātas aerofotografēšanas ekspozīcijas brīdī u.c.

globuss globe

1. Debess ķermeņa lodveida modelis. 2. Ģeodēziskais globuss – miljoniem reižu samazināts zemeslodes modelis, uz kura virsmas ar ģeometrisku līdzību attēlotas kontinentu un okeānu kontūras.

grāds degree

1. Leņķa mērvienība starptautiskajā mērvienību sistēmā – leņķa stara pilna apgrieziena 1/360

daļa. 2. Loka mērvienība starptautiskajā mērvienību sistēmā – riņķa līnijas 1/360 daļa. Ģeogrāfiskā garuma grāds ir 1/360 daļa no Zemes paralēles. Ģeogrāfiskā platuma grāds – 1/360 daļa no Zemes meridiāna. 3. Temperatūras intervālu mērvienība noteiktā temperatūras skalā.

grafiks **graphic**

Jebkurš kartogrāfisks un fotogrammetriski radīts produkts. Grafiks var būt tikpat labi karte, diagramma, mozaīka vai pat diafilma, kas ir radīta, izmantojot kartogrāfijas tehniku.

grava **ravine; gleu**

Tekoša ūdens straumes radīts garens padziļinājums; ieleja ar stāvām nogāzēm.

grāvis **ditch**

Mākslīgs, garš padziļinājums zemes virsmā, kas paredzēts ūdens uzņemšanai un vadīšanai.

gravitācija **gravitation**

Matērijas fizikāla īpašība ķermeņiem savstarpēji pievilkties. Gravitācijas lauks – telpa, kurā konstatējams kāda ķermeņa gravitācijas spēks. Gravitācijas spēks – ķermeņu savstarpējas pievilšanās spēks, kas atkarīgs no ķermeņa masas un attāluma.

Griničas laiks **zulu time**

Starptautiskai lietošanai pieņemts laiks. Laika sprādis, kas pagājis kopš vidējā Saules pārvirzīšanās laika pār sākummeridiānu. Starptautiskai lietošanai par sākummeridiānu 1884. gadā pieņēma Griničas observatorijas (Londonā) meridiānu.

grunts **ground**

1. Zemes virskārtas ieži, kas ir cilvēku inženierceltnieciskās darbības objekts; vispārināts šo iežu jēdziens militārajā jomā un celtniecībā. 2. Dabiskas ūdenstilpes (jūras, ezera, upes) dibens.

gruveši **ruins; debris**

1. Atliekas pēc (celtnes, pilsētas) sagrūšanas; drupas; rupji celtniecības materiālu atkritumi. 2. Klinšu nobirumi, nobrukumi.

gultne **channel; watercourse**

Padziļinājums zemes virsmā, pa kuru plūst ūdens; ieplaka, iedobums, kur atrodas ūdenstilpe.

ģeodēzija **geodesy**

Nozare, kas nodarbojas ar Zemes parametru un gravitācijas lauka noteikšanu, valsts ģeodēziskā tīkla veidošanu un topogrāfisko uzmērīšanu. Izšķir: astronomisko, sferoidālo, kosmisko ģeodēziju, aeroģeodēziju, fotogrammetriju, inženierģeodēziju, topogrāfiju.

ģeodēziskie punkti **geodetics points**

Apvidū nostiprināti materiāli punkti, kuriem noteiktas koordinātas valsts koordinātu sistēmā.

ģeofizika **geophysics**

Zinātņu komplekss, kas pētī Zemes un tās aptverošā apvalka (ģeosfērās – cietās Zemes, hidrosfēras, atmosfēras) fiziskās īpašības, kā arī fizikālos procesus, kas noris dažādās ģeosfērās.

ģeogrāfija **geography**

1. Zinātne par Zemes virsmu, dabas apstākļiem, apdzīvotību un ekonomiskajiem resursiem. 2. Izvietojums (saimnieciskās vai kultūras dzīves u.c. nozarēm).

ģeogrāfiskā informācija (ģeoinformācija) **geographic information**

Visa informācija, ko piedāvā ģeogrāfiskie dienesti par ģeogrāfiskajiem objektiem, apvidu vai reģionu kopumā, galvenokārt karšu un digitālās ģeogrāfiskās informācijas veidā.

ģeogrāfiskā informācijas sistēma (GIS) **geographical information systems (gis)**

Organizēts datu apstrādes sistēmas, aparātūras, programmatūras, ģeogrāfisko datu un standartveidīgas darbības procedūru kopums, ko lieto, lai sekmīgi ievāktu, uzkrātu, uzglabātu,

attīstītu (iegūtu), analizētu, demonstrētu un atskaitītos par telpiski izzināto informāciju.

ģeogrāfiskā karte **geographic map**

Zemes virsmas ģeogrāfiskās informācijas samazināts, vispārināts un izmērāms attēls plaknē, kas veidots uz noteikta matemātiska pamata un noteiktā apzīmējumu sistēmā.

ģeogrāfiskās norādes **GEOREF (world geographic reference system)**

Globāla vietu norāžu sistēma, ko var izmantot jebkurā kartē vai diagrammā, kas sadalīta platumā un garumā neatkarīgi no projekcijas. Tas ir veids, kā izteikt platumu un garumu tādā formā, kas būtu pieņemama ātrai ziņošanai un plānošanai, ko izmanto mērķu piesaistei un norādei ziņojumos. Referencsistēma GEOREF balstās uz pakāpenisku ar meridiāniem un paralēlēm norobežotu Zemes virsmas laukumu dalīšanu mazākos laukumos, pakāpeniski palielinot mērķa vai punkta identificēšanas precizitāti. Katram laukumam ir savs kods – nosaukums.

ģeogrāfiskie dienesti **geographic support services**

Militāras ģeogrāfiskās vienības, aģentūras, dienesti un civilās iestādes (aģentūras), kad tās ir militāro struktūru kontrolē.

ģeogrāfisks **geographical**

1. Tāds, kas saistīts ar ģeogrāfiju. Ģeogrāfiskie nosaukumi – vietvārdi. Ģeogrāfiskais grādu tīkls – meridiāni un paralēles, ko projicē uz ģeogrāfiskās kartes. Ģeogrāfiskās koordinātas – pēc grādu tīkla noteikts punkts kartē. Ģeogrāfiskā vide. Ģeogrāfiskie atklājumi, pētījumi. 2. Tāds, kas saistīts ar kādu zemeslodes vietu. Valsts ģeogrāfiskais stāvoklis.

hidrotehniskās būves **hydrotechnical objects**

Inženierbūves ūdens resursu izmantošanai vai cīņai ar ūdens kaitīgo iedarbību. Izšķir: vispārīgās hidrotehniskās būves (aizsprosti, dambji, kanāli, cauruļvadi) un speciālās hidrotehniskās būves

(slūžas, mulīni, ūdens ieņēmējietāises, attīrīšanas ietaises, sūkņu stacijas, ūdensvadi).

horizonts **horizont**

Astronomijā izšķir redzamo horizontu (apvārsni) un matemātisko jeb patieso horizontu. Redzamais horizonts ir līkne, kas ierobežo novērotājam redzamo Zemes virsmas daļu. Matemātiskais horizonts ir debess sfēras lielais riņķis, kura plakne ir perpendikulāra vertikālajai līnijai.

iecirknis **area**

Teritorijas vai joslas daļa (noteiktai kaujasdarbībai); administratīvi teritoriāla vai ražošanas iedalījuma vienība.

iedzīvotājs **inhabitant**

Cilvēks, kas apdzīvo kādu teritoriju. Iedzīvotāju blīvums – iedzīvotāju skaits uz vienu kvadrātkilometru.

iekšējie ūdeņi **inland waters**

1. Hidroloģijā – ūdeņi upēs, ezeros, ūdenskrātuvēs, ledājos, augšnes un iežu porās un tukšumos. 2. Starptautiskajās tiesībās – upes, ezeri un kanāli, kas ietilpst valsts teritorijā, jūras ostu akvatorijā, iekšējās jūras un jūras līči, kas nav platāki par 24 jūdžēm.

ieleja **walley**

Zemes virsmas padziļinājums starp kalniem; upes izgauzts pazeminājums.

iezis **rock; deposit**

1. Zemes garozas minerālu slānis. 2. Klintij līdzīgs, kraujš zemes slāņu atsegums.

izcirtums **clearing**

1. Vieta, klajums mežā, kur ir izcirsti koki. 2. Paveikta darbība, rezultāts; vieta, kur (kas) ir izcirsts.

izdega **burnedout place**

1. Izdegusi vieta mežā. 2. Vieta, kur sausumā un karstumā iznīkst augu valsts.

izkrautuve**stowage; stowing – place**

Vieta (parasti pie dzelzceļa), kur izkrauj (kokmateriālus vai citus materiālus) pārsūtīšanai; izkraušanas punkts.

izteka**outlet source; spring**

Vieta, kur sākas upe, strauts; upes strauta sākums. Upes sistēmā par galveno izteku uzskata ūdenīgākās un no grīvas vistālāk esošās upes izteku. Lielām upēm par izteku bieži vien sauc divu dažāda nosaukuma upju sateku.

jaunaudze**sapling; tree-nursery**

0,1 ha un lielākas teritorijas, kas aizaugušas ar kokiem, kuru vecums nepārsniedz 20 gadus, ja to augstums ir lielāks par 1 m un skaits 1 ha ir lielāks par 3 000 gabalu (priedēm un mīkstiemiem lapukokiem) vai 2 000 gabalu (eglēm, lapeglēm un cietiem lapukokiem).

joma**field; area; sphere**

1. Neliela jūras daļa, līcis, ko no atklātās jūras nepilnīgi atdala zemes šaurums; lagūna. 2. Zema vieta starp divām kāpu rindām, pakalniem, arī padziļinājums jūrā starp smilšu sanesumiem. 3. Nozare, piemēram, zinātnē.

josla**belt; zone; region**

1. Garš, šaurs laukums, plata sloksne; iegarens veidojums, laukums, kas atšķiras no apkārtējā, piemēram, zemes, tīruma josla. 2. Teritorija (parasti iegarena); zona ar uzturēšanās ierobežojumiem, piemēram, pierobežas, piefrontes, aizliegtā josla. 3. Apgabals ar īpatnējiem dabas (augšnes, augu valsts u.c.) apstākļiem, piemēram, melnzemes, nemelnzemes, stepju josla. 4. Zemes virsmas daļa, lokveida apgabals atkarībā no stāvokļa pret poliem vai ekvatoru, piemēram, tropu, mērenā, polārā josla.

jūdze**mile**

Nemetriskās mērvienību sistēmas garuma mērvienība, ko galvenokārt lieto navigācijā. Lielākajā daļā valstu lieto starptautisko jūras jūdzi – 1 n mil = 1 852 m (precīzi) = 10

kabeļtauvas un sauszemes jūdzi (lieto ASV) – 1 mile = 1 609,344 m. Krievu jūdze pirmsrevolūcijas Krievijā – 7 467,6 m.

kalnains apvidus**mountainous terrain; hilly terrain**

Apvidus, kurā absolūtais augstums ir lielāks par 500 m un relatīvais paaugstinājums lielāks par 200 m, nogāžu slīpumi – lielāki par 5°.

kāpas**dynes**

Vēja sanesti smilšu pauguri jūru, upju un ezeru piekrastēs, kur Zemes virspusē atsegtas veģetatīvi nenostiprinātas smiltis. Augstums – 10–30 m, dažreiz – 100 m un vairāk. Formas atkarīgas no vēja virziena un mainīguma.

karjers**quarry**

Iežu izrakteņu kopums izrakteņu iegūšanai ar atklāto paņēmieni; arī analogisks kalnrūpniecības uzņēmums.

karte**map; chart**

Zemes (debess ķermeņa) virsas vai tās daļas vispārināts, samazināts, matemātiski noteikts grafisks attēlojums plaknē; uz šī attēlojuma pamata izveidota kādas parādības izplatības shēma.

kartes aizmugures apdruka**back – up**

Kartogrāfijā – attēls uz kartes loksnes aizmugurējās puses, arī šādu attēlu veidošana.

kartes pamatdaļa**body of map or chart**

Kartes daļa, kura atrodas kartes rāmja iekšpusē.

kartīte**card; tag**

Grafisks kaujas dokuments (attālumu, orientieru, novērošanas, rekognoscēšanas u.c. kartītes).

kartogrāfija**cartography**

Zinātnes, tehnikas un prakses nozare, mācība par karšu izgatavošanas un lietošanas metodēm. Kartogrāfija aptver: 1) mācību par karšu izveidi (projekcijām, ģeneralizāciju, apzīmējumiem) un

zinātnisku avotu analīzi; 2) karšu projektēšanas un izdošanas teoriju un tehnoloģiju; 3) karšu lietošanas metodiku; 4) kartogrāfijas vēsturi. Kartogrāfijas disciplīnas: matemātiskā kartogrāfija, kartometrija, ar ģeodēziju saistītā topogrāfija.

kartogramma cartogram

Administratīvā iedalījuma kartē ar svītrojumu vai iekrāsojumu attēloto demogrāfisko, ekonomisko u.tml. rādītāju vidējā intensivitāte teritoriālā vienībā (salīdzinot ar kartogrammu, kartodiagramma attēlo summāro rādītāju figūras veidā).

klasifikators code catalog

Sistematizēts kopas elementu saraksts, viens no svarīgākajiem dokumentiem datu apstrādes automatizēto sistēmu projektēšanā. Klasifikatoru izmanto arī tehniskās un ekonomiskās informācijas kodēšanai.

klimats climate

Ilggadējs statistisks laikapstākļu režīms, kas raksturīgs kādai vietai vai apvidum atkarībā no tā ģeogrāfiskā stāvokļa. Klimatu galvenokārt veido siltuma apmaiņa atmosfērā, ūdens riņķojums dabā, vispārējā atmosfēras cirkulācija. Šo procesu norisi ietekmē vietas ģeogrāfiskais platums, sauszemes un okeānu sadalījums, jūras straumes, augstums vjl., orogrāfija, pagulvirsas veids, gaisa sastāvs.

kompas compass

Aparāts debespūšu noteikšanai. Ir magnētiskais, mehāniskais (žirokompas), astronomiskais kompas, radiokompas. Kompasus Ķīnā izmantoja jau pirms diviem tūkstošiem gadu. Eiropā pazīstams kopš 12.gs.

komunikācija communication

1. Sakari, sakaru sistēma; satiksmes ceļš.
2. Sazināšanās, informācijas pārraide.

kontrasts contrast

Fotogrāfiskā attēla raksturojums pēc tā gaišāko un tumšāko laukumu atšķirības. Izšķir: attēlus ar normālu kontrastu, kuru tonālā gradācija aptuveni atbilst uzņemšanas objekta atsevišķo daļu spilgtuma attiecībai, attēlus ar samazinātu kontrastu («mīkstus» attēlus), attēlus ar palielinātu kontrastu (kontrastainus attēlus).

kontrolpunkts field control

Konkrēta vieta apvidū, kuras relatīvā atrašanās vieta un augstums ir precīzi zināms. Veidojot kartes un shēmas, šo izvietojumu iekļauj pamatdatos. Parasti šīs punktu atrašanās vietas nosaka ar mērmetodes palīdzību. Dažreiz to sauc arī par trigonometrisko kontrolpunktu vai trigonometrisko tīklu.

kontūrkarte outline map

Kartes veids, kurā iekļauta tikai pati nepieciešamākā ģeogrāfiskā informācija, kas ļauj precizēt papildu datus, kas ir izvietoti uz kartes.

kontūrlīnijas contour lines

Līnijas, kas atgādina kontūras un kopumā raksturo apvidus konfigurāciju, bet neatveido tā reljefu. Šīs līnijas ieskicē no vizuāliem novērojumiem vai nepietiekamiem vai neuzticamiem karšu datiem.

kontūrplāns outline plan

Sākotnējais plāns, kurā pirms tā detalizētas izstrādāšanas ir iezīmētas plānotās darbības norises nozīmīgākās īpatnības vai principi.

koordinātas co ordinates

Skaitļi, kas nosaka punkta stāvokli uz taisnes, plaknē, telpā, uz līknes vai virsmas attiecībā pret fiksētu atskaites (koordinātu) sistēmu. Koordinātas izmanto arī astronomijā, ģeodēzijā, ģeogrāfijā.

koordinātu tīkla magnētiskais leņķis (virziena labojums «VL»)

grid magnetic angle

Leņķis starp koordinātu tīkla ziemeļu virzienu un magnētiskajiem ziemeļiem. Tas tiek mērīts austrumu vai rietumu virzienā no koordinātu tīkla ziemeļu virziena.

kopēšana replication

1. Dokumentu kopiju izgatavošana, lai padarītu to saturu pieejamu vienlaikus vairākām personām un saglabātu oriģinālu. 2. Fotoattēlu un filmu pavairošanas process. 3. Fotomehāniskais process, kurā attēlu no fotonegatīva vai diapozitīva pārnes uz iespaidformas materiālu, kas pārklāts ar gaismjutīgu slāni. Izmanto poligrāfisko iespaidformu izgatavošanā.

krāces rapid

Akmeņaini vai klinšaini seklūdens posmi upes gultnē. Krācēm raksturīgs liels upes kritums un straumes ātrums. Viena aiz otras krāces veido straujtecī.

krasts coast; shore

1. Zemes josla gar ūdenstilpi; sauszemes platība ūdenstilpes tuvumā. 2. Skares josla starp ūdenstilpi un sauszemi; mala, malas nogāze (reljefa padziļinājums). 3. Sauszeme (pretstatā jūrai). 4. Zeme, apvidus ūdenstilpes tuvumā; arī novads.

kravnesība payload; load-carrying; capability

Transportlīdzekļa raksturlielums, kas ir vienā reizē paceļamās vai pārvadājamās kravas maksimālā masa. Kravnesību parasti izsaka tonnās.

krūmājs scrubbery

1. Krūmu audze, ar krūmiem apaugusi vieta.
2. Krūmu puduris.

kvartāls block; section

1. Pilsētas daļa, ko ierobežo ielas. 2. Ar stīgām ierobežota meža daļa.

laikapstākji weather

1. Laiks – atmosfēras fizikālais stāvoklis noteiktā laika vienībā kādā apgabalā vai rajonā piezemes gaisa slānī un brīvā atmosfērā. 2. Laikapstākļu raksturo meteoroloģisko elementu kopums, kā arī meteoroloģisko parādību īpatnības.

laikapstākļu prognoze weather forecast

Zinātniski pamatots pieņēmums par gaidāmajiem laikapstākļiem, kad tiek analizēti atmosfēras procesi līdz 30 km augstumam.

laika signāls time – signal

Signāls, ko pārraida pa radio vai citiem sakaru kanāliem pulksteņu pārbaudei vai salīdzināšanai.

laiks weather

Nepārtraukti mainīgs atmosfēras stāvoklis, kas veidojas zemes virsas tuvumā un kam attiecīgā vietā un laika posmā ir raksturīgs noteiktu atmosfēras īpašību kopums.

lēģenda legend

Īss paskaidrojums tekstā kaujas grafiskā dokumenta brīvajos laukumos. Lēģenda sniedz ziņas, kuras grafiski nevar parādīt.

lineārais mērogs linear scale

Grafiska monogramma, kurā ar kartes (plāna) nogriežņiem attēloti attālumi apvidū. Par lineārā mēroga iedaļas vērtību sauc to attālumu apvidū, kas atbilst mazākajai mēroga iedaļai.

magnētiskā deklinācija magnetic declination

Leņķis starp magnētiskajiem un ģeogrāfiskajiem meridiāniem jebkurā atrašanās vietā, ko izsaka austrumu vai rietumu grādos, lai norādītu magnētisko ziemeļu virziena attiecību pret ģeogrāfiskajiem ziemeļiem. Kuģniecībā un aeronautiskajā navigācijā termina «magnētiskā deklinācija» vietā lieto terminu «magnētiskā variācija» un leņķi sauc par kompasa vai magnētisko variāciju. Citā nozīmē magnētiskā deklinācija nav sinonīms magnētiskajai variācijai,

ar kuru savukārt nosauc regulāras vai neregulāras magnētiskās deklinācijas, magnētadatas novirzes vai intensitātes pārmaiņas laika izteiksmē.

magnētiskais azimuts

magnetic bearing

Azimuts, ko mēra attiecībā pret magnētiskajiem ziemeļiem. Skatīt arī *bearing*; *grid bearing*; *relative bearing*; *true bearing*.

magnētiskais ekvators

magnetic equator

Līnija uz kartes vai diagrammas, kas savieno visus punktus, kuros magnētiskā novirze (magnētadatas novirze) noteiktā laika posmā ir vienāda ar nulli. Sauc arī par *aclinic line*.

magnētiskais kompass

magnetic compass

Instruments, kurā brīvi piekārtā magnētadata no novērošanas vietas uz horizontālas skalas rāda Zemes magnētiskā lauka virzienu.

magnētiskās nulles deklinācijas līnija

Agonic line

Līnija uz kartes vai plāna, kas savieno magnētiskās nulles deklinācijas punktus noteiktajā datumā.

magnētiskā variācija

magnetic variation

1. Navigācijā – horizontālais leņķis starp ģeogrāfiskajiem ziemeļiem un magnētiskajiem ziemeļiem, ko noteiktā vietā un laikā mēra virzienā uz austrumiem vai rietumiem atkarībā no tā, vai magnētiskie ziemeļi atrodas uz austrumiem vai rietumiem no ģeogrāfiskajiem ziemeļiem. 2. Kartogrāfijā – ikgadējas pārmaiņas zemes magnētiskā lauka horizontālajā komponentā. Skatīt arī *declination*, *magnetic declination*.

makets (apvidus)

terrain model

Sīki, precīzi izstrādāts samazināts apvidus modelis sadarbības organizēšanai, gatavojot kaujasdarbības. Maketa izgatavošanai lieto visdažādākos materiālus – smilti, mālu, sniegu, betonu, putuplastu, porolonu u.c.

maksimāli apdrukāta kartes mala

bleeding edge

Kartes mala, kurā kartogrāfiskās detaļas sniedzas līdz lapas malai.

meridiāns

meridian

Iedomāta riņķa līnija, kas iet caur Zemeslodes poliem un kopā ar paralēli veido koordinātu, pēc kā nosaka atrašanās vietu uz Zemes; šāda līnija uz globusa un kartes.

mērogs

scale

Līnijas garuma attiecība kartē pret attiecīgo garumu apvidū. Mērogs var būt izteikts skaitliskā veidā (skaitliskais mērogs) un grafiskā veidā (lineārais mērogs un šķērs mērogs). Zem kartes rāmja D malas parasti norāda skaitlisko un lineāro mērogu. Šķērs mērogs (transversālais) – uz metāliskas pamatnes iegravēts grafisks mērogs precīzai attālumu mērīšanai kartē.

mērvienība

measurement unit

No līdzīgu lielumu kopas izvēlēts lielums, ko izmanto par vienību mērīšanā.

meteoroloģija

meteorology

Ģeofizikas nozare, kas pētī atmosfēras fiziskās parādības un procesus.

metrs

metre

1. Garuma mērvienība (starptautiskajā mērvienību sistēmā). 2. Šīs mērvienības garuma lineāls, lente.

mezgls

knot

Jūrniecībā – ātruma mērvienība – jūras jūdžu skaits, ko kuģis nobrauc vienā stundā.

mežs

wood; forest

Ar kokiem apaugusi liela zemes platība; koki, kas aug šajā platībā.

militārā koordinātu tīkla referencsistēma

military grid reference system (MGRS)

Piesaistes un mērķu norādes sistēma, kas ir «uzlikta» uz UTM sistēmas. To izmanto ātrai un

precīzai punkta atrašanās vietas noteikšanai. Vācijā MGRS pieņemts saukt par UTMREF.

militārā topogrāfija **military topography**

Militāri tehniska nozare, kuras galvenie uzdevumi ir pētīt: • apvidus taktiskās īpašības, apvidus novērtēšanas metodes un paņēmienus; • topogrāfisko karšu un aerofotogrāfiju lietošanu apvidus novērtēšanā, orientēšanā un mērķu norādē; • grafiskos kaujas dokumentus, kas nepieciešami kaujas sagatavošanai un vadīšanai; • militārās topogrāfijas mācību metodiku; • kaujas un operāciju ģeoinformācijas nodrošinājumu.

miljema (mil) **mil**

Leņķa mērīšanas vienība – centra leņķis, ko savelk loks, kas vienāds ar 1:6 400 no riņķa līnijas garuma un kura garums atbilst apmēram 1/1 000 daļai no rādiusa (attāluma). No centra leņķa 1/6 280 daļas atšķiras par 2%. Praksē šo kļūdu neņem vērā. Lieto ASV u.c. valstīs.

navigācija **navigation**

1. Zinātne par kustīgu objektu (mašīnu, kuģu, lidaparātu) vadīšanu. Galvenokārt tā risina praktiskus uzdevumus, nosakot objektu atrašanās vietu, izdevīgāko maršrutu, kursu, ātrumu, veikto attālumu, apkārtējās vides faktoru izraisītās novirzes, vienlaikus novērtējot visu šo datu precizitāti. Navigācijā izmanto fizikas, astronomijas, kartogrāfijas u.c. metodes un atziņas. 2. Kuģniecība, jūrniecība; arī laika posms, kad iespējama kuģošana.

necaurejams **impassable**

1. Tāds, kam kādu šķēršļu dēļ grūti vai neiespējami iziet cauri. 2. Tāds, pa kuru brienot grūti vai neiespējami pārvietoties; staigns.

neitrālā zona **neutral zone**

Starptautiskajās tiesībās konkrēts ģeogrāfiskais rajons, kurā nevar tikt izvietots karaspēks un kara tehnika un kurā aizliegts izvērst karadarbību.

neprecizitāte **inaccuracy**

1. Precizitātes trūkums. 2. Kļūda, nepareizība.

niedrājs **reeds**

Ar niedrēm aizaugusi vieta; niedru audze.

nosaukums **title; name**

Tiesībās – oficiāls apzīmējums, ko likumā noteiktajā kārtībā piešķir uzņēmumiem, iestādēm, organizācijām, administratīvi teritoriālajām vienībām, apdzīvotām vietām, dzelzceļa stacijām, kuģiem u.c. objektiem, lai nodrošinātu to identifikāciju.

objektīvs **object-lens; lens; object-glas**

Optiskās sistēmas daļa, kas vērsta pret novērojamo priekšmetu un veido tā reālu optisko attēlu. Objektīvu iedalījums pēc konstrukcijas: lēcu objektīvi, spoguļobjektīvi, spoguļlēcu objektīvi, pēc izmantošanas veida – fotoobjektīvi, mikroskopu, projekcijas, tālskatu objektīvi.

okulārs **ocular**

Pret novērotāja aci vērsta optiskās sistēmas daļa. Okulārs aplūko optisko attēlu, ko veido objektīvs vai kāda cita okulāra priekšā esoša optiskā sistēma.

operatīvais laiks **operational time**

Nosacītais laiks (datums, stundas, minūtes), ko lieto kaujas un mācību apstākļos. Taktiskā Zulu laika pieraksta forma: 050500Z. 05 – datums kārtējā mēnesī; 0500 – laiks Z.

operatīvā karte **operational map**

Militārā topogrāfiskā karte mērogos 1:250 000 (1:200 000), 1:500 000, kurā ir nepieciešamā papildinformācija kopīgām gaisa un sauszemes operācijām.

optiskā sistēma **optical system**

Optisko detaļu noteikta kombinācija gaismas kūļa pārveidošanai. Optisko sistēmu izmanto: priekšmeta attēla iegūšanai (mikroskopa, tālskata,

fotoaparāta optiskā sistēma); gaismas spektrālai sadalīšanai (spektrālaparāta optiskā sistēma); gaismas enerģijas pārraidīšanai (spoguļi, lēcas, gaismas vadi) vai gaisma kūļa struktūras pārveidošanai (diafragmas, rastri).

optiskie mēraparāti **optical instrument**

Mēraparāti, kuros lineāro un leņķmēru ķermeņa formas un virsmas īpašību noteikšanai izmanto optiskā starojuma īpašības. Plaši lieto: interferometrus, mērmikroskopus, nivelierus, teodolītus, binokļus.

ordināta **ordinate**

Viens no diviem (trim) skaitļiem, kas nosaka punkta atrašanās vietu plaknē (vai telpā) attiecībā pret taisnleņķa koordinātu sistēmu. Ordinātu apzīmē ar y, bet atbilstošo koordinātu asi Oy sauc par ordinātu asi.

orientēšanās **ienteering**

Topogrāfiskā orientēšanās – savas atrašanās vietas (stāvēšanas punkta, kustības virziena) noteikšana attiecībā pret debespusēm un apvidus objektiem; taktiskā orientēšanās – attiecībā pret norādītiem orientieriem, pret savu un pretinieka karaspēka izvietojumu.

orientēšanās sports **ienteering sport**

Sporta veids, kurā pārvietojoties (parasti skrienot) šķēršļotā apvidū, izmantojot speciālu karti (mērogā 1:15 000; 1:10 000) un kompasu, jāatrod kontrolpunkti.

orientieris **check point**

Izvēlēts vai norādīts labi saskatāms un viegli atrodams apvidus objekts, kuru izmanto virziena ieturēšanai, mērķu norādei un kaujas vadīšanai.

overlejs (uzklājums) **overlay**

Taktiskās vai apvidus situācijas fāzes, detaļu vai fragmentu attēlojums uz caurspīdīga materiāla ar noteiktas krāsas apzīmējumiem (simboliem).

pacēlums **uplift; rice**

1. Slīpums uz augšu; kāpums. 2. Augstāka vieta, līmenis (attiecībā pret zemāku); paaugstinājums.

palette platību noteikšanai **pallette**

Uz caurspīdīga materiāla izveidots kvadrātcentimetru un kvadrātmilimetru tīkls. Izšķir: punktu, rūtiņu un paralēlo līniju paleti platību noteikšanai.

palielinātājlupa **measuring magnifier**

Palielinātājinstruments ar tīklojumu ļoti mazu attālumu mērīšanai.

pamežs **brushwood; underwood; undergrowth**

Krūmi, retāk nomākti koki, kas veido apakšējo stāvu zem meža vainagu klāja vai aug izcirtumā un attiecīgajā augsnē nevar izveidot veselīgu kokaudzi.

panorāma **panorama**

1. Skats (parasti no augsta punkta) uz kādu apvidu, kas plešas tālumā. 2. Optiska leņķu mērīšanas ierīce lielgabaliem. 3. Liela glezna, kas saplūst ar telpisku, reljefu priekšplānu un ir novietota gar sienu apaļā, no augšas apgaismotā ēkā.

paralēle **parallel**

Zemes ekvatoram paralēla līnija, kuras visos punktos vienāds ģeogrāfiskais platums.

pāriešana uz metrisko sistēmu **metrication**

Fizisko lielumu un attālumu izteiksme metriskās vienībās vai Systeme International D'Unites (SI vienībās).

pārklājums (sakritība) **overlap**

1. Fotogrāfijā – tie laukuma daļas izmēri, kurus viens fotouzņēmums iekļauj no cita tā paša laukuma fotouzņēmuma, parasti izteikti procentos. Pārklājumu starp secīgiem aerofotouzņēmumiem, kas ir izdarīti nemainīga virziena lidojumā, sauc par garenisko pārklājumu.

Pārklājumu starp fotouzņēmumiem, kas izdarīti paralēlu lidojumu gaitā, sauc par šķērspārklājumu. Sakritību, kas rodas secīgu līniju pārklājuma veidā līnjskenēšanas procesā, sauc par līnjsakritību. 2. Kartogrāfijā – tā kartes vai plāna daļa, kas pārklāj joslu, kas ir iekļauta nākamajā kartes vai plāna loksnē. 3. Jūras mīnu karā – no mīnām atbrīvotā kuģu vai kuģu eskadras kuģošanas ceļa daļas platums, kurā mīnu tralēšanu veicis arī blakus esošais mīnu traleris vai kuģu eskadra, vai arī josla, kurā tralēšana izdarīta vēlreiz, veicot nākamo tralēšanas blakusapli.

pasaule world

1. Visu matērijas formu kopums; visums, universs. 2. Visuma atsevišķa daļa; planēta. 3. Zemeslode, Zeme; arī tās iedzīvotāji. 4. Cilvēces daļa vai cilvēku sabiedrība ar tās kultūrvēsturiskajām, sociālekonomiskajām un citām īpatnībām. 5. Kāda (dzīves, parādību u.c.) sfēra.

pasaules laiks world time

Griničas meridiāna vietējais vidējais Saules laiks. Pasaules laiks veido pamatu visai astronomiskajai laika mērīšanas sistēmai un joslu laikam.

pasaules sistēma world system

Astronomijas priekšstats par debess ķermeņu sistēmas uzbūvi. Vēsturiski nozīmīgākā ir ģeocentriskā pasaules sistēma (Aristotelis, 4.gs.p.m.ē., Ptolemajs, 2.gs.p.m.ē.) un heliocentriskā pasaules sistēma (N.Koperniks, 16.gs.). To lieto kā priekšstatu kopumu ne tikai par Saules sistēmu, bet arī Galaktikas, Metagalaktikas un Visuma uzbūves galvenajiem principiem.

periskops periscope

Optiska ierīce, ko izmanto novērošanai no aizsega (aizsardzības būves, zemūdenes, kaujas mašīnas), kad tiešā novērošana nav iespējama.

pieaudzis mežs grown – up forest

Ar kokiem apaugušas 0,1 ha un lielākas zemes platības, kuru vecums ir vairāk nekā 20 gadu un koku vainagi apklāj vairāk nekā 20% no zemes platības, skatoties pēc vainagu projekcijas, un kurās augošie koki konkrētajos augšanas apstākļos var izaugt vairāk nekā 7 m augsti un spējīgi producēt koksni.

placdarms beachhead; bridgehead

1. Teritorija, ko kāda valsts izmanto sava karaspēka koncentrēšanai, lai uzbruktu citai valstij. 2. Jūras piekrastes teritorija vai upes (ezera) pretējais krasts, ko desanta izcelšanas gaitā ieņēmušas priekšējās karaspēka vienības, lai nodrošinātu galveno spēku izcelšanu. 3. Nocietināts frontes iecirknis karaspēka izvēršanai, lai pārietu uzbrukumā.

plāns (ģeodēzijā) plan (in geodesy)

Samazināts apvidus horizontālās projekcijas attēls plaknē. Plānu sastāda pēc apvidus uzmērīšanas datiem, lietojot standarta topogrāfiskos apzīmējumus. Plānā noteiktie mērogi ir lielāki par 1:10 000.

planšete plane – table

1. Soma (mape) darbam ar karti apvidū. 2. Kvadrātveida dēlis plānu sastādīšanai un vajadzīgā rasēšanas papīra piestiprināšanai. 3. Uzmērītās kartes lapas oriģināls.

precizitāte accuracy

Parametra īstās vērtības atbilstība nominālajai vērtībai. Kvantitatīvi precizitāti raksturo precizitātes mērījumi, ko aprēķina, izmantojot novērotās parametra novirzes (kļūdas).

precizitātes klase class of accuracy

Vispārināts mērīšanas līdzekļa raksturojums, kas rāda ar standartu noteiktās mērīšanas līdzekļu pamatkļūdas, papildkļūdu u.c. mērīšanas līdzekļa precizitāti ietekmējošo parametru robežas.

profils profile

Zemes virsmas krustošanās līnija ar vertikālo plakni. Profilu uzmērīšana nepieciešama līnijveida inženierbūvju (dzelzceļu, ceļu u.c.) celtniecībā. To konstruē pēc kartes redzamības un neredzamo lauku noteikšanai apvidū. Garenprofils, ja tas ņemts pa līnijveida objekta asi, bet šķēršprofils, ja tas šķērso tā asi.

projekcija (kartogrāfijā) map projection

Zemes elipsoīda samazināts izklājums uz plaknes (kartes). Projekcija nevar būt visos punktos identiska pēc garuma, leņķiem, laukumiem. Visām projekcijām ir visu veidu sagrozījums, tāpēc matemātiskajā kartogrāfijā, izstrādājot projekcijas, paredz to korekcijas. Ir vienādleņķa (Merkatora 16.gs. izstrādātā), vienāddielās un izvēles projekcijas; pēc izklājuma – normālās (cilindriskās, koniskās, azimutālās), šķērs cilindriskās un slīpās projekcijas.

projektors projector

Projekcijas aparāts. Optiski mehāniska ierīce plakanu oriģinālu projicēšanai uz ekrāna (caurspīdīgiem oriģināliem – diaprojektori, kodoskopī, fotopalielinātāji, kinoprojektori un necaurspīdīgiem – episkopi, epidiaskopī).

purvs boy; swamp; marsh

Apvidus iecirknis ar pastāvīgu vai periodisku ūdens pārpilnību, kas izpaužas veģetācijā un kurā notiek kūdras veidošanās un uzkrāšanās. Purvos kūdras segums vismaz 30 cm, koku vainaga segums – ne lielāks par 20%. Purvu iedalījums: augstie vai sūnu purvi, zemie vai zāļu purvi un pārejas purvi.

rādiuss radius

Nogrieznis no kāda riņķa līnijas vai sfēras punkta līdz tās centram (kā arī nogriežņa garums).

rastra informācija raster information

Kartes attēls, kas atainošanai gatavā veidā tiek uzglabāts datora magnētiskajos informācijas nesējos. Katram kartes punktam rastra formatā ir

pakārtots viens vai vairāki skaitliskie raksturlielumi, kuru vērtības tiek atspoguļotas uz ekrāna ar noteiktu spožumu vai krāsu. Rastra informācija aizņem daudz vairāk vietas nekā saturā analogā vektoriālā informācija, taču tās iegūšanai skenējot nepieciešams mazāk darba.

redzamība (meteoroloģijā) visibility

Redzes spēja atšķirt attālinātus objektus, kurus no novērotāja šķir dažāda duļķainuma gaisa slānis. Izšķir: dienas, krēslas, nakts atmosfēras redzamību.

referencsistēma reference system

Vietas piesaistes un mērķu norādes sistēma militārajiem koordinātu tīkliem. Sauszemes operācijās lieto topogrāfiskās kartes 1:250 000 un lielākos mērogos, kurās UTM koordinātu tīklam «uzlikta» MGRS referencsistēma (*sk.*). Sākot no 1:250 000 un mazāka mēroga kartēs lieto GEOREF referencsistēmu (*sk.*).

rekognoscēšana recognition

Apvidus un pretinieka vizuālā izlūkošana pirms kaujas un karaspēka izvietojuma apvidū.

relatīvais augstums relative height

Attālums pa vertikāli no kāda Zemes virsmas punkta (pieņemot to par nulli) līdz kādam citam punktam.

reljefs terrain; relief

Dažāda apveida, lieluma, izcelsmes, vēsturiskās attīstības Zemes virsas, okeāna un jūras dibena formu sakopojums. Izšķir pozitīvas reljefa formas, kas veido reljefa pacēlumus (augstienes, kalni), un negatīvas reljefa formas (ieplakas, ielejas). Reljefs veidojas endogēno (tektonisko un vulkānisko) un eksogēno procesu mijiedarbībā.

rietumu punkts west – point

Viens no četriem galvenajiem horizonta punktiem. Atrodas pa kreisi no novērotāja, kas nostāties ar seju pret Z. Apzīmē ar R, kā arī ar W (angļu un vācu West). Ekvinokcijās Saule noriet tuvu R.

robeža**border; boundary**

Līnija, kas norobežo teritoriju, piemēram, administratīvās, teritoriālās plānošanas, īpašuma, aizsargājamo dabas teritoriju, kultūrvēsturisko teritoriju, ģeogrāfisko ainavu, aizsargjoslas (sk.), slēgto teritoriju robežas.

robežmalas iznesums**Border break**

Paņēmiens kartogrāfijā, lai pārnestu daļu kartogrāfisko detaļu pāri kartes malai.

sākummeridiāns**starting meridian; basic meridian**

Nulles meridiāns, no kura uz A un R skaita ģeogrāfiskos garumus. Starptautiskai lietošanai 1884.gadā par sākummeridiānu pieņemts Griničas observatorijas (Londonā) meridiāns.

shēma (apvidus)**scheme; chart**

Grafisks kaujas dokuments, kurā par topogrāfisko pamatni izmantots apvidus attēls, kas zīmēts pēc kartes, aerofotogrāfijas vai uzmērīts ar vienkāršotām metodēm.

sils**pine forest**

Meža augšanas apstākļu tips sausās, nabadzīgās smiltis augsnēs. Aug priede. Pameža nav. Zemsedzes pirmajā stāvā virši, brūklenes, aitu auzenes, mellenes, miltenes u.c., otrajā stāvā ķērpji, sūnas.

skice**sketch; draft; outline**

1. Grafisks uzmetums, mets. 2. Mākslas, tehniska vai cita darba iecere.

smilšmāls**loam; clayery soil**

Irdens drupiezis, kurā 30–50% daļiņu $< 0,01\text{mm}$. Parasti ir 10–30% māla daļiņu ($< 0,005\text{ mm}$). Lietainā laikā izmirkst.

speciālās kartes**special maps**

Tematiskas kartes (sk.) militāriem mērķiem, kurās detalizēti un pilnīgi parāda noteiktus apvidus objektus un to raksturojumus. Speciālās kartes veido uz topogrāfisko karšu pamatnes.

standarts**standard**

Kompetentas organizācijas apstiprināts normatīvs tehniskais dokuments, kas nosaka standartizācijas objektu obligāto raksturojumu.

stereopāris**stereopair**

Divas viena un tā paša apvidus aerofotogrāfijas, kas iegūtas no diviem fotografēšanas punktiem. Stereogrāfiskais atstatums starp tām vienāds ar vidējo atstatumu starp cilvēka acīm. Aplūkojot ar katru aci savu stereopāra attēlu, tie saplūst vienā telpiskā (stereoskopiskā) attēlā.

stereoskops**stereoscope**

Optiska ierīce stereopāru apskatei. Apskatot tā attēlus katru ar savu aci, binokulārās redzes dēļ rodas viena telpiska attēla iespaids.

šaušanas apstākļi**shooting conditions**

Raksturo šaušanas, uguns koriģēšanas un pozīciju izvietošanas iespējas apvidū. Tie ir atkarīgi no reljefa, augu valsts, apdzīvotajām vietām un apvidus objektiem.

tālmērs**rangefinder**

Ierīce attāluma noteikšanai. Var būt: optiskie, akustiskie tālmēri, radiotālmēri, lāzera tālmēri. Sauszemes karaspēkā visbiežāk lieto optiskos tālmērus ar pastāvīgu bāzi un lāzera tālmērus.

tilta celtpēja (kravnesība)**bridge carrying capacity**

Kara tehnikas vai transportlīdzekļu un to kravu maksimālais svars, kāds ir pieļaujams, tiem pārvietojoties pār tiltu. Topogrāfiskajās kartēs vai ceļa zīmēs tilta celtpēja ir dota riteņu tehnikai ar kravu.

topogrāfija**topography**

Ģeodēzijas un kartogrāfijas nozare, kas detalizēti pētī Zemes virsmu, lai attēlotu to plānos vai kartēs.

ūdensšķirtne watershed

Līnija, kas sadala atmosfēras nokrišņu ūdens noplūdi uz dažādām pusēm, kā arī sadala upju, jūru un okeānu baseinus.

uzdruka (iedruka) overprint

Informācija, kas iespiesta uz kartes vai plāna papildus sākotnējai informācijai, lai pievērstu uzmanību datiem, kam ir īpaša nozīme vai kas ir paredzēti īpašiem mērķiem.

vertikālā aerofotogrāfija vertical aerophotography

Apvidus ir fotografēts, kad AFA galvenā ass ir vertikālā stāvoklī. Izdarot līdzena un horizontāla apvidus fotografēšanu, fotoattēls un apvidus ir aptuveni līdzīgi. Austrumeiropā tādu fotografēšanas veidu sauc par plāna jeb horizontālo fotografēšanu (pēc AFA kameras plaknes horizontālā stāvokļa).

vietējais laiks local mean time

Laika sprīdis, kas ir pagājis kopš Saules vidējās pārvirzīšanās (pārvietošanās) pār novērotāja antimeridiānu.

ziemeļi North

Viena no galvenajām debespusēm, pretēja dienvidiem. Militārajā topogrāfijā par sākuma (bāzes) virzieniem visbiežāk pieņem vienu no «trim ziemeļiem». 1. Īstie ziemeļi – ģeogrāfiskā meridiāna ziemeļu virziens. 2. Magnētiskā meridiāna ziemeļu virziens. 3. Kilometru tīkla vertikālās līnijas ziemeļu virziens.

Ziemeļpols north – pole

Matemātisks punkts, kur iedomātā Zemes griešanās ass šķērso Z puslodes virsu. Atrodas Ziemeļu Ledus okeāna centrālajā daļā.

zilā atslēga blue key

Zils attēls uz jebkura materiāla, kas pārklājmateriāla projekcijā neparādās, bet kuru izmanto kā palīgmateriālu aizzīmēšanā vai rasēšanā.

13. VADĪBA UN PLĀNOŠANA

absorbētā deva

absorbed dose

Enerģijas daudzums, kas kodolstarojuma vai jonizējoša starojuma rezultātā pāriet uz absorbējošā materiāla masas vienību. To mēra rados.

administratīvā pārvietošanās

administrative movement

Vienību pārvietošanās (maršs) pretinieka neapdraudētā (izņemot gaisa uzbrukumus) teritorijā, kas organizēta, lai maksimāli taupītu laiku un enerģiju.

administratīvā pavēle

administrative order

Pavēle, kas reglamentē darbību administratīvajās sfērās (pārvietošanās, apgādes, remonta, evakuācijas, personāla u.c.).

administratīvā vadība

administrative control

Vadības nodrošināšana pār pakļautajām vienībām tādās sfērās, kas tieši neattiecas uz operāciju vadību – personāla vadībā, apgādē, medicīnā u.c.

aeromobilā operācija

airmobile operation

Operācija, kurā kaujas vienības tiek nogādātas kaujas vietā ar lidaparātiem (helikopteriem, lidmašīnām).

aizliegtā zona

prohibited area

Noteikta valsts teritorijas telpas daļa (gaisa telpa, teritoriālie ūdeņi), kurā nedrīkst darboties bez speciālas atļaujas, kurā iekļūšana un kuras šķērsošana ir aizliegta (piemēram, gaisakuģu lidojumi).

aizmugure

rear area

Teritorija priekšējā aizsardzības rajona aizmugurē. Tajā parasti ir izvietotas pirmā ešelona kaujas vienības, kā arī rezerves, ja tādas ir. Tajā ir izvietotas un savu darbību veic arī kaujas atbalsta un kaujas nodrošinājuma vienības.

aizmugures komandpunkts

rear command post

Apgādes dienestu štābu apvienotais komandpunkts, kura galvenais uzdevums ir karaspēka darbības kaujas nodrošinājums, komandpunktu administratīvais atbalsts un citi kaujas operāciju apgādes uzdevumi. Tas organizē pasākumus, ko aizmugures joslā realizē visas kaujas, kaujas atbalsta un kaujas nodrošinājuma vienības, ieskaitot postījumu seku likvidāciju, un tā mērķis ir nodrošināt vienību aizmuguri, neitralizēt tajā pretinieka operācijas un nodrošināt darbības brīvību.

aizsardzības rajons

defense area

Aizsardzības plānā noteikta teritorija, ko uzdots aizsargāt kādai karaspēka vienībai.

aktīvā elektroniskā aizsardzība

active electronic protective measures (EPM)

Elektroniskās aizsardzības pasākumi, kas ietver frekvenču maiņu, lēkāšanu un novirzīšanu, jaudas palielināšanu, raidīšanas joslas maiņas, kā arī pretinieka nakts novērošanas līdzekļu darbības traucēšanu apžilbinot. Šo pasākumu mērķis ir samazināt pretinieka izlūkošanas efektivitāti un palielināt savu vadības un sakaru līdzekļu darbības drošību. Mērķtiecīgi traucējot vai maldinot pretinieku, svarīgs uzdevums ir samazināt viņa elektronisko sistēmu efektivitāti.

aktīva sabiedriskās informācijas politika

active public information policy

Politika masu informācijas jomā, saskaņā ar kuru veic pasākumus, lai kāpinātu plašsaziņas līdzekļu/sabiedrības interesi par atsevišķiem jautājumiem vai darbībām, lai informētu par tām sabiedrību. Šādu interesi var veicināt konsultanti preses jomā, preses biļeteni, personīgie kontakti, preses konferences vai citi sabiedrības informēšanas pasākumi.

apgāde

logistics

Bruņoto spēku kaujasspēju uzturēšana, plānošana un realizācija. Galvenās darbības jomas:

1) apgādes sistēmas veidošana un attīstība, apgādes apjomu noteikšana, materiāltehnisko līdzekļu izvietošana, glabāšana, pārvietošana, sadale, uzturēšana un evakuācija; 2) personālsastāva pārvietošana, evakuācija un hospitalizācija; 3) nepieciešamās infrastruktūras plānošana un izveidošana; 4) bruņoto spēku veidu nodrošinājuma apjomu noteikšana.

apgāde pa gaisu

air logistic support operation

Gaisa spēku operācijas, kuru mērķis ir nogādāt personālu, bruņojumu un apgādes materiālus kaujas operācijas rajonā (izņemot gaisa desanta operācijas).

apgrozība

turnaround

Laika sprādis starp ierašanās brīdi kādā punktā un gatavību šo punktu atstāt. Terminu šai nozīmē lieto attiecībā uz transportlīdzekļu, lidaparātu un kuģu iekraušanu, izkraušanu, degvielas uzpildi un apgādāšanu ar jaunu apbruņojumu. Skatīt arī *turnaround cycle*.

apgrozības cikls

turnaround cycle

Termins, ko lieto attiecībā uz transportlīdzekļiem, kuģiem un lidaparātiem un kas ietver šādus aspektus: iekraušanas laiku izbraukšanas punktā, laiku līdz galamērķim un atpakaļ no tā, izkraušanas un iekraušanas laiku galamērķī, izkraušanas laiku atgriešanās vietā, plānoto apkopes laiku un, ja vajadzīgs, gaidīšanas laiku. Skatīt arī *turnaround*.

apvienotā kauja

combined arms combat

Telpā un laikā savstarpēji saistīta kaujasdarbība, kurā piedalās dažādu spēku veidu un ieroču šķiru vienības (jebkurā kombinācijā) vienotā vadībā. Operācija, ko realizē vismaz divi kādas valsts bruņoto spēku veidi, ir apvienotā operācija. To vada apvienotais štābs, ko veido vismaz divi kādas valsts bruņoto spēku veidi.

apvienoto sabiedroto spēku komandieris **commander allied joint forces (COMAJF)**

Vismaz divu valstu (piemēram, NATO alianses valstu) bruņoto spēku veidu virspavēlnieks. Viņa pienākums ir: 1) visu viņam pakļauto spēku

komponentu operatīvā vadība; 2) sadarbībā ar atbildīgajām struktūrām noteikt apvienoto spēku organizatorisko struktūru; 3) dot uzdevumus pakļauto vienību komandieriem; 4) nodrošināt optimālu resursu izmantošanu operatīvo funkciju realizācijai; 5) nodibināt nepieciešamos sakarus starp spēku komponentiem; 6) noteikt un pieprasīt nepieciešamo administratīvo un apgādes atbalstu; 7) pārliecināties, ka viņš ir pilnībā informēts par politisko, kultūras un reliģijas situāciju kampaņas reģionā; 8) izstrādāt kampaņas koncepciju un plānus, ņemot vērā gaidāmās situācijas maiņas; 9) ziņot NATO virspavēlniekam un atbildīgajām struktūrām par gatavību kampaņai; 10) pieprasīt veikt nepieciešamās korekcijas kaujas sākšanas noteikumos (Rules of Engagement – ROE); 11) pastāvīgi informēt NATO virspavēlnieku par situāciju.

atbalsts

support (subsets)

Palīdzības sniegšana, kuru sabiedroto apvienoto operāciju doktrīna skaidro šādi: 1) asociētais (apvienotais) atbalsts. Vienība, kurai uzdots atbalstīt citu vienību, kas darbojas patstāvīgi, taču tai ir uzdots uzturēt kontaktus, informēt vienai otru un, ja īpaši norādīts, sadarboties ar atbalstāmo vienību un koordinēt ar to operācijas; 2) tiešais atbalsts. Atbalsta sniedzēja vienība nav piekomandēta vai pakļauta (piešķirta) atbalstāmās vienības komandierim, taču atbalstāmās vienības prasības tiek noteiktas kā prioritāras; 3) atbalsta saņēmējs. Komandieris, kurš visvairāk atbild par augstākā komandiera dotās pavēles izpildi; 4) atbalsta sniedzējs. Komandieris, kurš nodrošina atbalstāmās vienības kaujasspēju palielināšanos vai sniedz cita veida palīdzību.

atbildība

responsibility

Pienākums sekmīgi pildīt un realizēt izvirzītos uzdevumus. Atbildība ir tieši saistīta ar tiesībām. Atbildība aptver kaujas gatavību, izpildi un izpildes kontroli, tiesiskumu, slepenības režīma ievērošanu, sakarus utt.

atbildības zona**area of responsibility**

Noteikta teritorija, kurā komandieris ir atbildīgs par viņam pakļauto vienību taktisko operāciju vadību (pozīciju ierīkošanu, to uzturēšanu izmantošanas kārtībā, par kustības kontroli).

atkāpšanās**retrograde movement**

Vienības kustība savas aizmugures joslas virzienā vai attālināšanās no pretinieka. Tā var būt pretinieka uzspiesta vai arī iepriekš plānota. Atvirzīšanos klasificē kā atvilkšanu, atkāpšanos vai pretinieka aizkavēšanu.

atrauššanās (no pretinieka)**disengagement**

Vienības manevra veids (parasti slēpts un ātrs), kuru veicot pretinieks zaudē iespēju gan novērot šo vienību, gan atklāt pa to uguni tiešā tēmējumā.

atvilkšana**withdrawal**

Kaujas operācija (manevrs), kuru veicot vienība iespējami ātri un nemanāmi atraujas no pretinieka spēkiem. To veic saskaņā ar augstākā komandiera pavēli vai citiem norādījumiem.

aviācijas blokāde**air interdiction (AI)**

Gaisa spēku operācijas, kuru mērķis ir iznīcināt, neitralizēt vai kavēt pretinieka spēkus, pirms tie ir spējīgi efektīvi uzbrukt mūsu spēkiem. Tiek realizētas tādā attālumā no mūsu spēkiem, kad nav nepieciešama gaisa spēku un sauszemes spēku sadarbības organizēšana katrā operācijā.

bēglis**refugee**

Persona, kas brīvprātīgi reālu vai iespējamu draudu ietekmē vai arī, izveidojoties krīzes situācijai, spontāni atstāj pastāvīgo dzīvesvietu, pārceļoties uz dzīvi citā valsts rajonā vai arī uz citu valsti, bez nodoma atgriezties pastāvīgajā dzīvesvietā tuvākā nākotnē.

bioloģiskā operācija**biological operation**

Bioloģisko kaujas vielu lietošana, lai nodarītu zaudējumus personālam, dzīvnieku un augu valstij. Tā var būt veikta arī kā bioloģiskā

aizsardzība, kas paredz metodes, plānus un procedūras, kuru izmantošana nodrošina aizsardzību pret pretinieka lietoto bioloģisko ieroču sekām.

brīdinājuma pavēle**warning order**

Informācija par gaidāmo kaujas operāciju vai pavēli, lai laikus brīdinātu izpildītāju un dotu viņam laiku plānošanas un sagatavošanās darbu veikšanai. Parasti tas ir īss mutisks vai rakstisks paziņojums un tajā norāda operācijas veidu, iesaistāmo spēku lielumu, gatavības pakāpi.

briesmas**hazard**

Reāli vai potenciāli iespējami apstākļi, kas var izraisīt personālsastāva saslimšanu, ievainošanu vai nāvi, kā arī ekipējuma sabojāšanu vai zaudēšanu.

BS intensīvā attīstība**intensive development of Armed Forces**

Bruņotu formējumu attīstības process, kura mērķis ir BS kaujasspēju palielināšana ar progresīvām metodēm.

Bruņotas cīņas netradicionālo līdzekļu un to izmantošanas paņēmieni izstrāde; tradicionālās militārās tehnikas jaunu komponentu radīšana, kas tai dod jaunas kaujasspējas un īpašības, saistītas ar augstu tehniskā riska līmeni. Pretējs process ir BS ekstensīvā attīstība, kas nozīmē tikai to skaita un bruņojuma daudzuma palielināšanu. Nepārtraukti palielinoties bruņošanās izdevumiem, samazinās BS kaujasspējas, jo esošais bruņojums pastāvīgi noveco, palielinās tā uzturēšanas un modernizācijas izdevumi.

BS veidošana**building of Armed Forces**

Savstarpēji saistītu pasākumu sistēma valsts BS radīšanai, attīstīšanai, komplektēšanai, apgādāšanai ar bruņojumu, sagatavošanai un nostiprināšanai. Tā ir svarīgākā valsts militārās aizsardzības veidošanas daļa.

buferattālums**buffer distance**

Kodolkarā: a) horizontālais attālums, kas, pieskaitīts drošības rādiusam, dod vēlamu

pārliecību, ka netiks pārsniegta noteiktā riska pakāpe. Buferattālumu parasti izsaka ar veselu nomešanas kļūdas novirzes skaitli; b) vertikālais attālums, ko pieskaita sprādziendrošam radioaktīvo nokrišņu augstumam, lai noteiktu vajadzīgo sprādziena augstumu, kas dod vēlamo pārliecību, ka neradīsies militāri nozīmīgi radioaktīvie nokrišņi. Parasti to izsaka kvantitatīvi ar veselu vertikālās kļūdas skaitli.

civilie jautājumi

civil affair

Jautājumu loks, kurus miera, krīzes un kara laikā risina spēku komandieri un konkrētajā teritorijā izvietotie spēki un iedzīvotāji, civilās pārvaldes struktūras uz divpusēju oficiālu (vai cita veida) vienošanos pamata.

civilmilitārā sadarbība

civil-military cooperation (CIMIC)

Militāro un civilo pārvaldes struktūru sadarbība miera un kara laikā, kuras mērķis ir nodrošināt efektīvu aizsardzību visā militāro struktūru atbildības zonā. Tā paredz jautājumu loku, kurus miera, krīzes un kara laikā risina starp civilās pārvaldes struktūrām uz divpusēju oficiālu (vai cita veida) vienošanos pamata ar spēku veidu komandieriem un konkrētajā teritorijā citiem izvietotajiem spēkiem un iedzīvotājiem.

civilmilitārās attiecības

civil-military relations

Visas bruņoto spēku komandieru aktivitātes miera, krīzes un kara laikā, kas skar bruņoto spēku un tās valsts valdības, civilās pārvaldes struktūru un civiliedzīvotāju attiecības, kurā šie spēki ir izvietoti vai iesaistīti karadarbībā.

daļēji plānota pārvietošanās

partially planned movement

Pārvietošanās, kas, pamatojoties uz pieejamo informāciju, ir sagatavota ciktāl iespējams vai vajadzīgs un kurai saskaņā ar pieejamo informāciju nodrošināts pārvietošanās un transporta atbalsts. Tiklīdz ir saņemta visa vajadzīgā papildu informācija, pirms izpildes pārvietošanos pilnībā plāno.

darbības zona

zone of action

Taktisks lielākas teritorijas apakšiedalījums, par kuru ir atbildīga taktiskā vienība. Parasti terminu attiecina uz uzbrukumu vai aktīvu aizsardzību.

daudznacionālais štābs

integrated staff

Štābs, kurā virsniekus norīko amatos neatkarīgi no valsts un spēku veida piederības.

D diena

D-day

Nenosaukta diena, kurā tiek plānota kāda noteikta kaujas operācija. Norādi uz dienu pirms vai pēc D dienas apzīmē ar «-» vai «+» zīmi un arābu ciparu. Piemēram: D-3 nozīmē trīs dienas pirms D dienas, D+7 nozīmē septiņas dienas pēc D dienas.

debloķēšana

reliefattack

Uzbrukums, kura mērķis ir atbrīvot no ielenkuma savējo (draudzīgo) spēku vienību.

desanta triecienuzbrukums

air assault

Uzbrukuma operācija, kuras laikā triecienspēki, pilnībā izmantojot savu ugunsspēku un mobilitāti (arī helikopterus), uzbrūk pretiniekam un to iznīcina. Tā var tikt vadīta no komandpunkta, kas izvietots gan uz zemes, gan gaisā.

direktīva

directive

1. Pavēles veids, kas nosaka politiku attiecībā pret kaut ko vai arī uzdod realizēt noteiktu akciju.
2. Plāns, kura realizācija ir paredzēta noteiktu apstākļu rašanās gadījumā vai arī, parādoties to draudiem.

divpusējā infrastruktūra

bilateral infrastructure

Infrastruktūra, kas attiecas tikai uz divām NATO dalībvalstīm un kuru finansē saskaņā ar to savstarpēju līgumu (piemēram, aprīkojums, kas vienas NATO dalībvalsts spēkiem vajadzīgs otras dalībvalsts teritorijā).

drošība security

Apstākļi, kad ir nodrošināta konkrēta līmeņa informācijas, aprīkojuma, personālsastāva, iekārtu, aktivitāšu aizsardzība pret spiegošanu, sabotāžu, diversijām un terora aktiem, kā arī pret nozaudēšanu vai nesankcionētu pieeju.

elektroniskā cīņa electronic warfare (EW)

Pasākumu kopums, lai veiktu pretinieka elektronisko iekārtu elektromagnētiskā starojuma pārtveršanu un identifikāciju, to skaitā:
• pasākumi pašu elektronisko iekārtu darbības nodrošināšanai;
• pretpasākumi, lai nedotu pretiniekam iespēju izmantot šīs iekārtas vai samazinātu to darbības efektivitāti.

Elektroniskās cīņas atbalstam nepieciešami arī pasākumi, kas aptver pretinieka elektromagnētisko iekārtu izstarojuma meklēšanu, pārtveršanu, identifikāciju, šo iekārtu izvietojuma noteikšanu, lai iespējami ātrāk atklātu iespējamās draudus taktiskajā līmenī.

ešelons echelon

1. Vienību iedalījums pēc izvietojuma operāciju telpā, piešķirot kārtas numurus pēc svarīguma, – pirmais ešelons, otrais ešelons. 2. Atsevišķi vadības līmeņi – salīdzinājumā ar brigādi divīzija ir augstāka ešelona vienība, bet bataljons – zemāka. 3. Vienību dalījums pēc to lomas uzbrukuma operācijā – uzbrukuma ešelons, atbalsta ešelons, rezerves ešelons.

formējums (izkārtojums) formation

1. Karaspēka vienību vai kaujas/transporta mašīnu izkārtojums noteikta uzdevuma izpildei. 2. Divu vai vairāku karaspēka vienību, jūras vai gaisakuģu izkārtojums, kādā tie virzās komandiera vadībā.

gaisa atbalsts air support

Visi atbalsta veidi, ko var sniegt gaisa spēki. Parasti iedala plānotajā atbalstā un atbalstā pēc pieprasījuma.

gaisa desanta operācija airborne operation

Operācija, kuras laikā kaujas vienības ar atbalsta/apgādes elementiem tiek nogādātas uzbrukuma objekta rajonā, izmantojot lidaparātus.

gaisa telpas kontrole airspace control

Pasākumu un tehnisko līdzekļu sistēma, kas dod iespēju identificēt lidaparātus un saskaņot visu gaisa telpas lietotāju rīcību laikā un telpā tā, lai sasniegtu maksimālu efektivitāti minimāla riska apstākļos.

gaisa telpas uzraudzība air surveillance

Sistemātiska gaisa telpas novērošana, izmantojot optiskos, elektroniskos vai citus līdzekļus, lai identificētu lidaparātus (savējos un pretinieka) un noteiktu to kustību. Galvenais uzdevums ir nodrošināt minimālu PGA līdzekļu reakcijas laiku.

galvenais komandpunkts main command post (main CP)

Vairāku spēku veidu apvienotais štābs, kas ir iesaistīts šo spēka veidu kārtējo operāciju vadībā un kontrolē, kā arī nākotnes operāciju plānošanā.

galvenais uzbrukums main attack

Uzbrukums, kura laikā komandieris iesaista visus viņa rīcībā esošos spēkus un līdzekļus, lai sasniegtu kampaņas/kaujas galvenos mērķus.

galvenie aizsardzības spēki main Defense Forces (MDF)

Militāro spēku struktūras galvenā sastāvdaļa. Galvenos aizsardzības spēkus veido nacionālie un daudznacionālie formējumi ar sauszemes, jūras un gaisa komponentiem. Piemēram, NATO aliansei tas ir galvenais militārais instruments, lai demonstrētu gatavību aizstāvēties. Atsevišķi galveno aizsardzības spēku elementi, kas var tikt iesaistīti križu noregulēšanā un agrās aizsardzības operācijās, tiek uzturēti atbilstošā gatavības stāvoklī.

gatavības laiks readiness time

Laiks, kādā vienību var sagatavot veikt uzdevumus, kuru izpildei tā organizēta, aprīkota un apmācīta. Šo laiku precizē vai mēra saskaņā ar indikatoriem, kas atspoguļo personāla pašreizējo stāvokli, materiālo bāzi un sagatavotības pakāpi. Tajā neiekļauj tranzīta laiku.

H stunda h-hour

D dienas konkrēta stunda, kurā plānots sākt pavēlē noteikto operāciju. Parasti D diena seko pēc C dienas (spēku izvēršanas dienas), kuras L stunda nosaka konkrētu diennakti visu spēku izvēršanai.

iekraušanās embarkation

Personālsastāva uzņemšana un/vai transportlīdzekļu, ar tiem saistīto iekārtu, kā arī pārtikas krājumu iekraušana kuģos vai lidaparātos. Piezīme: franču valodā vārdu «embarquement» attiecina ne tikai uz kuģiem un lidmašīnām, bet arī uz dzelzceļa un ceļu pārvadājumiem.

iekraušanās pavēle embarkation order

Pavēle, kurā ir precizēts datums, laiks, maršruts, iekraušanas diagrammas un metodes, kas jāizmanto, karaspēka daļām ar aprīkojumu virzoties uz kuģi vai lidaparātu. Skatīt arī *movement table*.

ielenkšana envelopment

Uzbrukuma manevrs, kura laikā vienības, parasti izmantojot gaisa desanta atbalstu, uzbrūk pretinieka flangiem un aizmugurei, lai pārgrieztu tā komunikācijas un izolētu karaspēka vienības.

ietekmes zona area of influence

Teritorija, kurā komandieris ir spējīgs ietekmēt operāciju norisi, izmantojot savā rīcībā esošo vienību manevru un atbalsta ieroču uguni. Ietekmes zona ietver arī teritoriju aiz mūsu vienību priekšējām līnijām, kurā komandieris atbild par izlūkošanu un uguns sagatavošanu kaujai.

informācija information

Jebkura veida un formas novērošanas rezultāti, ziņojumi, baumas, telpiskie izlūkdati, no kuriem pēc to apstrādes var iegūt izlūkinformāciju. Psiholoģisko operāciju kontekstā informāciju iedala šādi: 1) naidīgo (arī potenciāli) valstu iedzīvotājiem un bruņotajiem spēkiem paredzētā informācija; 2) informācija savam karaspēkam; 3) informācija sadarbībai ar plašsaziņas līdzekļiem; 4) informācija elektroniskajai cīņai; 5) izlūkinformācija – informācijas apjoms par pretinieka spēkiem un to paredzamajām aktivitātēm, kas nepieciešama noteikta līmeņa komandierim; 6) informācija apstrādei un nodošanai.

informācijas drošība information security

Pasākumu kopums, kas nodrošina ierobežotu pieeju informācijai, tās identifikāciju, klasifikāciju, kā arī aizsardzību pret nesankcionētu pieeju vai publicēšanu.

infrastruktūra infrastructure

Vispārīgs apzīmējums pastāvīgajam un stacionārajam aprīkojumam, iekārtām, ierīcēm un sistēmām, ko izmanto bruņoto spēku vadībai un atbalstam. Bruņoto spēku vajadzībām izmanto tikai daļu no nacionālās infrastruktūras, ko paredz parlamentā akceptēts valsts aizsardzības plāns un mobilizācijas likums.

instruktāža briefing

Pavēles, rīkojuma vai citu norādījumu izskaidrošana vai informācijas sniegšana pirms vai pēc kāda notikuma.

interesu zona area of interest

Teritorija ārpus ietekmes zonas. Tā ietver arī gaidāmo operāciju/uzbrukumu mērķus pretinieka ieņemtajā teritorijā, kā arī teritoriju, no kuras pretinieks var traucēt plānojamās operācijas realizāciju.

izlūkinformācijas apstrāde intelligence processing

Process, kad izlūkošanas ziņas pārstrādā izlūkošanas informācijā. To veido piecas secīgas fāzes: 1) saņemtās informācijas pieņemšana un reģistrācija; 2) informācijas avotu drošības un piegādātās informācijas ticamības novērtēšana; 3) galveno faktoru noteikšana, salīdzināšana ar agrāk iegūto informāciju un slēdzienu veidošana; 4) kopējās ainas izstrāde, izmantojot visu pieejamo informāciju.

izlūkošana reconnaissance

Militāras aktivitātes, kuru mērķis ir iegūt informāciju par pretinieka vai potenciālā pretinieka aktivitātēm un resursiem, izmantojot vizuālo novērošanu vai citas metodes.

Teritorija, kurā komandieris ir atbildīgs par izlūkošanas pasākumu nodrošināšanu (parasti vienības dislokācijas rajonā), ir viņa izlūkošanas atbildības zona.

izlūkošana ar atklātu informācijas avotu palīdzību

open source intelligence

Izlūkošanas dati, kas ir iegūti no publiski pieejamas informācijas avotiem, kā arī no citas pieejamas informācijas, kas nav pakļauta publiskas izplatīšanas vai pieejas ierobežojumiem.

izlūkošanas informācija intelligence

Informācija, kas attiecas uz naidīgām (potenciāli naidīgām) valstīm, to bruņotajiem spēkiem vai bruņoto spēku elementiem, kā arī operāciju (iespējamo operāciju) rajonu. Militārās izlūkošanas informāciju veido potenciālā pretinieka aktivitāšu, nodomu un iespēju izpēte, ņemot vērā apvidus, klimatiskos u.c. faktorus. Izlūkošanas sistēmas galvenais uzdevums miera, krīzes un kara laikā ir nodrošināt nepieciešamo informāciju politikas veidošanai un plānu izstrādei. Lai to veiktu, izlūkošanas sistēmai no politiskās vadības un augstākās virspavēlniecības ir jāsaņem konkrēti uzdevumi.

izlūkošanas principi intelligence principles

Militārās izlūkošanas organizācija, realizācija un informācijas izmantošana, ko nosaka deviņi principi: 1) centralizēta vadība un plānošana visos vadības līmeņos, lai novērstu nevajadzīgu dublēšanos, nodrošinātu savstarpēju atbalstu un resursu ekonomisku izmantošanu; 2) elastīgums – atbilstošiem štāba elementiem jābūt spējīgiem nekavējoties reaģēt uz komandiera u.c. izlūkošanas informācijas lietotāju pieprasījumiem; 3) laicīgums – visprecīzākā un visdrošākā informācija zaudē aktualitāti, ja tiek saņemta pārāk vēlu; 4) sistemātiska visu informācijas avotu izmantošana, ņemot vērā to iespējas un ierobežojumus; 5) objektivitāte – jābūt novērstai iespējai manipulēt ar informāciju kādas instances interesēs; 6) pieejamība – nozīmīgai izlūkošanas informācijai jābūt pastāvīgi pieejamai štābam un visu līmeņu komandieriem saskaņā ar viņu kompetenci, tai pašā laikā nodrošinot informācijas iegūšanas avotu neizpaušanu; 7) izplatīšana – izlūkošanas informācijas laicīga nogādāšana visiem, kam tā nepieciešama; 8) informācijas avotu aizsardzība – visiem informācijas avotiem jābūt aizsargātiem pret atklāšanu, paredzot atbildību par to publiskošanu; 9) pastāvīgs pārskats – izlūkošanas informācija pastāvīgi jāpārskata un, ja nepieciešams, tajā jāiekļauj izmaiņas, ņemot vērā visu jaunāko informāciju un salīdzinot ar agrāk iegūto.

izlūkošanas veidi intelligence, categories

Atkarībā no izlūkziņu iegūšanas avotiem/sensoriem izlūkošanu iedala četrās pamatkategorijās. Tās ir šādi: 1) pārtveršana – visu veidu elektromagnētiskā izstarojuma pārtveršana un dešifrēšana. Iedala komunikāciju izlūkošanā, elektroniskajā izlūkošanā un akustiskajā izlūkošanā; 2) telpiskā izlūkošana – datus iegūst no fotogrāfijām, radariem, elektronoptiskajiem un termiskajiem sensoriem; 3) netehniskā izlūkošana – dati, ko iegūst izlūki, kā arī karagūstekņu, bēgļu, civiliedzīvotāju u.c. sniegtā informācija; 4) zinātniski tehniskā

izlūkošana – informāciju iegūst specifisku tehnisko sensoru sniegto datu procesā.

Galvenie pasākumi: BS kara un miera laika sastāva noteikšana, to organizatoriskās struktūras izstrādāšana un pilnveidošana, BS apgādāšana ar noteiktu tipu un veidu bruņojumu un militāro tehniku, to komplektēšana, nodrošinājums ar materiāltehniskajiem līdzekļiem, personālsastāva un vienību sagatavošana.

Jauni bruņojuma un militārās tehnikas veidi un BS apgāde ar tiem vispirms būtiski ietekmē organizatorisko struktūru, pārvaldes orgānus un sistēmas, izraisa pārmaiņas BS veidu un ieroču šķiru attiecībās, to lomā, vietā un nozīmē, kopumā precizē BS veidošanas vadlīnijas un virzienus.

izlūkziņu apstrāde intelligence cycle

Loģiska, metodiska un cikliska izlūkziņu apstrāde un agrāk iegūtās izlūkošanas informācijas izvērtēšana. Tā sastāv no četrām fāzēm: vadības un plānošanas, informācijas savākšanas, apstrādes un izvērtēšanas, nodošanas.

Atkarībā no iegūšanas avotiem iegūtās informācijas ticamības pakāpei ir apzīmējumi sešu burtu A, B, C, D, E, F sistēmā (no absolūti ticamas – A līdz neticamai – F). Aiz katra burta seko cipars 1, 2, 3, 4, 5 vai 6, kas norāda informācijas novērtējuma precizitāti (piemēram, B-4 nozīmē visumā ticamu informāciju, iegūtu ar apšaubāmu precizitāti).

izvērsšana deployment

1. Vienību pārvietošana operācijas atbildības teritorijas iekšienē. 2. Vienību izvietošana kaujas pozīcijās. 3. Vienību pārvietošana uz operāciju teritoriju.

izvietojums disposition

Karaspēka izvietojums konkrētā apvidū, kad tiek stingri noteikta štābu un tiem pakļauto vienību atrašanās vieta.

kampaņa campaign

Savstarpēji saistītu militāru operāciju sērija, lai noteiktā laikā un telpā sasniegtu konkrētus stratēģiskos vai operatīvos mērķus.

karadarbība hostilities

Militāri pasākumi, ko starptautiskā bruņotā konfliktā iesaistītās puses veic viena pret otru, izmantojot karošanas līdzekļus.

karadarbība vadības un kontroles sistēmu jomā

command and control warfare

Visu militāro iespēju, to skaitā operāciju slepenības nodrošināšanas, maldināšanas, psiholoģisko operāciju, elektroniskā kara un fiziskās iznīcināšanas saskaņota izmantošana, ko atbalsta no visiem avotiem iegūtie izlūkdati un sakaru un informācijas sistēmas, lai novērstu informācijas noplūdi, ietekmētu, mazinātu vai iznīcinātu pretinieka vadības un kontroles spējas, aizsargājot savējo spēku vadības un kontroles sistēmas pret līdzīgām pretinieka darbībām.

karadarbības zona (arēna) area of war

Sauszemes, gaisa vai jūras teritorija, kurā notiek vai var notikt militāras operācijas.

karagūstekņi prisoners of war (POW)

Aizturētas personas, kuru statuss atbilst 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencijas 4. un 5. paragrāfam par apiešanos ar karagūstekņiem. Tādējādi tiek nodrošināts cīnītāja statuss un imunitāte attiecībā uz sagūstītājas valsts likumdošanu tajos gadījumos, kad nav pārkāpti karošanas likumi.

kara izcelšanās varbūtība war outbreak probabilities

Sabiedriski vēsturisks stāvoklis, kurā atspoguļojas pasaules valstu (koalīciju) pretrunu veids, kuras var izraisīt to risināšanu ar militāriem līdzekļiem – īpašas valstu (koalīciju) attiecības, kas nosaka tādu politisko, ekonomisko un militāro faktoru mērķtiecīgas aktivizācijas pakāpi, kas konkrētos apstākļos var izraisīt karu – politisku, ekonomisku ideoloģisku, reliģisku u.c.

pretrunu pastāvēšana, arī tādu, kas pamatotas uz teritoriālām pretenzijām; augsts karadarbības materiālās bāzes līmenis (attīstīti BS, kam ir augstas uzbrukuma iespējas, infrastruktūra, kas nodrošina to efektīvu darbību utt.); dažu valstu gatavība izmantot BS, risinot politiskus jautājumus, kas nosaka principiālu kara izraisīšanos jeb potenciālās kara izcelšanās iespējas. Ja ne atklāti, tad slēptās formās visi minētie faktori pastāv mūsdienu pasaulē. Novērtējot potenciālās briesmas un draudus, jāņem vērā tās valstis, kurām, salīdzinot ar attiecīgo valsti, ir lielākas vai līdzvērtīgas militāri ekonomiskās iespējas un izdevīgi to realizācijas apstākļi.

kara operatīvais līmenis operational level of war

Tāds kara līmenis, kad militārās kampaņas un galvenās operācijas tiek plānotas, veiktas un atbalstītas, lai sasniegtu stratēģiskos mērķus karadarbības laukā vai operāciju zonās.

kara spēle war game

Militāras operācijas imitācija, kurā piedalās divas vai vairākas «karojošās» puses, izmantojot un ievērojot informāciju, noteikumus un procedūras, kas paredzētas reālas militārās operācijas sagatavošanai un izpildei.

karastāvoklis condition of war

1. Īpašs tiesiskais režīms valstī vai tās daļā, ko izsludina valsts politiskā vadība draudu periodā vai kara sākumā. Paredz visu līmeņu militāro komandieru pilnvaru paplašināšanu, papildu pienākumu un ierobežojumu noteikšanu civiliedzīvotājiem. Parasti tas notiek līdztekus mobilizācijai un ekonomikas pārstrukturēšanai darbam pēc kara laika plāniem. 2. Attiecības starp valstīm no kara pieteikšanas (vai faktiskā karadarbības sākuma) momenta līdz tā izbeigšanai. Izpaužas, pārtraucot diplomātiskos, finanšu un tirdznieciskos sakarus, konfiscējot pretinieka valsts īpašumu (izņemot diplomātiskās pārstāvniecības), rekvizējot tirdzniecības kuģus, internējot pilsoņus utt. Par karastāvokli tiek informētas neitrālās valstis. Karastāvokļa izbeigšanas galvenā tiesiskā forma ir miera

līgums, taču karadarbību var izbeigt arī pirms tā noslēgšanas, piemēram, kapitulējot vienai no karojošajām pusēm.

karstais punkts hot spot

Radioaktīvās zonas rajons, kurā radiācijas līmenis ir ievērojami augstāks nekā šīs zonas blakus rajonos.

karš war

Sabiedriski politiska parādība, kas izpaužas krasā attiecību maiņā starp valstīm (tautām, etniskajām vai reliģiskajām grupām utt.), izmantojot ieročus un citus vardarbīgus līdzekļus, lai sasniegtu noteiktus politiskos un ekonomiskos mērķus. To var definēt arī kā starpvalstu attiecību turpināšanu ar spēka metodēm. Karā plaši izmanto vispārējas nozīmes spēkus, efektīvas augstas precizitātes ieroču sistēmas, izlūkošanas un mērķu norādes, sakarus, kaujas vadības un radioelektroniskās cīņas līdzekļus, operāciju intensivitāti. Panākumus karā nosaka spēku un bruņojuma skaitliskais un kvalitatīvais pārsvars, personālsastāva sagatavotības līmenis un izmantojamie taktiskie paņēmieni.

Galvenā kara būtība ir bruņota cīņa, ko realizē bruņotie spēki. Turklāt kara militāri politisko mērķu sasniegšanai izmanto arī citus līdzekļus un cīņas veidus: diplomātiskos, ekonomiskos, ideoloģiskos u.c. to visasākajās formās. Kara gaita un rezultāti, formas un paņēmieni ir atkarīgi no karojošo valstu ekonomikas, zinātnes un tehnikas līmeņa, tautas un armijas morālā gara, bruņoto spēku varenības utt.

karu klasifikācija war classification

Karu iedalīšana grupās, ievērojot to būtisko pazīmju kopību. Pēc sociālpolitiskā satura ir taisnīgi un netaisnīgi kari (progresīvie un reakcionārie, laupīšanas un atbrīvošanas kari). Pēc stratēģiskās nozīmes karus aplūko: pēc mēroga – pasaules, reģionālie un lokālie; pēc cīņas līdzekļiem – konvencionālie un kodolkari; pēc darbības veida – manevrējošie un pozicionālie; pēc iesaistīto skaita – divpusējie un koalīcijas; pēc ilguma – ātrie un ilgstošie; pēc bruņotās cīņas fiziskajām sfērām – sauszemes,

jūras, gaisa, kosmiskie u.c. Turklāt visus karus iedala pēc intensitātes – tā var būt zema, vidēja un augsta.

kauja **battle, combat**

Militāru vienību cīņas apzīmējums, kas veidojas kā atsevišķu, uz kopēju operatīvu mērķi orientētu cīņu kopsumma. Tās var būt gan savstarpēji saistītas laikā un telpā, gan arī šķirtas. Kauja sastāv no laikā un telpā savstarpēji saistītām bruņotām sadursmēm. Tā tiek vadīta taktiskā līmenī saskaņā ar taktikas pamatlikumiem. Apvienotās kaujas gadījumā tajā piedalās dažādu spēku veidu un ieroču šķiru vienības.

kaujas atbalsts **combat support**

Kaujas vienībām sniegtais uguns atbalsts un operatīvā palīdzība.

kaujas gatavība **combat ready**

1. Vienības spēja izpildīt uzticēto uzdevumu. Tādi faktori kā nodrošinājums ar degvielu, ieroču sistēmām un personālsastāvu tiek vērtēti no 1 (augstākais) līdz 4 (zemākais). 2. Prasības organizācijai un/vai ekipējumam, kas norāda to izmantošanas iespējas kaujas operācijās. 3. Prasības vienības personālam, kas atklāj tā sagatavotību kaujas operāciju īstenošanai vienības sastāvā.

kaujaslauks **battlefield**

Vieta, kur notiek militāra sadursme ar ieroču lietošanu vai arī kur ir iespējama tās izraisīšanās.

kaujas līdzekļu efektivitāte **equipment effectiveness**

Ieroču, kaujas un speciālās tehnikas, bruņojuma sistēmu, sakaru un vadības līdzekļu u.c. kaujas līdzekļu galvenā īpašība, kas atklāj to spējas pildīt kaujas uzdevumus, ievērojot pretinieka pretdarbību. Tā ir atkarīga no to taktiskajiem un tehniskajiem rādītājiem, izmantojuma kaujasdarbībā un nodrošinājuma ar apgādes līdzekļiem.

Ja no kaujas un apgādes līdzekļiem tiek veidotas sarežģītākas kaujas vienības (kompleksi, sistēmas) vai vērtēta BS vienību efektivitāte,

jēdzienu «kaujas efektivitāte» attiecina arī uz apgādes līdzekļiem. Tad ar kaujas efektivitāti saprot papildu ieguvumu – kaujas līdzekļu vai BS vienību efektivitātes pieaugumu.

Visvairāk ir izplatīti tādi kaujas efektivitātes rādītāji kā kaujas uzdevuma izpildes iespējamība, ja runa ir par BS vienību darbību, tipveida mērķu iznīcināšanas iespējamība, ja runa ir par ieročiem vai to sistēmām, u.c.

Kaujas efektivitātes rādītājus iekļauj kaujas līdzekļu izstrādāšanas uzdevumā un ir tie pamats kaujas līdzekļu projektēšanā un izstrādāšanā. Tos precizē izmēģinājuma procesā un pēc tam iekļauj bruņojumā pieņemto modeļu taktiski tehniskajos rādītājos.

kaujas nodrošinājums **combat service support**

Kaujas spēkiem sniegtais atbalsts, galvenokārt vadības un materiāli tehniskās apgādes jomā.

kaujasspēja **combat power**

Visi iznīcināšanas un/vai sagraušanas potenciāla līdzekļi, ko militārā vienība/formējums var izmantot pret pretinieku konkrētajā laikā.

koalīcijas spēki **coalition force**

Spēki, kas izveidoti no atsevišķu valstu bruņoto spēku elementiem kāda uzdevuma izpildei.

kolonnas kontrolpunkta atstāšanas laiks **road clearance time**

Kopējais laika daudzums, kas vajadzīgs, lai kolonna šķērsotu kādu ceļa posmu un atbrīvotu to.

komandķēde **chain of command**

Bruņotajos spēkos noteikta secība, kādā augstākā komandiera pavēles, rīkojumus u.c. nodod līdz to izpildītājiem.

Komandķēde (*chain of command*) – komandējošo virsnieku secība (sākot no augstākā līdz zemākajam), kādā nodod pavēles.

komandpunkts **command post**

Vienības vai apakšvienības štābs, kurā komandieris un personāls veic savus pienākumus.

Kaujas situācijā vienības vai apakšvienības štābu bieži sadala ešelonos. Ešelonu, kurā atrodas vienības vai apakšvienības komandieris vai no kura viņš dod pavēles, sauc par komandpunktu.

**komandvadība, vērsta pret vadības, kontroles un sakaru sistēmām
counter-command, control and communications**

Darbība, kuras dēļ pretiniekam tiek liegts efektīvi izmantot viņa kaujas spēkus, veicot saskaņotu uzbrukumu viņa vadības, kontroles un sakaru sistēmām un ar tām saistītajām apakšvienībām. Parasti sauc *counter C3*.

**komunikāciju līnijas
lines of communications (LOC)**

Visi sauszemes, gaisa un jūras maršruti, pa kuriem veic apgādi un papildspēku kustību un kas saista operācijā iesaistītos spēkus ar vienu vai vairākām operācijas atbalsta bāzēm.

**konceptija
concept**

Oficiāls paziņojums vai darbības pamatnostādnes, kas deklarē kādas idejas realizācijas veidu, izmantojot noteiktas procedūras.

**konflikta novēršana
conflict prevention**

Politiskas, ekonomiskas vai militāras aktivitātes, lai novērstu divu vai vairāku spēku pušu konfliktsituāciju. Konflikta novēršana ir kopējs termins, apzīmējot dažāda veida aktivitātes (galvenokārt ANO Hartas VI nodaļā), sākot ar diplomātiskām iniciatīvām un beidzot ar vienību izvietošanu, lai novērstu strīdu pāraugšanu bruņotā konfliktā vai tā izplatīšanos. Aktivitātes var būt faktu vākšanas misijas, brīdinājumi, inspekcijas un novērošana. Līdztekus karaspēka vienībām parasti izvieto arī nemilitāras struktūras krīzes mierīgai noregulēšanai.

**koordinācijas pilnvaras
coordinating authority**

Pilnvaras, kas izriet no komandiera atbildības par specifisku funkciju koordināciju, ja operācijā tiek iesaistītas divas vai vairākas valstis, divi vai vairāki spēku veidi vai arī viena spēku veida divas vai vairākas ieroču šķiras. Šīs pilnvaras dod komandierim tiesības pieprasīt konsultācijas starp

iesaistītajām struktūrām, taču ne uzspiest savu viedokli. Nesaprašanās gadījumā viņam jācenšas rast risinājumu diskusiju ceļā. Ja arī tas nav iespējams, komandierim par to jāziņo atbilstošajai instancei. Īpaša nozīme koordinācijai ir tad, kad operācijās tiek iesaistītas divas vai vairākas atsevišķas vadības un kontroles struktūras.

**koordinēts uzbrukums
coordinated attack**

Rūpīgi izplānots un veikts uzbrukums, kurā dažādas pavēlniecības struktūrvienības izmanto tā, lai maksimāli efektīvi liktu lietā to spējas.

**krīzes un militārās rezerves
war reserves**

Kara materiālu krājumi, kas ir sagatavoti un novietoti noliktavās jau miera laikā. Tie ir paredzēti mobilizācijas nodrošināšanai un bruņoto spēku kaujasspēju uzturēšanai kara izraisīšanās gadījumā, kamēr tiek izveidota funkcionējoša kara laika apgādes sistēma.

**ķīmiskā aizsardzība
chemical defense**

Metodes, plāni un procedūras, kuru izmantošana nodrošina kontroli un aizsardzību pret pretinieka lietoto ķīmisko ieroču un vielu iedarbības sekām.

**laika spridis
time slot**

Laika periods, kurā noteiktas darbības regulē konkrēti noteikumi.

**laika starpība
pass time**

Ceļu transporta jomā – laika periods, kas pāriet no brīža, kad pirmais kolonnas transportlīdzeklis šķērso punktu, līdz brīdim, kad šo punktu šķērso pēdējais kolonnas transportlīdzeklis.

**lauka mācības
live exercise (field exercise)**

Militāras mācības poligona apstākļos, kurās imitē kaujas apstākļus, kuros iesaista reālus spēkus un vienības ar savu bruņojumu. Atkarībā no mācību mērķa pretinieks parasti tiek imitēts vai tam piešķir nosacītu apzīmējumu.

liela starojuma deva acute radiation dose

Kopējā jonizējošā starojuma deva, kas saņemta vienā reizē un tik īsā laika periodā, ka bioloģiskā atveseļošanās vairs nav iespējama.

līniju šķērsošana passage of lines

1. Pārgājiena vai marša operācija, kuras laikā karaspēka vienība šķērso citas savējo spēku kaujas pozīcijas, lai nonāktu kontaktā ar pretinieka spēkiem vai arī attālinātos no tiem.
2. Vienas vienības virzīšanās cauri citas vienības pozīcijām, kad sedzējspēki atiet no operāciju apvidus priekšējām līnijām vai arī otrā ešelona vienību kustība cauri pirmā ešelona (kas ir uzbrukuma sācēji) vienību izvietojuma rajonam.

mācības exercise

Karaspēka vienību manevrs vai militāras operācijas imitācija, kas ietver plānošanu, sagatavošanu un izpildi. Mācību mērķis ir karaspēka vienību (štābu) apmācība un to kaujasspēju novērtēšana.

mācības uz kartes map exercise

Mācības, kurās kaujas situācijas risina uz kartes. Tajās var piedalīties gan viena, gan abas «karojošās» puses.

mācību komandieris exercise commander

Mācībās iesaistīto vienību komandieris, kas ir atbildīgs par mācību norisi, vadību un kontroli.

mācību mērogs scale of exercise

Mācību lielums, kas ir atkarīgs no iesaistīto (nepieciešamo) spēku un resursu apjoma. Mācības iedala liela, vidēja un maza mēroga mācībās.

mācību sagatavošanas virsnieks (grupa) officer scheduling the exercise (OSE)

Virsnieks (virsnieku grupa), kas izstrādā mācību plānu, sagatavo pavēles un pamatinstrukcijas.

mācību vadības štābs exercise directing staff (DISTAFF)

Virsnieku grupa, kam ir atbilstoša pieredze, zināšanas un kvalifikācija un kas ir norīkota mācību vadībai un kontrolei.

mācību vadītājs officer conducting exercise (OCE)

Virsnieks, kas atbild par visu mācībās iesaistīto spēku vadību saskaņā ar mācību plānu. Viņš izdod nepieciešamās papildu instrukcijas. Mācību vadītājs vienlaikus var būt arī mācību komandieris.

maldināšana deception

Organizatoriski vai tehniski pasākumi, kuru mērķis ir maldināt pretinieku par pašu spēkiem un nodomiem, tādējādi gūstot priekšrocības. Maldināšanas pasākumus iepriekš plāno un to realizāciju kontrolē.

maldināšanas uzbrukums holding attack

Uzbrukums pretinieka spēku noturēšanai tā pozīcijās vai arī tāda uzbrukuma draudi. Galvenais mērķis ir nepieļaut pretinieka spēku pārgrupēšanu galvenā uzbrukuma virzienā, piesaistot tos (vai pretinieka spēku rezerves) otršķirīgām pozīcijām.

manevrs maneuver

1. Taktisks paņēmieni, kuru realizē uz sauszemes, jūrā vai gaisā, kā arī uz kartes.
2. Karaspēka vienības pārvietošanās kaujaslaukā, parasti kombinēta ar uguns atbalstu.

meklēšana un glābšana «Search and Rescue» (SAR)

Lidaparātu, kuģu, speciālo glābšanas vienību aprīkojuma izmantošana cilvēku meklēšanai un glābšanai dažādu negadījumu (dabas un tehnogēno katastrofu) laikā uz sauszemes un jūrā.

mērķis objective

Princips vai fizisks objekts (priekšmets), uz ko vērš darbību. Katrai militārai operācijai jābūt vērstai uz skaidri definētu un sasniedzamu mērķi

(piemēram, apvidus vai objekts, kas jāieņem kādai vienībai).

miera atbalsta operācijas peace support operations (PSO)

Vispārējs NATO aktivitāšu apzīmējums operācijām, kas atbalsta ANO un EDSO centienus miera un drošības saglabāšanai un uzturēšanai kādā konkrētā teritorijā vai valstī kopumā.

militārais potenciāls military capability

Valsts spēju raksturojums sasniegt noteiktus kara laika mērķus – uzvarēt karā vai kampaņā, nosargāt valsts neatkarību utt. To nosaka četri galvenie komponenti: 1) spēku struktūra; 2) spēku modernizācijas līmenis; 3) kaujas gatavība; 4) kaujasspēju uzturēšanas iespējas.

militārā stratēģija military strategy

Valstu stratēģijas militārā sastāvdaļa, kas norāda, kādā veidā un virzienā jāattīsta bruņotie spēki un kas nepieciešams valsts mērķu sasniegšanai. To liek valsts aizsardzības koncepcijas un plāna pamatā.

mobilā aizsardzība mobile defense

Apvidus vai pozīciju aizsardzība, kad manevru izmanto līdztekus uguns atbalsta organizācijai un apvidus īpatnībām, lai pašu spēki paturētu iniciatīvu.

mobilitāte mobility

Militāro spēku īpašība, kas atklāj to iespēju pārvietoties no vienas vietas uz otru, saglabājot spējas izpildīt galveno uzdevumu. Mobilitāte ievērojami ir atkarīga no tās atbalsta sistēmas (sauszemes, gaisa vai jūras transportlīdzekļu) darbības spējām un efektivitātes.

NATO norīkotie spēki NATO Assigned Forces

1. un 2. kategorijas karaspēka vienības, ko NATO valstis piekrīt nodot NATO komandiera pakļautībā pēc noteiktas trauksmes pakāpes izziņošanas NATO Trauksmes sistēmā (NATO Precautionary System – NPS). Spēki, ko NATO

valstis jau miera laikā ir nodevušas NATO virspavēlniecības pakļautībā (piemēram, pretgaisa aizsardzības spēki un AWACS sistēma), ir NATO Pavēlniecības spēki.

NATO piesardzības pasākumu sistēma NATO Precautionary System (NPS)

NATO militāri civils veidojums, kas paredzēts iespējamu negaidītu krīžu noregulēšanai. Sistēmas mērķis ir nodrošināt nacionālo militāro formējumu gatavību vispārēju militāro akciju atbalstam. To veido trīs savstarpēji saistītu pasākumu nodrošināšanas kompleksi, kas papildina cits citu: 1) piesardzības pasākumi, lai uzturētu NATO spēkus noteiktā gatavības pakāpē atbilstoši konkrētā momenta situācijai; 2) pasākumi pret negaidītu uzbrukumu, kad īsteno militāras akcijas, lai nodrošinātu NATO spēku kaujasspēka saglabāšanu tādos apstākļos, kad ar piesardzības pasākumiem ir par maz; 3) pasākumi pret agresiju, lai nodrošinātu pāreju no sagatavošanās un kaujas gatavības paaugstināšanas fāzes uz NATO spēku iesaistīšanu operācijās pret agresoru.

NATO spēku struktūra NATO Force Structure

NATO dalībvalstu militāro formējumu kopums, kuru var nodot NATO apvienotā štāba rīcībā pēc Militārās komisijas ierosinājuma. Pašreizējā struktūra ir veidota, ievērojot kolektīvās aizsardzības prasības. NATO iesaistīšanās jaunu uzdevumu risināšanā (ko neietver Līguma 5. paragrāfs – uzbrukums kādai no dalībvalstīm nozīmē uzbrukumu visai Aliansei) nākotnē radīs pārmaiņas NATO spēku struktūrā. Pašlaik NATO spēkus iedala trīs kategorijās. Tās ir šādas: 1) Reaģēšanas spēki (RS). Tie ir augstas gatavības daudznacionālie spēki, kurus var izvērst dažādu uzdevumu izpildei – no Sabiedroto apņēmības demonstrācijas līdz pilna mēroga kaujas operācijām. Tie sastāv no sauszemes, jūras un gaisa spēku elementiem, kas atsevišķos gadījumos var būt pakļauti vienotai pavēlniecībai. RS tālāk iedala Nekavējošās reaģēšanas spēkos un Ātrās reaģēšanas spēkos; 2) Galvenie aizsardzības spēki (GAS). Tie veido Sabiedroto militāro spēku vairākumu; tos veido nacionālie un daudznacionālie formējumi ar aktīviem un mobilizējamiem sauszemes, jūras un

gaisa spēku komponentiem. Ņemot vērā, ka Galveno aizsardzības spēku lielākajai daļai nepieciešams noteikts laiks pilnas kaujas gatavības sasniegšanai, tad atsevišķus to elementus uztur pastāvīgā gatavībā piedalīties krīžu novēršanā vai tūlītējai iesaistīšanai aizsardzības operācijās; 3) Pastiprinājuma spēki (PS). Tie ir paredzēti jebkuras Sabiedroto reģionālās vai jūras pavēlniecības pastiprināšanai. To kaujas gatavības sasniegšanai nepieciešams ilgāks laika periods. Ar Pastiprinājuma spēkiem jāsaprot ASV vienības, kas galvenokārt dislocētas ASV teritorijā.

nejaušība contingency

Notikums ar nopietniem sarežģījumiem, kura varbūtība ir nenoteikta, taču var tikt paredzēta. Militārā izpratnē tā ir karaspēka vienību negaidīta nepieciešamība iesaistīties militārās operācijās vai to iesaistīšana trauksmes kārtībā dabas un tehnogēno katastrofu, terorisma u.c. gadījumos. Situācijas nenoteiktības dēļ ir nepieciešama speciāla plānošana, laicīga atbildības sadale un procedūras.

nekonvenciāla karadarbība unconventional warfare

Vispārējs apzīmējums militārām operācijām, kuras militāros, politiskos vai ekonomiskos nolūkos realizē okupētajā teritorijā, izmantojot vietējos resursus un civiliedzīvotāju palīdzību.

netiešie postījumi collateral damage

Neplānoti un nevēlami postījumi, kas nodarīti civiliedzīvotājiem un to īpašumam pašu ieroču lietošanas dēļ. Piemērs: kļūdaina Ķīnas Tautas Republikas vēstniecības un bēgļu kolonnu apšaušana Kosovā operācijas laikā 2000.gada pavasarī.

nocietināta vieta hardened site

Speciāli izveidots aizsegs vai ugunspunkts, kura konstrukcija nodrošina pret konvenciālo vai kodolieroču iedarbību. Atsevišķos gadījumos var tikt nodrošināta arī aizsardzība pret ķīmiskajiem un/vai bioloģiskajiem ieročiem.

nolieguma pasākumi denial measure

Militāras nozīmes darbības, lai kavētu pretinieku un neļautu tam izmantot teritoriju, personālsasatāvu vai aprīkojumu. Šādas darbības var ietvert minēto elementu sagraušanu, iznīcināšanu vai piesārņošanu.

nomaiņa pozīcijās relief in place

Augstākā komandiera akceptēta vienību maiņas operācija, kuras laikā pienākusī vienība nomaina esošo vienību vai tās daļu tieši pozīcijās. Atbildību par pozīcijām un operāciju zonu nodod pienākušajai vienībai.

norīkot assign to

Piekomandēt vienību vai personālu uz ilgāku laiku, iekļaujot struktūrvienībā atbilstoši tās organizācijas tabulai (Tables of organization and Equipment – TOE).

norīkotie spēki assigned forces

1. un 2. kategorijas karaspēka vienības, ko NATO valstis piekrīt nodot NATO komandiera pakļautībā pēc noteiktas trauksmes pakāpes izziņošanas NATO Trauksmes sistēmā.

no sabiedrības iegūti izlūkdati human intelligence

Izlūkinformācija, ko piegādā izlūkvienības, karagūstekņi, bēgļi un aģentūra.

noturēt hold

1. Aizsargāt no pretinieka uzbrukumiem pozīciju vai teritoriju. 2. Apstādināt pretinieka kustību, veicot pretuzbrukumu.

novājināšanās attrition

Spēku efektivitātes samazināšanās, kam cēlonis ir personāla un kaujas materiālu zaudējumi. To raksturo novājināšanās līmenis (*attrition rate*), ko parasti izsaka procentos. Tas atspoguļo personāla, bruņojuma u.c. zaudējumu lielumu dažādu iemeslu dēļ noteiktā laika periodā.

novērošanas postenis observation post

Pozīcija, no kuras veic militāro novērošanu vai norāda un koriģē uguns virzienu, kura ir aprīkota ar attiecīgām sakaru sistēmām. Šāds postenis var būt izvietots lidmašīnā.

objekta zona objective area

Noteikta ģeogrāfiska zona, kurā atrodas objekts, kuru militārajiem spēkiem ir jāieņem vai jāsasniedz. Šādu zonu nosaka kompetenta pilnvarota organizācija, lai nodrošinātu vadību un kontroli.

ofensīva (uzbrukums) offensive

1. Vienības stāvoklis uzbrukuma laikā. 2. Liela mēroga uzbrukums. 3. Uzbrukums, lai iegūtu, noturētu un izmantotu radušos iniciatīvu.

operācija operation

Mērķu, uzdevumu un vietas ziņā savstarpēji saistītu un saskaņotu, vienlaicīgu un secīgu kauju, cīņu un armijas manevru kopums. Operāciju realizē pēc vienota plāna, lai risinātu stratēģiskus, operatīvus vai operatīvi taktiskus uzdevumus karadarbības arēnā, stratēģiskā (operatīvā) virzienā vai noteiktā apvidū (zonā) paredzētajā laikā.

Operācijas veic ar vienu vai vairāku spēku vienību veidiem, un tās atšķiras pēc mērogiem, tipiem un veidiem. Mērogus nosaka operācijas telpiskais plašums, ilgums un iesaistīto spēku daudzums. Operācijas tipu ziņā iedala gan viena spēku veida, gan vairāku spēku (apvienotajās) operācijās. Veidu ziņā tās iedala aizsardzības, pretuzbrukuma un uzbrukuma operācijās; mērķu, nozīmes, realizēšanas laika ziņā – primārajās, sekojošajās un beigu operācijās.

Operācija (*angl. operation*) – militāras nozīmes pasākums jeb stratēģisku, taktisku, ar bruņoto spēku apkalpošanu, apmācību un administratīvo jautājumu risināšanu saistītu militāro uzdevumu veikšana; kaujas uzdevuma veikšanas process, arī pārvietošanās, apgāde, uzbrukums, aizsardzība un manevrēšana, kas nepieciešama, lai sasniegtu jebkuras kaujas vai kampaņas mērķus.

operācijas pavēle operation order (OPORD)

Augstākā komandiera rakstiska direktīva (parasti formāla), kas uzdod padotajiem sagatavoties un veikt kādu operāciju.

Operācijas pavēle (*angl. operation order*) – parasti oficiāli noformēta direktīva, ko komandieris izdod sev pakļautajiem komandieriem, lai nodrošinātu koordinētu operācijas veikšanu.

operācijas plāns operation plan (OPLAN)

Atsevišķas operācijas vai savstarpēji saistītu operāciju secīgs apraksts, kuru izveido operācijas sagatavošanas laikā. To parasti noformē direktīvas formā, ar kuru augstākais komandieris uzdod saviem padotajiem sagatavot atbalsta plānus un pavēles. Operācijas plāns ir pamats operācijas pavēles sagatavošanai.

Operācijas plāns (*angl. operation plan*) – plāns, kas ir izstrādāts vienai vai vairākām savā starpā saistītām operācijām, kas jāveic vienlaikus vai noteiktā secībā. Šāds plāns parasti pamatojas uz noteiktiem, konkrētiem apsvērumiem un tiek izstrādāts direktīvas formā, kuru augstākā pavēlniecība izmanto, lai tai pakļautajiem komandieriem dotu iespēju izstrādāt papildu plānus un pavēles. Šai kontekstā apzīmējuma «pavēle» vietā parasti lieto terminu «plāns», ja operācija ir jāsagatavo labu laiku iepriekš. Operācijas plāns var stāties spēkā iepriekš noteiktā laikā vai pēc noteikta signāla, un tad tas kļūst par operācijas pavēli.

operāciju bāze base of operations

Teritorija vai punkts, no kura spēki sāk operācijas vai atgriežas atiešanas gadījumā. No tās organizē arī nepieciešamo apgādi.

operāciju drošība operations security (OPSEC)

1. Aktīvi un pasākumi, kas nodrošina kādai operācijai vai mācībām noteiktu drošības līmeni. Galvenais noteikums ir liegt pretiniekam iegūt informāciju par mūsu spēku izvietojumu, kaujasspējām un nodomiem. 2. Pasākumi, kas nodrošina militāras operācijas vai manevru nepieciešamo drošību, izmantojot aktīvas un

pasīvas metodes, lai neļautu pretiniekam uzzināt par savējo spēku izvietojumu, iespējām un nodomiem.

operāciju koncepcija **concept of operations**

Dotā uzdevuma izpildes varianta (darbības veida) skaidrs un īss formulējums, ko izvēlēties komandieris.

operāciju zona **area of operations**

Teritorija, kurā tiek realizētas karaspēka vienības operācijas. Ar to saprot arī karadarbības teātra daļu, kas nepieciešama kādas vienības uzdevuma izpildei.

operatīvā dezaktivācija **operational decontamination**

Ierobežotu operatīvi nozīmīga aprīkojuma konkrētu sastāvdaļu, iekārtu, aprīkojumu, materiāltehnisko krājumu un/vai darba zonu dezaktivācija, kuru veic atsevišķa persona un/vai vienība, lai iespējami vairāk samazinātu kontaktu iespējas un bīstamās sekas, kā arī veicinātu operāciju turpināšanu. Šie pasākumi var iekļaut atsevišķu personu plašāka mēroga dezaktivāciju, nekā to paredz steidzamās dezaktivācijas pasākumi, kā arī uzdevumu veikšanai būtisku rezerves daļu un ierobežotas teritorijas dezaktivāciju.

operatīvā gatavība (I) **operational readiness**

Vienības/formējuma, karakuģa, ieroču sistēmas vai iekārtas spējas izpildīt uzdevumu vai veikt funkcijas, kuru īstenošanai tās ir organizētas vai konstruētas. Šo terminu var lietot vispārējā nozīmē vai arī kā gatavības pakāpes vai līmeņa apzīmējumu.

operatīvā gatavība (II) **operational readiness**

1. Karaspēka vienības spēja pildīt tai paredzētos uzdevumus. 2. Ieroču sistēmas vai ekipējuma izmantošanas derīguma pakāpe. 3. Jēdzienu var lietot vispārīgā nozīmē, lai norādītu gatavības līmeni vai pakāpi.

operatīvais līmenis **operational level of war**

Kampaņas un galveno operāciju vadības veids, kad tās plāno, organizē un vada tā, lai sasniegtu karadarbības stratēģiskos mērķus.

operatīvais maršruts **operational route**

Sauszemes maršruts, kas ir norādīts attiecīgai pavēlniecībai, lai veiktu konkrētu operāciju, un kas ir attiecīgā galvenā militāro maršrutu tīkla atzarojums.

operatīvā izlūkošana **operational intelligence**

Izlūkošanas pasākumi, kas ir nepieciešami militāro kampaņu plānošanai un veikšanai operatīvajā līmenī.

operatīvā komandķēde **operational chain of command**

Komandķēde, kas ir izveidota, lai veiktu atsevišķu operāciju vai vairākas nepārtrauktas operācijas.

operatīvā kontrole **operational control**

Pilnvaras, kas ir deleģētas komandierim, lai tas vadītu noteiktus spēkus, un kas paredz, ka komandieris var veikt konkrētus, speciālus uzdevumus, kuru izpilde no funkcionālā viedokļa, laika, norises vietas parasti ir ierobežota. Komandieris ir arī pilnvarots izvietot attiecīgās vienības, saglabāt vai piešķirt taktiskās kontroles funkcijas attiecībā uz šīm vienībām. Šīs pilnvaras neparedz tiesības noteikt atsevišķus uzdevumus minēto vienību apakšvienībām. Pilnvaras pašas neietver arī tiesības veikt administratīvo vai apgādes kontroli.

operatīvā māksla **operational art**

Bruņoto spēku izmantošana kara stratēģisko mērķu sasniegšanai. Ietver kampaņu un galveno kauju plānošanu, organizāciju un vadību.

operatīvā pavēlniecība **operational command (OPCOM)**

Virspavēlnieka tiesības dot uzdevumus pakļautajiem komandieriem vienību izmantošanā un pārgrupēšanā, kā arī deleģēt viņiem daļu savu

pilnvaru. Operatīvās vadības kompetencē nav militārās administrācijas un apgādes jautājumi.

operatīvās gatavības novērtējums
operational readiness evaluation

Vienības vai jebkuras tās sastāvdaļas operatīvo iespēju un efektivitātes novērtējums.

operatīvās procedūras
operational procedures

Detalizētas metodes, ar kuru palīdzību štābi un kaujas vienības veic savus operatīvos uzdevumus.

operatīvās vadības maiņa
change of operational control

Datums un laiks, kad viens komandieris citam komandierim nodod atbildību par spēku vai vienības operatīvo vadību.

operatīvā vadība
operational command

Pilnvaras, kas piešķirtas komandierim, lai viņš dotu norādījumus vai uzdevumus pakļautajiem komandieriem, izvietotu vienības, pārdislocētu spēkus un pēc vajadzības saglabātu vai deleģētu operatīvās un/vai taktiskās kontroles funkcijas. Šīs pilnvaras pašas neietver atbildību par administratīvo jautājumu risināšanu vai apgādi. Tās var arī izmantot, lai noteiktu tos spēkus, kas tiek piešķirti attiecīgajam komandierim.

operatīvā vadība
operational control (OPCON)

NATO virspavēlnieka tiesības vadīt pakļautos spēkus tā, lai tie pildītu tikai tiem noteiktos uzdevumus, kas parasti ir ierobežoti pēc to veida laikā un telpā, kā arī tiesības noteikt vienību izvietojumu (dislokāciju).

operatīvie krājumi
operational stocks

Nepieciešamais krājumu līmenis, kas ir atbilstošs iespējamām operatīvajām prasībām un pārsniedz parasti esošo krājumu un normu līmeni.

oranžie
orange forces

Pretinieka spēku apzīmējums NATO mācībās.

orientieris
reference point

Nozīmīgs, viegli identificējams apvidus punkts vai objekts.

pagrieziens punkts
turning point

Sauszemes mīnu karā – punkts uz mīnu joslas vai rindas centrālās līnijas, kur tā maina savu virzienu.

pamatizlūkdati
basic intelligence

Izlūkošanas pamatinformācija par jebkuru objektu, kas var tikt izmantota gan plānošanas procesā, gan izvērtējot saņemto informāciju.

pamatuzdevums
mission

1. Pavēle, kas nosaka konkrētā vietā un/vai laikā sasniedzamos mērķus. 2. Īpašs uzdevums, kura izpildei norīkots viens vai vairāki kaujas lidaparāti.

papildspēki
augmentation Forces (AF)

Spēku struktūras kategorija kādas reģionālās sauszemes, gaisa vai jūras spēku pavēlniecības pastiprināšanai.

pārapbruņošanās
reannament

Bruņoto spēku morāli novecojušo vai fiziski nolietoto ieroču, militārās tehnikas, militārā īpašuma objektīvi nepieciešams nomainas vai aizstāšanas process ar modernizētiem paraugiem. Tam ir plānveidīga norise, kas ir atkarīga no BS attīstības līmeņa un iespējamā pretinieka apbruņojuma, tā gatavības karam, kā arī no valsts militāri ekonomiskajām (zinātniskajām, tehniskajām, ražošanas, finansiālajām, resursu) iespējām. Parasti realizē atbilstoši BS militāri tehniskās attīstības programmas diviem savstarpēji papildinošiem virzieniem: izņemot no BS kaujas sastāva ieročus, militāro tehniku un kapitālos objektus un nomainot šos objektus vai papildinot to elementus (sistēmas, agregātus, mezglus, blokus u.c). Bruņojuma piemērotība modernizācijai jāparedz jau tā konstruēšanas vai pirkšanas stadijā.

Pašlaik pārbruņošanās cikls ilgst apmēram 20 gadu, un tam ir tendence pieaugt, palielinoties militārās produkcijas sarežģītībai, kas paildzina izstrādes un izmēģināšanas darbu termiņus. Tādējādi palielinās finanšu izdevumi visos cikla etapos – izstrādē, ražošanā un uzturēšanā. To ietekmēja arī pasaules sociālisma sistēmas sabrukums – aukstā kara beigas izraisīja krasu militāro izdevumu un BS lieluma samazināšanos daudzās valstīs.

pārsvars superiority

Situācija, kad kādai no pretējām pusēm ir priekšrocības karaspēka skaita, apmācības (sagatavotības), bruņojuma, mobilitātes ziņā. Vispārīgā nozīmē – būt labākam, stiprākam, aktīvākam par pretinieku.

pārvietošanās atļauja movement credit

Vienam vai vairākiem transportlīdzekļiem dota atļauja noteiktā laikā un atbilstoši pārvietošanās instrukcijām pārvietoties pa noteiktu maršrutu.

pārvietošanās ierobežojumi movement restriction

Uz laiku ieviests ierobežojums iebraukt noteiktās zonās un/vai izbraukt no tām, lai atbrīvotu pieeju tām un nepieļautu sastrēgumu rašanos.

pārvietošanās kontrolpostenis movement control post

Postenis, kurā komandieris saskaņā ar operatīvajām prasībām veic pārvietošanās kontroli.

pārvietošanās prioritāte movement priority

Prioritātes pakāpe, ko piešķir katrai prasībai, lai tiktu atļauts sākt pārvietošanos.

pārvietošanās tabula movement table

Tabula, kurā sniegtas sīkas norādes vai dati pārvietošanās veikšanai. Vajadzības gadījumā tajā iekļauti vārdi «ceļš», «dzelzceļš», «jūra», «gaiss» u.c., lai tādējādi noteiktu pārvietošanās veidu. Parasti to iekļauj pārvietošanās pavēles vai instrukcijas pielikumā. Skatīt arī *embarkation order*.

1) pārvietošanās vadība; 2) pārvietošanās vadības centrs movement control

1. Plānu, maršrutu, grafiku un kontroles pasākumu izstrādāšana attiecībā uz personālsastāva pārvietošanos un kravu pārvadājumiem pa satiksmes ceļiem.
2. Organizācija, kas ir atbildīga par plānu, maršrutu, grafiku un kontroles pasākumu izstrādāšanu attiecībā uz personālsastāva pārvietošanos un kravu pārvadājumiem pa satiksmes ceļiem. Sauc arī par *movement control centre*.

pastiprināšana reinforcement

Militāras vienības kaujasspēju palielināšana, papildinot to ar personālsastāvu un bruņojumu. Pastiprināt nozīmē uz relatīvi nelielu laika periodu piekomandēt vienību vai personālu kādai struktūrvienībai parasti kāda uzdevuma (operācijas) izpildei, neiekļaujot piekomandēto vienību vai personālu šīs struktūrvienības štatus.

patstāvīga operācija autonomous operation

Operācijas veids, kurā vienības komandieris pilnībā atbild par vienības vadību un iesaistīšanos kaujā. Tās izpildi var uzdot augstākais komandieris vai arī šī situācija var rasties visu iespējamo sakaru zaudējuma dēļ.

pavēlniecības spēki Command Forces

Militāri spēki, ko NATO valstis jau miera laikā ir nodevušas NATO virspavēlniecības pakļautībā, piemēram, pretgaisa aizsardzības spēki un AWACS sistēma.

pavēlniecība un vadība command and control (C2)

Pasākumu un procedūru kopums, kas nodrošina komandierim pakļautās vienības uzdevuma izpildi. C2 funkcijās ietilpst personāla, ekipējuma, iekārtu un sakaru nodrošinājuma jautājumu risināšana un operāciju plānošana, vadība, koordinācija un kontrole.

Vadības un kontroles galvenie pieci principi ir šādi: vienvadība, visu vadības elementu integrācija, skaidra komandķēde, vadības

nepārtrauktība, komandiera atbildība un rīcības brīvība. Visas kampaņas laikā jābūt nepārtrauktai vadībai un kontrolei. Lai to nodrošinātu un izvairītos no neparedzētiem gadījumiem, obligāts priekšnoteikums ir rezerves komandpunkta izveidošana.

pazīšanās zīme call sign

Jebkuru zīmju vai izrunājamu vārdu kombinācija, kas norāda uz sakaru ierīci, pavēlniecību, amatpersonu, darbību vai vienību. To izmanto galvenokārt sakaru izveidošanai un uzturēšanai. Ir šādas pazīšanās zīmes: 1) kolektīvā – jebkura pazīšanās zīme, kas norāda uz divām vai vairākām iestādēm, pavēlniecībām, pārvaldēm vai vienībām. Tā attiecas uz visu šo struktūru komandieriem; 2) nenoteiktā – pazīšanās zīme, kas nevis raksturo kādu konkrētu pārraides staciju, pavēlniecību, iestādi, darbību vai vienību, bet raksturo vienīgi kādu no iepriekšminētajiem objektiem vai to grupu; 3) starptautiskā – raidstacijas pazīšanās zīme, ko piešķir ar Starptautiskās telekomunikāciju savienības noteikumiem, lai identificētu raidstaciju. Tās valstisko piederību identificē pirmā vai divas pirmās zīmes; 4) taktiskā – pazīšanās zīme, kas identificē taktisko pavēlniecību vai taktisko sakaru ierīci; 5) vizuālā – izsaukšanas signāls, ko izmanto galvenokārt vizuālai informācijas pārraidei.

pēkšņums surprise

Negaidīta darbība, triecienuzbrukums pretiniekam tādā vietā, laikā un veidā, kādā viņš to nav paredzējis un nav sagatavojies tā atvairīšanai. Pārsteigums pamatojas uz iegūto izlūkinformāciju, tās kvalitāti un atbilstību faktiskajam stāvoklim.

personāla reaģēšanas laiks personnel reaction time

Laiks, kas personālam vajadzīgs, lai pēc brīdinājuma saņemšanas par uzbrukumu ar kodolieročiem veiktu noteiktos drošības pasākumus.

piegādes apjoms vienai dienai one day's supply

Piegādes krājumu vienība vai daudzums, kas pieņemts kā standarta mērvienība, ko lieto, lai aprēķinātu vienas dienas patēriņa apjomu noteiktos apstākļos. Šīs normas var būt arī izteiktas koeficientu formā, piemēram, ieroču zalvju skaits uz vienu ieroci dienā.

pielikums annex

Dokuments, kas papildina operācijas pavēli vai citu dokumentu, to izskaidrojot vai sniedzot detalizētu informāciju.

pilna pakļautība full command

Augstākā virsnieka pilnvaras un atbildība dot pavēles padotajiem. Tā aptver visu militāro operāciju un militārās administrācijas jautājumu loku. NATO virspavēlnieka rīcībā nodotās vienības viņam ir tikai operatīvi pakļautas, jo pilna pakļautība ir vienīgi nacionālā prerogatīva.

pilnvaru deleģēšana delegation of authority

Darbība (parasti rakstiskas pavēles vai cita vadības dokumenta formā), ar kuru komandieris nodod daļu savu pilnvaru padotajam komandierim. Deleģēto pilnvaru lokam jābūt precīzi un nepārprotami noteiktam, jo deleģēt var pilnvaras, atstājot atbildību par uzdevuma izpildi pilnvaru deleģētājam.

pretdesanta operācija counter landing operation

Mērķu, uzdevumu, vietas un laika ziņā saskaņotu visu BS veidu vienību triecieni pretinieka jūras vai/un gaisa desantu atvairīšanai. Tā ietver vairākus posmus: triecieni pa desanta koncentrēšanās, izcelšanās (nomešanas) un formēšanās vietām; triecieni tā pārvietošanās laikā, uzbrukuma laikā; uzbrukuma atvairīšana krastā. Parasti tā ir stratēģiskās operācijas sastāvdaļa.

pretinieka sakaru izlūkdati communications intelligence (COMINT)

Tehniskā un izlūkošanas informācija, kas iegūta no pretinieka sakaru sistēmām.

pretinieks**opposing force (OPFOR)**

Spēki, kuru rīcība attiecībā pret pašu spēkiem nepārprotami tiek traktēta tikai kā naidīga.

pretizlūkošana**counterintelligence**

Pasākumi, lai realizētu drošības apdraudējumu identifikāciju un novēršanu (spiegošanu, sabotāžu, apvērsumu vai terorismu), ko veic naidīgi izlūkdienesti, organizācijas vai personas.

pretuzbrukums**counter attack**

Aizsardzībā esošās puses visu spēku vai to daļas uzbrukums pretinieka uzbrūkošajiem spēkiem, kura mērķis ir zaudētās teritorijas atgūšana vai arī pretinieka uzbrūkošo vienību ielenkšana vai iznīcināšana. Galvenais mērķis ir izjaukt pretinieka nodomus un paturēt kontroli pār situāciju.

psiholoģiskā aizsardzība**psychological defense (PSYDEF)**

Psiholoģiski pasākumi, lai 1) izmantojot psiholoģiskās operācijas, vājinātu pretinieka cīņas gribu, vērstu viņa uzmanību uz cilvēktiesību ievērošanu un ietekmētu pretinieka spēku kontrolētās teritorijas civiliedzīvotājus labvēlīgā virzienā; 2) panāktu psiholoģisko konsolidāciju.

psiholoģiskās operācijas**psychological operations (PSYOPS)**

Miera un kara laikā plānotas psiholoģiskas akcijas, kuru mērķis ir ietekmēt pretējās puses un neitrālo valstu sabiedrību mūsu politisko un militāro mērķu sasniegšanai labvēlīgā virzienā. Tās aptver psiholoģiskās aktivitātes, psiholoģisko konsolidāciju un kaujaslauka psiholoģiskās operācijas.

pusmilitārie spēki**paramilitary forces**

Pusmilitārie spēki vai grupējumi, kas atšķiras no kādas valsts bruņotajiem spēkiem un nav to sastāvā, taču ir līdzīgi pēc organizācijas, bruņojuma, apmācības līmeņa un izpildāmajiem uzdevumiem.

reaģēšanas spēki**reaction forces (RF)**

Bruņoto spēku struktūras sastāvdaļa, ko veido augstas kaujas gatavības (NATO gadījumā – daudznacionālie) spēki, kas ir spējīgi ātri izvērsties un pildīt plaša spektra uzdevumus – no apņēmības demonstrēšanas līdz pilna mēroga kaujas operācijām. Tie sastāv no sauszemes, jūras un gaisa spēku elementiem, kas atsevišķos gadījumos var būt pakļauti vienotai pavēlniecībai. Reaģēšanas spēkus iedala Nekavējošās reaģēšanas spēkos un Ātrās reaģēšanas spēkos.

sabiedriskā informācija**public information (PI)**

Informācija, kuru izplata un publicē, lai nodrošinātu sabiedrības informētību, tādējādi iegūstot tās sapratni un atbalstu.

sabiedroto integrētās operācijas**Allied joint operations (AJOPs)**

Divu vai vairāku valstu realizētas militāras operācijas vai operācijas, kurās ir iesaistīti vismaz divi spēku veidi.

sabiedroto integrēto operāciju fāzes**allied joint ops (AJOPs) phases**

Sabiedroto spēku kopīgas darbības posmi, veicot organizatoriski apvienotas operācijas, kas parasti sastāv no vairākām fāzēm, kuras nav stingri noteiktas. Atkarībā no situācijas un uzdevuma tās var būt šādas: 1) spēku sagatavošana, ieskaitot to izveidošanu, savākšanu un pirmsmisijas treniņus; 2) transportēšana uz misijas izpildes vietu; 3) izvietošana (dislocēšana) misijas izpildes rajonā; 4) apgādes sistēmas izveidošana (ar uzņēmējvalsts palīdzību); 5) izvietotās kaujas operāciju veikšanai; 6) kaujas operāciju veikšana; 7) konflikta izbeigšana un pēckonflikta aktivitātes; 8) spēku izvešana.

sabiedroto integrēto operāciju līmeņi**allied joint ops (AJOPs) levels**

Sabiedroto spēku kopīgas darbības stratēģisko, operatīvo un taktisko uzdevumu sadalījums pēc to nozīmes un darbības mēroga. Starp šo operāciju līmeņiem nav stingri noteiktu robežu, turklāt tie ir savstarpēji saistīti. Šīs operācijas nav saistītas ar noteiktu pavēlniecības līmeni, vienību lielumu, veidu vai bruņojumu, bet ir atkarīgas no

ieguldījuma stratēģisko, operatīvo vai taktisko mērķu sasniegšanā. Operāciju līmeņi: 1) stratēģiskais: sabiedroto vadlīnijas un stratēģija; 2) operatīvais: kampaņas plāns, galvenās operācijas; 3) taktiskais: operācijas un kaujas.

sabotāža sabotage

Naidīgas akcijas, kuru mērķis ir valsts drošības, kā arī aizsardzības spēju pazemināšana un kas galvenokārt ir vērstas pret valsts ekonomiku.

sadarbība liaison

Kontakti vai sakari, kurus uztur starp bruņoto spēku elementiem savstarpējās sadarbības koordinācijai. Lai nodrošinātu sadarbību starp bruņoto spēku elementiem, norīko sadarbības virsniekus vai pat sadarbības grupu (*liaison officer/team*).

sagatavošanās zona assembly area

Teritorija, kurā karaspēka vienības tiek turētas noteiktā gatavības pakāpē kādas militāras vai citas operācijas izpildei, vai arī tiek gatavota šo operāciju izpildei.

saistīšana contain

Karaspēka darbība, lai apturētu, aizturētu vai ielenktu pretinieka spēkus, kā arī piespiestu pretinieku iesaistīt papildu spēkus darbībai noteiktā iecirknī, lai nepieļautu šo spēku atiešanu un iesaistīšanu citā vietā.

sakaru drošība communications security (COMSEC)

Visu pasākumu kopums, kas liedz nesankcionētu informācijas iegūšanu telekomunikāciju līdzekļu noklausīšanās vai citā veidā vai arī iegūtās informācijas dešifrēšanu. Tajā ietilpst: 1) šifrēšana: sakaru drošības komponents, ko nodrošina skaņas (balss) tehniskās šifrēšanas sistēmas un to pareiza lietošana; 2) raidīšanas drošība: sakaru drošības komponents, ko nodrošina pasākumi, kas pieļauj raidījuma pārtveršanu un izmantošanu tikai kā kriptanalīzi (dešifrēšanu); 3) emisijas (izstarojuma) drošība: sakaru drošības komponents, ko nodrošina

pasākumi, kas nepieļauj nesankcionētu informācijas iegūšanu noteiktā apjomā no šifrēšanas iekārtu un telekomunikācijas sistēmu harmoniku elektromagnētiskā izstarojuma (blakus vai parazītiskais izstarojums); 4) fiziskā drošība: sakaru drošības komponents, ko nodrošina fiziski pasākumi, kas liedz nesankcionētu pieeju klasificētam ekipējumam, materiāliem un dokumentiem, kā arī drošības pasākumu ievērošanas kontrolēšana, visa darbības cikla laikā rīkojoties ar šiem materiāliem.

sakaru (komunikāciju) josla communications zone (COMMZ)

Frontes (kauju zonas) aizmugures daļa, kurā atrodas sakaru līnijas, apgādes un evakuācijas elementi, kā arī citas struktūras, kas nepieciešamas kaujas vienību tūlītējam atbalstam un to kaujasspēju uzturēšanai.

savietojamība interoperability

1. Sistēmas, vienības vai bruņoto spēku spēja darboties kopā noteikta mērķa sasniegšanai. 2. Divu vai vairāku ekipējuma priekšmetu vai iekārtu iespēja atrasties vai darboties vienā sistēmā, neradot savstarpējus traucējumus.

segšanas zona covering force area

Teritorija aizsardzības līnijas priekšā, kurā darbojas sedzējspēki.

situācija situation

Faktoru kopums, kas noteiktā laikā un vietā iedarbojas vai var iedarboties uz kādu karaspēka vienību (pašu situācija, pretinieka situācija, apvidus, laika apstākļi, redzamība, attiecības ar civiliedzīvotājiem u.c.).

situācijas novērtēšana estimation of the situation

Process, kura laikā komandieris apsver visus apstākļus, kas var ietekmēt militāro situāciju, un tāda darbības kursa izvēle, kas nodrošina misijas (uzdevuma) izpildi ar minimāliem zaudējumiem. Situācijas novērtēšanas process ir kopējs visām NATO valstu armijām, taču atkarībā no operatīvās situācijas atsevišķas detaļas var mainīties. Parasti šo procesu veido šādi etapi:

1) pamatuzdevuma analīze; 2) pamatuzdevuma formulējums; 3) situācijas analīze, ko veido sešas daļas: • ģeostratēģiskā situācija, • pretinieka spēki, • mūsu situācija, • ierobežojumi, • pieņēmumi, • slēdzieni, kas pamatojas uz iepriekšējiem pieciem etapiem; 4) mūsu spēku darbības kursu analīze; 5) pretinieka spēku darbības kursu analīze; 6) mūsu spēku darbības kursu salīdzinājums; 7) lēmums.

slepenās operācijas clandestine operations

Izlūkošanas, pretizlūkošanas u.tml. pasākumi, kurus realizē tā, lai nodrošinātu to slepenību.

slepenības klasifikācijas kategorijas classification categories

Oficiālas informācijas un dokumentu sadalījums grupās, lai varētu organizēt informācijas aizsardzību un novērstu neatļautu pieeju šai oficiālajai informācijai. Saskaņā ar likumu «Par valsts noslēpumu» Latvijā ir ieviestas četras informācijas klasifikācijas kategorijas: 1) sevišķi slepena; 2) slepena; 3) konfidenciāla; 4) atklāta.

NATO ir ieviestas piecas slepenības klasifikācijas kategorijas: 1) NATO Top Secret (sevišķi slepena); 2) NATO Secret (slepena); 3) NATO Confidential (konfidenciāla); 4) NATO Restricted (ierobežota); 5) NATO Unclassified (neklasificēta).

slēptās operācijas covert operations

Operācijas, kuru plānošana un izpilde neļauj identificēt to organizatoru. Galvenā atšķirība no slepenajām operācijām ir tā, ka uzmanība tiek pievērsta organizatora, nevis pašas operācijas slepenības nodrošināšanai.

speciālās operācijas special operations

Īpašas operācijas, kuru izpildē nepieciešama improvizācija, precizitāte, piemērošanās un novitāšu izmantošana. Tās parasti veic speciāli sagatavotas nelielas vienības, izmantojot sevišķu taktiku, iemaņas un tehniku. Tās nav paredzētas konvenciālo spēku operāciju aizvietošanai, taču var notikt kā atbalsts to mērķu sasniegšanai, īpaši pildot tādus uzdevumus, kad konvenciālo spēku iesaistīšana ir neefektīva vai pat neiespējama.

Speciālo operāciju vienībām ir trīs galvenie uzdevumi: 1) speciālā izlūkošana: iegūt specifisku, precīzu un laicīgu stratēģiskas vai operatīvas nozīmes informāciju; 2) tiešās akcijas: reidi, slēpņi, triecienuzbrukumi (arī komunikāciju līnijām), gūstekņu saņemšana, objektu iznīcināšana utt.; 3) militārās palīdzības sniegšana.

spēka lietošanas noteikumi rules of Engagement (ROE)

Direktīvas tipa dokumenti, kas nosaka un detalizē apstākļus un ierobežojumus, kad bruņoto spēku vienības var sākt vai turpināt kaujasdarbību.

NATO spēka lietošanas noteikumi fiksēti Militārās komitejas dokumentos, taču ne visi no tiem ir izmantojami miera uzturēšanas operācijās, tāpēc parasti katrai miera uzturēšanas operācijai izstrādā specifiskus spēka lietošanas noteikumus.

spēku ekonomija economy of force

Minimāla kaujas vienību iesaistīšana otršķirīgu uzdevumu risināšanā. Tas dod iespēju koncentrēt spēkus izšķirošā punktā.

spēku kategorijas force categories

Bruņoto spēku struktūras elementu apzīmējums vai arī NATO rīcībā nodoto spēku sadalījums, kurus kopš 1992.gada iedala trīs kategorijās (sk. *NATO spēku struktūra*).

spēku koncentrēšana build-up

Noteikto vienību kaujasspēju un kaujas tehnikas, bruņojuma un krājumu sasniegšanas process. Terminu var izmantot, lai arī apzīmētu šī procesa izpildi.

spēku koncentrēšana

1) massing, 2) buildup

1. Kaujas spēku koncentrēšana izšķirošā vietā un laikā. Īpaša vērība tās laikā jāveltī pretinieka maldināšanai un maskēšanās pasākumiem. 2. Process, kurā tiek sasniegtas noteikto vienību kaujasspējas, to nodrošinājums ar transportlīdzekļiem, ekipējumu un apgādes resursiem.

spēku piešķiršana allocation (of forces)

Atsevišķu vienību vai citu resursu nodošana pakļautajām vienībām pastiprinājumu, operāciju kontroles (OPCON) vai atbalsta veidā.

standartizācija standardization

Militāro operāciju koncepciju, doktrīnu, procedūru u.c. darbu attīstība, kuras mērķis ir sasniegt un uzturēt visefektīvāko savienojamības, vienotības, savstarpējās sadarbības un apmaiņas līmeni operāciju, administrācijas un materiālā nodrošinājuma jomā.

standartizācijas līgumi Standardization agreement (STANAG)

Oficiāls dokuments, kurā atspoguļota vairāku vai visu NATO valstu piekrišana izmantot vienādu vai līdzīgu bruņojumu, militāro tehniku, munīciju vai apgādes materiālus, kā arī vienotas vadības, administratīvās un apgādes procedūras. Ja dalībvalstis piekrīt izmantot NATO Standartizācijas militārās aģentūras izdotās publikācijas, tām arī tiek piešķirts standartizācijas vienošanās statuss.

standartizētās operatīvās procedūras standing operation procedures (SOP)

Plānošanas, vadības un kontroles instrukcijas, kas ievērojami atvieglo un vienkāršo štāba darbu, turklāt nezaudējot efektivitāti. Tās ir saistošas, ja nav doti īpaši norādījumi.

standarts standard

Noteikta skaitliska vērtība, fizikāla vienība vai abstrakta koncepcija, kas var būt likumīgi noteikta un apstiprināta vai arī noteikta pieredzes vai kopējas vienošanās ceļā. Standartu izmanto par norādi, modeli vai noteikumiem, nosakot daudzumu vai kvalitāti, veicot procedūras vai vērtējot rezultātus.

starpmērķis intermediate objective

Sauszemes karadarbībā – apvidus vai objekts starp uzbrukuma sākuma līniju un uzbrukuma mērķi, kurš ir jāieņem vai jānotur.

stratēģija strategy

Valsts politisko, ekonomisko, psiholoģisko un militāro līdzekļu un iespēju izmantošanas plānošana, lai sasniegtu politiskos mērķus.

štāba mācības command post exercise

Mācības, kurās tiek modelēta bruņoto spēku, to komandieru un štābu darbība, ieskaitot sakaru nodrošināšanu štābos un starp tiem.

štāba pārvietošanās ass command axis

Līnija, gar kuru pārvietojas štābs.

štāba treniņš command post exercise (CPX)

Mācības, kurās piedalās vienību komandieri vai to štābi un kurās izmanto štābu rīcībā nodotos sakaru līdzekļus. Pašu vienību piedalīšanās tiek imitēta (simulēta).

štābs staff

Virsnieki, kas ir norīkoti atbalstīt komandieri viņam doto uzdevumu izpildē. Štābs nodrošina komandieri ar informāciju, veic nepārtrauktu situācijas izpēti plānošanas procesa interesēs, izpildot komandiera norādījumus, vai arī pēc savas iniciatīvas sagatavo plānus un pavēles, pārveido komandiera norādījumus pavēlēs un nodrošina to nosūtīšanu izpildītājiem, kā arī kontrolē pavēļu izpildes gaitu, lai nodrošinātu komandiera nodomu sekmīgu realizāciju.

Štāba darbības un atbildības jomas ir sadalītas starp tā departamentiem vai pārvaldēm: 1) G/S 1: personāls; 2) G/S 2: izlūkošana; 3) G/S 3: operācijas, organizācija, apmācība; 4) G/S 4: apgāde un medicīniskais nodrošinājums; 5) G/S 5: civili militārās lietas; 6) G/S 6: vadība, kontrole un sakari.

taktiskā grupa task force

Atsevišķu vienību pagaidu grupējums, kas pakļauts vienam komandierim un izveidots specifiska uzdevuma izpildei.

taktiskais līmenis **tactical level of war**

Bataljona vai atsevišķas rotas karadarbība, kurā kaujas un citas speciālās operācijas plāno un realizē tā, lai varētu veikt izvirzītos taktiskā līmeņa uzdevumus.

taktiskā pavēlniecība **tactical command (TACOM)**

Komandiera tiesības dot uzdevumus viņam pakļautajām (piešķirtajām) vienībām, lai nodrošinātu augstākā komandiera dotā uzdevuma izpildi. Tās uzdevums ir arī detalizētas un parasti lokālas nozīmes pārvietošanās vai manevru noteikšana, lai nodrošinātu dotā uzdevuma izpildi, kā arī to veikšanas (taktiskā) kontrole.

taktiskā pazišanas zīme **tactical call sign**

Pazišanas zīme, kas identificē taktisko pavēlniecību vai taktisko sakaru ierīci.

telekomunikācijas **telecommunications**

Jebkura veida zīmju, signālu, attēlu, skaņu vai informācijas raidīšana un uztveršana pa vadiem, radio, vizuāli vai arī izmantojot citas elektromagnētiskās sistēmas.

telpiskā izlūkinformācija **imagery intelligence (IMINT)**

Izlūkinformācija, ko piegādā radari, kā arī foto, elektronoptiskie un termiskie sensori, kas var būt izvietoti uz zemes, kā arī jūrā un gaisā.

termiņš

Datums vai laika periods, kurā nepieciešams sākt kādu operāciju (darbību) vai arī to pabeigt.

trauksme **alert**

1. Gatavošanās vai gatavība darbībai (kaujai). 2. Briesmu signāls. 3. Laika periods, kurā vienības ir gatavas tūlītējai darbībai. 4. Augstākā komandiera (štāba) brīdinājums par gaidāmo operāciju.

uguns koordinēšanas zona **fire coordination area**

Zona, kurā ir noteikti uguns ierobežojumi. Šai zonā nedrīkst atklāt uguni bez tā komandiera (štāba) atļaujas, kas ir noteicis ierobežojumus.

uguns pārsvars **firesuperiority**

Situācijas raksturojums, kad salīdzinājumā ar pretinieku ir panākta lielāka, labāka un efektīvāka ieroču ugunsjauda.

uguns pieprasījums **call for fire**

Artilērijas vai cita veida uguns pieprasījums, norādot datus, kas ir nepieciešami, lai vajadzīgā apšaude sasniegtu mērķi.

upes forsēšana **river crossing**

Taktiska operācija, kuras mērķis ir karaspēka vienības pārcelšanās uz kāda ūdensšķēršļa (upes) otru krastu. Parasti tā ir kādas lielākas operācijas fāze.

uzbrukuma ass (virziens) **axis of advance**

Līnija uzbrukuma operācijas laikā vadības atvieglošanai. Bieži tā ir ceļu grupas vai dislokācijas vietu sērija (grafisks vai iedomāts savienojums), kas vērsta pretinieka virzienā.

uzbrukuma gaisa atbalsts **offensive air support (OAS)**

Gaisa spēku taktiskā atbalsta sastāvdaļa sauszemes vai jūras spēkiem, kas ietver: 1) taktisko gaisa izlūkošanu; 2) pretinieka spēku bloķēšanu kaujaslaukā (kaujas rajonā); 3) tuvo gaisa atbalstu.

Uzbrukuma gaisa atbalsts paredzēts galvenokārt sauszemes operāciju tiešam atbalstam.

uzbrukuma sākuma līnija **line of departure**

Sauszemes spēku kaujas operācijā – iedomājama līnija apvidū, kuru pārkāpjot sākas plānotais uzbrukums, kā arī tiek atklāta koordinēta atbalsta uguns.

uzbrukums **attack**

Kaujas veids, kura mērķis ir iznīcināt vai atvairīt pretinieka spēkus, izmantojot kustību un uguns atbalstu. Ir vairāki uzbrukuma veidi: 1) plānotais uzbrukums. Uzbrukums ir iepriekš sagatavots, un visu tajā iesaistīto elementu darbība tiek rūpīgi koordinēta;

2) frontālais uzbrukums. Uzbrukuma galvenās darbības ir vērstas tieši pret pretinieka fronti, izmantojot vistaisnākos kustības maršrutus; 3) ātrais uzbrukums. Uzbrukums bez īpašas vienību sagatavošanās. Tiek izmantots, lai ar konkrētajā momentā rīcībā esošajiem spēkiem reaģētu uz negaidītu situācijas maiņu – likvidētu krīzi kādā aizsardzības iecirknī vai izmantotu izdevību, ko sniedz pretinieks; 4) galvenais (ģenerālais) uzbrukums. Uzbrukums, kura laikā komandieris iesaista kaujā galvenos viņa rīcībā esošos spēkus. Vērsts tieši uz operācijas vai kampaņas galveno mērķi; 5) apsteidzošais uzbrukums. Uzbrukums ar ierobežotiem mērķiem, ko veic pretinieka spēku kavēšanai, uzbrukuma pārtraukšanai vai tā spēju iznīcināšanai sākt uzbrukumu; 6) atbalsta uzbrukums. Uzbrukums pretinieka spēku noturēšanai to pozīcijās, maldinot pretinieku par galvenā uzbrukuma virzienu un/vai piespiežot pretinieku priekšlaicīgi iesaistīt kaujā rezerves viņam neizdevīgā vietā un laikā.

uzņēmējvalsts host nation

Valsts, kas pieņem spēkus/apgādi no sabiedrotajiem (vai NATO) to izvietojuma, operāciju vai arī tranzīta laikā. Pamats šādam atbalstam ir divpusējas/daudzpusējas vienošanās, kas ir noslēgtas starp uzņēmējvalsti un NATO organizācijām vai citām ieinteresētajām valstīm.

uzraudzība surveillance

Sistemātiska gaisa telpas, sauszemes, dažādu objektu vai vienību darbības novērošana vizuāli, akustiski, kā arī izmantojot dažādus elektroniskos, fotogrāfiskos u.c. sensorus.

vadība control

1. Komandiera pilnvaras pavēlē noteiktā uzdevuma izpildei, kas ietver atbildību par pavēļu, rīkojumu un norādījumu izpildi. Šīs pilnvaras var būt mazākas nekā pilnas komandiera tiesības (vara) pār pakļauto vienību (vai citu vienību, kas parasti nav viņa pakļautībā) aktivitāšu noteikto daļu. Pilnvaras (kontroli) vai daļu no tām ar pavēli var nodot (deleģēt) padoto

vienību komandieriem. 2. Noteikta apiešanās ar dokumentiem, informāciju vai materiāliem un to sadales kārtība, ko reglamentē attiecīgie administratīvās, operacionālās un taktiskās kontroles dokumenti.

vadības, kontroles un informācijas sistēma

Command, Control and Information System (CCIS)

Vienota vadības līdzekļu sistēma, ko veido doktrīnas, procedūras, organizatoriskā struktūra, personāls, ekipējums, iekārtas un sakaru sistēmas, kas nodrošina visu līmeņu komandierus ar laicīgu informāciju operāciju un citu aktivitāšu plānošanai, vadībai un kontrolei.

Vadības un kontroles informācijas sistēma (*angl. command and control information system*) – integrēta sistēma, kas apvieno doktrīnu, procedūras, organizatorisko struktūru, personālsastāvu, aprīkojumu, ierīces un sakarus, kas nodrošina visu līmeņu komandinstitūcijas ar laicīgiem un adekvātiem datiem, lai plānotu, vadītu un kontrolētu savu darbību.

vadības nodošana transfer of Authority (TOA)

Valstī vai spēku aliansē pieņemta standartizēta procedūra, kas nosaka veidu, kādā atsevišķas valsts bruņoto spēku vienību nodod NATO virspavēlniecības rīcībā.

vadības vienotība unity of command

Militārās vadības darbības princips, kas nosaka, ka par katras operācijas izpildi vienpersonīgi ir atbildīgs komandieris, kuram uzdota tās realizācija.

valsts aizsardzības spējas state defense capabilities

Valsts sagatavotības pakāpe aizsargāties pret agresiju, ko raksturo militāro, ekonomisko, finansiālo, saimniecisko, zinātnisko, sociālo un morāli psiholoģisko iespēju kopums. To veido materiālie un garīgie elementi. Valsts aizsardzības spējas ietekmē valsts teritorijas sagatavotības līmenis un efektīvi pasākumi, ekonomikas funkcionēšanas stiprināšanā un civilajā aizsardzībā.

valsts kontingents national component

Kādas valsts nacionālo bruņoto spēku (viena vai vairāku spēku veidu) kontingents, kas parasti ar ANO mandātu, sava komandiera vadīts, citas valsts teritorijā pilda noteiktu misiju (operatīvi tas var būt pakļauts misijas virspavēlniecībai).

valsts militārā doktrīna military doctrine

Zinātniski pamatota un oficiāli pieņemta relatīvi ilglaicīga valsts uzskatu sistēma stratēģiskajos, tehniskajos, saimnieciskajos, tiesiskajos u.c. aspektos, kuri skar galvenos valsts militārās politikas uzdevumus, to risināšanas veidus, līdzekļus un paņēmienus. Valsts militārā doktrīna pamatojas uz pašreizējo un prognozējamo militāri politisko stāvokli pasaulē un valsts iekšējā stāvokļa objektīvajām militāri stratēģiskajām realitātēm, esošajām un perspektīvajām aizsardzības prioritātēm. Militārā doktrīna no valstiskajām pozīcijām atspoguļo: 1) valsts intereses aizsardzības jomā; 2) modernā kara mērķu un norises izpratni, arī masu iznīcināšanas ieroču izmantošanu; 3) ārējo (starpvalstu), iekšējo (starpnacionālo, pilsoņu) karu un citu bruņoto konfliktu novēršanas vai lokalizācijas ceļu izpratni; 4) valsts militāro aizsardzības principu veidošanu, valsts un tās BS sagatavošanu iespējamās agresijas atvairīšanai, sabalansējot valsts ekonomikas iespējas ar BS kvantitatīvo un kvalitatīvo stāvokli (saskaņā ar saprātīgiem aizsardzības pietiekamības principiem).

Militārajā doktrīnā parasti atspoguļotas divas savstarpēji saistītas un abpusēji noteiktas puses: sociāli politiskā un militāri tehniskā. Sociāli politiskajā pusē izpaužas valsts attieksme pret karu. Tā nosaka militāro draudu avotus, sociāli politiskos mērķus un uzdevumus, galveno spēku izvietošanu karā, parāda valsts militāri politiskās stratēģijas būtību un praktiskās realizācijas pasākumus. Doktrīnas militāri tehniskā puse atklāj iespējamo karu stratēģisko veidu, BS uzdevumus, to veidošanas un attīstības virzienus, komplektēšanas kārtību, tehnisko nodrošinājumu, kaujasdarbības formas un paņēmienus, armijas, valsts un iedzīvotāju sagatavošanu iespējamās agresijas atvairīšanai utt.

Rūpīgi pārdomātai un sabalansētai uzskatu sistēmai vai oficiāli pieņemtai valsts militārajai doktrīnai uzskatāmi un reāli jāatspoguļo militārās politikas būtība un tās ieviešana dzīvē. Pasaules valstu militāro doktrīnu atklātībai jāveicina starpvalstu sapratne militāri politiskajā jomā un arī starptautisko sakaru nostiprināšana.

valsts militārais potenciāls military potential

Valsts pieejamo un izmantoto materiālo un garīgo iespēju kopums, ko var izmantot militāriem mērķiem, maksimāli atsedzot šīs iespējas. Valsts militārā potenciāla rādītāji vispirms ir valsts militāri zinātniskās un ekonomiskās iespējas; arī spēja uzturēt un pilnveidot BS, paaugstināt to kaujasspējas, papildināt ar apmācītiem kadriem, apgādāt ar moderniem ieročiem un militāro tehniku, jebkuriem apgādes materiāliem miera un kara laikā; valsts un BS mobilizācijas iespējas, pieejamās rezerves, BS personālsastāva vispārējā un militāri tehniskā sagatavotība; militārās tehnikas un bruņojuma kvalitāte un daudzums, tautas noskaņojums; iedzīvotāju sagatavotības, militārās doktrīnas un teorijas izstrādāšanas līmenis, to atbilstība militārajai praksei; BS mobilizācijas un kaujas gatavības līmenis, valsts ekonomikas mobilizācijas gatavība, stratēģisko izejvielu, degvielas u.c. materiālo līdzekļu krājumi.

valsts militārā vadība national military authority

Valdības struktūra, kas ir pilnvarota pieņemt lēmumus militārajā jomā valsts aizsardzības nodrošināšanai. Parasti tā ir Aizsardzības ministrija, bruņoto spēku štābs. Latvijā visu bruņoto spēku virspavēlnieks ir valsts prezidents.

ziņojuma postenis reporting post

Vadības un ziņošanas sistēmas elements, ko lieto, lai palielinātu vadības un ziņošanas centra radiolokatora segumu. Tas neuzņemas lidaparāta kustības vadības funkcijas.

LATVIEŠU TERMINU RĀDĪTĀJS

A

- Abaka skala 140
 abscisa 140
 absolūtais augstums 140
 absorbētā deva 157
 acumērs 140
 adaptācija militārajā vidē 67
 administratīvā iekraušana 25
 administratīvais eskorts 25, 61
 administratīvais plāns 25
 administratīvā komandķēde 25
 administratīvā kontrole 25
 administratīvā pārvietošanās 25, 157
 administratīvā pavēle 25, 157
 administratīvā vadība 157
 administrēšana 25
 admirālis (Adm), V-7 67
 aerodinamiskā raķete 6
 aerodromam/lidlaukam radīto bojājumu likvidācija 44
 aerodroms/lidlauks 44
 aerofotoaina (aerofotogrāfija, aerofotouzņēmums) 140
 aerofotogrāfiju dešifrēšana 140
 aerofotogrāfiskā izlūkošana 44
 aerofotoizlūkošana 140
 aeromedicīniskais lauka hospitālis 44
 aeromedicīniskā evakuācija 44
 aeromedicīniskās evakuācijas operāciju atbildīgais virsnieks 25
 aeromedicīniskās evakuācijas sistēma 44
 aeromedicīniskās evakuācijas vadības centrs 44
 aeromobilā operācija 157
 aeronavigācijas karte 140
 aeronavigācijas maršruta karte 44
 aeropauze 44
 aglomerāts 140
 agresija 102
 aģents 25
 aģentūra 25
 aizdedzes kapsle 6
 aizdedzes patrona 6
 aizkavējošā aizsardzība 102
 aizkavēšana 102
 aizkavēšanas iecirknis 102
 aizkavēšanas līnija 102
 aizkavēšanas operācija 102
 aizliegtā zona 157
 aizmugure 157
 aizmugures kaujas operācijas 102
 aizmugures komandpunkts 157
 aizsardzība 102
 aizsardzības dziļums 103
 aizsardzības māksla 103
 Aizsardzības ministrija 25
 aizsardzības ministrs 26
 aizsardzības rajons 157
 aizsargjoslas 140
 aizsegs (slēpšanās iespējas) 103
 aizslēgs 6
 aizsprostojums 103
 aktīvā elektroniskā aizsardzība 157
 aktīvais dienests 67
 aktīvā mērķnovades sistēma 6
 aktīvā mīna 127
 aktīvā (mobilā) aizsardzība 103
 aktīvā pretgaisa aizsardzība 91
 aktīva sabiedriskās informācijas politika 157
 aktīvi elektroniskie aizsargpasākumi 91
 aktivizēšana 103
 aktīvs 6
 akustiskā kara atbalsta pasākumi 61
 akustiskā kara pretpasākumi 61
 akustiskā mīna 127
 akvalangs 54
 akvatorija 140
 algoritms 91
 amata pakāpes 67
 ambrazūra 54
 amfībija 61, 103
 analīze (uzdevumu) 67
 apakšvienība (AV) 26
 aparele 54
 apbalvojums 67
 apbruņojuma programma 68
 apbruņojums 6
 apdzīvotas vietas 140
 apgāde 68, 157
 apgāde pa gaisu 158
 Apgādes departaments (NBS štābā, J-4) 26
 apgrozība 158
 apgrozības cikls 158

- apiešana 103
- apmācību programmas izstrādes plāns 68
- apmetne 141
- aprēķinātais gada plāns 68
- aprīkota mīna 127
- apslēptais fails 91
- apstiprinājums 104
- aptvere 6
- aptveršana 104
- apvārsnis 141
- apvedceļš 141
- apvidus 141
- apvidus analīze 104
- apvidus iecirkņa noturēšana 104
- apvidus klasifikācija 141
- apvienotais štābs 26
- apvienotā kauja 158
- apvienoto sabiedroto spēku komandieris 158
- apvienots 68
- apzīmējumi 141
- ārējais (pēdējais) lietotājs 91
- ārējo ūdeņu patruļa 61
- arhīvs 91
- armija 26
- armijas korpus 27
- armiju grupa 27
- ārpuskvotas amats 27
- artēziskā aka, urbums 141
- artilērija 6
- artilērijas busole 141
- artilērijas ierīce 6
- artilērijas ierocis 6
- artilērijas munīcija 7
- artilērijas riņķis 141
- atbalsta uguns 104
- atbalsts 104, 158
- atbildētājs 91
- atbildība 158
- atbildības apvidus 104
- atbildības zona 159
- atdalīšanās pozīcija 61
- atestāts 83
- atgriešanās dienestā 27
- atgriešanās robeža 44
- atgriezējatspere 7
- atiešana 104
- atkala 141
- atkāpšanās 105, 159
- atmīnēšana 127
- atmīnēšanas sistēma 127
- atmosfēras spiediens 141
- ātrais ziņojums 105
- ātrā aizsardzība 105
- ātrā patruļbāze (ĀPB) 105
- atrašanās 105
- atrašanās (no pretinieka) 159
- atribūts 91
- ātrums degvielas sadegšanas pārtrūkšanas punktā 45
- atslēga 91
- atslēgas punkti 105
- atstarojums no zemes 91
- atstarotājs radara maldinātājs 91
- attāluma noteikšana 141
- attālumu kartīte 105
- attīstība 83
- atturēšana 106
- atvaļināšana no aktīvā dienesta 68
- atvaļinātais karavīrs 68
- atvilkšana 106, 159
- atzīme 83
- atzinums 83
- audiovizuālie līdzekļi 83
- audzēknis 83
- augšne 142
- augstākā izglītība 83
- augstākie virsnieki 68
- augstiene 142
- augstskolas akreditācija 83
- augstskolas licencēšana 83
- aukstie ieroči 7
- austrumi 142
- autoiekrāvējs 54
- automātiskā datu apstrādes un pārraides sistēma 27
- automātiskais ierocis 7
- automātiskā sistēma 92
- autostrāde 142
- avangards 106
- aviācijas blokāde 159
- aviobāzes kuģis 61
- aviobumbu nomešanas punkts 45
- aviobumbu tēmēšanas sistēmas 45
- azimuts 142

B

baits 92
 bāka 142
 ballistika 7
 ballistiskā raķete 7
 balsts 7
 barāža 54
 barbets 54
 barikāde 54
 baseins 142
 bastions (rondelis) 54
 bataljons 27
 baterija 7
 bāze 106
 bāzes līnija 142
 bāzes mašīna 54
 bēglis 159
 belznis 8
 berma 54
 bezdūmu pulveris 8
 bezkontakta mīna 127
 binārā ķīmiskā munīcija 8
 binoklis 142
 bioloģiskais ierocis 8
 bioloģiskā aizsardzība 127
 bioloģiskā kaujas viela 127
 bioloģiskā operācija 127, 159
 biplāns 45
 bīstamā satricinājuma zona 127
 bīstamā teritorija (zona) 106
 bits 92
 blindāža 55
 bocmanis (Boc), S-3 68
 boja 142
 bombardēšana ar novirzi 45
 bombardēšanas augstums 45
 bombardēšanas kļūdas 45
 bombardēšanas kurss 45
 bombardēšanas leņķis 45
 brīdinājuma pavēle 106, 159
 briesmas 159
 brigāde 27
 brigādes ģenerālis (Ģen), V-7 68
 brīvas līnijas 142
 brīva šaušana 23, 92
 bruņojuma modernizācija 69
 bruņojums 9
 bruņotie spēki (BS) 27

bruņukuteris 61
 bruņusitēju aizdedzinošā lode (BA) 9
 bruņutanku tehnika 107
 bruņutransportieris 107
 brustvērs 55
 BS Atsevišķā daļa 27
 BS daļa 27
 BS intensīvā attīstība 159
 BS kaujas sastāvs un skaits 69
 BS komplektēšanas sistēma 27
 BS komplektēšana, veidošana 28
 BS materiālie līdzekļi 69
 BS veidošana 159
 buferattālums 159
 buķetmīna 127
 bumbvedējs 45
 bumbvedējs iznīcinātājs 46
 busole 142

C

caurteka 142
 celtuve 143
 centralizētā iegāde 69
 ciemats 143
 ciems 143
 cietoksnis 55
 civilā augstākā izglītība 28
 civilie jautājumi 160
 civilmilitārā sadarbība 160
 civilmilitārā sadarbība (CMS) 28
 civilmilitārās attiecības 160

Č

čaula 9
 čulgas izraisošā ķīmiskā kaujas viela 128

D

dabiskais šķērslis 55
 dalīšanās punkts (DP) 107
 daļēji plānota pārvietošanās 160
 damaksnis 143
 darbības zona 160
 dati 92
 datu abstraktā struktūra 92
 datu aizsardzība, informācijas aizsardzība 92
 datu bāze 92
 datu bāzes struktūra 92

- datu bāzu administrators 92
 - datu bloks, bloks 92
 - datuma un laika grupa 93
 - daudzmērķu lidmašīna 46
 - daudznacionālais štābs 160
 - dažādošana 84
 - D diena 160
 - debloķēšana 160
 - decentralizētā iegāde 69
 - defilē 55, 143
 - degaukla 128
 - degšana 128
 - degvielas sadegšanas pārtrūkšana 46
 - deklinācija 143
 - dekoders 93
 - dekodēšana 93
 - demarkācija 143
 - demaskēšanās 55
 - demonstratīva darbība 55
 - demonstrēšana 84
 - demoralizācija 84
 - demoralizācijas process 84
 - derivācija 143
 - desanta kaujas mašīna 107
 - desanta kuteris 61
 - desanta triecienuzbrukums 160
 - desantēšanas līdzekļi 55
 - desantkuģu josla 61
 - desantlaiva 55, 62
 - desants 56
 - dešifrēšana 93
 - detonācijas dobums 128
 - detonācija (sprādziens) 128
 - detonatora pastiprinātājs 9
 - detonatorkapsele 128
 - detonējošā aukla 128
 - dezinformācija 56, 93
 - didaktika 84
 - didaktiskā analīze 84
 - didaktiskā funkcija 84
 - didaktiskā pieeja 84
 - dienesta pakāpe 69
 - dienesta pakāpes atņemšana 69
 - dienvidi 143
 - Dienvidpols 143
 - digitālā karte (datorkarte) 143
 - direktīva 160
 - disciplīna 69
 - disciplinārsodi 69
 - disciplīnas pārkāpumi 70
 - disciplinētība 84
 - distance 143
 - distances darbības uzspriecinātājs (DDU) 9
 - divapmaļu formāts 143
 - diversija 56
 - divīzija 28
 - divpusējā infrastruktūra 160
 - divvalodība 84
 - dižkareivis (Dkar), K-2 70
 - dižmatrozis (Dmtr), K-2 70
 - doktrīna (militārā) 28
 - dolomīts 143
 - dots 107
 - drošība 161
 - Drošības dienests (Latvijas Republikas Saeimas un Valsts prezidenta Drošības dienests) 28
 - drošības patruļa 107
 - drošības sistēma 28
 - drošības spēki (DrS) 108
 - drošības tapa 129
 - drupas 144
 - dūmošanas līdzekļi (aerosolu līdzekļi) 56
 - dūmu aizsegs (aerosolu aizsegs) 56
 - dūmu pulveris 9
 - dupleksie sakari 93
 - durklis 9
 - dzelzceļš 144
 - dzinēja forsēšana 46
 - dzinējmateriāls 129
 - dzinējmateriālu klases 129
- E**
- ekonomikas mobilizācija 71
 - ekscentriskā lode 9
 - ekvators 144
 - elektrodetonators 129
 - elektroenerģijas avoti 93
 - elektromagnētiskais jutīgums 93
 - elektromagnētiskā savietojamība 93
 - elektromagnētiskā starojuma apdraudējums 93
 - elektromagnētiskā vide 93
 - elektromagnētiskie pretpasākumi 93
 - elektroniskā cīņa 161
 - elektroniskā maldināšana 93
 - elektroniskā traucēšana 94
 - elektrozliesmotājs 129
 - elipsoīds 144

enkurmīna 130
 eskorts konvoja pavadīšanai 62
 ešelons 161
 eži 56

F

fails 94
 fiziskā drošība 108
 fiziskais ieraksts 94
 fleša 57
 flotes priekšējā enkurvieta 62
 flotiles admirālis, V-7 71
 formācija 28
 formas tērps 71
 formējums (izkārtojums) 161
 formēšanās punkts (FP) 108
 forsēt 144
 fortifikācija 57
 fortifikācijas būves 57
 fotogrāfija 144
 fotokarte 144
 fotoplāns 144
 frekvences modulācija 62, 94
 frontālais uzbrukums 108
 frontālās mācības 85

G

gadalaiks 144
 gads 144
 gaidīšanas pozīcija 46
 gaidīšanas punkts 46
 gailis 10
 gaisa atbalsts 161
 gaisa desanta operācija 161
 gaisa izlūkošana 46
 gaisa koridors 46
 gaisa krava 46
 gaisa novērošana 46
 gaisa novērošanas postenis 46
 gaisa novērošanas virsnieks 28, 46
 gaisa novērotājs 46
 gaisa pārvadājumi 47
 gaisa pārvadājumu apkalpošanas vienība 47
 gaisa pārvadājumu nodaļa 47
 gaisa pārvadājumu prioritātes komiteja 47
 gaisa pārvadājumu tabula 47
 gaisa pārvadājumu vienība 47
 gaisa pārvadājumu virsnieks 29, 47

gaisa satiksmes dispečers 47
 gaisa satiksmes vadības atļauja 47
 gaisa satiksmes vadības centrs 47
 gaisa satiksmes vadības pakalpojumi 47
 Gaisa spēki (GS) 29
 gaisa spēku apgādes atbalsta operācijas 47
 gaisa spēku atbalsta operāciju centrs 47
 gaisa spēku atbalsts 47
 gaisa spēku interdikcijas (aizlieguma) operācijas 47
 gaisa spēku sadarbības virsnieks 29, 48
 gaisa telpas kontrole 94, 161
 gaisa telpas kontroles robežas 94
 gaisa telpas kontroles sistēma 94
 gaisa telpas kontroles zona 94
 gaisa telpas novērošana 94
 gaisa telpas uzraudzība 48, 161
 gaisa transporta sadalījuma padome 48
 gaisa transporta sadarbības nodaļa 48
 gaisa transporta sadarbības virsnieks 29, 48
 gaiss 23
 «gaiss–gaiss» vadāmā raķete 10, 48
 «gaiss–zeme» operāciju sistēma 48, 108
 «gaiss–zeme» vadāmā raķete 10, 48
 galvenais komandpunkts 161
 galvenais uzbrukums 161
 galvenie aizsardzības spēki 161
 gandrīz faktiskais laiks 94
 garnizons 29
 garums, ģeogrāfiskais garums 144
 gatavības laiks 162
 gāzu padeve uz aizmuguri 10
 gigabaiti 94
 globālā pozicionēšanas sistēma (GPS) 144
 globuss 144
 grāds 144
 grafīks 145
 granāta 10
 granātmētējs 10
 granātšāvējs 10
 grauds 11
 grava 145
 grāvis 145
 gravitācija 145
 greiders 57
 Griničas laiks 145
 grunts 145
 grunts tralis 130
 grupa 29

grupu darbs 85
grūtības 85
grūtuma pakāpe 85
grūtums 85
gruveši 145
gultne 145

G

ģenerālis (Ģen) 71
ģenerālleitnants, V-9 71
ģenerālmajors, V-8 71
ģeodēzija 145
ģeodēziskie punkti 145
ģeofizika 145
ģeogrāfija 145
ģeogrāfiskā informācija (ģeoinformācija) 145
ģeogrāfiskā informācijas sistēma (ĢIS) 145
ģeogrāfiskā karte 146
ģeogrāfiskās norādes 146
ģeogrāfiskie dienesti 146
ģeogrāfisks 146

H

hakeris 94
haotiski izliktas mīnas 130
helikopters 48
helikopteru bāzes kuģis 62
helikopteru laukums 49
helikopteru lidlauks 49
helikopteru lidojumu vadības centrs 49
hemotoksiska viela 130
hidroplāns 49
hidrotehniskās būves 146
horizontālas darbības mīna 130
horizonts 146
H stunda 162

I

iecirknis 146
iedarbība 85
iedzīvotājs 146
iedzīvotāju militārā apmācība 85
iegāde 71
iegādes atbildīgā amatpersona 72
iegādes komisija 72
ieguve 72
iekraušanās 162

iekraušanās pavēle 162
iekraušanās zona 62
iekšējie ūdeņi 146
ielaistība 85
ieleja 146
ielenkšana 162
ieraksta tips 95
ieraksts 95
ierakums 57
ierobežota šaušana 23
ierobežota šaušanas pavēle 95
ierocis 11
ieroča atsitiens 11
ieroča drošinātājs 11
ieroča pamatdaļa 11
ieroču sistēmu iedalīšana 95
iesaucamais 72
iesaukšana obligātajā militārajā dienestā (OMD) 72
ieskrējiena kļūda 49
ietekmes zona 108, 162
ievainots kaujā 109
iezis 146
imatrikulācija 85
imitācija 57
imitācijas līdzeklis 57
indekss 95
individuālais ierocis 11
inerta (mācību) mīna 130
informācija 95, 162
informācijas bāzes struktūra 95
informācijas drošība 162
informācijas izrāvums 95
informācijas resursi 95
informatīvais nodrošinājums 95
informatīvā tehnoloģija (IT) 95
informatīvo tehnoloģiju drošība, informatīvā drošība 95
infrastruktūra 162
inspekcija 72
inspektors 72
instruktāža 109, 162
instruktors 72
intensitātes mīnu ķēde 130
interesu zona 109, 162
inženieru nodrošinājums 58
īsā pavēle 109
īslaicīgi aizpildīts militārs amats 29
izcirtums 146

izdega 146
 izejas līnija 109
 izglītības atbalsta iestāde 85
 izglītības mērķgrupa 85
 izkliedēta pārvietošanās 62
 izkliedmīna 130
 izkrautuve 147
 izlūkinformācijas apstrāde 163
 izlūkmašīna 109
 izlūkošana 163
 izlūkošana ar atklātu informācijas avotu
 palīdzību 163
 izlūkošanas informācija 163
 izlūkošanas principi 163
 izlūkošanas veidi 163
 izlūkpatruļa 109
 izlūkziņu apstrāde 164
 iznīcinātājs 49
 izrāviens ar piesegšanu 109
 izsekošanas patruļa 110
 izspiešanas zona 130
 izteka 147
 izvēršana 164
 izvietojums 164
 izvietojuma grupa (IG) 110
 izvīrētāšanās gājiens 110

J

jaunākie virsnieki 72
 jaunaudze 147
 Jaunsardze 29
 jēdziens 96
 joma 147
 josla 147
 jūdze 147
 jūrā haotiski izliktas mīnas 62
 jūras desanta izlūkošana 62
 jūras desanta operācijas uzdevuma zona 62
 jūras desanta spēki 62
 jūras kapteinis (Jkpt), V-6 72
 Jūras spēki (JS) 29

K

kadets 86
 kadets (Kad) 73
 kājnieku kaujas mašīna 110
 kājnieku mīna 130
 kalibrs 11

kalnains apvidus 147
 kampaņa 164
 kāpas 147
 kapelāns (Kap) 73
 kaprālis (Kpr), S-1 73
 kapteinis (Kpt) (Sauszemes un Gaisa spēkos),
 V-3 73
 kapteiņleitnants (Klt), V-3 73
 kara ārsts 30
 karabīne 12
 karadarbība 164
 karadarbības zona 110
 karadarbības zona (arēna) 164
 karadarbība vadības un kontroles sistēmu
 jomā 164
 karagūstekņi 164
 kara izcelšanās varbūtība 164
 karakuģis 63
 karamākslas vēsture 86
 kara operatīvais līmenis 165
 kara rezerves 73
 karaspēka dislokācija 58
 karaspēka pārvietošanās daļa 30
 kara spēle 165
 karastāvoklis 165
 karavīra kaujas iemaņas 110
 karavīra statuss 73
 karavīrs 73
 kareivis (Kar), K-1 74
 kareivji 74
 karjers 147
 karogs 74
 karstais punkts 165
 karš 165
 karte 147
 kartes aizmugures apdruka 147
 kartes pamatdaļa 147
 kartīte 147
 kartogrāfija 147
 kartogramma 148
 karu klasifikācija 165
 kauja 166
 kaujas atbalsts 166
 kaujas atspere 12
 kaujas gatavība 166
 kaujas kārtība 110
 kaujas kuģis 63
 kaujas lādiņa sprāgstviela 130
 kaujaslauks 166

- kaujas līdzekļu efektivitāte 166
 - kaujas māka 86
 - kaujas mašīna 110
 - kaujas mīna 131
 - kaujas munīcija 12
 - kaujas nodrošinājums 166
 - kaujas patruļa 111
 - kaujas pavēle 111
 - kaujas pieredze 86
 - kaujas procedūras 111
 - kaujasspēja 166
 - kaujasspējas 86
 - kaujas spēki 111
 - kaujas tehnika 111
 - kilobaits 96
 - klāja lidmašīna 49
 - klasifikators 148
 - klausītājs 74, 86
 - klejojoša mīna 131
 - klimats 148
 - koalīcijas spēki 166
 - kodēšana 96
 - kods 96
 - kolektīvais ierocis 12
 - kolonnas atstate 111
 - kolonnas kontrolpunkta atstāšanas laiks 166
 - komandēšana 30
 - komandiera atbildība 30
 - komandieris 30
 - komandkapteinis (Kkpt), V-5 74
 - komandķēde 166
 - komandleitnants (Kpt – JS) (Jūras spēkos), V-4 74
 - komandpunkts 112, 166
 - komandvadība, vērsta pret vadības, kontroles un sakaru sistēmām 167
 - kombatants 74
 - kombinētā bezkontakta mīna 131
 - kompass 148
 - komunikācija 148
 - komunikāciju līnijas 167
 - komutators 96
 - koncentrētās uguns iecirknis 112
 - konceptija 167
 - konfidenciāla informācija 96
 - konflikta novēršana 167
 - kontakta patruļa 112
 - kontaktdarbības uzspriecinātājs (KDU) 12
 - kontaktmīna 131
 - kontradmirālis, V-8 74
 - kontrasts 148
 - kontrole 75
 - kontrolpunkts 148
 - kontūrkarte 148
 - kontūrlīnijas 148
 - kontūrplāns 148
 - konusa marķiera radiobāka 96
 - konversija 30
 - konvertēšana 96
 - konvertoplāns 49
 - konvoja sagatavošana 63
 - koordinācijas pilnvaras 167
 - koordinācijas punkts (KoP) 112
 - koordinātas 148
 - koordinātu tīkla magnētiskais leņķis (virziena labojums «VL») 149
 - koordinēts uzbrukums 167
 - kopēšana 149
 - koriģēšana 112
 - krāces 149
 - krasta apsardzes kuteris 63
 - krasts 149
 - kravas saraksts 63
 - kravnesība 149
 - kravu pārvadājumi ar gaisa transportu 49
 - kredītpunkts 86
 - kreiseris 63
 - Krīvu padome 86
 - krīzes un militārās rezerves 167
 - krūmājs 149
 - kuģa kravas telpa 63
 - kuģa lidmašīna 49
 - kuģis uz gaisa spilveniem 63
 - kuģis uz zemūdens spārniem 63
 - kursa darbs 86
 - kursa pārbaudījums 87
 - kustīga (klejojoša, uzpeldoša) mīna 131
 - kuteris 64
 - kvalitātes kontrole 75
 - kvalitatīvās un kvantitatīvās prasības personālsastāvam 75
 - kvartāls 149
 - kvēlaukla 131
- K**
- ķīmiskā aizsardzība 131, 167
 - ķīmiskā mīna 131

L

laide 12
 laikapstākļi 149
 laikapstākļu prognoze 149
 laika signāls 149
 laika sprīdis 167
 laika starpība 167
 laiks 149
 lamatmīna 131
 Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija 87
 lauka mācības 167
 leģenda 149
 leitnants (Lt), V-1 75
 lidaparāta krava 50
 lidaparātu koordinators priekšējās pozīcijās 50
 lidaparātu savstarpējā apkalpošana 50
 lidjosla 50
 lidlauka bojājumu novēršana 50
 lidlauka satiksme 50
 lidojošā agrā brīdinājuma un vadības sistēma 50
 lidojošā laiva 51
 lidojuma kursa nolikšana 51
 lidojuma maršruts 51
 lidostas terminālis 51
 liela starojuma deva 168
 liellaiva 58
 lietotāja identifikators 96
 līguma izpilde 75
 lineārais mērogs 149
 līniju šķērsošana 168
 lode 12
 lodes stabilitāte 12
 lokācija 96
 lokators 96
 lokveida aizsardzība 112
 ložmetējs 13

M

mācības 168
 mācības uz kartes 168
 mācību centrs (MC) 30
 mācību komandieris 30, 168
 mācību mērogs 168
 mācību mīna 131
 mācību novietne 75
 mācību patrona 13
 mācību plāns 87
 mācību priekšmets 87

mācību sagatavošanas virsnieks (grupa) 168
 Mācību vadības pavēlniecības štābs 30
 mācību vadības štābs 168
 mācību vadītājs 168
 magazīna 13
 magnētiskā deklinācija 149
 magnētiskais azimuts 150
 magnētiskais ekvators 150
 magnētiskais kompass 150
 magnētiskā mīna 132
 magnētiskā mīnu meklēšana 64, 132
 magnētiskā variācija 150
 magnētiskās nulles deklinācijas līnija 150
 maģistrāle 132
 majors (Maj), V-4 75
 makets 112
 makets (apvidus) 150
 maksimāli apdrukāta kartes mala 150
 maldināšana 112, 168
 maldināšanas uzbrukums 168
 maldinošu signālu pārraide 96
 manevrs 168
 masveida iznīcināšanas ierocis 13
 mašīnpistole 13
 materiāltehniskās apgādes atbalsts uz jūras 64
 materiāltehniskie līdzekļi (MTL) 75
 matrozis (Mtr), K-1 75
 mazjutīga bezkontakta mīna 132
 meklēšana un glābšana 168
 meridiāns 150
 mērjūdze (ātruma bāze) 64
 mērķa analīze 113
 mērķa apraksts 113
 mērķis 113, 168
 mērķis pēc pieprasījuma 23
 mērogs 150
 mērvienība 150
 metalizācija 51
 meteoroloģija 150
 metodiska vadība 31
 metrs 150
 mezgls 150
 mežs 150
 miera atbalsta operācijas 169
 militārā (aizsardzības) attīstība 75
 militārā apmācība 87
 militārā audzināšana 87
 militārā disciplīna 87
 militārā disciplinēšana 88

militārā ekonomika 76
 militārais dienests 31
 militārais līderis 88
 militārais līderisms 88
 militārais pedagogs 88
 militārais pedagoģiskais takts 88
 militārais potenciāls 169
 militārais speciālists 76
 militārā izglītība 88
 militārā koordinātu tīkla referencsistēma 150
 militārā nepieciešamība 76
 militārā pedagoģija 88
 militārā pedagoģiskā darbība 88
 Militārā policija (MP) 31
 militārā politika 32
 militārā ražošana 76
 militārā reforma 32
 militārās izglītības process 88
 militārās izglītības saturs 88
 Militārās izlūkošanas departaments (NBS štābā, J-2) 32
 militārā skice 113
 militārās pedagoģijas process 89
 militārā stāja 89
 militārā stratēģija 169
 militārā topogrāfija 151
 militārie sakari 97
 militārpersonas 32
 miljema (mil) 151
 mīna 132
 mīnas uzspriecinātājs 132
 mīnēšanas sistēma 133
 mīnmetējs 13
 mīnu dubultrinda 133
 mīnu izlikšanas novērošana 133
 mīnu iznīcināšana 133
 mīnu kara karte 64, 133
 mīnulauka shēma 133
 mīnulauka spēja apstādināt 133
 mīnu meklēšana 133
 mīnu rinda 134
 mīnu tralēšana 64, 134
 mīnu vizuālā atklāšana 134
 mobilā aizsardzība 169
 mobilā mīna (propellermīna) 134
 mobilitāte 169
 monoplāns 51
 motorizēta vienība 113
 munīcija 14

munīcijas deva 14
 munīcijas izsniegšanas punkts 14
 munīcijas partija 14
 mūsu priekšējā līnija (MPL) 113
 mūsu priekšējās līnijas šķērsošanas punkts (ŠP) 113

N

NAA Satversmes sapulce 89
 NAA Senāts 89
 Nacionālā drošības padome 76
 Nacionālā gvarde 32
 Nacionālais atbalsta elements 33
 nacionālais komandieris 33
 nacionālais kontingents 33
 nacionālais teritoriālais komandieris 33
 nacionālā mentalitāte 89
 nacionālā pavēlniecība 33
 Nacionālie bruņotie spēki (NBS) 33
 nacionālie spēki NATO atbildības zonas aizsardzībai 33
 Nacionālo bruņoto spēku komandieris 33
 Nacionālo bruņoto spēku struktūra 33
 nacionālo spēku komandieris 34
 naftas produkts liela tilpuma konteineros 64
 NATO norīkotie spēki 169
 NATO piesardzības pasākumu sistēma 169
 NATO spēku struktūra 169
 navigācija 151
 NBS Mācību centrs 89
 NBS Militārās medicīnas centrs 34
 NBS Nodrošinājuma centrs 34
 necaurejams 151
 neierobežotas bombardēšanas zona 51
 neitrālā zona 151
 neitralizēta mīna 134
 nejaušība 170
 nekombatants 76
 nekontakta darbības uzspriecinātājs (NDU) 14
 nekonvenciāla karadarbība 170
 neķerlauks 113
 nenodrošināts uzspriecinātājs 14
 nenoteiktas valstiskas piederības starptautisks militārs amats 35
 neparedzēta pārvietošanās 114
 neplānotā (ātrā) aizsardzība 114
 neprecizitāte 151
 netiešie postījumi 170

nevadāma mīna 134
 niedrājs 151
 niša 58
 nocietinājums 58
 nocietināta vieta 170
 nodaļa 35
 nodaļas pozīciju shēma 114
 nodarbības vadītājs 89
 nodrošināts uzspīdzinātājs 14
 nogriezējpozīcija 114
 nolaižamā mēlīte 15
 nolieguma pasākumi 170
 nolikums 35
 nomaiņa pozīcijās 170
 norīkojums 76
 norīkot 170
 norīkotie spēki 170
 normatīvie akti 35
 no sabiedrības iegūti izlūkdati 170
 nosaukums 151
 nostiprināšana 114
 noturēt 170
 novājināšana 76
 novājināšanās 170
 novērošanas attālums 23
 novērošanas metodes 114
 novērošanas postenis 23, 97, 171
 novērošanas postenis (NP) 114
 novērošanas un šaušanas iespējas 115
 novērotāja identificēšana 23
 novirzīšana 64

O

objekta zona 171
 objektīvs 151
 obligātais militārais dienests 77
 obligātais militārais dienests (OMD) 35
 ofensīva (uzbrukums) 171
 okeāna bāzes kuģis 64
 okulārs 151
 O-O līnija 23
 operācija 171
 operācijas pavēle 171
 operācijas plāns 171
 operāciju bāze 171
 operāciju drošība 171
 operāciju koncepcija 172
 operāciju zona 172

operatīvā dezaktivācija 172
 operatīvā gatavība 172
 operatīvais laiks 151
 operatīvais līmenis 172
 operatīvais maršruts 172
 operatīvā izlūkošana 172
 operatīvā karte 151
 operatīvā komandķēde 172
 operatīvā kontrole 172
 operatīvā māksla 172
 operatīvā pavēlniecība 172
 operatīvā (sevišķu uzdevumu) grupa 115
 operatīvā vadība 173
 operatīvās apmācības 89
 operatīvās gatavības novērtējums 173
 Operatīvās plānošanas departaments (NBS štābā, J-3) 35
 operatīvās procedūras 173
 operatīvās vadības maiņa 173
 operatīvie krājumi 173
 optiskā mīnu meklēšana 64, 134
 optiskā sistēma 151
 optiskie mēraparāti 152
 oranžie 173
 ordināta 152
 orientēšanās 152
 orientēšanās sports 152
 orientieris 152, 173
 orientieris (OR) 115
 «oropēza» tipa mīnu tralēšanas paņēmieni 134
 oscilējošā mīna 134
 overlejs (uzklājums) 152

P

paaugstināšana dienesta pakāpē 77
 pacēlums 152
 pagrieziena punkts 51, 173
 pagrieziena un slīdēšanas indikators 51
 paistema mīna 134
 palete platību noteikšanai 152
 palielinātājlupa 152
 palīgīdzekļi 58
 pamatzlūkdati 173
 pamatzdevums 173
 pamatzdevums (galvenais uzdevums) 115
 pamežs 152
 panorāma 152
 panorāmas skice 115

- papildspēki 173
 pārākums gaisā 51
 paralēle 152
 pārapbruņošana 173
 parastā patrona 15
 paraugs 77
 pārgājiens 115
 pāriešana uz metrisko sistēmu 152
 pārkļūmums (sakritība) 152
 pārlidums 23
 parole 97
 pārraudzīšana 77
 pārsegums 58
 pārskrējiens 115
 pārspiediens 134
 pārsvars 174
 pārsvars gaisā 51
 pārtraukt 115
 pārtvērējiznīcinātājs 51
 pārtveršana gaisā 51
 pārvadājams ar gaisa kuģiem 51
 pārvadājams ar gaisa transportu 52
 par vienības pārvietošanos atbildīgais virsnieks 36
 pārvietošanās atļauja 174
 pārvietošanās daļas komandieris 36
 pārvietošanās formācija 115
 pārvietošanās ierobežojumi 174
 pārvietošanas kontrolpostenis 174
 pārvietošanās metode 116
 pārvietošanās prioritāte 174
 pārvietošanās tabula 174
 pārvietošanās un pārvadājumu kontroles virsnieks 36
 1) pārvietošanās vadība; 2) pārvietošanās vadības centrs 174
 pasaule 153
 pasaules laiks 153
 pasaules sistēma 153
 pasīvā mīna 134
 paslēptuve 58
 pastiprināšana 77, 174
 pašgājējartilērija 116
 pašgājējartilērijas iekārta 116
 pašnovades (mērķtieces) mīna 134
 patēriņa normas 77
 patrona 15
 patronas galvenie rādītāji 15
 patrontelpas noslēgšanas mehānisms 15
 patrulēšana 116
 patruļas darbības kontroles punkti 116
 patruļbāze (PB) 116
 patstāvīga operācija 174
 patšautene (rokas jeb vieglais ložmetējs) 15
 patvertne 58
 pavēle 116
 pavēlniecība 36
 pavēlniecības pārziņā esošie krājumi 36
 pavēlniecības spēki 174
 pavēlniecība un vadība 174
 pazemināšana dienesta pakāpē 77
 pazīšanās zīme 175
 pēclidojuma pārbaude 52
 pēdējā tikšanās vieta (PTV) 117
 pēkšņums 175
 peldošā mašīna 117
 peldoša mīna 134
 peldošās mašīnas 64
 periskops 153
 Personāla departaments (NBS štābā, J-1) 36
 personāla reaģēšanas laiks 175
 personālsastāva pārvadājumi pa gaisu 52
 pieaudzis mežs 153
 piedalīšana 77
 piegāde pa gaisu 52
 piegādes apjoms vienai dienai 175
 piekomandēšana 77
 pielikt 23
 pielikums 175
 pieņemšanas izmēģinājumi 15
 pieprasījums 97
 piesegtais pārgājiens 117
 piešaudes spēle 23
 pilna komandķēde 37
 pilna pakļautība 175
 pilnvaru deleģēšana 175
 pirotehniskais materiāls 135
 pistole 15
 placdarms 65, 117, 153
 plānošana 78
 plānošanas faktors 117
 plānotais uzbrukums 117
 plāns (ģeodēzijā) 153
 planšete 153
 plūdlīnijas formas pakalģals 15
 plaujošā uguns 23
 pozīcija 59
 pozīcija gaisā 52

pozīcijas 117
 pozīciju aizsardzība 117, 118
 praktiskā lode (M) 15
 praktiskā patrona 16
 prasības MTL (specifikācijas) 78
 precizitāte 153
 precizitātes klase 153
 pretdesanta operācija 175
 pretgaisa aizsardzība 97
 pretgaisa aizsardzība (PGA) 118
 pretgaisa aizsardzības darbības zona 97
 pretgaisa aizsardzības identifikācijas zona 97
 pretgaisa aizsardzības ieroču efektivitātes zona 52, 97
 pretgaisa aizsardzības kuģis 65
 pretgaisa aizsardzības operāciju zona 97
 pretgaisa aizsardzības rajons 97
 pretgaisa aizsardzības sauszemes tīkls 97
 pretgaisa aizsardzības sektors 97
 pretgaisa aizsardzības vadības centrs 97
 pretgaisa aizsardzības zona 98
 pretgaisa operāciju centrs 98
 pretgaisa uzbrukuma operācijas 98
 pretinieka objekts (OBJ) 118
 pretinieka sakaru izlūkdati 175
 pretinieks 176
 pretizlūkošana 118, 176
 pretmīnu kuģis 65
 pretpasākumi akustiskā kara pretpasākumiem 65
 pretradaru raķete 16
 prettanku kaujas mašīna 118
 prettanku mīna 135
 pretuzbrukums 118, 176
 pretzemūdeņu kuteris 65
 preventīvie pretmīnēšanas pasākumi 135
 priekšējā bāze 118
 priekšējais lidlauks 52
 priekšējais novērotājs 118
 priekšējie spēki 118
 primārā (iniciējošā) sprāgstviela 135
 profesionālais dienests 78
 profesionālās kvalifikācijas prasības 89
 profils 154
 projekcija (kartogrāfijā) 154
 projektors 154
 psiholoģiskā aizsardzība 176
 psiholoģiskā operācija 118
 psiholoģiskās operācijas 176
 pulcēšanās punkts (PP) 119

pulkvedis (Plkv), V-6 78
 pulkvežleitnants (Plt), V-5 78
 pulvera degšana 16
 pulvera galvenie rādītāji 16
 pulvera lādiņš 16
 purvs 154
 pusmilitārie spēki 176
 pusnodrošināts uzspīdzinātājs 17

R

radara traucējumi 98
 radio 98
 radiodati 98
 radioelektronisko traucējumu stacija 98
 radiokompass 98
 radiokontrole 98
 radiolokācijas bāze 98
 radiolokācijas stacijas klusā zona 98
 radiomagnētiskais indikators 52
 radiostacijas jauda 98
 radiovadīta pārtveršana gaisā 52
 radioviļņi 98
 rādiuss 154
 raķešu kuteris 65
 raķete 17
 rastra informācija 154
 reaģēšanas spēki 37, 176
 reaktīvās artilērijas kaujas mašīna 119
 redzamība (meteoroloģijā) 154
 redzes sakari 99
 referencsistēma 154
 reglaments 78
 reida patruļa 119
 reids 119
 reisa laiks 52
 rekognoscēšana 154
 relatīvais augstums 154
 reljefs 154
 remonta un evakuācijas bruņumašīna 59
 retranslācija 99
 retranslators traucētājs 99
 revolveris 17
 rezerve 79
 rezerves 119
 rezerves jūras terminālis 65
 rezerves karavīrs 79
 rezerves komandpunkts 59
 rietumu punkts 154

riteņu mašīnas 120
robeža 155
robežmalas iznesums 155
rokas granāta 17
rota 37
rotējošs amats 37

S

sabiedriskā informācija 176
sabiedroto integrētās operācijas 176
sabiedroto integrēto operāciju fāzes 176
sabiedroto integrēto operāciju līmeņi 176
sabotāža 177
šadalīšanās 99
sadarbība 120, 177
sagatavošanās vieta (SaV) 120
sagatavošanās zona 177
saīsinājumu šifrs 99
saistīšana 177
saistītais atbalsts 65
sakarū drošība 177
sakarū dublēšana 99
sakarū kanāls 99
sakarū (komunikāciju) josla 177
sakarū līnija 99
sakarū līnijas ietilpība 99
sakarū sistēma 99
Sakarū un informātikas departaments (NBS štābā, J-6) 37
sakarū virziens 99
sākotnējais galamērķis 65
sākummeridiāns 155
salūtpatrons 17
sapieris 135
sapieru komandieris 38
satiksmes eja 59
Sauszemes spēki (SzS) 38
sauszemes spēku sadarbības virsnieks 38
savietojamība 79, 177
savstarpējo traucējumu novēršana 99
sedzējspēki 120
segšanas zona 177
segvārds 100
sekundārā (brizantā) sprāgstviela 135
selektīvā traucēšana 100
seminārs 90
seržants (Srž), S-2 79
shēma (apvidus) 155
signālu tabulas 100
sils 155
simpleksie sakari 100
sistēmiskas pieejas process apmācību programmu izpildē 79
situācija 177
situācijas izvērtējums 120
situācijas novērtēšana 177
skaņas sakari 100
skaņu maskēšana 59
skice 155
slepenās operācijas 178
slepenības klasifikācijas kategorijas 178
slēpnis 120
slēpņa patruļa 121
slēptās operācijas 178
smilšmāls 155
spārnotā raķete 52
speciālā (īpašā) mīna 136
speciālā munīcija 17
speciālās dienesta pakāpes 79
speciālās kartes 155
speciālās operācijas 178
speciālās vienības 38
speciālo uzdevumu kuģi 65
Speciālo uzdevumu vienība (LR NBS SUV) 38
spēka lietošanas noteikumi 178
spēku ekonomija 178
spēku kategorijas 178
spēku koncentrācija 121
spēku koncentrēšana 178
spēku piešķiršana 179
spēku veids 39
sprādziena (detonācijas) efekts 136
sprādziena vilnis (triecienvilnis) 136
sprādziena viļņa difrakcija 136
sprādziens 136
sprādziens gaisā 136
sprāgstviela (SV) 136
sprāgstvielas lādiņš 137
sprāgstvielu rādītāji 137
spridzeklis 138
sprostuguns 121
sprostuguns līnija 121
sprūds (sprosts) 17
standarta apgrieziena 52
standartizācija 79, 179
standartizācijas līgumi 179
standartizētās operatīvās procedūras 179

standarts 79, 155, 179
 standarts no nulles 52
 starpjoslų pagrieziens 66
 starpmērķis 179
 Starptautisko sakaru departaments (NBS štābā, J-7) 39
 starptautisks amats 39
 starptautisks civils NATO amats 39
 starptautisks militārs amats 40
 starta vieta 17
 starts no nulles punkta 52
 stereopāris 155
 stereoskops 155
 stobra drošs uzspridzinātājs 18
 stobra kanāls 18
 stobra kārba 18
 stobra resgalis 18
 stobra tievgalis 18
 stobra vītnes 18
 stobrs 18
 stratēģija 179
 Stratēģiskās plānošanas departaments (NBS štābā, J-5) 40
 struktūrvienības 40
 studiju programma 90

Š

šaujamierocis 18
 šaušana aizliegta 23, 100
 šaušana pa mērķi 23
 šaušanas apstākļi 155
 šaušanas mehānisms 18
 šaušanas precizitāte 24
 šaušanas sektors 121
 šautene 19
 šautenes granāta 19
 šāviens 19
 šifrs 100
 šķērslis (kavēklis) 59
 šķēršļi 121
 štāba mācības 179
 štāba pārvietošanās ass 179
 štāba priekšnieks 40
 štāba treniņš 179
 štāba uzbūve 40
 štābs 41, 179
 štata nodrošinājuma tabula 79

T

taktiskā apakškonceptija 122
 taktiskā drošība 122
 taktiskā grupa 179
 taktiskais brīdinājums 122
 taktiskais līmenis 180
 taktiskā pārvietošanās 122
 taktiskā pavēlniecība 122, 180
 taktiskā pazīšanas zīme 180
 taktiskās vadības virsnieks 41
 taktiski nozīmīgs apvidus 122
 taktiski svarīgu objektu (TSO) aizsardzība 122
 tālmācība 90
 tālmērs 155
 tankkuģis 66
 tanks 122
 telefona sakari 100
 telefona stacija (centrs) 100
 telegrāfa aparāts 100
 telegrāfa sakari 100
 telekomunikācijas 180
 televīzija 100
 telpiskā izlūkinformācija 180
 tēmēšanas ierīce 19
 teritoriālā aizsardzība 41
 teritorijas aizsardzības organizēšana 123
 termiņš 180
 tiešā uguns 123
 tilta celtpēja (kravnesība) 155
 tilta nestspēja 59
 tirgus izpēte 80
 topogrāfija 155
 torpēdu kuteris 66
 totālā aizsardzība 41
 transportlīdzeklis uz gaisa spilvena 66
 tranšeja 60
 trāpījuma kļūda 123
 trasējošā lode (T) 19
 trasējošā patrona 19
 traucēšana joslās 101
 trauksme 180
 traverss 52
 triecienfāze 66
 trieciengrupa (TrG) 123
 triecienlidmašīna 53
 trieciens 123
 triecienshautene 19
 triecienviļņa frontes atdalīšanās 138

trīsstūrveida ilgā patruļbāze (Δ IPB) 123
 trokšņu pelengators 101
 turboreaktīvā raķete 19
 tuvās un tālās malas 123
 tuvā uguns atbalsta grupa (TUAG) 124
 tuvošanās grafiks 66
 tuvošanās maršruti 124

U

ūdensapgāde 60
 ūdensmetējdzinējs 60
 ūdensšķērslis 60
 ūdensšķirtne 156
 «ūdris»/svērtenis 138
 uguns atbalsta grupa (UAG) 124
 uguns atklāšanas līnija (UAL) 124
 uguns koncentrācija 124
 uguns kontroles metodes 124
 uguns koordinēšanas zona 180
 uguns koriģēšana 24
 uguns manevra veidi 124
 uguns pārsvars 180
 uguns pieprasījums 180
 ugunsplāns 124
 «uguns un kustība» 124
 uguns veidi 124
 upes forsēšana 180
 uzbrukuma ass (virziens) 180
 uzbrukuma gaisa atbalsts 180
 uzbrukuma mīnulauks 138
 uzbrukuma sākuma līnija 180
 uzbrukuma sākuma punkts 53
 uzbrukums 125, 180
 uzbrukums ierobežotas redzamības apstākļos 125
 uzdruka (iedruka) 156
 uzgaidīšanas enkurvieta 66
 uzlādēta mīna 138
 uz mērījumiem un tehniskiem raksturojumiem balstīti izlūkdati 101
 uzņēmējvalsts 80, 181
 uzņēmējvalsts amats 80
 uzņēmējvalsts atbalsts 80
 uzpeldmīna 138
 uzraudzība 181
 uzspiediena iedarbības mīna 138
 uzspriecināšanas līdzekļi 138
 uzspriecinātāja darbības varbūtība 20

uzspriecinātāja drošinātāji 20
 uzspriecinātāja galvenie rādītāji 20
 uzspriecinātāja izpildes bloks 20
 uzspriecinātāja kaujas ķēde 20
 uzspriecinātāja komandas dators 20
 uzspriecinātāja komandas nodošanas bloks 20
 uzspriecinātāja uzvilšanās distance 21
 uzspriecinātāja uzvilšanās ierīce (mehānisms) 21
 uzspriecinātāja uzvilšanās laiks 21
 uzspriecinātājs 21
 uzvilšana 21
 uzvilšanas ierīce 138
 uzvilšanās sistēma 21, 138
 uzvilšanas trose 139
 uzvilkt 21
 uzvilktā mīna 139

V

vada pozīciju shēma 125
 vadāma mīna 139
 vadība 125, 181
 vadības, kontroles un informācijas sistēma 181
 vadības nodošana 181
 vadības vienotība 181
 vads 41
 vajāšana 126
 valsts aizsardzības spējas 181
 valsts aizsardzības spēki 41
 valsts kontingents 182
 valsts mēroga kontingents 80
 Valsts militārā dienesta pārvalde 80
 valsts militārā doktrīna 182
 valsts militārā iestāde 41
 valsts militārais potenciāls 182
 valsts militārā vadība 42, 182
 valsts pasūtījuma izpildītāja noteikšanas procedūras 80
 valsts pasūtījuma izpildītājs 80
 vecākais bocmanis 80
 vecākais virsniekvietnieks 80
 vecākais virsseržants 80
 vecākie virsnieki 80
 vertikālā aerofotogrāfija 156
 viceadmirālis, V-9 81
 viena impulsa mīnu ķēde 139
 vienība 42, 126
 vietējais laiks 156

vilces forsēšana 53
 vilnis 66
 virskapelāns 81
 virsleitnants (Vlt), V-2 81
 virsnieki 81
 virsnieks – mācību posma vadītājs 42
 virsnieks – mācību vadītājs 42
 virsnieks speciālists 81
 virsniekvietnieki 81
 virsniekvietnieks (Vv), S-4 81
 virspavēlnieks 42
 virsseržants (Vsrž), S-3 81
 visurgājējs 126
 vītņustobra ierocis 22

Z

Zemessardze 42
 zemūdene 66
 zemūdens skaņas sakari 101
 ziemeļi 156
 Ziemeļpols 156
 zilā atslēga 156
 zilo spēku komandieris 43
 zināšanas 101
 ziņojuma postenis 182
 zvērests 82

Latvian military terms glossary

Latvian military terms glossary

Latvian military terms glossary

Latvian military terms glossary

Latvian military terms glossary

Militāro terminu skaidrojošā vārdnīca
Mācību līdzeklis

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304027754

OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻĀRS

4.5

2004-6
66